

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U. 631.15 (478)

TCACI Natalia
TCACI Alexandru
DOMBROVSCHI Ina

DIAGNOSTICUL PERFORMANȚELOR ECONOMICO-FINANCIARE ALE ÎNTREPRINDERII

Monografie

Chişinău, 2020

CZU 658.14/.15
T 31

Monografia este recomandată spre publicare de către Consiliul Științific al USM, proces-verbal nr. 7 din 19.02.2020

Recenzenți:

***Alexandru ONOFREI**, profesor universitar, doctor habilitat în științe economice, USM*

***Serghei PORTARESCU**, conferențiar universitar, doctor în științe economice, ASEM*

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii

Tcaci, Natalia.

Diagnosticul performanțelor economico-financiare ale întreprinderii: Monografie / Tcaci Natalia, Tcaci Alexandru, Dombrovschi Ina; Universitatea de Stat din Moldova. – Chişinău: CEP USM, 2020. – 234 p.: fig., fig. color, tab.

Bibliogr. : p. 187-201 (190 tit.). – 30 ex.

ISBN 978-9975-152-12-9.

658.14/.15

T 31

ISBN 978-9975-152-12-9

© N. Tcaci, Al. Tcaci, I. Dombrovschi, 2020
© USM, 2020

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 4
INTRODUCERE..... 5

Capitolul 1.
ABORDĂRI TEORETICE ŞI METODOLOGICE PRIVIND PERFORMANŢELE ECONOMICO-FINANCIARE ALE ÎNTREPRINDERII

1.1. Conceptul de performanţă economico-financiară a întreprinderii 7
1.2. Evaluarea performanţelor..... 13
1.3. Profitul şi rata rentabilităţii - indicatori de performanţe economico-financiare ale întreprinderii 19

Capitolul 2.
METODOLOGIA ESTIMĂRII INDICATORILOR DE PERFORMANŢE ECONOMICO-FINANCIARE

2.1. Metode de calcul şi analiză a rezultatelor financiare şi a ratelor rentabilităţii36
2.2. Consideraţii privind estimarea performanţelor prin prisma pragului de rentabilitate..... 55

Capitolul 3.
DIAGNOSTICUL PERFORMANŢELOR ECONOMICO-FINANCIARE ÎN ACCEPŢIUNEA PROFITABILITĂŢII ŞI EFICIENŢEI ÎNTREPRINDERII

3.1. Tendințe vizînd evoluția rezultatelor financiare în întreprinderile agricole 68
3.2. Analiza situaţiei financiare în întreprinderile agricole..... 82
3.3. Analiza structurală și factorială a indicatorilor de profit şi rentabilitate..... 99
3.4. Cuantificarea factorilor ce influențează profitul și rata rentabilității produselor agricole.....112

Capitolul 4.
DIRECȚII PRIORITARE VIZÂND SPORIREA PERFORMANȚELOR ECONOMICO-FINANCIARE ÎN ÎNTREPRINDERILE AGRICOLE

4.1. Diminuarea pragului rentabilității – premisă de majorare a profitabilităţii întreprinderii..... 127
4.2. Atragerea investițiilor și implimentarea tehnologiilor avansate 153
4.3. Eficientizarea utilizării mijloacelor de subvenționare..... 165

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI 182

BIBLIOGRAFIE..... 187

ANEXE..... 202

CUVÂNT ÎNAINTE

Problemele fundamentale cu care se confruntă fiecare întreprindere vizează stabilirea şi consolidarea locului pe care aceasta îl ocupă în sectorul de activitate, obiectivul major spre care se îndreaptă, costurile implicate şi şansele de izbândă. În acest context prezenta monografie ne convinge, că în spaţiul socio-economic în care activează, întreprinderea trebuie să-şi probeze permanent viabilitatea, capacitatea de concurenţă şi adaptare, precum şi performanţele economico-financiare.

În opinia noastră, această lucrare ştiinţifică are caracter de pionerat şi derivă din necesitatea aprofundării la nivelul entităţilor agricole şi soluţionării problemelor vizând diagnosticul performanţelor în corelaţie cu volumul vânzărilor şi structura costurilor de producţie. Lucrarea are o structură unitară, cu o logică internă bazată pe cercetarea ştiinţifică complexă a problemelor abordate, prezentând un studiu sistemic, coerent şi consecutiv. Materialul factologic din lucrare este destul de bogat şi include datele generalizatoare ale entităţilor agricole din regiunea Centru a Republicii Moldova şi informaţia selectată din 68 întreprinderi agricole concrete în baza cărora s-au obţinut grupările statistice şi ecuaţiile de regresie.

Un aport considerabil şi o noutate elocventă prezintă, din punctul nostru de vedere, perfecţionarea metodei de estimare a performanţelor prin prisma pragului de rentabilitate. Concomitent, în partea analitică a lucrării a fost efectuată o analiză amplă a performanţelor în întreprinderile agricole şi elaborate modele factoriale pentru pronosticul profitului şi a ratei rentabilităţii, s-a argumentat nivelul optim al subvenţiilor per hectar, s-au identificat zonele de elasticitate a profitului în funcţie de variaţia productivităţii culturilor agricole.

În rezultatul cercetării autorii au demonstrat conexiunea dintre potenţialul de producţie, factorii de reglare şi formarea rezultatelor financiare din activitatea operaţională a întreprinderilor agricole (fig. 1.4), modelul factorial al profitului din vânzarea produselor agricole finite (fig. 2.1), interdependenţa dintre rata rentabilităţii produselor agricole cu costul unitar şi preţul mediu de vânzare.

Propunerile autorilor vizând perfecţionarea metodologiei de estimare a performanţelor întreprinderilor agricole prin prisma pragului de rentabilitate şi optimizarea structurii şi nivelului optim al subvenţiilor, considerăm că pot fi aplicate în procesul didactic universitar dar şi în adoptarea deciziilor manageriale.

În opinia noastră monografia va fi de folos atât studenţilor şi masteranzilor, dar şi doctoranzilor şi profesorilor de la facultăţile cu profil economic, cercetătorilor ştiinţifici.

Membru corespondent al AŞM,
Doctor habilitat, profesor universitar
Alexandru STRATAN

INTRODUCERE

Agricultura pentru Republica Moldova este o prioritate primordială, deoarece în această ramură activează circa 1/3 din populația ocupată, iar ponderea agriculturii în volumul total al exporturilor constituie circa 40%. Prin urmare, rezultatele obținute în agricultură determină creșterea economiei naționale a țării. În acest context, desfășurarea unei activități de producție profitabile și, totodată, menținerea echilibrului financiar impune necesitatea estimării și diagnosticului performanţelor economico-financiare la nivelul întreprinderilor agricole în condiţiile respectării restricţiilor impuse de dezvoltarea durabilă.

Evaluarea performanţelor economico-financiare permite indentificarea punctelor forte, punctelor slabe, oportunităților și riscurilor întreprinderii. În procesul de diagnosticare indicatorii performanţelor au un rol deosebit întrucât cuantifică posibilitatea menținerii unui nivel corespunzător al autofinanțării și a capacității întreprinderii în rambursarea datoriilor și reinvestirii tehnologice.

Estimarea performanţelor economico-financiare poartă un caracter semnificativ, deoarece permite managerilor să opteze pentru direcțiile principale de dezvoltare ale activității economice, atât pentru perioada curentă, cât și pentru cea previzională. Performanţele economico-financiare ale întreprinderii se caracterizează prin suma profitului, obținut (sau pierderii suportate). Profitul reprezintă premisa și consecința oricărei afaceri, dar și una din legile impotrante care stau la baza evoluției societății.

Totodată menționăm, că multe întreprinderi agricole se află la limita falimentului din cauza randamentelor scăzute, prețurilor mici la produsele agricole ce nu acoperă costurile, cît și a altor factori ce nu permit obținerea de profituri, suficiente pentru dezvoltarea producției.

În literatura de specialitate se recomandă un sistem larg de indicatori ai profitului și a rentabilității ce caracterizează performanţele economico-financiare ale entității. Însă, actualmente, tot mai insistent apare necesitatea precizării indicatorilor ce estimează cât mai amplu și exact rezultatele financiare ale activității operaționale. Problema estimării performanţelor economico-financiare la nivelul entităților din industrie, comerț și prestarea serviciilor a fost cercetată în lucrările științifice atât a savanților autohtoni cât și a celor de peste hotare. Însă aspectele metodologice ale rezultatelor financiare ce țin de specificul ramural al întreprinderilor agricole nu sunt suficient cercetate și dezvoltate în lucrările științifice. În acest context, studierea unui volum vast de lucrări științifice ne-a permis să constatăm, că la nivelul întreprinderilor agricole n-au fost soluționate aspectele ce vizează estimarea sensibilității profitului la variația costurilor și a volumu-

lui vânzărilor prin prisma pragului rentabilității. Deasemenea, insuficient au fost cercetate aspectele manageriale vizând asigurarea și eficiența folosirii resurselor materiale și umane reflectate prin mărimea și structura costurilor de producție în profilul produselor agricole. Necesitatea cercetării problemelor menționate în întreprinderile agricole a determinat actualitatea temei de cercetare conturată de următoarele aspecte:

- Importanța stiințifică și practică a problemei investigate cât și necesitatea aprofundării cercetării rezultatelor financiare din activitatea operațională a întreprinderilor agricole ceea ce va permite evaluarea eficienței activității de bază în funcție de efortul depus și efectul obținut;
- Necesitatea perfecționării metodei de estimare a rezultatelor financiare prin prisma pragului rentabilității ce v-a contribui la minimizarea pierderilor, riscului operațional și la adoptarea deciziilor manageriale;
- Identificarea factorilor ce influențează mărimea profitului și a ratei rentabilității în baza aplicării modelelor factoriale și a ecuațiilor de regresie, fapt ce permite conturarea direcțiilor vizând sporirea rezultatelor financiare din activitatea operațională a întreprinderilor agricole.

Din aceste considerente prezenta lucrare abordează un șir de probleme cu care se confruntă întreprinderile agricole în obținerea de profituri, suficiente pentru dezvoltarea producției.

Prezenta lucrare, prin problematica abordată vine în întâmpinarea unor cerinţe practice ale managementului întreprinderii care trebuie să acţioneze în direcţia realizării criteriilor de performanţe economico-financiare precum şi prevenirea situaţiilor de impas financiar. Metodologia folosită în diagnosticarea performanţelor economico-financiare este prezentată în contextul unor aplicaţii practice ale întreprinderilor din Republica Moldova.

Lucrarea este destinată profesorilor, doctoranzilor, masteranzilor şi studenţilor de la instituţiile de învăţământ superior cu profil economic, specialiştilor din agricultură, personalului de la pregătirea post-universitară, precum şi participanţilor la cursurile de perfecţionare din Complexul Agroindustrial, tuturor celor care manifestă interes pentru acest sector al economiei naţionale.

Mulţumim anticipat tuturor celor care vor veni cu observaţii şi sugestii pe care le vom lua în consideraţie într-o posibilă viitoare reeditare.

Autorii

Capitolul I.
ABORDĂRI TEORETICE ŞI METODOLOGICE PRIVIND PERFORMANŢELE ECONOMICO-FINANCIARE ALE ÎNTREPRINDERII

1.1. Conceptul de performanță economico-financiară a întreprinderii

Activitatea economică, indiferent de domeniul în care se desfășoară, poate fi caracterizată în funcție de realizări, de efectele ei, de modul de îndeplinire a obiectivelor prestabilite. Aceasta poate fi cuantificată prin diverși indicatori și apreciată prin raportarea lor la un element de referință prestabilit. Într-un asemenea context, se impune necesitatea de a cunoaște care dintre rezultatele înregistrate pot fi asociate cu conceptul de performanță, în condițiile respectării restricțiilor impuse de dezvoltarea durabilă.

Termenul de performanţă are un grad înalt de complexitate deoarece conţinutul său implică toate laturile activităţii economice a întreprinderii.

Reliefarea performanței se poate realiza numai prin comparație cu alte rezultate înregistrate, această raportare constituind una din cerințele conceptului de performanță. A fi performant înseamnă a realiza sau a depăși obiectivele propuse. Referențialul ales poate fi nu numai obiectivul de atins, ci și rezultatele agenților economici concurenți, ce activează în același sector. Această apreciere are, însă, caracter relativ, deoarece este posibil ca nici unul dintre actorii pieței să nu fie capabil de performanță la un moment dat.

În literatura de specialitate, nu există o viziune unitară asupra conceptului de performanță, întâlnindu-se fie definiții particularizate ale acestuia, ce surprind anumite laturi:

- M.Porter consideră că performanța întreprinderii depinde de capacitatea sa de a crea valoare pentru clienții săi;
- A.Bourguignon definsește performanța ca reflectând realizarea obiectivelor organizaționale;
- Elie Cohen asimilează performanța cu eficiența, urmărind rezultatele obținute de întreprindere în raport cu resursele utilizate;
- Philippe Lorino afirmă că performanța pentru întreprindere reprezintă ceea ce contribuie la ameliorarea cuplului valoare-cost, și nu doar ceea ce contribuie la diminuarea costului sau la creșterea valorii;

- C.Marmuse consideră performanța ca cea care permite menținerea unei distanțe, pe termen lung, față de concurenți, printr-o puternică motivare (pe baza sistemelor de recompensă) a tuturor membrilor organizației.

Definirea noțiunii de performanță presupune, mai întâi, clarificarea conținutului altor două concepte, respectiv eficiență și eficacitate.

În acest context, profesorii M.Niculescu și G.Lavalette definesc performanța economică a unei întreprinderi ca reprezenând *echilibrul instabil rezultat din evoluția conceptelor de eficiență și eficacitate*.

Termenul de **eficiență** cunoaște mai multe accepțiuni în literatura de specialitate. Astfel, unii autori consideră că o *activitate este eficientă atunci când se atinge scopul dorit cu efort minim*. Principala problemă pusă în acest caz este delimitarea gradului de concordanță dintre rezultatele obținute și scopul propus de la care începe eficiența.

În accepțiunea cea mai generală, eficiența este definită ca raportul direct sau indirect dintre efectele utile obținute și efortul depus:

Eficiența $=\frac{Efect}{Efort}$ sau $\frac{Efort}{Efect}$.

Eficiența cunoaște forme diverse, în funcție de domeniul sau activitatea care se urmărește și de natura efectelor care se obțin, delimitându-se următoarele forme principale:

- **productivitatea** – când se evaluează eficiența muncii cheltuite în procesul de producție;
- **rentabilitatea** – când se evaluează capacitatea unei întreprinderi de a obține profit;
- **randamentul** – în privința eficienței utilizării mijloacelor fixe;
- **gradul de valorificare productivă a materialelor** – în privința eficienței utilizării materiilor prime și materialelor în procesul de producție;
- **ratele de gestiune sau de rotație** – când se urmărește eficiența utilizării elementelor patrimoniale (active și capitaluri).

Eficacitatea poate fi definită ca **nivelul de satisfacere a exigențelor externe**, respectiv ale clienților, statului, furnizorilor, salariaților, acționarilor. O întreprindere devine eficace atunci când reușește să identifice și să controleze interactivitatea dintre sursele externe și interne de dezvoltare, răspunzând cât mai bine așteptărilor partenerilor externi.

În mod tradițional, eficiența și eficacitatea au fost evaluate pe baza unor, indicatori financiari, dată fiind înclinația economiștilor de a converti efectele,

chiar și cele indirecte (tehnice, ecologice, sociale, informaționale) în economii de bani. Analiza performanței vizează, însă, și aspectele calitative ale activității unei întreprinderi, o importanță deosebită căpătând-o, astfel, indicatorii non-financiari, precum gradul de satisfacție a clienților, calitatea produselor, gradul de pregătire și specializare a personalului, flexibilitatea structurii organizatorice, imaginea de piață a entităţii și a produselor sale, calitatea sistemului managerial etc.

Putem considera că **o întreprindere este performantă atunci când este, în același timp, și eficientă și eficace**. **Rezultă, astfel, că permanența este o funcție de două variabile, eficiența și eficacitatea, combinația dintre ele reflectând nivelul de performanță a unei întreprinderi**. În timp ce eficacitatea reflectă gradul de îndeplinire a așteptărilor externe, eficiența este măsurată prin gradul de îndeplinire a așteptărilor mediului intern al întreprinderii.

Din cele expuse anterior, se poate stabili relația matematică de calcul al performanței:

Performanța = Eficiență x Eficacitate.

Grafic, reprezentarea perfomanței ca funcție între cele două variabile se prezintă în Figura 1.1.

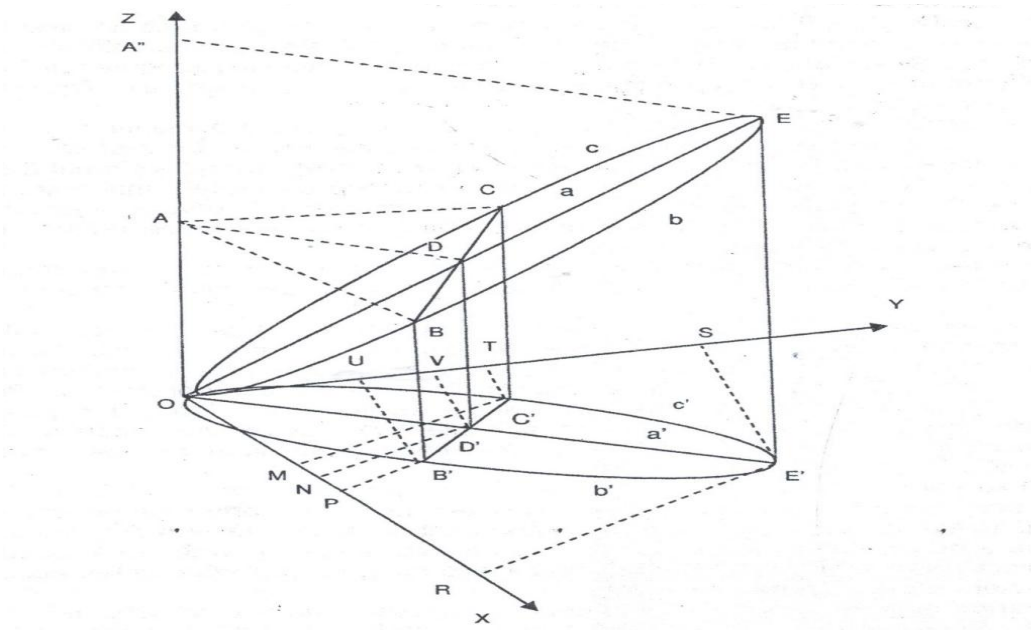

Figura 1.1. Reprezentarea grafică a performanței entității ca funcție a eficienței și eficacității
Sursa: Niculescu M., Lavalette G. Strategii de creştere. Bucureşti, Editura Economică, 1999, p. 117.

Figura 1.1 reprezintă grafic performanța entității (axa Oz) în funcție de doi factori substituibili, eficacitatea (Oy) și eficiența (Ox). Se consideră că întreprinderea are trei variante de obținere a performanței, respectiv cele trei opțiuni de pe grafic: **a, b, c**. **Varianta ideală este a**, care presupune o combinare în egală măsură a eficacității și eficienței. Variantele **b** și **c** sunt căi de obținere a performanței prin concentrarea efortului pe unul din cei doi factori determinanți.

Pentru a obține performanța A, firma se poate poziționa într-unul din punctele B, D sau C. Evident, situația optimă este punctul D, situat pe dreapta **a.** Punctele B, D și C sunt astfel alese încât segmentul de dreaptă BC să aibă lungimea maximă.

În cazul în care firma se situează în punctul D, ea înregistrează un nivel al eficacității egal cu cel al eficienței, fapt reflectat de egalitatea segmentelor OV și ON. În punctul B, eficiența este mult mai mare decât eficacitatea (segmentul OP este mai mare decât OU), iar, în punctul C, eficacitatea este superioară eficienței (deoarece segmentul OT este mai mare ca OM).

Pe secțiunea OB, se observă o elasticitate mai mare a eficienței față de eficacitate. După atingerea acestui punct, pe porțiunea BE se înregistrează o elasticitate mai mare a eficacității. O situație inversă se înregistrează pe arcul OE, respectiv o elasticitate mai mare a eficacității pe OC și o elasticitate mai mare a eficienței pe CE. Se poate, astfel, considera că punctele B și C reprezintă puncte de inflexiune, care marchează schimbarea accentului de pe unul din cei doi factori pe cel de-al doilea.

Punctele B și C reprezintă punctele în care se manifestă cel mai mare dezechilibru între eficacitate și eficiență, aceasta fiind o situație total nefavorabilă pentru întreprindere.

Din prezentarea grafică (Figura 1.1) observăm că pe arcele OC și BE se obține o elasticitate superioară a eficacității față de eficiență, cele două situații se interpretează diferit. Astfel, pe arca OC, nivelul eficacității este mai mare decât al eficienței, iar diferența dintre ele se majorează până în punctul C, accentuându-se dezechilibrul dintre cei doi factori. Pe secțiunea BE, eficacitatea este mai mică decât eficiența, dar firma a depășit punctul de dezechilibru maxim (B), iar măsurile luate acum sunt menite să restabilească echilibrul dintre cei doi factori determinanți, echilibru care se atinge în punctul E.

O interpretare asemănătoare se realizează și în cazul arcelor OB și CE. Rezultă, deci, că este de preferat o poziționare a entității în partea superioară a

graficului, care se realizează atunci când sunt adoptate măsuri adecvate de echilibrare a ponderii celor doi factori. De asemenea, având în vedere că odată cu apropierea de punctul E, se înregistrează și o creștere a performanței, această situaţie se interpretează ca fiind favorabilă.

Performanța maximă pe care o poate înregistra firma este în punctul E de pe grafic, căruia îi corespunde un nivel al performanței egal cu A". În acest punct, eficacitatea este egală cu eficiența (OS egal cu OR).

Din Figura 1.1, se observă că **varianta a este cea optimă**, întrucât elasticitatea eficacității față de eficiență este unitară, obținându-se un echilibru între cele două variabile.

În varianta **b**, ritmul de obținere a producției este mai ridicat decât ritmul de obținere a rezultatelor. Întreprinderea înregistrează o bună utilizare a forței de muncă și a mijloacelor fixe, dar are dificultăți la desfacerea producției pe piață. În acest caz rentabilitatea vânzărilor are o valoare redusă, ca urmare a unei concurențe ridicate (oferta este mai mare decât cererea), ce nu permite practicarea unor prețuri de vânzare prea mari, sau datorită creșterii stocurilor de produse finite. Pentru ameliorarea situaţiei, se impune acordarea unei atenții sporite activității de marketing, care să fortifice volumul vânzărilor întreprinderii.

O astfel de cale este preferată atunci când întreprinderea se confruntă cu o situație economică dificilă, încercând să obțină un nou echilibru prin mărirea eficienței în detrimentul eficacității, ceea ce duce la diminuarea rezultatelor financiare într-un ritm mai scăzut decât cel al diminuării mijloacelor implicate în obținerea lor. De cele mai dese cazuri, aceasta se obține prin reducerea personalului, această măsură având efecte benefice asupra gestiunii pe termen scurt. Pe termen mediu și lung, această măsură va reduce, însă, potențialul intern de dezvoltare a întreprinderii.

În cazul în care un agent economic se confruntă cu o astfel de situație, trebuie să-și concentreze efortul în sporirea eficacității. De asemenea, trebuie să urmărească un ritm mai ridicat de creștere a eficacității față de eficiență.

Varianta c semnifică o dinamică a indicelui rezultatelor mai accentuată decât a indicelui de efort (a mijloaelor utilizate). În acest caz, întreprinderea înregistrează o eficiență scăzută în utilizarea factorilor de producție, ca urmare a unor deficiențe apărute în asigurarea cu mijloacele fixe adecvate, în întreținerea și utilizarea acestora, în asigurarea cu personal corespunzător sub aspectul necesarului, calificării, stabilității sau eficienței muncii acestuia. În varianta **c**

întreprinderea are un volum ridicat al desfacerilor, o rentabilitate a vânzărilor satisfăcătoare, dar întâmpină dificultăți în realizarea producției în parametrii planului de afaceri.

Totodată, întreprinderea reușește să satisfacă exigențele pieței, printr-o activitate de marketing eficientă, axată pe satisfacerea și fidelizarea clienților, dar și printr-o foarte bună cunoaștere a ofertei concurenților. Punerea accentului pe eficacitate trebuie însoțită, în mod obligatoriu, și de o creștere, într-o anumită măsură, a eficienței.

Evident, varianta **a** constituie obiectivul pe care și-l propune fiecare întreprindere.

Însă în realitate, cele mai multe întreprinderi se situează fie pe curba **b** din Figura 1.1, fie pe curba **c**. Indiferent, însă, dacă accentul este pus pe creșterea eficienței sau pe cea a eficacității, întreprinderile trebuie să-și propună, ca obiectiv secundar, și creșterea celeilalte variabile, în caz contrar, ele confruntându-se cu degradarea poziției în sectorul de activitate.

Pornind de la cele prezentate anterior, putem defini **performanța ca reprezentând gradul în care o întreprindere reușește să satisfacă atât cerințele mediului intern, cât și ale mediului extern, printr-o combinație optimă între eficacitate și eficiență**.

Ignorarea eficacității în favoarea eficienței poate avea consecințe economice și sociale negative. Firmele devin preocupate exclusiv de activitatea de producere a bunurilor, fără a acorda atenția cuvenită cerințelor consumatorilor, sporirii volumului vânzărilor printr-un marketing adecvat, activității de cercetare-dezvoltare, în scopul reînnoirii gamei de produse cu altele mai competitive. Rezultatele unei astfel de strategii sunt produse de calitate slabă, care nu răspund exigențelor consumatorilor, și producerea pe stoc, care presupune imobilizări de resurse financiare (mijloace bănești).

Creșterea eficienței nu trebuie să reprezinte un scop în sine, ci trebuie creat mai întâi un flux de intrare (de resurse materiale, umane, financiare, de informații) în sistemul întreprinderii; pentru ca acest flux să existe, este necesar ca, în prealabil, să fie obținute comenzi, adică entitatea trebuie să fie mai întâi eficace, răspunzând cât mai bine posibil așteptărilor socio-economice ale mediului.

Pentru realizarea unei activități eficiente, este necesar ca eficacitatea să primeze asupra eficienței, aceasta fiind condiția pentru implementarea progresului tehnic și supraviețuirea întreprinderii pe piață.

1.2. Evaluarea performanțelor

Pentru evaluarea performanțelor economico-financiare ale unei întreprinderi, se impune luarea în considerare a mai multor categorii de indicatori, atât cantitativi, cât și calitativi, care urmăresc toate aspectele activității acesteia. Sistemul de indicatori ai performanțelor economico-financiare oferă informații managerilor și terților cu privire la eficiența activității de producție și comercializarea, la rentabilitatea obținută, la eficiența gestionării resurselor materiale și umane, la creșterea valorii firmei în perioada supusă analizei. Totodată, acest sistem de indicatori permite descoperirea punctelor tari și slabe ale activității desfășurate, pe baza cărora se adoptă măsurile pentru îmbunătățirea performanțelor în viitor și stă la baza elaborării previziunilor referitoare la evoluția rezultatelor întreprinderii în viitor.

Indicatori prin care se apreciază performanțele au un rol deosebit în procesul de diagnostic al activității unei firme, întrucât cuantifică în formă financiară sau non-financiară finalitatea unei activități economice lucrative. În aceste condiții, indicatorii de performanță pot avea următoarele utilizări:

- constituie principalul element determinant al politicii de dividend;
- sunt mijloc de previziune a rezultatelor viitoare;
- reprezintă instrument de evaluare a eficienței managementului întreprinderii;
- reprezintă instrument managerial într-o serie de domenii (politica de stabilire a prețurilor, negocierile salariale, determinarea potențialului de creditare etc.);
- permit evaluarea gradului de îndeplinire a obiectivelor fixate.

În opinia M.Niculescu evaluarea performanțelor prezintă interes nu doar managementului entității dar și pentru o serie de stakeholderi (participanți la viața economică a întreprinderii), fapt ce reiese din Tabelul 1.1.

Tabelul 1.1. Obiectivele evaluării şi indicatorii măsurării performanţelor întreprinderii

Stakeholderii	Obiectivul măsurării performanțelor	Indicatorii utilizați
1.Acționari	-estimarea valorii și a capacității firmei de a remunera capitalul investit	- profit net - ratele profitului net - indicatori care exprimă crearea de valoare (valoarea adăugată economică, valoarea adăugată de piață)
2.Membrii Consiliului de administrație	- evaluarea modului de gestionare a patrimoniului; - evaluarea capacității de dezvoltare durabilă; - stabilirea remunerării managerilor	- indicatori ai utilizării resurselor - indicatori de rezultate - indicatori specifici dezvoltării durabile
3. Manageri	- stabilirea obiectivelor strategice și tactice - aprecierea gradului de realizare a obiectivelor	- indicatori ai asigurării și utilizării resurselor - indicatori de eficacitate - indicatori de rezultate - indicatori specifici dezvoltării durabile
4. Furnizori, creditori	- estimarea capacității firmei de a genera fluxuri de numerar care să-i permită achitarea datoriilor comerciale la scadență	- indicatori de lichiditate - indicatori de solvabilitate - indicatori de cash-flow
5. Salariați	- stabilirea formei și nivelului remunerării - aprecierea stabilității întreprinderii	- indicatori specifici privind motivarea personalului - indicatori ai creării de valoare (people value added) - indicatori ai activității - indicatori de eficiență
6. Clienți	- evaluarea calității producției - aprecierea stabilității întreprinderii	- indicatori ai calității producției - promtitudinea livrărilor - durata și mărimea creditului comercial - indicatori ai creării de valoare (customer value added)
7. Societatea civilă	- aprecierea dezvoltării durabile	- indicatori specifici dezvoltării durabile
8. Stat	- contribuția firmei la bugetul de stat - aprecierea dezvoltării durabile	- indicatori care exprimă taxele și impozitele de plată către buget - plăți restante către bugetul statului - indicatori specifici dezvoltării durabile

Sursa: Niculescu M. Diagnostic financiar. București, Editura Economică, 2005, p. 46.

Indicatorii de apreciere a performanțelor întreprinderii în condițiile dezvoltării durabile (Tab. 1.1) sunt de natură economică și tehnică și vizează relația firmei cu mediul înconjurător cu salariații și societatea civilă.

Pentru evaluarea performanțelor, au fost utilizate mai multe categorii de indicatori de-a lungul timpului. Inițial, performanța unei întreprinderi a fost apreciată pe baza dimensiunii acesteia, considerându-se că talia este o măsură definitorie în obținerea performanței. Practica a dovedit, însă, că firmele mici sunt mai flexibile și că pot fi mai ușor de gestionat, în special când mediul economic se deteriorează. În consecință, s-a trecut la un alt criteriu de apreciere a performanțelor, respectiv profilul. Acesta reflectă rezultatul care îi rămâne firmei după acoperirea cheltuielilor. Totodată, prin calcularea profitului pe acțiune se poate determina câștigul care i se cuvine unui acționar.

Utilizarea cash flow-ului în construcția indicatorilor de performanță a permis luarea în considerare și a capacității întreprinderii de a gestiona corect activitatea curentă, urmând ca, ulterior, să se pună accentul pe indicatorii care reflectă procesul de creare de valoare (Tab. 1.2).

Tabelul 1.2. Dinamica indicatorilor de performanță utilizați în practica internaţională pentru reliefarea performanței

Perioada	Criteriul de performanță/ Indicatorii de performanță utilizați
1960-1970	**Dimensiunea întreprinderii**, apreciată prin: - cifra de afaceri - valoarea activelor totale
1970-1980	**Rentabilitatea contabilă**, exprimată prin: - profitul net - rezultatul pe acțiuni - PER (price earnings ratio)
1980-1990	**Lichiditatea degajată**, exprimată prin indicatori de cash-flow: - trezoreria de exploatare (cash-flow operațional) - trezoreria globală - trezoreria disponibilă
1990-2001	**Crearea de valoare**, exprimată prin: - ROI-return on investment (rentabilitatea capitalului investit) - EVA-economic value added (valoarea adăugată economică) - MVA-market value added (valoarea adăugată de piață) - CVA-customer value added (valoarea adăugată în accepţiunea consumatorului)
În prezent	Crearea de valoare, subordonată dezideratului **dezvoltării durabile**

Sursa: Niculescu M. Diagnostic financiar. Bucureşti, Editura Economică, 2005, p. 49.

Din prezentarea în Tabelul 1.2 observăm că criteriile de evaluare a performanţelor au un caracter dinamic. Fiecare perioadă are criteriul său preferenţial de evaluare, ceea ce demonstrează schimbările în gândirea financiară şi managerială. Aprecierea performanţelor prin prisma mărimii întreprinderilor s-a dovedit irealistă, deoarece treptat unităţile conglomerate s-au dezmembrat şi în locul lor s-au format altele mai mici ca dimensiune dar mai profitabile şi uşor de gestionat. În perioada 1970-1990 până în prezent principalul criteriu de apreciere a performanţelor se consideră profitul. Succesul acestui indicator s-a datorat rigurozităţii calculului bazat pe exigenţile contabile. Convertirea lui în rezultat pe acţiune a permis stabilirea legăturii între performanţe şi valoare pentru acţionar.

Trecerea la indicatorii de flux de numerar a permis o gestiune mai riguroasă în utilizarea resurselor şi a aprecierii riscului (Tab. 1.2). Începând cu anul 1990 în SUA şi în Europa de Vest se aplică indicatorii de creare de valoare pentru reflectare performanţelor ca ROI, EVA, MVA etc.

În literatura de specialitate se stipulează că indicatorii performanţelor economico-financiare reprezintă expresia finalității activităților derulate de către o întreprindere. Indicatorii economico-financiari sunt diverși și se clasifică după mai multe criterii (M.Niculescu, 2005; M.Siminică, 2008):

a) după **caracterul lor**, se disting:
   - indicatori cantitativi (rentabilitatea, eficiența, productivitatea muncii)
   - indicatori calitativi (măsura în care clienții sunt satisfăcuți de produse, reclamații aduse de clienți etc.).

b) după **conținut**:
   - indicatori de rezultate;
   - indicatori de eficiență;
   - indicatori de eficacitate.

c) după **frecvența utilizării**:
   - indicatori tradiționali (cifra de afaceri, excedentul brut de exploatare, profitul, productivitatea, marja comercială, ratele de rentabilitate etc.)
   - indicatori moderni, bazați pe crearea de valoare (valoarea adăugată economică, valoarea adăugată sub formă de cash-flow etc.) și indicatori ai dezvoltării durabile.

d) după **modul de exprimare**, indicatorii tradiționali se împart în:

- indicatori în mărime absolută;
- indicatori în mărime relativă.

Complexitatea fenomenelor şi a proceselor economice, cât şi varietatea situaţiilor particulare în care se desfăşoară activitatea întreprinderilor fac imposibilă folosirea unui indicator unic de măsurare a performanţelor. Diferenţele situaţionale ale întreprinderii vizează de: natura sectorului de activitate, capacitatea de îndatorare, sensibilitatea la refinanţare, metodele de gestiune, rata de creştere. În aceste condiţii proliferarea indicatorilor de măsurare a performanţelor ridică următoarele probleme practice:

– alegerea indicatorilor şi a metodei lor de calcul;
– semnificaţia reală a indicatorului atât pentru întreprindere, cât şi pentru partenerii acesteia.

Din cele menționate este posibilă aplicarea următoarelor criterii de alegere a indicatorilor de performanţă:

– sensibilitatea de refinanţare (care exprimă modificarea nevoilor de resurse financiare în raport cu cele disponibile);
– rata de creştere;
– gradul de capitalizare.

O grupare a indicatorilor de performanță se poate, astfel, realiza în funcție de nevoile de finanțare ale entităţii și de rata de creștere a acesteia, obținându-se următoarele patru categorii de indicatori (Fig. 1.2).

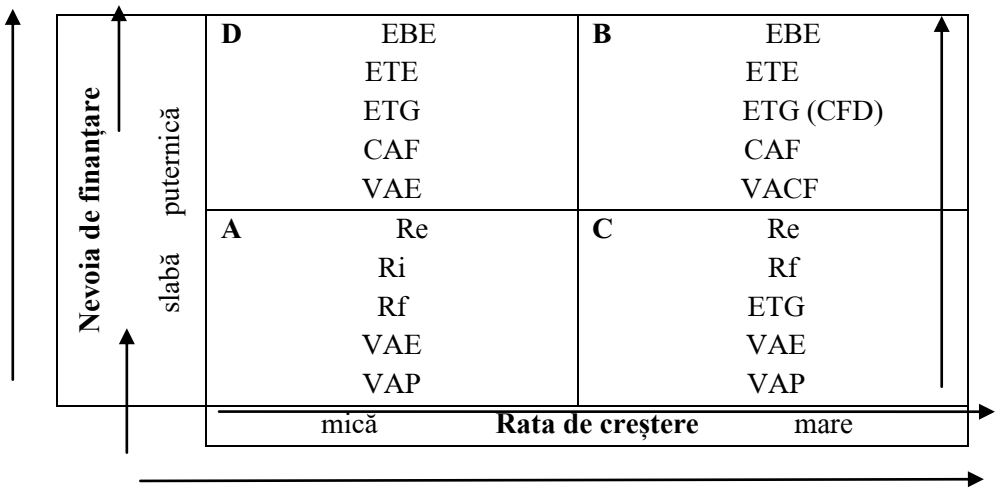

Fig. 1.2. Matricea alegerii indicatorilor de performanță în funcție de rata de creștere și nevoia de finanțare a întreprinderii

Sursa: Niculescu M. Diagnostic financiar. Bucureşti, Editura Economică, 2005, p. 63.

Întreprinderile din cadranul **A** sunt întreprinderi care au ajuns la maturitate, având o rată de creștere mică și nevoi de finanțare reduse. Resursele financiare degajate de activitatea curentă sunt duficiente pentru finanțarea activității, iar, pentru măsurarea performanțelor, se impune utilizarea indicatorilor bazați pe profit (rata rentabilității economice Re, rata rentabilității investițiilor Ri, rata rentabilității financiare Rf). Pentru acționari, este important și sporul de valoare pe care aceste firme reușesc să îl creeze, acesta fiind cuantificat prin valoarea adăugată economică (VAE) și valoarea adăugată de piață (VAP).

Firmele de tip **B** prezintă o rată mare de creștere a activității și nevoi ridicate de finanțare, care nu pot fi asigurate numai prin activitatea depusă. Aceste întreprinderi sunt în plină expansiune și au nevoie de resurse financiare externe pentru a-și finanța dezvoltarea. Ele trebuie să acorde o atenție sporită gestiunii fluxurilor de trezorerie, pentru a dispune de resursele necesare achitării obligațiilor la data scadentă. Principalul risc al acestor întreprinderi este sufocarea ca urmare a creșterii bruște, respectiv ritmul de creștere depășește capacitatea de atragere a resurselor bănești și astfel scade rata lichidității la un nivel critic. Pentru aceste firme, cei mai importanți indicatori de măsurare a performanțelor sunt cei bazați pe cah flow: excedentul de trezorerie a exploatării (ETE), excedentul de trezorerie global (ETG) sau cash flow-ul disponibil (CFD), dar și rezultatul brut al exploatării (EBE), capacitatea de autofinanțare (CAF) și valoarea adăugată sub formă de cash flow a investițiilor (VACF).

Întreprinderile din zona **C** prezintă o rată mare de creștere, dar au suficiente resurse de finanțare a activității, ceea ce le plasează într-o poziție privilegiată. Pentru aprecierea performanțelor, se folosesc indicatorii bazați pe profit (pentru a cuantifica eficiența resurselor financiare proprii și împrumutate) și pe crearea de valoare, pentru reliefarea câștigurilor acționarilor.

Firmele din cadranul **D** activează pe o piață matură, având o rată de creștere redusă, dar care nu reușesc să-și asigure integral sursele de finanțare din propria activitate. Indicatorii de performanță utilizați sunt cei din cadranul B (bazați pe fluxurile de trezorerie, care arată capacitatea de plată a ratelor scadente la bănci), la care se adaugă VAE.

1.3. Profitul şi rata rentabilităţii - indicatori de performanţe economico-financiare ale întreprinderii

Multitudinea criteriilor de apreciere a performanțelor economico-financiare ale întreprinderii este determinată de rezultatele economice pe care le generează și a strategiei urmate pentru atingerea acestor rezultate. La modul general rezultatul economic se formează prin compararea veniturilor obținute cu cheltuielile suportate de întreprindere, expresia sintetică fiind: **Rezultat = Venituri – Cheltuieli.** Veniturile corespund efectelor obținute prin realizarea operațiunilor de producere, comercializare, financiare, iar cheltuielile corespund rezultatelor consumate cu ocazia realizării acestor operațiuni. În accepțiunea savantului francez B. Colasse conceptul de rezultat economic este în coincidență cu cea de **profit** reprezentând „aptitudinea unei întreprinderi de a degaja un rezultat exprimat în unități monetare" [B. Colasse, La gestion financiere de l`entreprise, PUF, Paris, 1993, p. 213]. Astfel, rezultatul poate fi o mărime valorică denumită profit, atunci când veniturile sunt mai mari decât cheltuielile, sau o mărime valorică negativă, denumită pierdere, atunci când veniturile sunt mai mici decât cheltuielile.

Valoarea rezultatului - profitului (pierderii) are un rol deosebit deoarece permite:

- aprecieri asupra performanțelor (neperformanțelor) economico-financiare ale perioadei analizate;
- recapitularea exhaustiva a elementelor de venituri și cheltuieli, care au contribuit la formarea lui și identificarea factorilor de influență.

Referitor la activitatea întreprinderii performanţa economico-financiară rezidă în eficienţa şi eficacitatea cu care sunt consumate resursele (efortul depus) şi generate rezultatele (efectul obținut) care să-i asigure şi să-i dezvolte sfera de interese [108, p. 311].

Performanţa întreprinderii vizează în special posibilitatea acesteia de a obţine **profit**. De aici rezultă, că, principalul indicator de măsurare a performanţei este **profitul**. Profitul constituie baza de referinţă în investigarea eficienţei activităţii desfășurate, în orientarea deciziilor strategice și tactice oricărui agent economic.

Termenul de **profit** provine din limba latină, de la cuvîntul „proficere", care înseamnă a progresa, a obţine rezultate, a obţine beneficiu. Firesc, nici un întreprinzător nu poate progresa, nu se poate dezvolta şi nici nu are motivaţie de a întreprinde o activitate economico-financiară dacă, nu este posibilitatea reală

de a obţine profit. Conceptual, dar în forma cea mai simplă de exprimare, profitul materializează „restul" ce rezultă ca diferenţă între veniturile obţinute şi cheltuielile aferente acestora, dintr-o activitate economică. În asemenea mod de abordare profitul poate fi privit ca un element rezidual al activităţii economice. Spre deosebire de alte venituri provenite din proprietate el nu are bază contractuală ci depinde de succesul în afaceri, legislaţia politică şi financiară a ţării. Fiind principalul criteriu de apreciere a eficienţei activităţii economice, până în prezent nu s-a conturat un consens teoretic în privinţa conţinutului, naturii şi formelor profitului.

Nu există chiar nici o definiţie unanim acceptată de savanţi la conceptul profitului. În acest context renumitul savant american Paul Heyne susţine „Probabil nici o altă noţiune sau concept nu este folosit în discuţiile economice cu o varietate uluitoare de înţelesuri de sine stătătoare mai mare ca profitul" [70, p. 201].

Conceptul de profit a fost dintotdeauna în centrul atenţiei teoriei economice. Cu privire la natura şi conţinutul profitului au existat şi există o multitudine de opinii. Problema abordată de teoreticieni ţine de esenţa profitului, ca formă de venit care depinde de anumite circumstanţe.

Mercantiliştii, au acordat o atenţie deosebită problemei sporirii avuţiei unei ţări şi a izvoarelor acesteia, considerau că profitul este un venit care se creează doar în activităţile de comerţ exterior. Ceva mai tîrziu, *fiziocraţii* lansează o nouă teorie, potrivit căreia profitul este un surplus de valoare peste valoarea avansată, peste cheltuielile efectuate, care este un dar al naturii şi există numai în agricultură [91, p. 191].

În teoria economică clasică se disting două mari curente teoretice care explică esenţa profitului sub următoarele puncte de vedere:

- profitul este munca însuşită gratuit de proprietarii capitalului, pe seama celor ce îşi vînd capacitatea de muncă;
- profitul este recompensa factorilor de producţie şi a riscului.

Autorii primului curent teoretic sunt economiştii englezi Adam Smith şi David Ricardo. Ei susţin, că profitul este venitul generat de proprietate şi constituie un rezultat al muncii neplătite: „întreaga valoare a mărfurilor este împărţită numai în două porţiuni: una o constituie profitul iar cealaltă, salariile muncii" [123, p. 117].

Adam Smith şi David Ricardo au cercetat modificarea profitului în funcţie de modificarea preţului mărfii, capitalului investit şi a salariilor. Mai

mult ca atât, teoreticienii clasici au explicat geneza profitului sub aspectul comportamentului raţional al lui „homo economicus”, considerând că profitul exprimă cel mai bine motivaţia întreprinzătorului. Astfel, David Ricardo spunea: „este imposibil pentru fermier ca şi pentru manufacturier să trăiască fără profi, tot aşa cum muncitorul nu poate trăi fără salariu. Motivul care îl face să acumuleze se va reduce cu fiecare micşorare a profitului şi el va înceta complet atunci când acesta va fi aşa de mic încât nu va mai oferi o recompensă suficientă pentru truda lor şi pentru riscul pe care ei şi-l asumă întrebuinţându-şi capitalul într-un mod foarte productiv” [119, p. 76-77].

Dezvoltând ideia, că profitul este un rezultat al muncii neplătite, Karl Marx demonstrează, că profitul este o formă transformată a plusvalorii, acea parte din valoarea mărfii obţinută din plusvaloare, care nu-l costă nimic pe capitalist, tocmai din cauza că pe muncitor îl costă munca neplătită [88, p. 243].

Karl Marx considera că profitul este un venit însuşit de către proprietarul capitalului în mod ilegal, deoarece acesta este creat prin exploatare, prin munca neplătită a muncitorilor. La originea profitului, susţine Karl Marx, se află o nedreptate, un proces de exploatare a omului de către om şi în acest fel profitul este un câştig amoral, care nu poate fi justificat în nici un fel [88, p. 261].

Analizând detaliat mărimea şi rata profitului prin influenţa concurenţei şi a preţurilor de piaţă Marx formulează legea referitor la tendinţa de reducere a ratei profitului [88, p. 278].

Al doilea concept teoretic rezumă din faptul, că profitul prezintă o recompensă a factorilor de producţie. Astfel, economistul francez Jean Batiste Say susţinea ideea că profitul este o formă specială a salariului, care este însuşită de întreprinzător pentru efortul său de organizare şi gestionare a unei activităţi economice. Acest punct de vedere a lui J.B.Say este un rezultat al analizei atribuită abilităţii întreprinzătorului, ca factor de producţie inovator.

Profitul, ca rezultat al proprietăţii de capital şi al activităţii de antreprenoriat a fost analizat de savantul american Campbell McConnell în lucrarea sa „Economics”. El a dezvoltat explicaţia profitului ca recompensă pentru incertitudinile tehnice şi economice la care se expun întreprinzătorii şi proprietarii de capital până ajung să-l însuşească. Menţionând, că profitul este obiectivul prioritar în plasarea corectă a efortului el scria: „răsplata pentru timpul, efortul şi abilitatea de întreprinzător ce-și asumă riscul poate fi profitul, dar și pierderile, și chiar falimentul firmei” [184, p. 28].

În *teoria economică contemporană* există, de asemenea, o mulţime de interpretări ale conceptului de profit. Predomină totuşi opinia potrivit căreia profitul este o recompensă, o răsplată pentru activitatea antreprenorială, pentru calităţile deosebite ale întreprinzătorului de a inova, de a gestiona reuşit o afacere, dar mai ales de a înfrunta riscul [91, p.191].

„Avantajul" realizat sub formă bănească, exprimat şi sub noţiunea de beneficiu - avînd în vedere semnificaţia latină, originară - se referă, evident numai la activităţile lucrative în care se manifestă prin existenţă, interacţiune şi interdependenţă cei trei factori fundamentali de producţie: capitalul, munca şi pămîntul (natura). Însă cea mai recunoscută şi mai răspîndită definiţie de profit este următoarea: „profitul este diferenţa dintre venitul total şi costul total" [124, p. 333].

Savanţii români Spătaru L., Dobrotă N., Ciucur D., Cosea M., ş.a. consideră profitul ca fiind un venit rezidual, adică „elementul final sau rezidual al diferenţei dintre venitul total şi costurile totale, respectiv, ceea ce rămîne din această diferenţă după ce se scad diferite sume..." [52, p. 284].

Asemenea abordare a noţiunii de **profit**, este prezentată şi de savantul autohton Dumitru Moldovanu**.** Conform acestei opinii, profitul constituie diferenţa ce apare în cazul în care încasările totale (venitul total al firmei) sînt mai mari decît costul total. Profitul este, astfel, un câştig (venit, beneficiu) obţinut de persoanele care organizează şi desfăşoară o activitate economică, adică o activitate de producere şi comercializare a bunurilor şi serviciilor [91, p. 190].

M. Adochiţei susţine că, pentru a obţine profit, în toate situaţiile veniturile trebuie să fie mai mari decît cheltuielile. Privindu-l astfel „*profitul poate fi definit ca un excedent de venituri peste nivelul costurilor*" [1, p. 172].

În unele ţări termenul profit este înlocuit cu cel de beneficiu. De exemplu, în Franţa se utilizează „benefice", în Italia „beneficio" [9, p. 114].

Astfel, Gh. Bistriceanu ş.a. consideră că, „beneficiul constituie rezultatul sintetic financiar pozitiv al unei activităţi productive; este principalul indicator calitativ care exprimă eficienţa activităţii productive" [20].

După Dicționarul de economie profitul este „venitul adus de capitalul utilizat într-o întreprindere" şi „reprezintă diferenţa dintre încasările efective şi totalul cheltuielilor aferente" sau „denumirea generică dată diferenţei pozitive dintre venitul obţinut prin vânzarea bunurilor realizate de un agent economic şi costul lor, considerată ca expresie a eficienţei economice" [49, p. 354].

Michel Capron susţine însă că „rezultatul nu poate fi un indice al profitului...”, condiţii în care trebuie „... să ne ferim de a nu utiliza o singură noţiune de profit”, arătînd că „întreprinderea degajă o anumită masă de profituri (brute), dar aceasta este amputată de diferite prevelări financiare: remunerarea creditorilor de capitaluri, „funcţia” fiscală a statului, remunerarea eventuală a acţionarilor etc”, numind partea de profit ce rămîne în firmă, „autofinanţare” [32, p. 154].

Economistul J.R. Hicks defineşte profitul ca „mărimea maximală pe care un individ poate să o cheltuiască în cursul unei perioade, fără ca situaţia financiară să se modifice” .

Profitul, ca indicator în mărime absolută al rentabilităţii, în viziunea I.Moroşan reprezintă: [92, p.118].

- un indicator sintetic de apreciere a performanţelor economico-financiare ale firmei;
- un mijloc de control al gestiunii economico-financiare;
- o sursă de autofinanţare a firmei;
- o pârghie de cointeresare a acţionarilor, proprietarilor, salariaţilor, managerilor;
- o sursă de plată a capitalurilor împrumutate;
- o sursă de alimentare a bugetului statului.

Privind importanţa profitului, savantul român Bătrâncea I. susţine că aceasta rezultă „... cel puţin din următoarele considerente:

- profitul sintetizează rezultatul oricărei activităţi economice;
- profitul reprezintă obiectivul oricărui întreprinzător;
- mărimea şi dinamica profitului caracterizează la nivel macro starea economică şi socială a unei ţări;
- profitul reprezintă criteriul de bază al desfăşurării oricărei activităţi economice;
- profitul constituie dovada utilităţii produselor obţinute şi vîndute clienţilor.

Informaţiile despre performanţa unei întreprinderi, în special despre profitabilitatea acesteia, fiind necesare „pentru evaluarea modificărilor potenţiale ale resurselor economice pe care întreprinderea le va putea controla în viitor” [19, p. 119].

În viziunea aportorilor de capital, rezultatul financiar după Feleagă N., Malciu L., Bunea S., este diferenţa dintre venituri şi cheltuieli, exclusiv dobînzile vărsate creditorilor... [60, p. 66].

Condiţia generală a obţinerii profitului este activitatea economică. Pentru a ajunge la profit, în opinia Ana Gheorghe I. [7, p. 44] este necesară realizarea activităţilor economice pe piaţa mărfurilor, lucrărilor şi serviciilor, prin intermediul preţului. Dimensiunea preţului de finalizare a valorii mărfurilor concură direct la formarea şi mărimea profitului, ceea ce conduce la certitudinea că acesta este o componentă a preţului.

Dar, pentru a obţine venituri, susţine Ana Gheorghe I., întreprinzătorul trebuie să angajeze efectiv capitalurile sale care, îmbinate cu ceilalţi factori de producţie, vor conduce la menţinerea stării de funcţionalitate a afacerii. Derularea întregului proces de producţie, prospectarea pieţii, obţinerea preţului dorit în funcţie de cererea pieţei presupune, şi trebuie avute în vedere, o seamă de incertitudini sau riscuri [7, p. 44].

După cum s-a menţionat, una din calităţile distinctive ale întreprinzătorului este curajul de a înfrunta riscul. Într-adevăr, în activitatea economică riscurile sînt numeroase: a) riscul pierderii capitalului sau a unei părţi din acesta; b) riscul tehnologic (apariţia unor noi tehnologii, mai performante); c) riscul de piaţă (de a nu-şi găsi cumpărători); d) riscul monetar-financiar (inflaţia); e) riscul valutar (fluctuaţia cursurilor de schimb).

Acestea sînt nişte riscuri economice. Dar mai există şi riscuri politice, mai cu seamă în ţările instabile. Există riscul de a fi şantajat sau chiar lichidat fizic de către concurenţi. Semnificative sînt şi riscurile juridice, legate de modificările legislaţiei şi, ca urmare, a regulilor de joc. La orice fel de risc este şi firesc ca cei care au curajul să-1 înfrunte să fie răsplătiţi, obţinînd un venit special sub formă de profit.

Din acest punct de vedere, Paul Heyne a demonstrat că, profitul „este o consecinţă a riscului", este rezultatul prevederii viitorului cu mai mare acurateţe decît au făcut-o majoritatea celorlalţi concurenţi [70, p. 207].

Sub acest aspect M.Adochiţei consideră că „profitul poate fi privit şi ca o compensaţie a întreprinzătorului pentru riscurile pe care le poate avea în desfăşurarea activităţii economice, materializate în pierderea capitalului" [1, p. 172].

În viziunea autorului se consideră, că privită prin prisma raţionalităţii economice apare evidentă necesitatea obţinerii profitului ca o cerinţă a

dezvoltării. În lipsa profitului, fie ca urmare a dezechilibrului factorilor de producţie, cînd efortul este mai mare ca efectul, fie ca urmare a consumului întregului profit pentru sine activitatea economică nu numai că va stagna, dar atît factorii endogeni, cît şi cei exogeni o vor deprecia până la lichidarea întreprinderii.

Rămânând în sfera relaţiilor economice şi financiare, autorul român Ana Gheorghe I. în lucrarea „Profitul" conchide că, la nivelul întregii întreprinderi şi al tuturor sectoarelor sale de activitate, profitul este diferenţa între venitul total şi costul total. Este o valoare real pozitivă, rezultată din activităţi economico-financiare concrete ca efect al interacţiunii şi interdependenţei factorilor de producţie. Este un plus monetar reieşit din rotaţia completă a capitalurilor, urmărit şi dorit de toţi întreprinzătorii pentru autofinanţarea menţinerii și dezvoltării propriei firme [7, p. 44].

În condiţiile economiei de piaţă, obiectivul esenţial al entităţii îl constituie maximizarea profitului obţinut la fiecare leu investit în activitatea economică.

Profitul se dimensionează în jocul preţurilor ca urmare a raportului cerere-ofertă şi a costurilor, care reflectă modul de gospodărire a resurselor consumate. În acest context, o discuţie aparte în literatura economică este consacrată problemei maximizării profitului. Mărimea profitului depinde de mai mulţi factori: capacitatea de producţie, gradul de asigurare şi utilizare a factorilor de producţie, nivelul justificat al costurilor şi cheltuielilor, stabilitatea financiară şi legislaţia ţării.

În opinia noastră, un aspect al maximizării profitului în unităţile agricole constă în sporirea eficienţei utilizării pământului, mijloacelor fixe, resurselor materiale şi umane. Al doilea aspect determinant în maximizarea profitului este reducerea costurilor unitare. Considerăm, că într-o economie concurenţială maximizarea profitului poate avea loc în baza sporirii producţiei agricole globale, dar şi a competitivităţii acesteia.

Rolul profitului ca premiză a creşterii economice şi maximizării capitalului reiese din numeroasele funcţii îndeplinite de acesta. În viziunea savantului român Lucian Buşe principalele funcţii ale profitului sunt [30, p. 245]:

1). ***Funcţia de stimulare a activităţii economice***, întrucât el constituie un scop fundamental al acesteia. Obţinerea celui mai mare profit constituie un obiectiv fundamental pentru toţi agenţii economici, determinându-i să-şi asume

toate riscurile pe care le implică organizarea şi desfăşurarea afacerilor în care se angajează;

2). ***Funcţia de creştere economică*** îndeplinită de profit, întrucât acesta reprezintă una dintre principalele surse ale acumulării destinate investiţiilor, în vederea creşterii şi dezvoltării economice, inclusiv de creare a noi locuri de muncă;

3). ***Funcţia de sursă de finanţare a acţiunilor cu caracter social*** deoarece profitul serveşte la formarea veniturilor bugetare din care sunt finanţate acţiunile guvernamentale ce stau la baza finanţării învăţământului, culturii, sănătăţii, administraţiei publice, etc;

În condiţii normale, cea mal mare parte a veniturilor bugetului statului este formată din impozite şi taxe care au ca sursă profiturile realizate de agenţii economici. În mod corect, se afirmă deseori că prosperitatea din domeniul social depinde în mod hotărâtor de rentabilitatea agenţilor economici. Pe de altă parte, dereglările ce se produc în sistemul activităţilor economice se repercutează negativ asupra domeniilor de activităţi sociale;

4). ***Funcţia de control asupra activităţii agenţilor economici***. Nivelul şi dinamica profitului realizat constituie un adevărat barometru al calităţii activităţii agenţilor economici. Cu cât profitul este mai mare şi cu cât se asigura o anumită stabilitate a sa în timp, cu atât mai mult se verifică în practică calităţile şi abilitatea managerilor respectivi în rândul oamenilor de afaceri.

Cu unele modificări, aceste funcţii ale profitului sunt redate în lucrările savanţilor autohtoni. Astfel, în opinia D.Moldovanu profitul este considerat forţa motrică a economiei de piaţă şi îndeplineşte următoarele funcţii [91, p. 192]:

1. Profitul este însuşi „motorul" activităţii economice. El constituie un puternic factor motivaţional pentru întreprinderi. De regulă, se produc bunuri care aduc profit;
2. Profitul este sursa principală de autofinanţare a întreprinderilor, adică de lărgire, modernizare şi reutilare a producţiei. În acest sens, el este temelia creşterii economice, a apariţiei de noi întreprinderi, a modernizării şi reînnoirii întreprinderilor existente;
3. Profitul este instrumentul de control al eficienţei activităţii economice a întreprinderii;
4. Profitul este un indicator sintetic al activităţii economice. Această funcţie este îndeplinită prin intermediul ratei profitului;

5. Profitul este una din cele mai importante surse de venit pentru bugetul statului.

Generalizând opiniile savanţilor şi literatura de specialitate ne vom exprima propria viziune referitor la noţiunea de profit.

În opinia noastră profitul reprezintă principalul indicator care măsoară performanţele întreprinderii, exprimând efectul interacţiunii şi interdependenţei factorilor de producţie.

În mod analitic profitul se calculează ca diferenţa dintre venituri şi cheltuieli. El se dimensionează în jocul preţurilor (ca urmare a raportului cerere-ofertă) şi a costurilor ce reflectă modul de utilizare a resurselor consumate.

Profitul reflectă capacitatea agentului economic de a genera venit de care să dispună prin repartizare, atît agentul economic ca persoană juridică cît şi statul, furnizorii de capital, angajaţii, acţionarii etc.

Pentru ca profitul să-şi realizeze rolul activ şi complex în mecanismul economiei de piaţă, considerăm necesară respectarea următoarelor cerinţe:

- profitul obţinut de întreprindere să exprime rezultatele proprii în raport cu eforturile depuse;
- cotele impozitului pe venit şi prevederile legislative ale statului să contribuie la realizarea unor valori maxime a profitului rămas la dispoziţia întreprinderii.

După criteriul motivelor sau al factorilor care stau la temelia obţinerii profitului, D. Moldovanu afirmă că, acesta este format din două componente [91, p. 192]:

a) profitul normal;

b) profitul supernormal sau „profit economic”.

Autorul susţine: „cazul, în care bunurile produse se comercializează la preţul ce corespunde ca mărime cu costul de producţie, întreprinzătorul obţine un venit oarecare, ca diferenţa dintre încasările totale şi costul contabil, acesta constituind *profitul normal*. Însă, în cazul în care întreprinzătorul nu dispune de nici un factor de producţie şi este obligat să-i închirieze de la alte persoane, el va putea obţine doar un profit *supernormal* sau *economic*. Dacă însă întreprinzătorul este proprietarul factorilor de producţie folosiţi de întreprindere la fabricarea de bunuri, atunci el va putea obţine şi un superprofit, şi un profit normal. Deoarece în cele mai multe cazuri întreprinzătorul este şi proprietarul

(sau coproprietarul) întreprinderii, el va obţine un profit total, denumit şi „contabil", alcătuit din: profitul normal; şi profitul supernormal [91, p. 193].

În asemenea abordare autorii români Gh.Creţoiu, V.Cornescu, I.Bucur au ajuns la concluzia, că profitul economic reprezintă venitul obţinut de cei care întemeiază (fondează), organizează şi administrează o firmă – întreprinzătorii – şi care sînt proprietarii bunurilor produse de firmă. Ei vînd aceste bunuri (dacă este posibil) la un preţ mai mare decît este costul total al firmei (costul contabil plus profitul normal). Ceea ce obţin ca excedent peste costul total este profitul economic sau superprofitul, care nu este altceva decît venitul ce îl răsplăteşte pe întreprinzător pentru întemeierea şi buna gestionare a firmei [48, p. 351].

Pe lângă cele două forme ale profitului – profitul normal şi profitul economic (supernormal) D.Moldovanu precizează că mai există şi alte forme ale acestuia, cum ar fi: profitul legitim (sau legal), profitul nelegitim (sau nelegal), profitul de monopol, profitul brut, profitul net etc. [91, p. 193].

Referitor la noţiunile profit legitim şi profit nelegitim există o părere unică între autori.

Profitul legitim (sau legal) este cel obţinut în condiţii normale, cu respectarea legislaţiei în vigoare.

Profitul nelegitim (nelegal sau ilicit) este profitul obţinut în urma încălcării legislaţiei în vigoare, cum ar fi: eschivarea de la plata impozitelor, afaceri ilicite, contrabandă, „umflarea costurilor" etc.

Rezultatele cercetărilor ne-au permis să constatăm, că există o părere unică între savanţi în privinţa noţiunii „profit de monopol".

Astfel, *profitul de monopol* este obţinut de întreprinderile care deţin o poziţie dominantă pe piaţă şi pot influenţa preţurile în sensul creşterii lor, fapt care le şi asigură unele profituri mai mari. De regulă, statul limitează, printr-o impozitare diferenţiată, posibilităţile însuşirii unor profituri de monopol un timp îndelungat.

Referitor la formele de profit și determinarea lor la nivel de întreprindere există diferite opinii. În accepţiunea savantului autohton D.Moldovanu, *profitul brut* este diferenţa dintre încasările totale, mai exact cifra de afaceri, şi costul total. Deasemenea, autorul consideră, că p*rofitul net* este acea parte a profitului brut ce rămîne la dispoziţia întreprinderii după achitarea impozitelor şi a diferitelor taxe [91, p. 194].

Noi considerăm că acest mod de formare a profitului net nu corespunde cu prevederile SNC „Prezentarea Situațiilor Financiare" deoarece profitul net

reprezintă diferența dintre profitul pâna la impozitare și cheltuielile privind impozitul pe venit.

Savanţii români: D.Mărgulescu, A.Gheorghiu, L.Spătaru, L.Buşe, M.Bătrîncea, M.Adochiţei şi alţii, reieşind din legislaţia României și Standardele internaționale de contabilitate, examinează următorii indicatori care exprimă mărimea profitului:

1. Rezultatul exploatării – ca diferenţa dintre veniturile din exploatare şi cheltuielile de exploatare (determinate de activitatea de producţie şi activitatea de comercializare);
2. Rezultatul financiar (profit, pierdere) – ca diferenţa dintre veniturile şi cheltuielile din activitatea financiară;
3. Rezultatul curent al exerciţiului (profit, pierdere) reprezintă însumarea rezultatului exploatării şi a rezultatului financiar;
4. Rezultatul excepţional al exerciţiului (profit, pierdere) – ca diferenţa dintre veniturile excepţionale şi cheltuielile excepţionale. Acestea cuprind venituri şi cheltuieli legate de vânzarea activelor şi aferente operaţiilor de gestiune (amenzi, penalităţi, donaţii etc.);
5. Profitul brut total înainte de impozitare (pierderea totală) se determină prin însumarea rezultatului exploatării, rezultatului financiar şi a rezultatului excepţional;
6. Profitul net (pierderea netă) se determină ca diferenţa dintre profitul brut total (pierderea totală) şi suma impozitului pe profit.

Savanţii ruşi: Covaliov V., Saviţcaia G., Bacanov M., Şeremet A., Saifulin R. şi alţii consideră oportună aplicarea următorilor indicatori de profit:

1. Venitul global din vânzarea producţiei – ca diferenţa dintre suma încasată şi costul producţiei vîndute, lucrărilor şi serviciilor prestate;
2. Profitul din vânzarea producţiei – ca diferenţa dintre venitul global din vânzarea producţiei şi suma cheltuielilor comerciale şi generale-administrative;
3. Profitul din activitatea financiară şi alte operaţiuni – ca diferenţa dintre suma veniturilor activităţii financiare, a altor venituri operaţionale, a veniturilor din vânzarea mijloacelor fixe şi suma cheltuielilor din aceste activităţi;
4. Profitul bilanţier – ca suma profitului din vânzarea producţiei, din activitatea financiară şi din alte operaţiuni inclusiv şi din afara vânzărilor;

5. Profitul net – ca diferenţa dintre profitul bilanţier şi suma impozitelor.

În conformitate cu cele expuse menţionăm, că în practica contabilă şi analitică al Republicii Moldova se aplică mai multe forme (indicatori) de exprimare a profitului, prevăzute în Standardul Naţional de Contabilitate „Prezentarea situaţiilor financiare".

Conform SNC-lui nominalizat rezultatele financiare exprimă suma profitului (sau pierderii) din toate laturile activității economice: operațională, investițională, financiară și din evenimente extraordinare (excepționale). Acești indicatori se reflectă în Situația de profit și pierdere (forma 2) a Situațiilor financiare anuale a entităților în următoarea poziționare: profitul brut (pierderea brută), rezultatul din activitatea operațională, rezultatul din alte activități, profitul (pierderea) până la impozitare, profitul net (pierderea netă).

Modul de formare a indicatorilor de rezultate financiare și corelațiile specifice sunt prezentate în Figura 1.3. Prezentarea grafică permite sectorizarea profitului pe tipuri de activități și determinarea contribuției fiecărei activități în formarea profitului până la impozitare sau a profitului net (rezultatului financiar total).

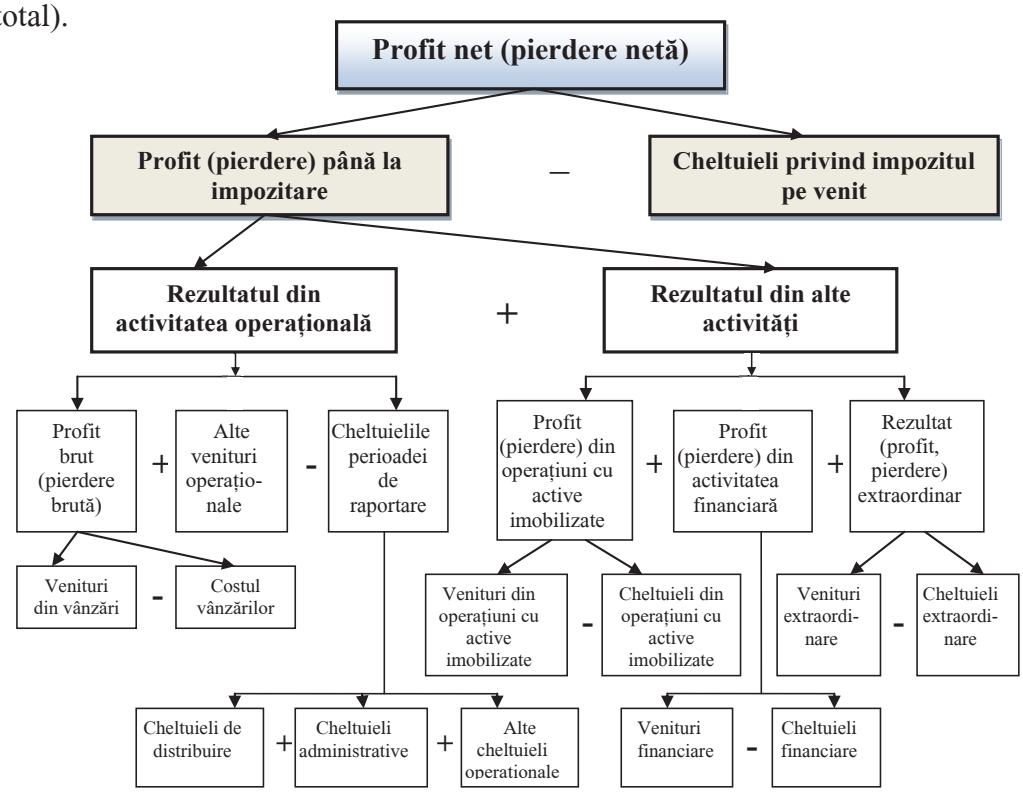

Figura 1.3. Formarea indicatorilor de rezultate financiare la nivel de întreprindere agricolă
Sursa: Elaborată de autori după SNC „Prezentarea situațiilor financiare".

Cea mai mare parte a rezultatului financiar total se obține din activitatea operațională.

Activitatea operațională constituie activitatea de bază a întrepinderilor agricole, are un caracter ordinar și repetitiv (continuu) ca rezultat al producerii și vânzării produselor agricole, prestării serviciilor cu caracter agricol (lucrarea solului, recoltarea producției etc.), dar și din vânzarea unor mărfuri, care nu provin din propria fabricație (de exemplu, materiale).

Rezultatul din activitatea operațională concretizat în profit sau pierdere caracterizează activitatea de producție, de distribuție și prestări servicii a întreprinderii agricole. Mărimea acestui indicator este direct influențată de asigurarea și eficiența folosirii resurselor financiare, umane, tehnico-materiale în producția agricolă și de strategia de vânzare.

În continuare ne v-om exprima opinia asupra elementelor ce contribuie la formarea rezultatelor financiare din activitatea operațională, studiu reflectat în Figura 1.4.

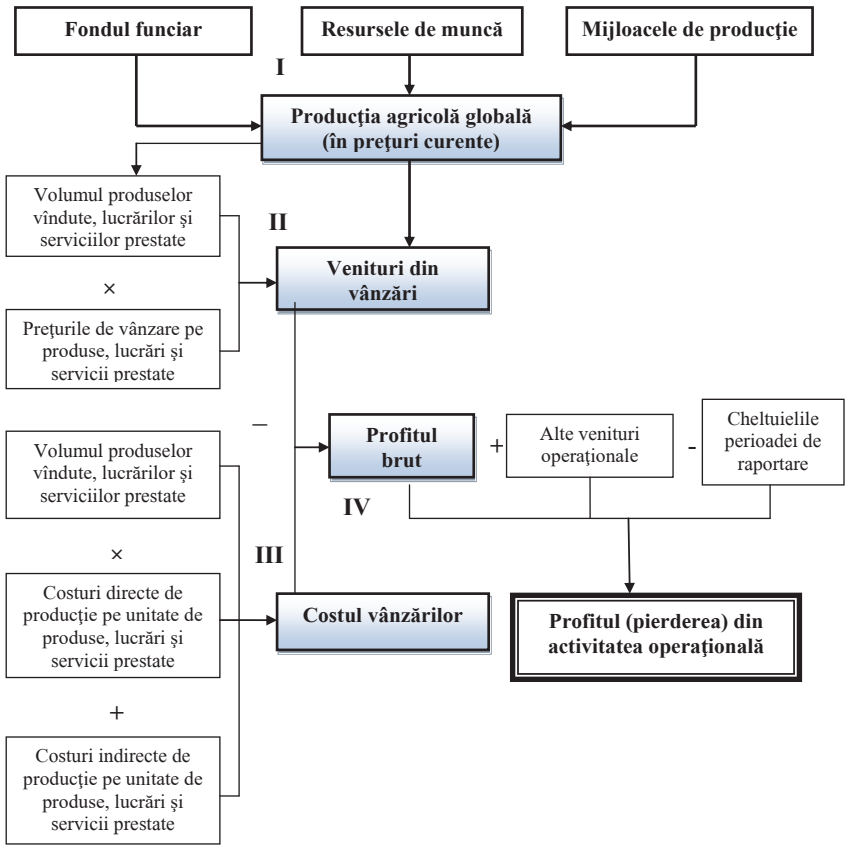

Figura 1.4. Conexiunea dintre potențialul de producție, factorii de reglare și formarea rezultatelor financiare din activitatea operațională a întreprinderilor agricole
Sursa: Elaborată de autori.

Modelul prezentat are un caracter complex şi se bazează pe cîteva compartimente cu o interconexiune pe verticală şi orizontală. Primul compartiment cuprinde procesul de producere – îmbinarea forţei de muncă cu pămîntul şi mijloacele de producţie. Rezultat al acestui proces este producţia agricolă globală. Al doilea compartiment include procesul de formare a veniturilor din vânzări. Al treilea compartiment reflectă mecanismul formării costului vânzărilor. Al patrulea compartiment – formarea profitului brut şi a profitului din activitatea operaţională. Fiecare din aceste compartimente are un rol semnificativ, atât în desfăşurarea procesului de producţie cât şi a activităţii de desfacere.

În condiţiile economiei de piaţă performanţele întreprinderii vizează în special de posibilitatea acesteia de a obţine profit. Însă, pentru a determina eficienţa resurselor consumate, activelor şi capitalurilor utilizate suma profitului nu este suficientă. Este necesară confruntarea rezultatelor financiare (a profitului) cu mijloacele utilizate din care se dimensionează **rentabilitatea.**

După cum afirmă D.Moldovanu, capacitatea unei întreprinderi de a obţine un profit oarecare, adică de a obţine nişte venituri mai mari decât cheltuielile de producţie, se numeşte **rentabilitate.** Rentabilitatea este o formă sintetică a eficienţei unei afaceri. O afacere este mai mult sau mai puţin rentabilă în funcţie de mărimea profitului obţinut [91, p. 195].

În această ordine de idei A. Gheorghiu susţine, că rentabilitatea presupune obţinerea unor venituri mai mari decât cheltuielile în urma vânzării şi încasării producţiei fabricate. Deci, rentabilitatea reflectă capacitatea firmei de a produce profit, oglindind într-o formă sintetică eficienţa întregii activităţi economice a întreprinderii [64, p.189].

De aceea, rentabilitatea este un instrument de fundamentare a tuturor deciziilor care privesc gestiunea internă a unităţilor economice, cât şi relaţiile cu partenerii de afaceri, constituind în consecinţă un criteriu esenţial de apreciere a eficienţei economice.

Ca şi profitul, rentabilitatea este o categorie economică complexă şi cunoaşte abordări conceptuale diversificate.

Autorul Gh.Bistriceanu afirmă, că rentabilitatea este privită ca „indicator sintetic calitativ important care exprimă capacitatea unei unităţi economice de a obţine venit net, constituie punctul optim de intersecţie a tuturor celorlalţi indicatori calitativi” [20, p. 617].

G.Vâlceanu, V.Robu, N.Georgescu definesc rentabilitatea ca fiind „capacitatea unei întreprinderi de a obţine profit prin utilizarea factorilor de producţie şi a capitalurilor indiferent de provinienţa acestora” [158, p.190].

Savantul N.Antoniu este de părerea, că rentabilitatea, se defineşte „drept capacitatea întreprinderilor de a produce beneficiu (profit)” [9, p. 118].

În aceeaşi ordine de idei M. Adochiţei susţine, că „rentabilitatea poate fi definită ca o capacitate a întreprinderilor de a produce un surplus peste nivelul cheltuielilor” [1, p. 174].

Din conceptele prezentate ale economiştilor români desprindem ideea că „rentabilitatea reprezintă capacitatea agenţilor economici de a produce profit”.

În accepţiunea Ana Gheorghe I., noţiunea de rentabilitate nu poate fi despărţită de noţiunea de profit (beneficiu), ea exprimînd starea de bonitate economico-financiară a întreprinderii, a ramurilor economice şi a economiei naţionale în ansamblul ei. Rezultă că, evidenţiată în valori absolute, rentabilitatea reflectă marja de venituri care depăşeşte cheltuielile, iar în valori relative ea trebuie să apară întotdeauna supraunitară [7, p. 71]. Altfel spus: „masa profitului reprezintă expresia absolută a rentabilităţii” [20].

Acest mod de abordare defineşte conceptul de rentabilitate pozitivă la nivel micro, mezo sau macroeconomică, imperativ ce trebuie să caracterizeze toate laturile activităţii economice, indiferent de trepte sau sectoare.

Savantul autohton D.Molodovanu susţine că rentabilitatea se măsoară prin doi indicatori de bază: masa profitului (indicator absolut) şi rata profitului (indicator relativ).

Masa profitului (numită şi „rentabilitate absolută”) constituie suma totală de profit obţinut de o firmă oarecare şi se calculează ca diferenţa dintre încasările totale şi costul de producţie după formula [91, p. 195]:

$$P_r = V - C_p \tag{1.1}$$

unde: P_r - masa profitului; V- încasările totale; C_p - costul de producţie.

Probabil, că prin formula prezentată autorul a avut în vedere calculul profitului brut din vânzarea produselor finite. Totodată menţionăm, că denumirile elementelor formulei sunt învechite, acestea nu pot fi găsite în situaţiile financiare şi aplicarea lor în practică este posibilă doar în baza informaţiei din registrele contabile.

În opinia autorului rata profitului este o mărime relativă şi reprezintă raportul, exprimat în procente, dintre masa profitului şi costurile realizate. Ea poate fi calculată după următoarele formule [91, p. 195]:

$$P_r^1 = \frac{P_r}{K} \times 100\%; \quad (1.2) \qquad P_r^1 = \frac{P_r}{CA} \times 100\%; \quad (1.3) \qquad P_r^1 = \frac{P_r}{C_p} \times 100\% \qquad (1.4)$$

unde: P_r^1 - rata profitului; P_r - masa profitului; K – capitalul folosit; CA- cifra de afaceri, care este suma vânzărilor unei întreprinderi pentru o perioadă oarecare- de regulă, 1 an; Cp- costurile de producţie.

În opinia noastră formulele de calcul a ratei profitului (1.2-1.4) nu conţin o semnificaţie concretă deoarece numărătorul nu exprimă forma concretă a profitului conform prevederilor SNC. Deasemenea nu se precizează ce se subânţelege prin capital folosit şi care sunt elementele componente ale acestuia.

În acelaşi timp susţinem părerea savantului D. Moldovanu, care consideră că rata profitului este o mărime relativă şi diferă atât de la o întreprindere (ramură) la alta, cât şi de la an la an, în cazul uneia şi aceleiaşi întreprinderi, ramuri sau chiar economii naţionale. Autorul e de părerea că pentru o ramură oarecare un nivel favorabil al rentabilităţii este cel de peste 10% [91, p. 196].

În literatura de specialitate prin **rentabilitate** se subânţelege un indicator sintetic de eficienţă, care exprimă capacitatea întreprinderii de a câştiga profit şi se determină ca raportul dintre efectele economice şi financiare obţinute de întreprindere şi eforturile depuse pentru obţinerea acestora. Astfel, formula generală de calcul a rentabilităţii are exprimarea [155, p. 89]:

$$Rentabilitatea = \frac{Efect \quad economic \quad si \quad financiar}{Efort} \times 100\% \qquad (1.5)$$

În legătură cu corelaţia dintre rentabilitate şi eficienţa economică ţinem să efectuăm unele precizări. Eficienţa economică este mai cuprinzătoare decât rentabilitatea şi se poate aprecia că reprezintă cea mai generală categorie ce caracterizează rezultatele din diferite variante preconizate pentru utilizarea sau economisirea unor resurse (umane, materiale sau financiare) ale circuitului economic. Prin urmare, între aceste noţiuni există un raport ca de la întreg la o parte componentă a acestui întreg.

Cu toate acestea, considerăm că, în comparaţie cu oricare subsistem al indicatorilor eficienţei economice, indicatorii rentabilităţii se caracterizează

printr-un grad superior de sintetizare, şi reflectare a rezultatelor economico-financiare, având, valenţe cognitive deosebite. În asemenea mod de abordare savantul român C.Cojocaru susţine că, rentabilitatea oglindeşte eficienţa economică finală a întregii activităţi economico-financiare, constituind o adevărată chintesenţă a tuturor laturilor eficienţei economice. Adică, indicatorii eficienţei economice din diversele subsisteme se constituie în factori, care, prin alţi factori cantitativi, de structură şi calitativi, determină mărimea profitului şi nivelul ratei rentabilităţii [43, p. 229].

Totalizând opiniile savanţilor autohtoni şi de peste hotare v-om preciza unele aspecte ale conceptului de rentabilitate ţinând cont de specificul ramural al întreprinderilor agricole.

Considerăm, că rentabilitatea reprezintă una din formele cele mai sintetice de exprimare a eficienţei activităţii economico-financiare ale întreprinderii agricole, respectiv a fondului funciar, forţei de muncă şi mijloacelor de producţie, deoarece reflectă rezultatele obținute ca urmare a trecerii mijloacelor economice prin toate stadiile circuitului economic: aprovizionare, producție și desfacere.

Rentabilitatea este un indicator sintetic de eficienţă economică, exprimând capacitatea întreprinderii agricole de a obţine profit la fiecare leu a resurselor consumate, activelor utilizate şi a capitalului disponibil.

Intrucât prin intermediul rentabilităţii se apreciază performanțele întreprinderi ea constituie punctul optim de intersecție a tuturor celorlalți indicatori de eficiență reprezentând în același timp o informație indispensabilă băncilor, creditorilor și partenerilor de afaceri.

Pentru măsurarea rentabilităţii, în teoria şi practica economică se utilizează un sistem de rate, cu o valoare informaţională proprie, reliefând multiple laturi ale activităţii economico-financiare. Diagnosticarea ratelor rentabilității, indentificarea factorilor prin analiza factorială este prezentată în capitolul doi al prezentei lucrări.

Capitolul 2.
METODOLOGIA ESTIMĂRII INDICATORILOR DE PERFORMANŢE ECONOMICO-FINANCIARE

2.1. Metode de calcul şi analiză a rezultatelor financiare şi a ratelor rentabilităţii

În contextul relaţiilor economiei de piaţă, mărimea absolută a rezultatului financiar al întreprinderilor agricole este determinată de profitul sau pierderea din diferite activităţi: operaţională, de investiţii şi financiară. Ponderea principală în componenţa profitului din activitatea economico-financiară revine rezultatului din activitatea operaţională şi în primul rând din vânzarea produselor, executarea lucrărilor şi prestarea serviciilor.

Conform Standardului Naţional de Contabilitate „Prezentarea situaţiilor financiare" activitatea operaţională este considerată activitate de bază a întreprinderii care se reînnoiește continuu în vederea fabricării și comercializării produselor de prima necesitate. Deaceea un rol important în acest proces revine estimării rezultatelor activităţii operaţionale.

Considerăm că, estimarea rezultatelor activităţii operaţionale în întreprinderile agricole trebuie efectuată în baza următorilor indicatori:

- Profitul (pierderea) din activitatea operaţională;
- Profitul brut (pierderea brută);
- Profitul (pierderea) la nivel de produs;
- Rata profitului operaţional;
- Rata rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate;
- Rata rentabilităţii comerciale;
- Rata rentabilităţii la nivel de produs.

Profitul (pierderea) din activitatea operaţională măsoară eficienţa sau performanţa unei entităţi după deducerea cheltuielilor perioadei din profitul brut [18, p. 114]. Aprecierea efortului real al întreprinderii, a rezultatelor și dificultăților acestora necesită investigarea analitică a acestui indicator, a condițiilor de formare și a factorilor determinanți.

Din aceste considerente, în teoria şi practica autohtonă se utilizează formula ce exprimă legătura profitului (pierderii) activităţii operaţionale cu factorii de influență [155, p. 36]:

$$R_{op} = PB + AVO - (Cd + Cadm + ACO) \quad (2.1)$$

unde: R_{op} - profitul (pierderea) din activitatea operaţională; PB- profitul brut (pierderea brută); AVO - alte venituri din activitatea operaţională; Cd - cheltuieli de distribuire; $Cadm$ - cheltuieli administrative; ACO- alte cheltuieli din activitatea operaţională.

Fiecare parte componentă a formulei (2.1) reprezintă un factor ce influenţează în mod direct sau indirect asupra profitului (pierderii) din activitatea operaţională a întreprinderii. Profitul brut (pierderea brută) şi alte venituri din activitatea operaţională sunt factori cu acţiune directă, iar cheltuielile perioadei – factori cu acţiune indirectă. Prin urmare **profitul (pierderea) din activitatea operaţională** este determinat pe de o parte de factorii ce reflectă utilizarea eficientă a resurselor în procesul de producție, iar pe de altă parte de optimizarea cheltuielilor perioadei, mai ales a altor cheltuieli operaționale.

Calculul influienţei factorilor la modificarea rezultatului activității operaționale se efectuiază după metoda balanţieră deoarece între factori și indicatorul rezultativ persistă forma aditivă de legătură.

2.1.1) $\Delta R_{op}^{PB} = PB_1 - PB_0$;

2.1.2) $\Delta R_{op}^{AVO} = AVO_1 - AVO_0$;

2.1.3) $\Delta R_{op}^{d} = -(C_{d(1)} - C_{d(0)})$;

2.1.4) $\Delta R_{op}^{Cadm} = -(C_{adm(1)} - C_{adm(0)})$;

2.1.5) $\Delta R_{op}^{ACO} = -(ACO_1 - ACO_0)$.

Partea covârșitoare a rezultatului financiar din activitatea operaţională o constituie **profitul brut** (pierderea brută), deoarece acesta se obţine din vânzarea produselor agricole din fabricație proprie, comercializarea mărfurilor, prestarea serviciilor, adică din toate tipurile activităţii operaţionale. În vederea identificării și examinării factorilor poate fi aplicată formula:

$$PB = VV - CV = \sum qp - \sum qc \quad (2.2)$$

unde: $\sum qp$ – venituri din vânzări; $\sum qc$ – costul vânzărilor.

Profitul brut oferă un important indiciu cu privire la situaţia economică a unei afaceri şi măsoară viabilitatea, respectiv bunăstarea entităţii. Acesta este

rezultatul formator al activităţii de bază a unei entităţi şi prima cifră pentru potenţialii investitori, dar și cel mai util instrument de comparație a entităţilor. G.Badicu consideră că marja profitului brut variază semnificativ în funcţie de tipul entităţii. În cazul activităţilor cu costuri de vânzări mari, de obicei, marja este scăzută, iar cu un cost al vânzărilor redus, marja poate fi mai mare decât media sectorială [18, p. 114].

Primul termen al diferenței $\sum qp$ exprimă volumul produselor vândute evaluat după prețurile de vânzare. Cel de-al doilea termen al diferenței $\sum qc$ reflectă volumul produselor vândute evaluat după costurile unitare pe produse, mărfuri, servicii. Astfel, atât pentru $\sum qp$ cât și pentru $\sum qc$ factorii comuni sunt volumul produselor, mărfurilor vândute, serviciilor prestate și structura vânzărilor. Din aceste considerente deducem, că factorii de gradul I ce influenţează modificarea profitului brut la nivel de întreprindere agricolă sunt:

- modificarea volumului produselor vândute şi serviciilor prestate (Δq);
- modificarea structurii şi sortimentului produselor vândute şi serviciilor prestate (ΔStr);
- modificarea costurilor unitare la produsele vândute şi serviciile prestate (Δc);
- modificarea preţurilor de vânzare la produsele vândute şi serviciile prestate (Δp).

De regulă în întreprinderile agricole mai mult de 90% din profitul brut se obţine din vânzarea produselor agricole finite. În acest context, în Figura 2.1 vom prezenta modelul factorial al profitului brut din vânzarea produselor agricole finite.

Conform Figurei 2.1 vom caracteriza conţinutul economic al factorilor de gradul I şi vom reflecta calculul influenţei acestora la modificarea profitului brut. Astfel, volumul produselor agricole vândute are o influenţă directă asupra profitului brut, deoarece majorarea volumului acestora va contribui la creşterea profitului brut, şi invers, reducerea volumului vânzărilor va cauza diminuarea sumei profitului brut.

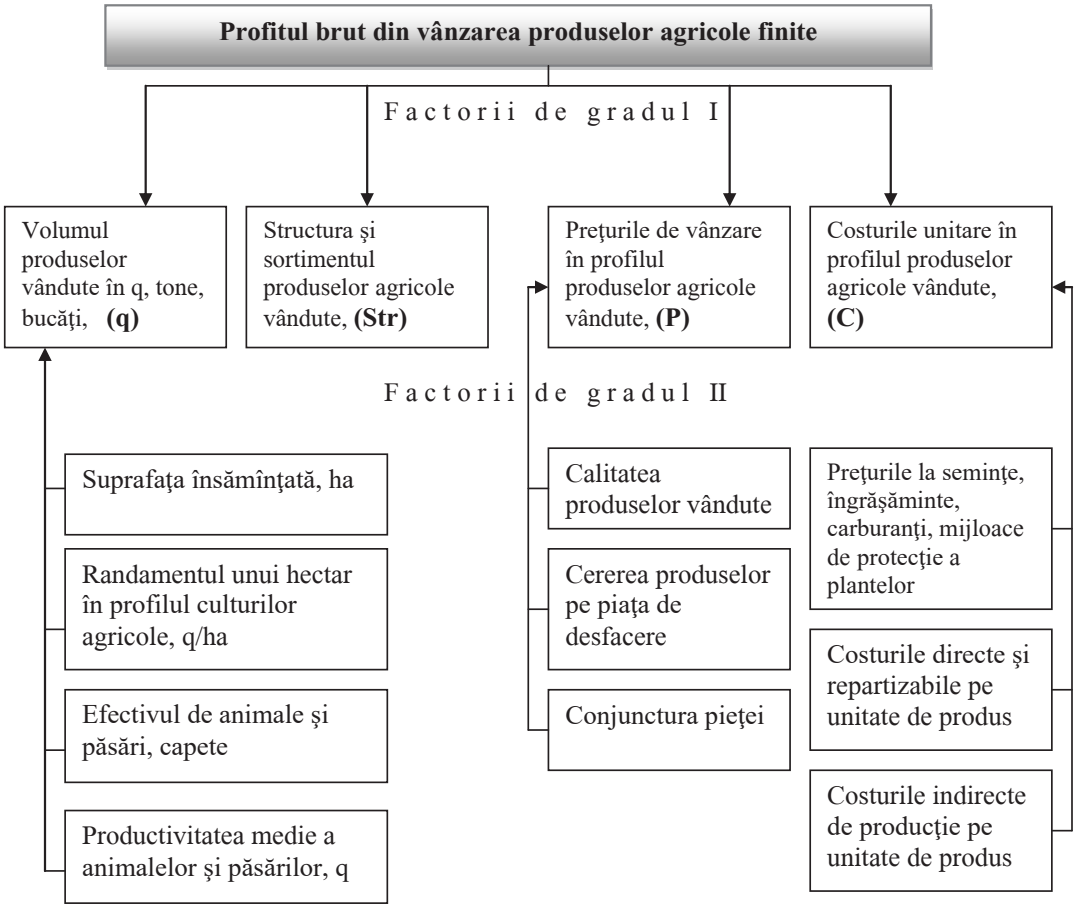

Figura 2.1. Modelul factorial al profitului brut din vânzarea produselor agricole finite

Sursa: Elaborată de autori.

Calculul influenţei modificării volumului vânzărilor produselor (serviciilor prestate) la devierea profitului brut se determină conform relaţiei [137, p. 279]:

$$\Delta PB^q = \frac{PB_0 \times \Delta\%VVP}{100} \qquad (2.3)$$

unde: ΔPB^q - abaterea profitului brut (pierderii globale) din cauza modificării volumului produselor; PB_0 - profitul brut (pierderea globală) perioadei de bază (a anului precedent);

$\Delta\%VVP$- modificarea procentuală a volumului vânzărilor de produse.

$$\Delta\%VVP = \left[\left(\frac{\sum q_1 C_0}{\sum q_0 C_0} \times 100\%\right) - 100\%\right] \qquad (2.4)$$

unde: $\sum q_1 C_0$- costul recalculat al vânzărilor; $\sum q_0 C_0$- costul vânzărilor perioadei de bază.

Structura şi sortimentul produselor vândute (serviciilor prestate) poate exercita asupra mărimii profitului brut o influenţă atât pozitivă, cât şi negativă. O dată cu majorarea ponderii produselor cu o rentabilitate mai înaltă în suma totală a vânzărilor, va condiţiona creşterea profitului brut, şi invers, micşorarea ponderii produselor mai rentabile conduce la diminuarea mărimii profitului brut. Influenţa modificării structurii şi sortimentului produselor agricole vândute la devierea mărimii profitului brut se propune de a fi calculată dupa formula [137, p. 279]:

$$\Delta PB^{str} = (PB_{rec} - PB_0) - \Delta PB^{q} \qquad (2.5)$$

unde: ΔPB^{str} - abaterea profitului brut din cauza modificării structurii şi sortimentului produselor vândute;

PB_{rec} – profitul brut recalculat reieşind din condiţiile volumului vânzărilor anului de gestiune şi costurile, precum şi preţurile de vânzare din perioada de bază;

PB_0 – profitul brut (pierderea globală) a perioadei de bază.

Este ştiut faptul că costul produselor vândute are o influenţă inversă asupra profitului brut: creşterea costurilor de vânzare conduce la micşorarea profitului, iar micşorarea acestora – la creşterea profitului. Considerăm, că influenţa modificării costurilor de vânzare la devierea profitului brut trebuie să fie calculată după formula [137, p. 279]:

$$\Delta PB^{C} = -\left[\sum q_1 C_1 - \sum q_1 C_0\right] \qquad (2.6)$$

unde: ΔPB^{C} – abaterea profitului brut (pierderii globale) sub influienţa modificării costurilor unitare la produsele agricole vândute;

$\sum q_1 C_1$ – costul vânzărilor din anul de gestiune.

Analizând influenţa preţurilor de vânzare constatăm, că majorarea sau reducerea preţurilor unitare la produsele vândute influenţează direct mărimea profitului brut. Astfel, creşterea preţurilor condiţionează majorarea profitului iar reducerea lor diminuiază profitul. Calculul influenţei preţurilor la produsele agricole vândute asupra abaterii profitului brut propunem conform formulei [137, p. 279]:

$$\Delta PB^{P} = \sum q_1 P_1 - \sum q_1 P_0 \qquad (2.7)$$

unde: ΔPB^{P} – abaterea profitului brut (pierderii globale) din cauza modificării preţurilor de vânzare;

$\sum q_1 P_1$ – veniturile din vânzarea produselor finite din anul de gestiune;

$\sum q_1 P_0$ – veniturile din vânzarea produselor finite recalculate.

Ţinem să menţionăm, că în unităţile agricole suma profitului brut este formată din profitul obţinut din vânzarea produselor concrete, care ocupă mai mult de 90% din structura profitului brut. Acesta se calculează ca diferenţa dintre venitul obţinut şi costul produsului vândut.

Analiza factorială a profitului din vânzarea fiecărui tip de produs poate fi efectuată prin examinarea, influenţei următorilor factori: modificarea cantităţii unui produs vândut; modificarea preţului mediu de vânzare al produsului; modificarea costului unitar al produsului vândut.

În scopul evidenţierii rezervelor interne de majorare a profitului pe fiecare produs, apare necesitatea examinării factorilor ce au determinat modificarea cantităţii produsului vândut, costului şi preţului mediu unitar al produsului.

În această ordine de idei savantul român Alexandru Gheorghiu susţine, că abaterea cantităţii produsului vândut este condiţionată de influenţa următorilor factori **[**64, p. 199**]**:

- modificarea cantităţii produsului fabricat;
- modificarea produsului în stocuri la începutul şi sfârşitul perioadei analizate.

Deci, după această sursă suma profitului pe produs este cea care condiţionează realizarea prevederilor. În ceea ce priveşte profitul brut total al întreprinderii, A.Gheorghiu consideră că sumă acestuia este determinată ca mărime de trei factori cu acţiune directă: cantitatea de produse vândute, costul pe unitatea de produs şi preţul de vânzare.

În viziunea autorilor N.Ţiriulnicova, V.Paladi, L.Gavriliuc ş.a. profitul brut (pierderea globală) obţinut din comercializarea mărfurilor, poate fi definit ca marja comercială. Aceasta se modifică sub influenţa a doi factori:

- modificarea venitului din vânzarea mărfurilor;
- modificarea ratei medii a marjei comerciale.

Rata medie a marjei comerciale poate fi determinată conform formulei [155, p.44]:

$$R_{mc} = \frac{MC}{VMV} \times 100\% \qquad (2.8)$$

unde: R_{mc} - rata medie a marjei comerciale;

MC- marja comercială (profit brut din vânzarea mărfurilor);

VMV- volumul mărfurilor vîndute.

Formula dependenţei factoriale a marjei comerciale corespunzător factorilor sus-menţionaţi poate fi exprimată [155, p. 44]:

$$MC = \frac{VMV \times R_{mc}}{100} \quad (2.9)$$

În sistemul de indicatori pentru estimarea eficienţei activităţii operaţionale se aplică indicatorii rentabilităţii producţiei. În literatura de specialitate, se stipulează că, indicatorii rentabilităţii ce reflectă activitatea de producţie și de desfacere sunt [155, p. 89]:

- *Rentabilitatea comercială*, care reflectă profitul brut câştigat la un leu venituri din vânzări;
- *Rentabilitatea produselor concrete*, care reflectă profitul obţinut la un leu de costuri suportate la fabricarea produsului;
- *Rentabilitatea resurselor consumate şi utilizate în activitatea operaţională,* caracterizează cît profit brut a obţinut întreprinderea la fiecare leu a costului vânzărilor.

În procesul analizei economico-financiare a întreprinderii, o mare importanţă i se acordă studierii **rentabilităţii veniturilor din vânzări**, deoarece ea reprezintă indicatorul principal de apreciere a activităţii comerciale a unei întreprinderi.

Rentabilitatea veniturilor din vânzări reflectă capacitatea întreprinderii de a obţine profit în urma vânzării produselor finite, mărfurilor şi prestării serviciilor, adică caracterizează mărimea profitului obţinut la un leu venituri din vânzări.

Autorii Gheorghe Vâlceanu, Vasile Robu susţin că, rata rentabilităţii comerciale exprimă eficienţa activităţii comerciale a întreprinderii, asigurând legătura dintre profit şi cifra de afaceri netă [158, p. 269].

În opinia autorilor N.Ţiriulnicova, V.Paladi, L.Gavriliuc ş.a. analiza rentabilităţii veniturilor din vânzări este importantă atât pentru managerii financiari, cât şi pentru conducerea întreprinderii, deoarece, analizând nivelul acestui indicator, se poate determina [155, p. 91]:

- cât de eficient au fost promovate deciziile managementului financiar în obţinerea profitului la un leu venituri din vânzări;
- care este nivelul şi evoluţia rentabilităţii veniturilor din vânzări pe parcursul mai multor perioade de activitate a întreprinderii;

- ce factori au contribuit la devierea rentabilităţii veniturilor din vânzări faţă de nivelul anilor precedenţi şi/sau prevăzut în Planul de afaceri;
- ce măsuri trebuie întreprinse pentru creşterea nivelului rentabilităţii veniturilor din vânzări.

În viziunea aceloraşi autori rentabilitatea veniturilor din vânzări exprimă legătura care există între rezultatul financiar şi veniturile din vânzări obţinute de întreprindere şi se determină în baza raportului dintre mărimea profitului şi valoarea veniturilor din vânzări. Formula generală de calcul al rentabilităţii veniturilor din vânzări se exprimă [155, p. 91]:

$$\text{Rentabilitatea veniturilor din vinzari} = \frac{\text{Profit (pierdere)}}{\text{Venituri din vinzari}} \times 100\% \qquad (2.10)$$

Studierea literaturii de specialitate ne-a permis să constatăm, că în practica analitică, pot fi aplicate mai multe variante de calcul al rentabilităţii veniturilor din vânzări în funcţie de mărimea concretă a profitului ce se ia în calcul la determinarea ratei rentabilităţii. Astfel, se utilizează profitul brut, profitul din activitatea operaţională, profitul până la impozitare, profitul net.

În opinia noastră, de cele mai dese cazuri, se analizează rentabilitatea veniturilor din vânzări calculată în baza profitului brut (rentabilitatea comercială), deoarece nivelul acestui indicator reprezintă efectul îmbunătățirii calității produselor vândute, cererea pe piaţă şi politica comercială a întreprinderii vizând preţurile de vânzare ale produselor, pentru că scopul oricărei entități îl constituie majorarea volumului vânzărilor în vederea obţinerii unui profit maxim.

Autorii Gh.Vâlceanu, V.Robu, N.Georgescu susţin că, cele mai des utilizate modele de calcul al ratei rentabilităţii vânzărilor sunt următoarele [158, p. 269]:

a) $$R_c = \frac{P_r}{CA} \times 100\% \qquad (2.11)$$

b) $$R_{Mb} = \frac{M_b}{CA} \times 100\% \qquad (2.12)$$

c) $$R_{cn} = \frac{P_n}{CA} \times 100\% \qquad (2.13)$$

unde: R_c - rata rentabilităţii comerciale;

R_{Mb} - rata marjei brute din vânzări;

R_{cn} - rata rentabilităţii comerciale nete;

P_r - profitul aferent cifrei de afaceri nete;

M_b - marja brută faţă de costul bunurilor vândute (sau rezultatul brut aferent cifrei de afaceri);

P_n - profit net.

În această ordine de idei, V.Balanuţă susţine că, asupra modificării rentabilităţii comerciale în dinamică influenţează următorii factori: modificarea structurii şi sortimentului produselor vândute (lucrărilor executate şi serviciilor prestate); modificarea costului vânzărilor; modificarea preţului la produsele vândute (lucrărilor executate şi serviciilor prestate) [13, p. 310].

Însă ţinem să menţionăm, că majoritatea savanţilor autohtoni I.Blaj, N.Ciornîi, V.Balanuţă, N.Ţiriulnicova, V.Paladi, L.Gavriliuc, L.Babii sunt de părerea că, principalul indicator al rentabilităţii activităţii operaţionale se consideră rentabilitatea comercială, dat fiind faptul că aceasta demonstrează cât profit generează întreprinderea la fiecare leu al veniturilor din vânzări. Însă reieşind din faptul, că întreprinderile agricole activează în condiţii de risc şi incertitudine considerăm că o mai mare putere informaţională poate fi asigurată prin aplicarea indicatorilor: rentabilitatea resurselor consumate şi utilizate în activitatea operaţională; rentabilitatea produselor agricole concrete. Aceasta se explică că indicatori menționați exprimă eficienţa alocării resurselor în activitatea de bază a întreprinderii. În acest context susţinem părerea autorului Saviţcaia G., care consideră, că factorii de gradul I ce modifică rentabilitatea resurselor consumate şi utilizate la producţia agricolă la nivel de întreprindere sunt: modificarea structurii şi sortimentului produselor agricole vândute; modificarea costurilor unitare la produsele vîndute; modificarea preţurilor de vânzare. În legătură cu aceasta ne v-om exprima opinia proprie vis-a-vis de metodologia de calcul a influenţei factorilor ţinând cont de următoarea formulă a dependenţei factoriale [139, p. 83]:

$$R_{CV} = \frac{\sum qP - \sum qC}{\sum qC} \times 100\% \qquad (2.14)$$

Astfel, structura şi sortimentul produselor agricole vândute poate avea o influenţă atât pozitivă, cât şi negativă asupra nivelului rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate. Paralel cu majorarea ponderii produselor agricole cu o rentabilitate mai înaltă în structura vânzărilor v-a creşte şi nivelul rentabilităţii, şi invers, micşorarea ponderii produselor mai rentabile în structura vânzărilor

conduce la diminuarea nivelului rentabilităţii. Propunem calculul influenţei modificării structurii şi sortimentului la devierea nivelului rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate după formula [139, p. 83]:

$$\Delta R_{CV}{}^{q} = \left[\frac{\sum q_1 P_0 - \sum q_1 C_0}{\sum q_1 C_0}\right] \times 100\% - \left[\frac{\sum q_0 P_0 - \sum q_0 C_0}{\sum q_0 C_0}\right] \times 100\% \qquad (2.15)$$

unde: ΔR_{CV}^{q} - modificarea nivelului rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate sub influenţa structurii şi sortimentului produselor vândute;

$\sum q_1 P_0$ – veniturile recalculate din vânzarea produselor anului de gestiune în condiţiile preţurilor anului precedent;

$\sum q_0 P_0$ – veniturile din vânzarea produselor din perioada de bază (anul precedent);

$\sum q_1 C_0$ – costul vânzărilor recalculat la produsele finite pornind de la vânzările anului de gestiune şi costurile din anul precedent;

$\sum q_0 C_0$ – costul vânzărilor produselor finite din anul precedent.

Astfel, prima parte componentă a Formulei 2.15 reflectă nivelul recalculat al rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate. A doua parte componentă a Formulei 2.15 reprezintă nivelul rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate din perioada de bază.

Referitor la costurile unitare pe produsele vândute menţionăm, că influenţa lor este indirectă asupra indicatorului rezultativ, deoarece creşterea costului pe unitatea de produs cauzează micşorarea nivelului rentabilităţii, şi invers. În opinia noastră influenţa acestui factor poate fi calculată după formula [139, p. 83]:

$$\Delta R_{CV}{}^{C} = \left[\frac{\sum q_1 P_0 - \sum q_1 C_1}{\sum q_1 C_1}\right] \times 100\% - \left[\frac{\sum q_1 P_0 - \sum q_1 C_0}{\sum q_1 C_0}\right] \times 100\% \qquad (2.16)$$

unde: $\Delta R_{CV}{}^{C}$ - modificarea nivelului rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate sub influienţa costurilor unitare la produsele vândute;

$\sum q_1 C_1$ - costul vânzărilor al produselor finite din anul de gestiune.

Prima parte componentă a Formulei 2.16 vizând influenţa costului pe unitatea de produs exprimă nivelul rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate, calculat pornind de la structura, sortimentul vânzărilor şi costul pe unitatea de produs ale anului de gestiune după preţul de vânzare pe unitatea de

produs din anul precedent. A doua parte a Formulei 2.16 reprezintă rentabilitatea recalculată.

Majorarea sau reducerea preţurilor de vânzare pe produse influenţează direct asupra nivelului rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate: creşterea preţurilor condiţionează sporirea rentabilităţii, şi invers. Calculul influenţei acestui factor propunem după formula [139, p. 83]:

$$\Delta R_{CV}{}^{P} = \left[\frac{\sum q_1 P_1 - \sum q_1 C_1}{\sum q_1 C_1}\right] \times 100\% - \left[\frac{\sum q_1 P_0 - \sum q_1 C_1}{\sum q_1 C_1}\right] \times 100\% \quad (2.17)$$

unde: $\Delta R_{CV}{}^{P}$ - modificarea nivelului rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate sub influenţa preţului de vânzare al produselor finite;

Pentru aprecierea performanţelor activităţii operaţionale a întreprinderii de asemenea un rol important revine analizei **ratei rentabilităţii pe produse,** care se calculează conform formulei [140, p. 56]:

$$R_p = \frac{P-C}{C} \times 100\% \quad (2.18)$$

Astfel, factorii ce influiențează rata rentabilității produselor concrete sunt:

- modificarea profitului pe unitate de produs, care reprezintă diferența dintre prețul de vânzare și costul unitar [$\Delta(P-C)$];
- modificarea costului pe unitate de produs (ΔC).

Calculul influenţei acestor factori se efectuiază aplicînd formulele [140, p. 56]:

$$\Delta R_P{}^{P-C} = \left(\frac{P_1 - C_1}{C_1} \times 100\%\right) - \left(\frac{P_0 - C_0}{C_1} \times 100\%\right) \quad (2.19)$$

$$\Delta R_p{}^{C} = \left(\frac{P_0 - C_0}{C_1} \times 100\%\right) - \left(\frac{P_0 - C_0}{C_0} \times 100\%\right) \quad (2.20)$$

Rezultatele analizei factoriale după aceste formule sunt prezentate în subcapitolul 3.4 al lucrării.

Reieşind din cele menţionate putem specifica că, aplicarea ratei rentabilităţii la nivel de produs constă în stabilirea situaţiei îndeplinirii prevederilor la cei doi indicatori – profitul şi rata rentabilităţii – în calcularea influenţelor factorilor care au determinat abateri faţă de prevederi şi în determinarea rezervelor de creştere a rentabilităţii, care trebuie analizate în strânsă legătură cu studierea posibilităţilor de creştere a randamentelor la hectar şi la un animal şi cu identificarea rezervelor de reducere a costului pe unitatea de produs.

Investigarea performanţelor prin intermediul ratelor de rentabilitate facilitează formularea raţionamentelor privind eficienţa activităţii unei întreprinderi deoarece reflectă rezultatele obţinute ca urmare a trecerii prin toate stadiile circuitului economic: aprovizionare, producere, comercializare, financiar. Ca exemplu unei asemenea rate care integrează toate laturile activităţii economice poate fi considerată **rata rentabilităţii activelor** denumită şi **rata rentabilităţii economice**.

Rata rentabilităţii activelor (R_a) măsoară performanţa activelor totale exprimând cât profit până la impozitare obţine întreprinderea la fiecare leu a activelor totale. Se calculează după formula:

$$R_a = \frac{Pimp}{\overline{A}\,(TA)} \times 100\% \qquad (2.21)$$

În scopul obţinerii modelului factorial numărătorul şi numitorul formulei de calcul se va înmulţi cu veniturile din vânzări (VV):

$$R_a = \frac{Pimp}{\overline{A}} \times \frac{VV}{VV} = \frac{VV}{\overline{A}} \times \frac{Pimp}{VV} = \frac{Pimp}{VV} \times \frac{VV}{\overline{A}} \qquad (2.22)$$

Conform modelului factorial (Formula 2.22) deducem că factorii ce modifică rentabilitatea activelor sunt:

- profitabilitatea vânzărilor ($\frac{Pimp}{VV}$);

- numărul de rotaţii a activelor totale ($\frac{VV}{\overline{A}}$).

Calculul influenţei acestor factori la modificarea rentabilităţii activelor poate fi efectuat aplicând metoda diferenţelor absolute:

2.22.1) $\Delta Ra^{\frac{Pimp}{VV}} = \Delta\frac{Pimp}{VV} \times \frac{VV}{\overline{A}}(0)$;

2.22.2) $\Delta Ra^{\frac{VV}{\overline{A}}} = \frac{Pimp}{VV}(1) \times \Delta\frac{VV}{\overline{A}}$.

În Tabelul 2.1 prezentăm calculul influenţei factorilor după aceste formule.

Tabelul 2.1. Cuantificarea influenţei factorilor la modificarea rentabilităţii activelor în întreprinderile agricole din regiunea Centru

Indicatori	În medie		Abate-rea ab-solută, ±	Inclusiv sub influenţa	
	2012-2014	2015-2017		$\Delta\frac{Pimp}{VV}$	$\Delta\frac{VV}{\overline{A}}$
Rezultativ					
1. Rata rentabilităţii activelor ($\frac{Pimp}{\overline{A}}\times 100$), %	1,42	1,58	+0,16	+0,3	-0,14
Factoriali					
2. Profitabilitatea vânzărilor ($\frac{Pimp}{VV}\times 100$), %	6,98	8,46	+1,48	X	X
3. Numărul de rotaţii a activelor totale ($\frac{VV}{\overline{A}}$), coeficient	0,203	0,187	-0,016	X	X

Calculele efectuate în Tabelul 2.1 constată o creştere lentă a rentabilităţii activelor de la 1,42% până la 1,58% sau cu 0,16 puncte procentuale. Mai mult ca atât valorile efective a acestei rate sunt extrem de scăzute şi demonstrează că la fiecare leu al activelor totale întreprinderile agricole obţin doar 1,58 bani de profit până la impozitare. Modificarea rentabilităţii activelor a fost determinată de o influenţă contradictorie a factorilor. Astfel, creşterea profitabilităţii vânzărilor cu 1,48 puncte procentuale a avut o influenţă pozitivă şi decisivă, contribuind la majorarea rentabilităţii activelor cu 0,3 puncte procentuale.

Totodată scăderea numărului de rotaţii ale activelor totale de la 0,203 la 0,187 a influenţat negativ cauzând reducerea rentabilităţii activelor cu 0,14 puncte procentuale, ceea ce reprezintă rezerva internă pe viitor.

Un indicator particular al rentabilităţii activelor îl reprezintă **rata rentabilităţii mijloacelor de producţie** (activelor cu destinaţie de producţie). În literatura de specialitate această rată se calculează după formula [155, p.122]:

$$R_{MP} = \frac{Pimp}{MF+SMM} \times 100\% \qquad (2.23)$$

unde: Pimp – profitul până la impozitare; MF – valoarea medie a mijloacelor fixe productive;

SMM – valoarea medie a stocurilor de mărfuri şi materiale.

În agricultură spre deosebire de alte ramuri ale economiei naţionale în procesul de producţie participă nu numai mijloacele fixe şi materialele dar şi activele biologice. Conform **SNC „Particularităţile contabilităţii în agricultură”** se deosebesc **active biologice imobilizate** şi **active biologice circulante.** Acest SNC stipulează că în componenţa activelor biologice imobilizate se include valoarea contabilă a animalelor de muncă şi productive (vaci, oi, scroafe, caprine, tauri, cai etc.) şi valoarea plantaţiilor perene (livezi, vii, arbuşti fructiferi, pepeniere etc.). În componenţa activelor biologice circulante se include valoarea animalelor la creştere şi îngrăşat (viţei, purcei, miei, animale rebutate din cireada de bază, păsări adulte, iepuri de casă etc.).

În legătură cu prevederile SNC propunem calculul **ratei rentabilităţii mijloacelor de producţie în agricultură** după formula:

$$R_{MP} = \frac{Pimp}{\overline{AIP} + \overline{ACP}} \times 100\% \qquad (2.24)$$

unde: $\overline{AIP}$ - valoarea medie a activelor imobilizate de producţie care include valoarea medie a: mijloacelor fixe productive, animalelor productive şi de muncă şi a plantaţiilor perene;

$\overline{ACP}$ - valoarea medie a activelor circulante de producţie care include: materiale, animalele la creştere şi îngrăşat, producţia în curs de execuţie şi produse.

Formula 2.24 exprimă legătura rentabilităţii mijloacelor de producţie cu factorii de gradul I, calculul influenţei cărora se efectuiază după metoda substituţiilor în lanţ.

Pentru aprofundarea analizei factoriale apare necesitatea descompunerii factorilor de gradul I după factorii de gradul II, ce aderă la profitul până la impozitare, activele imobilizate de producţie şi activele circulante productive. Calculul influenţei factorilor de gradul II la modificarea ratei rentabilităţii mijloacelor de producţie propunem prin aplicarea metodei participării prin cotă după formulele:

$$\Delta Rmp^{Pimp_i} = \Delta Rmp^{Pimp} \times \frac{\Delta Pimp_i}{\Delta Pimp} \qquad (2.25)$$

$$\Delta Rmp^{\overline{AIP}_i} = \Delta Rmp^{\overline{AIP}} \times \frac{\Delta \overline{AIP}_i}{\Delta \overline{AIP}} \qquad (2.26)$$

$$\Delta Rmp^{\overline{ACP}_i} = \Delta Rmp^{\overline{ACP}} \times \frac{\Delta \overline{ACP}_i}{\Delta \overline{ACP}} \qquad (2.27)$$

Tabelul 2.2. Calculul influenţei factorilor de gradul II la modificarea ratei rentabilităţii mijloacelor de producţie în CAP „Câmpia Peliniţei”

Denumirea factorilor	La finele anului, mii lei		Abaterea absolută, ± mii lei	Cota factorilor de gr.II, %	Influenţa factorilor, ± p.p.
	precedent	de gestiune			
1. Modificarea profitului până la impozitare	2332,3	1479,0	-853,3	100,00	-2,99
1.1. profitului din activitatea operaţională	4227,5	4834,0	+606,5	-71,07	+2,125
1.2. profitului din activitatea financiară	887,5	529,5	-358,0	+41,95	-1,254
1.3. pierderilor din calamităţi naturale	(2782,7)	(3884,5)	-1101,8	+129,12	-3,861
2. Modificarea valorii activelor imobilizate de producţie – total	16219,1	15915,9	-303,2	100,00	+0,05
2.1. mijloacelor fixe productive	15121,7	14509,1	-612,6	+202,04	+0,101
2.2. animalelor productive şi de muncă	971,8	1315,3	+343,5	-113,29	-0,057
2.3. plantaţiilor perene	125,6	91,5	-34,1	+11,25	+0,006
3. Modificarea valorii activelor circulante de producţie – total	12344,7	14703,8	+2359,1	100,00	-0,4
3.1. materialelor	2638,4	3288,2	+649,8	+27,54	-0,11
3.2. animalelor la creştere şi îngrăşat	935,3	1411,4	+476,1	+20,18	-0,081
3.3. producţiei în curs de execuţie şi produselor	8771,0	10004,2	+1233,2	+52,28	-0,209

Din calcule efectuate în Tabelul 2.2 rezultă că la CAP „Câmpia Peliniţei” rata rentabilităţii mijloacelor de producţie a diminuat sub influenţa reducerii profitului până la impozitare cu 2,99 puncte procentuale. Această abatere se datorează majorării pierderilor din calamităţi naturale cu 1101,8 mii lei şi reducerii profitului din activitatea financiară cu 358 mii lei, sub influenţa cărora indicatorul rezutativ s-a redus respectiv cu 3,861 şi 1,254 puncte procentuale. Concomitent creşterea profitului din activitatea operaţională cu 606,5 mii lei a contribuit la majorarea ratei rentabilităţi cu 1,125 p.p. Deasemenea negativ a influenţat creşterea valorii activelor circulante de producţie cu 2359,1 mii lei, ce a cauzat diminuarea ratei rentabilităţii cu 0,4 p.p. Abaterea în cauză se datorează pe seama următorilor factori detaliaţi: producţiei în curs de execuţie cu 0,209 p.p.; materialelor cu 0,11 p.p.; animalelor la creştere şi îngrăşat 0,081 puncte procentuale.

O influenţă pozitivă neînsemnată (+0,05 p.p.) a exercitat-o reducerea valorii medii a activelor imobilizate de producţie (pe seama mijloacelor fixe şi plantaţiilor perene).

Aplicarea modelului factorial propus al ratei rentabilităţii mijloacelor de producţie în întreprinderile agricole va permite estimarea influenţei factorilor de gradul I şi II, ce ţin de modificarea rezultatelor financiare pe tipuri de activităţi, activelor biologice imobilizate şi activelor circulante productive.

Indicatorul de performanţă care ocupă un loc central în activitatea agenţilor economici îl reprezintă **rata rentabilităţii financiare (Rf)**, care exprimă capacitatea întreprinderii de a genera profit net în rezultatul folosirii capitalului propriu. Se calculează după formula:

$$R_f = \frac{Pn}{C\text{Pr}} \times 100\% \qquad (2.28)$$

Nivelul satisfăcător a acestei rate se consideră dacă valoarea efectivă este mai mare decât rata medie a dobânzii acordate de bănci pentru depozitele bancare. În caz contrar este mai avantajoasă depozitarea capitalului la o bancă care va oferi posibilitatea obţinerii unui câştig mai mare. Analiza dinamicii acestei rate este prezentată în subcapitolul 3.1 al lucrării. Considerăm că pentru obţinerea unor concluzii mai ample vizând caracterul evolutiv al ratei rentabilităţii financiare este necesară elaborarea modelelor factoriale. Astfel, unul din modelele factoriale poate fi obţinut prin înmulţirea numărătorului şi numitorului Formulei 2.28 cu valoarea medie a activelor ($\overline{A}$) şi profitul până la impozitare (Pimp).

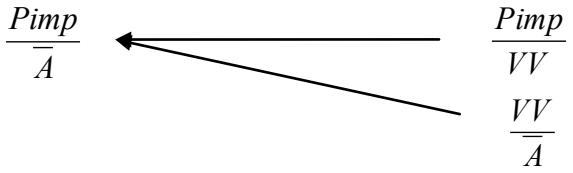
$$R_f = \frac{Pn}{C\text{Pr}} \times \frac{\overline{A}}{\overline{A}} \times \frac{Pimp}{Pimp} = \frac{\overline{A}}{C\text{Pr}} \times \frac{Pimp}{\overline{A}} \times \frac{Pn}{Pimp} \qquad (2.29)$$

Aranjând factorii în ordinea condiţionării economice, reieşind din logica că $\frac{Pimp}{\overline{A}}$ este factorul determinant, atunci modelul factorial al rentabilităţii financiare se va exprima:

$$R_f = \frac{Pimp}{\overline{A}} \times \frac{\overline{A}}{C\text{Pr}} \times \frac{Pn}{Pimp} \qquad (2.30)$$

Conform modelului (Formula 2.30) factorii ce modifică rentabilitatea finianciară (a capitalului propriu) sunt: - rentabilitatea activelor ($\frac{Pimp}{\overline{A}}$); - rata pârghiei financiare ($\frac{\overline{A}}{C\text{Pr}}$); - presiunea fiscală ($\frac{Pn}{Pimp}$).

Analiza detaliată a modelului factorial (Formula 2.30) implică descompunerea rentabilităţii activelor ($\frac{Pimp}{\overline{A}}$) după factorii de influenţă, adică:

Înlocuind în (Formula 2.30) $\frac{Pimp}{\overline{A}}$ cu aceşti factori obţinem un alt model factorial al rentabilităţii financiare:

$$R_f = \frac{Pimp}{VV} \times \frac{VV}{\overline{A}} \times \frac{\overline{A}}{\overline{C\text{Pr}}} \times \frac{Pn}{Pimp} \qquad (2.31)$$

Obţinerea acestor modele factoriale implică o aprofundare ce vizează descompunerea $\frac{VV}{\overline{A}}$ şi $\frac{\overline{A}}{\overline{C\text{Pr}}}$, în care scop se poate construi „piramida performanţei" cu trei niveluri de indicatori (Fig. 2.2). Piramida structurează legăturile de interdependenţă dintre indicatorii sintetici de performanţă financiară şi indicatorii analitici, gradându-i ca poziţionare şi importanţă în cuantificarea influenţei fiecăruia la modificarea ratei rentabilităţii financiare.

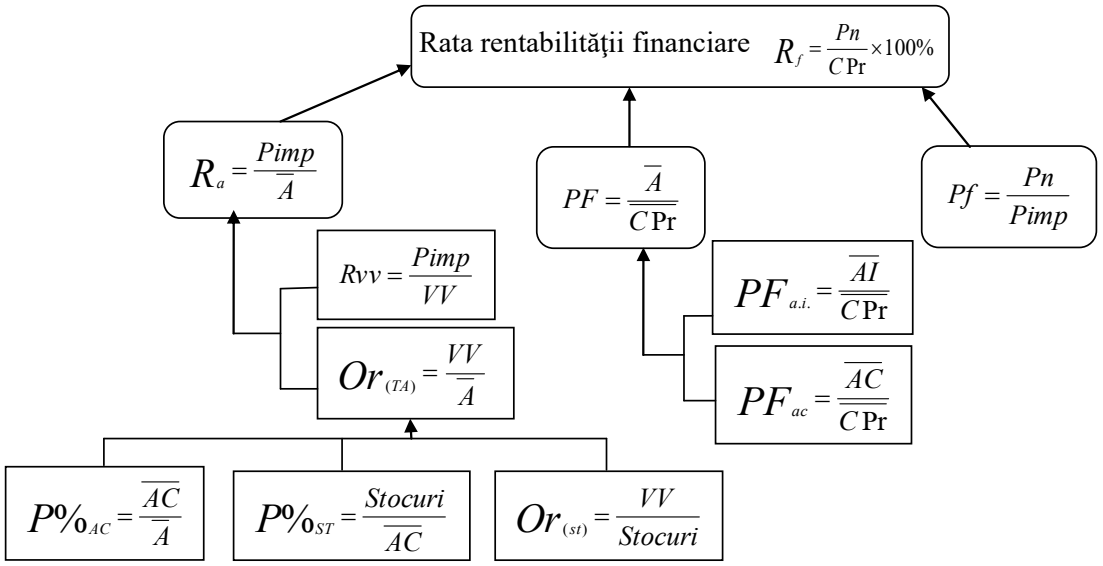

Figura 2.2. Piramida performanţei
Sursa: Elaborată de autori.

Analizând interdependenţa dintre indicatorii prezentaţi în piramida financiară observăm, că o poziţie determinantă în acest sistem îi revine rentabilităţii activelor care la rândul său este influenţată de profitabilitatea vânzărilor ($\frac{Pimp}{VV}$) şi numărul de rotaţii a activelor totale ($\frac{VV}{\overline{A}}$). În aceste condiţii se remarcă faptul că $\frac{VV}{\overline{A}}$ poate fi influenţat de următorii trei factori:

- numărul de rotaţii al stocurilor ($\frac{VV}{Stocuri}$);
- ponderea stocurilor în activele circulante ($\frac{Stocuri}{AC}$);
- ponderea activelor circulante în activele totale ($\frac{\overline{AC}}{\overline{A}}$).

Prezentarea grafică (Fig. 2.2) ne atestă o poziţie interesantă pe care o deţine pârghia financiară (PF) care mai este cunoscut sub denumirea „structura financiară a capitalului" şi evidenţiază gradul de îndatorare a agenţilor economici.

Rata rentabilităţii financiare se majorează pe măsura creşterii gradului de îndatorare. Acest efect multiplicator constituie o componentă a „efectului de pârghie", deoarece împrumuturile sunt o pârghie financiară care prin utilizare în procese economice rentabile determină o creştere a profitului şi a rentabilităţii financiare.

În contextul modificării PF pot fi determinabile următoarele rapoarte:

- raportul de proporţionalitate dintre activele imobilizate şi capitalul propriu ($\frac{\overline{AI}}{\overline{C\,\mathrm{Pr}}}$);
- raportul de proporţionalitate dintre activele circulante şi capitalul propriu ($\frac{\overline{AC}}{\overline{C\,\mathrm{Pr}}}$).

Aceste două rapoarte ne edifică asupra modului de repartizare a pârghiei financiare (PF) – multiplicatorului capitalului propriu pe grupe de active (imobilizate şi circulante).

În scopul obţinerii unor rezultate mai obiective perioadele de analiză trebuie să cuprindă 2-3 ani. În Tabelul 2.3 vom cuantifica influenţa factorilor

asupra modificării rentabilităţii financiare conform Formulei 2.31 în perioada 2015-2017 faţă de 2012-2014, utilizând metoda substituţiilor în lanţ.

Tabelul 2.3. Calculul influenţei factorilor asupra rentabilităţii financiare (a capitalului propriu) în întreprinderile agricole din regiunea Centru

Nr. calc.	Nr. subst.	Factorii corelaţi				$R_f = \frac{Pn}{C\Pr} \times 100\%$	Calculul influenţei factorilor	Rezult. influen., ± p.p.	Cauze
		Pimp/ VV	VV/A	A/CPr	Pn/ Pimp				
1	0	6,98	0,203	2,045	0,854	2,48	-	-	-
2	1	**8,46**	0,203	2,045	0,854	3,00	3,00-2,48	+0,52	↑Pimp/VV
3	2	8,46	**0,187**	2,045	0,854	2,76	2,76-3,00	-0,24	↓ VV/A
4	3	8,46	0,187	**3,013**	0,854	4,07	4,07-2,76	+1,31	↑ A/CPr
5	4	8,46	0,187	3,013	**0,891**	4,25	4,25-4,07	+0,18	↑ Pn/Pimp
Total		X	X	X	X	X	X	+1,77	X

Verificare: 4,25%-2,48% = +1,77 puncte procentuale

Din calculele efectuate în Tabelul 2.3 rezultă că în perioada 2015-2017 întreprinderile agricole din regiunea Centru au obţinut o creştere a rentabilităţii financiare de la 2,48% până la 4,25% sau cu 1,77 puncte procentuale. Această creştere a fost determinată de influenţa pozitivă a următorilor factori:

- majorării profitabilităţii vânzărilor de la 6,98% până la 8,46% ce a contribuit la sporirea rentabilităţii financiare cu 0,52 puncte procentuale;
- creşterii gradului de îndatorare a întreprinderilor de la 2,045 până la 3,013 puncte care prin utilizarea efectivă a activelor a condus la majorarea rentabilităţii financiare cu 1,31 puncte procentuale, constituind astfel factorul determinant cu acţiune favorabilă;
- reducerii presiunii sistemului fiscal asupra întreprinderilor agricole, ce a permis o creştere a profitului net faţă de perioada precedentă (2012-2014) cu 145,4 mil. lei şi respectiv a rentabilităţii financiare cu 0,18 puncte procentuale.

Totodată calculele efectuate în Tabelul 2.3 ne atestă un nivel foarte scăzut al rotaţiei activelor ce în comparaţie cu nivelul minim admisibil (≥1,0), ce în mărime relativă este mai mic cu 79,7% - 81,3%. Sub influenţa acestui factor s-a constatat o reducere a rentabilităţii financiare cu 0,24 puncte procentuale. Această cifră poate fi considerată ca rezervă internă de majorare pe viitor a rentabilităţii financiare în întreprinderile agricole.

Din cele expuse considerăm că interpretare indicatorilor de performanţă financiară, precum şi a celorlaţi indicatori cu caracter analitic trebuie să urmărească modul în care are loc îmbunătăţirea sau deprecierea stării economico-financiare a întreprinderilor. În acest scop rezultatele analizei factoriale permit obţinerea informaţiilor utile în vederea adoptării unor decizii care să favorizeze acţiunea factorilor pozitivi simultan cu limitarea şi respectiv anihilarea influenţelor nefavorabile.

2.2. Consideraţii privind estimarea performanţelor prin prisma pragului de rentabilitate

Obţinerea unor rezultate favorabile de către întreprindere este strâns legată de ciclul de vânzare a producţiei. Astfel, unul din scopurile principale ale activităţii unei întreprinderi este sporirea volumului de vânzări.

Există două metode de evaluare care stau la baza prognozei vânzărilor:

a. Prognoza statistică în baza analizei matematice a condiţiilor economice generale şi a conjuncturii pieţei, datele fiind obţinute în urma cercetărilor de marketing, studierii curbelor, sporirii producţiei şi altor factori;
b. Aprecierea în baza „pragului de rentabilitate”, care reprezintă punctul la care veniturile din vânzări acoperă cheltuielile operaţionale, iar rezultatul este nul.

Pragul de rentabilitate este o măsură a flexibilităţii unei întreprinderi în raport cu fluctuaţiile economico-financiare şi sociale care se pot manifesta pe parcursul activităţii sale cu caracteristicile mediului extern de afaceri (creşterea preţurilor la energie şi carburanţi, concurenţa, progresul tehnic, climatul social din întreprindere etc.).

El evidenţiază nivelul de activitate la care trebuie să se situieze întreprinderea pentru a nu lucra în pierderi.

O întreprindere nu poate fi rentabilă chiar din ziua înfiinţării acesteia. O perioadă oarecare, când se fac doar cheltuieli, afacerea nu poate fi rentabilă.

Trecerea de la situaţia de nerentabilitate la o situaţie de rentabilitate se face în punctul numit „pragul de rentabilitate”, unde încasările totale sunt egale cu costurile totale. În acest punct întreprinderea nu mai are pierderi, dar nici profit [91, p. 196].

Autorii români Gh.Vâlceanu, V.Robu, N.Georgescu susţin, că analiza cost – volum – profit este o metodă de analiză a riscului, fiind cunoscută în literatura de specialitate şi sub denumirea de analiza pragului de rentabilitate sau analiza riscului de exploatare [158, p. 287].

Pragul de rentabilitate evidenţiază nivelul minim de activitate la care trebuie să se situeze întreprinderea pentru a nu lucra în pierdere, deci este acel nivel al producţiei la care cheltuielile totale sunt egale cu veniturile din vânzări. Depăşind acest nivel, activitatea desfăşurată devine rentabilă. Riscul economic va fi cu atât mai mic, cu cât nivelul critic va fi mai redus.

Autorul român L.Buşe afirmă, că pragul de rentabilitate, numit şi punct critic sau punct de echilibru, reprezintă tocmai acel volum al activităţii ce urmează a fi realizat de către o firmă în vederea obţinerii unor venituri care să permită acoperirea integrală a cheltuielilor efectuate, dar fără a se obţine profit [30, p. 304].

Liviu Spătaru susţine prin definiţie, punctul critic reflectă acea dimensiune a activităţii la care veniturile din vânzările de bunuri, lucrări şi servicii sunt egale cu cheltuielile, profitul fiind nul [124, p. 399].

Prin **pragul rentabilităţii** se înţelege volumul din vânzări, la care întreprinderea nu are nici pierderi, nici profit. În punctul critic, volumul din vânzări este egal cu suma totală a costurilor şi cheltuielilor perioadei, iar profitul operaţional este egal cu zero [155, p. 99].

În literatura de limbă franceză, punctul critic (punctul de echilibru) se numeşte „point mort”, iar în literatura de limbă engleză se numeşte „break-even”; în definirea acestuia, prin cheltuieli se înţelege suma dintre cheltuielile variabile aferente volumului de activitate şi cheltuielile fixe totale [124, p. 399].

Metodologia de calcul şi analiză a pragului de rentabilitate presupune împărţirea cheltuielilor în variabile şi fixe şi este diferită în funcţie de caracterul omogen sau eterogen al producţiei [124, p. 399]:

a) cheltuielile variabile sunt constante ca mărime pe unitatea de produs, suma lor crescând direct proporţional cu volumul activităţii;
b) cheltuielile fixe sunt variabile pe unitatea de produs, dar suma lor totală este constantă, ele reducându-se pe măsură ce volumul de

activitate creşte, în urma creşterii gradului de folosire a capacităţii de producţie.

În cadrul analizei pragului de rentabilitate pot fi utilizate următoarele metode: reprezentării grafice şi a marjei de contribuţie.

În cercetările autorilor N.Ţiriulnicova, V.Paladi, L.Gavriliuc ş.a. [155, p.101] analiza şi metodele de calcul a pragului rentabilităţii diferă în condiţiile fabricării şi comercializării unui singur sau a câtorva tipuri de produse.

Metoda reprezentării grafice constă în determinarea grafică a punctului, în care volumul vânzărilor este egal cu suma costurilor şi a cheltuielilor întreprinderii, iar profitul fiind nul. Această metodă descrie comportamentul costurilor şi a cheltuielilor activităţii de bază, dar şi al veniturilor din vânzări. Astfel, pe axa absciselor (Figura 2.3) se prezintă volumul producţiei vândute în unităţi naturale, iar pe axa ordonatelor veniturile din vânzări, costurile şi cheltuielile totale cu divizarea lor în constante şi variabile. Punctul de intersecţie al dreptei costurilor şi cheltuielilor totale cu dreapta veniturilor din vânzări reprezintă pragul rentabilităţii.

În mod similar se va determina pragul rentabilităţii la nivel de produs. Conform Figurei 2.3 axa absciselor reflectă volumul vânzărilor în unităţi naturale: kg, bucăţi, tone, chintale. Pe axa ordonatelor se prezintă venitul din vânzarea produsului (VV) şi costurile totale (CT) care constituie suma costurilor variabile (CV) şi a costurilor constante (CC). Dreapta OB caracterizează venitul din vânzarea produsului în funcţie de cantitatea vândută (q) şi preţul unitar (P). Dreapta FA caracterizează suma totală a costurilor constante la fabricarea produsului şi este situată paralel cu axa absciselor deoarece acestea nu depid de modificarea volumului produsului vândut. Dreapta FC este paralelă cu dreapta OD şi caracterizează modificarea costurilor totale, traversând punctele (0; 525 mii lei) şi (1000 tone; 1705 mii lei). Punctul de intersecţie al dreptei veniturilor din vânzări (OB) cu dreapta costurilor totale (FC) reprezintă pragul rentabilităţii (E) care ne arată pe axa absciselor acel volum al vânzărilor în unităţi naturale (q_{cr}) ce corespunde obţinerii veniturilor suficiente (VVcr) pentru acoperirea costurilor de producţie totale fără a obţine profit.

Din prezentarea grafică (Fig. 2.3) observăm, că dacă dreapta veniturilor (OB) este situată mai sus decât dreapta costurilor totale (FC) atunci entitatea obţine profit (sectorul BEC), în caz contrar – va suporta pierderi (sectorul FEO).

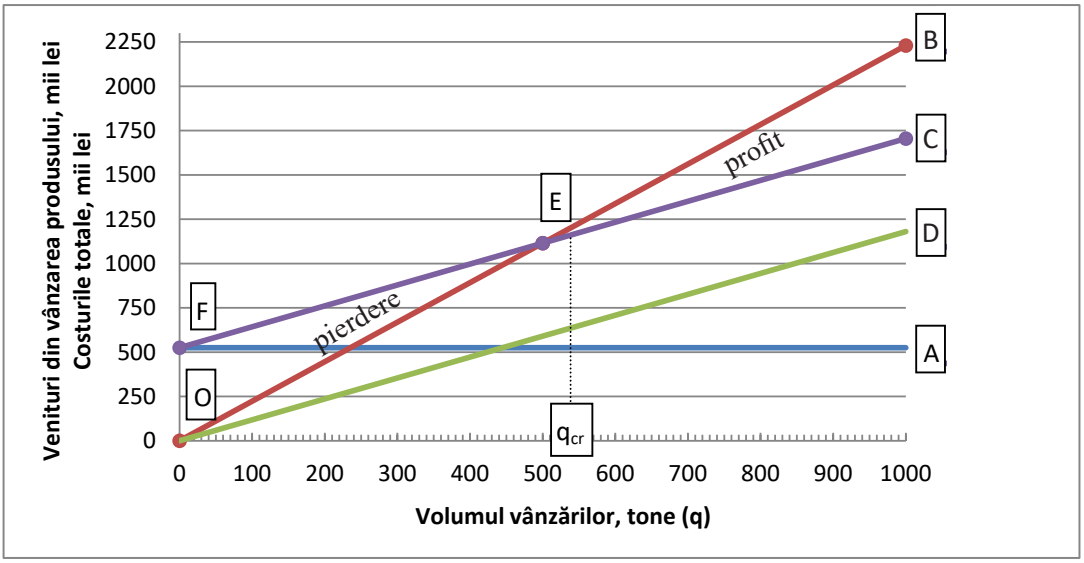

Figura 2.3. Determinarea grafică a pragului de rentabilitate în condiţii de linearitate.
Sursa: Calculele autorilor.

Din Figura 2.3 rezultă că pentru acoperirea tuturor costurilor de producţie întreprinderea trebuie să producă şi să vândă 500 tone de grâu şi să obţină 1115 mii lei venituri din vânzări (500×2230). Astfel, în punctul E (pragul rentabilităţii) veniturile din vânzări sunt egale cu suma costurilor totale, întreprinderea nu are nici profit şi nici pierderi.

Metoda reprezentării grafice a determinării şi analizei pragului rentabilităţii poate fi aplicată atunci, când apare necesitatea, într-un mod cât mai sugestiv şi accesibil, de stabilire a volumului de vânzări la care întreprinderea va începe să obţină profit, dar şi la care va înregistra pierderi. Totodată, calculul pragului rentabilităţii în baza acestei metode este foarte anevoios, deoarece, la orice modificare a preţurilor, a costurilor şi cheltuielilor, apare necesitatea construirii altui grafic.

De aceea, cea mai oportună metodă de calcul al pragului rentabilităţii considerată de autorii N.Ţiriulnicova, V.Paladi, L.Gavriliuc ş.a. este **metoda marjei de contribuţie**, esenţa căreia constă în determinarea pragului rentabilităţii în baza formulelor şi noţiunii de marjă de contribuţie. Una din cele mai accesibile metode de gestiune a activităţii de antreprenoriat este analiza marjei de contribuţie, bazată pe analiza corelaţiei „cost – volum – profit”. Esenţa analizei corelaţiei „cost – volum – profit” constă în stabilirea modului în

care schimbările în volumul vânzărilor influenţează asupra modificărilor în consumuri, cheltuieli şi profit.

Marja de contribuţie constituie depăşirea veniturilor din vânzări asupra costurilor şi cheltuielilor variabile aferente acestui volum al vânzărilor.

Analiza marjei de contribuţie după cum afirmă auorii autohtoni N.Ţiriulnicova, V.Paladi, L.Gavriliuc ş.a. permite [155, p. 99]:

- aprecierea mai corectă a influenţei factorilor la devierea mărimii profitului operaţional;
- calcularea volumului vânzărilor, la care întreprinderea nu va avea nici profit, nici pierderi;
- determinarea indicatorului securităţii;
- calcularea volumului vânzărilor, necesar obţinerii profitului aşteptat;
- argumentarea celei mai optime variante de luare a deciziilor manageriale operative etc.

De obicei, după conţinut, analiza marjei de contribuţie se reduce la determinarea pragului de rentabilitate (punct critic, punct de echilibru).

Marja de contribuţie reprezintă rezultatul obţinut din vânzarea produselor (mărfurilor, serviciilor prestate) după restituirea tuturor costurilor şi cheltuielilor variabile şi care include profitul operaţional, costurile şi cheltuielile constante. După aceşti autori marja de contribuţie se determină astfel [155, p. 105]:

Marja de contribuţie = Venituri din vânzări - Costuri şi cheltuieli variabile (2.21)

Întreprinderea poate genera profit operaţional în cazul când marja de contribuţie depăşeşte suma costurilor şi cheltuielilor constante.

Marja de contribuţie - Costuri şi cheltuieli constante = Profit operaţional (2.22)

Dacă marja de contribuţie acoperă cu exactitate costurile şi cheltuielile constante, profitul operaţional este egal cu zero, adică, este atins pragul rentabilităţii şi formula poate fi transformată în felul următor [155, p. 105]:

$$\text{Marja de contribuţie pe unitate de produs} \times \text{Volumul vânzărilor (în unităţi naturale)} = \text{Costuri şi cheltuieli constante} \quad (2.23)$$

De aici:

$$\text{Pragul rentabilităţii} = \frac{Costuri\ si\ cheltuieli\ constante}{Marja\ de\ contributie\ pe\ unitate\ de\ produs} \quad (2.24)$$

Pragul rentabilităţii în unităţi valorice se determină după formula:

$$\text{Pragul rentabilităţii (unităţi valorice)} = \frac{Costuri\ si\ cheltuieli\ constante}{Rata\ marjei\ de\ contributie \div 100} \quad (2.25)$$

Rata marjei de contribuţie se exprimă în procente şi reflectă cota marjei de contribuţie în volumul total al vânzărilor.

$$\text{Rata marjei de contribuţie} = \frac{Marja\ de\ contributie}{Venituri\ din\ vanzari} \times 100\% \quad (2.26)$$

Pentru întreprinderile, ce produc **câteva tipuri de produse omogene,** analiza pragului de rentabilitate poate fi efectuată, utilizând *metoda bazată pe marja de contribuţie medie ponderată.* In acest caz, pragul rentabilităţii se calculează conform formulei:

$$\text{Pragul rentabilităţii} = \frac{Costuri\ si\ cheltuieli\ constante}{Marja\ de\ contributie\ medie\ ponderata} \quad (2.27)$$

unde: marja de contribuţie medie ponderată reprezintă suma marjei de contribuţie a diferitelor tipuri de produse care sunt ponderate cu ajutorul cotei vânzărilor în suma totală a acestora, adică:

$$Marja\ de\ contributie\ medie\ ponderata = \sum_{i=1}^{n} \left(Marja\ de\ contributie\ pe\ unitate\ de\ produs\ de\ tip\ i \times Cota\ vanzarilor\ de\ produse\ de\ tip\ i\ in\ totalul\ vanzarilor \right) \quad (2.28)$$

În condiţiile fabricării şi vânzării câtorva tipuri de produse eterogene, pragul rentabilităţii se determină, de regulă, numai în unităţi valorice în total pentru tot volumul vânzărilor. Volumul critic de producţie pe tipuri de produse poate fi calculat cu aproximaţie, de exemplu, împărţind suma costurilor şi cheltuielilor constante, ce revin unui tip de produs distinct, la rata marjei de contribuţie a acestui tip de produs. Problema constă în alegerea bazei de repartizare a costurilor şi cheltuielilor constante pe tipuri de produse. Ca bază, pot fi utilizaţi indicatorii: costurile directe privind retribuirea muncii, costurile directe de materiale, numărul de ore-maşină lucrate efectiv, volumul vânzărilor etc.

Analiza pragului rentabilităţii serveşte ca bază pentru **planificarea profitului aşteptat din activitatea operaţională.** La calculul volumului vânzărilor, necesar obţinerii profitului aşteptat din activitatea operaţională, acest profit se examinează ca costuri şi cheltuieli constante suplimentare, şi atunci formula de calcul al volumului vânzărilor, ce asigură obţinerea profitului previzional din activitatea operaţională, se prezintă astfel:

$$\textit{Volumul vânzărilor necesar obținerii profitului previzional (în unități naturale)} = \frac{\textit{Costuri și cheltuieli constante + Profit previzional}}{\textit{Marja de contribuție pe unitate de produs}} \quad (2.29)$$

$$\textit{Volumul vânzărilor necesar obținerii profitului previzional (în unități valorice)} = \frac{\textit{Costuri și cheltuieli constante + Profit previzional}}{\textit{Rata marjei de contribuție}} \quad (2.30)$$

Analiza marjei de contribuţie permite argumentarea şi fundamentarea unor decizii manageriale. De exemplu, pentru a stabili: valoarea minimă a preţului de vânzare; suma maximă a costurilor şi cheltuielilor totale pe care le poate suporta întreprinderea; a determina momentul temporar al atingerii situaţiei de echilibru; a argumenta majorarea capacităţi de producţie etc.

Valoarea minimă a preţului de vânzare se determină pornind de la datele privind volumul vânzărilor şi nivelul costurilor şi cheltuielilor constante şi variabile, utilizând situaţia de echilibru în punctul critic, care reflectă egalitatea:

Venituri din vânzări = Costuri şi cheltuieli totale, (2.31)

Sau

$$\begin{array}{ccccccccc} \text{Preţul pentru o unitate} & \times & \text{Cantitatea vândută} & = & \text{Costuri şi cheltuieli variabile unitare} & \times & \text{Cantitatea vândută} & + & \text{Costuri şi cheltuieli constante} \end{array} \quad (2.32)$$

De aici rezultă că prețul de vânzare minim se va obține:

$$\textit{Valoarea minimă a prețului unitar} = \frac{\textit{Costuri și cheltuieli constante}}{\textit{Cantitatea vândută}} + \textit{Costuri și cheltuieli variabile unitare} \quad (2.33)$$

Determinarea valorii minime a preţului de vânzare al produsului, va permite întreprinderii să recupereze toate costurile şi cheltuielile fără să obţină profit. Realizarea produsului la un preţ mai mare decât valoarea minimă a acestuia va aduce întreprinderii profit.

În cercetările autorului român L.Buşe se propune, determinarea pragului de rentabilitate prin metoda ecuaţiei (algebrică), care poate fi calculat în unităţi fizice sau în unităţi valorice, pentru un anumit produs sau la nivelul întregii firme. Determinarea pragului de rentabilitate în unităţi fizice presupune egalarea funcţiei veniturilor cu cea a costurilor de exploatare, precum şi rezolvarea ecuaţiei corespunzătoare [30, p. 304]:

$$V = q \times p \quad (2.34)$$

$$C_t = C_f + q \times cv \quad (2.35)$$

unde: V - veniturile din exploatare;

q - volumul fizic al producţiei vândute dintr-un anumit produs;

p - preţul de vânzare;

C_t- cheltuielile de exploatare aferente produsului respectiv;

C_f - cheltuielile fixe;

Cv - cheltuielile variabile pe unitatea de produs.

Întrucât în punctul de echilibru, veniturile sunt egale cu costurile (profitul este nul), pragul de rentabilitate se calculează [30, p. 304]:

$$q_{cr} \times p = C_f + q_{cr} \times cv \quad (2.36)$$

$$q_{cr} = \frac{C_f}{p - cv} \quad (2.37)$$

unde: q_{cr} – volumul producţiei dintr-un anumit sortiment corespunzător punctului critic (pragul rentabilităţii).

Diferenţa dintre preţul de vânzare unitar şi cheltuielile variabile pe unitatea de produs (P-CV) reprezintă marja cheltuielilor variabile pe unitatea de produs sau marja brută pe unitatea de produs. Aceasta arată contribuţia fiecărei unităţi de produs la acoperirea cheltuielilor fixe şi obţinerea profitului operaţional.

Metodologia de calcul şi analiză a rentabilităţii pe baza punctului critic, autorii români Gh.Vâlceanu, V.Robu, N.Georgescu, o abordează în funcţie de următoarele aspecte:

- la nivel de produs;
- la nivelul întreprinderii.

În accepţiunea autorilor indicatorii cu ajutorul cărora se analizează pragul de rentabilitate la nivel de produs sunt [158, p. 288]:

- **volumul critic al producţiei (q_{CR}):**

$$q_{CR} = \frac{Chf}{p - cv} \quad (2.38)$$

- **cifra de afaceri critică (CA_{CR}):**

$$CA_{CR} = q_{CR} \times p \quad (2.39)$$

- **gradul critic de utilizare a capacităţii producţiei (g_{CR}):**

$$g_{CR} = \frac{q_{CR}}{q_{\max}} \times 100, \quad (2.40)$$

unde: $q_{\max}$ - capacitatea de producţie exprimată în unităţi fizice;

- **perioada critică (T_{CR}):**

$$T_{CR} = \frac{CA_{CR}}{\frac{CA}{T}}, \quad (2.41)$$

unde: $\frac{CA}{T}$ - cifra de afaceri medie pe unitatea de timp (zi, lună, an);

- **volumul producţiei vândute pentru obţinerea unui profit estimat ca sumă globală (P):**

$$q_P = \frac{Chf + P}{p - cv} \quad (2.42)$$

- **volumul producţiei vândute pentru obţinerea unui profit estimat pe unitatea de produs (pru'):**

$$q' = \frac{Chf}{p - cv - pru'} \quad (2.43)$$

unde: $pru' \in (0; mbv)$

- **profitul maxim ($P_{\max}$):**

$$P_{\max} = q_{\max}(p - cv) - CF \quad (2.44)$$

La nivelul unei întreprinderi, pragul de rentabilitate se măsoară pe baza unor indicatori asemănători, dar în expresie valorică [158, p. 290]:

- **cifra de afaceri critică (CA_{CR}):**

$$CA_{CR} = \frac{Chf}{1 - \frac{Chv}{CA}} \quad (2.45)$$

unde: $\frac{Chv}{CA}$ - cheltuieli variabile la 1 leu cifră de afaceri;

- **gradul de utilizare a capacităţii de producţie în punctul critic (G_{CR}):**

$$G_{CR} = \frac{CA_{CR}}{Q_{\max}} \times 100 \quad (2.46)$$

unde: $Q_{\max}$ - capacitatea de producţie exprimată în unităţi valorice;

Indicatorii prezentaţi sunt calculaţi astfel în ipoteza liniarităţii activităţii, fără a se ţine seama de variația veniturilor și caracterul neliniar al costurilor și cheltuielilor.

În practică, întreprinderile agricole înregistrează adesea o variație diferită a veniturilor, de la o perioadă la alta, ritmul de creștere a cărora poate fi mai mic decât cel al costurilor și cheltuielilor operaționale.

Astfel, situația va fi una diferită în comparație cu Figura 2.2, deoarece vor exista două praguri de rentabilitate (Figura 2.3).

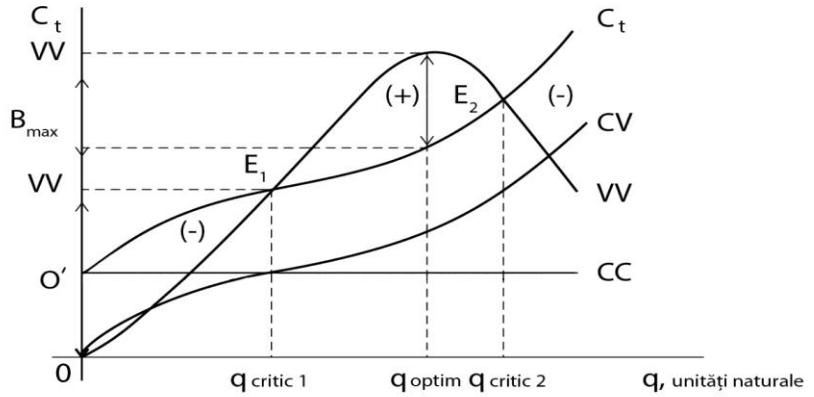

Figura 2.3. Pragul de rentabilitate în condiții de neliniaritate
Sursa: Elaborată în baza [146, p. 76].

Din prezentarea grafică (Fig. 2.3) constatăm că atât veniturile din vânzări *(VV)* cât și costurile variabile *(CV)* evoluează neliniar ceea ce schimbă condițiile de echilibru. La intersecția curbelor veniturilor *(VV)* și a costurilor totale *(CT)* se atestă două puncte critice *E1* și *E2* care determină zona optimă de creștere a volumului vânzărilor (*qoptim*) și de obținere a profitului maxim *(Bmax)*.

Totalizând opiniile savanţilor autohtoni şi de peste hotare ne vom exprima propria viziune referitor la aplicarea pragului rentabilităţii pentru estimarea profitului activităţii operaţionale. Luând în consideraţie aplicarea standardelor noi de contabilitate şi faptul, că întreprinderile agricole au un profil multiramural propunem aplicarea următorilor indicatori:

A) <u>La nivel de întreprindere</u>:

1. **Marja de contribuție *(MC)*,** care exprimă depășirea veniturilor din vânzări *(VV)* asupra costurilor și cheltuielilor variabile *(CCV):*

$$MC = VV - CCV \qquad (2.47)$$

1. **Rata marjei de contribuție (*Rmc)*** – reflectă ponderea marjei de contribuție în componența veniturilor din vânzari [146, p. 75]:

$$R_{mc} = \frac{MC}{VV} \times 100 \quad (2.48)$$

2. **Pragul rentabilităţii:**

2.1 în unităţi valorice (VV_{CR}) reflectă veniturile din vânzări critice ce acoperă exact costurile şi cheltuielile activității operaționale [146, p. 75]:

$$VV_{CR} = \frac{CCC}{R_{MC} \div 100} \quad (2.49)$$

unde: CCC – suma totală a costurilor şi cheltuielilor constante;

R_{MC} – rata marjei de contribuţie.

2.2 în unităţi naturale exprimă cantitatea produsului vîndut *(qcr)* pentru acoperirea costurilor de producţie [146, p. 75]:

$$q_{cr} = \frac{CC}{P - CV_p} \quad (2.50)$$

unde: CC – costurile constante totale la fabricarea produsului;

P – preţul mediu de vânzare pe unitate de produs;

CV_p – costurile variabile pe unitate de produs.

3. **Indicatorul siguranţei financiare (*Isig*) –** caracterizează cu cîte unităţi valorice poate fi redus venitul din vânzări fără riscul de a suporta pierderi:

$$I_{sig} = VV - VV_{PR} \quad (2.51)$$

4. **Coeficientul securității financiare (*Csig*)** exprimă capacitatea întreprinderii de a se adapta cerinţelor pieţei de desfacere:

$$C_{sig} = \frac{I_{sig}}{VV} \times 100\,\% \quad (2.52)$$

5. **Profitul activității operaționale *(Rop)*** caracterizează depășirea marjei de contribuție asupra costurilor și cheltuielilor constante conform formulei:

$Rop = MC - CCC$

6. **Coeficientul de elasticitate (coeficientul levierului operaţional)** [146, p. 76]**:**

$$CL_{op} = \frac{\Delta\%PB}{\Delta\%VV} \quad (2.53)$$

Coeficientul levierului operaţional exprimă variaţia profitului la creşterea veniturilor din vânzări cu 1%.

În funcţie de valoarea CL_{op} situaţia întreprinderii se consideră:

instabilă, dacă $CL_{op} > 11$; relativ stabilă, dacă $CL_{op} = 6$; confortabilă, dacă $CL_{op} < 6$.

B) La nivel de produs:

1. **Marja de contribuție pe unitate de produs (*MCp*) –** caracterizează contribuția fiecărei unități de produs în acoperirea costurilor constante:

$$MCp = P - CVp \quad (2.54)$$

2. **Rata marjei de contribuție ($R_{mc(p)}$)** exprimă cota marjei costurilor variabile în componența prețului de vânzare:

$$R_{mc(p)} = \frac{MC_p}{P} \times 100 \quad (2.55)$$

4. **Productivitatea minimă** (*qmin*) sau pragul rentabilității produsului ce caracterizează nivelul producției medii la hectar care acoperă exact toate costurile variabile și constante

$$q_{min} = \frac{CF_h}{p - CV_p} \quad (2.56)$$

unde: CF_h – costuri constante în calcul la un hectar de suprafață productivă;

5. **Costul pe unitate de produs *(C)*:**

$$C = CV_p + \frac{CF_h}{q} \quad (2.57)$$

unde: q – productivitatea medie la hectar, chintale.

6. **Profitul total obţinut din vânzarea produselor finite (*B)***:

$$B = \left[Q \times \left(P - CV_p\right)\right] - CC \quad (2.58)$$

unde: Q - cantitatea efectiv vîndută de produs, unități naturale.

6.1 Profitul din vânzarea produselor agricole în calcul la un hectar de suprafață productivă *(Bh)*

$$B_h = \left[q \times \left(P - CV_p\right)\right] - CF_h \quad (2.59)$$

6.2 Profitul din vânzarea produselor agricole în calcul la un chintal de produs *(Bp):*

$$B_p = P - \left(CV_p + \frac{CFh}{q}\right) \quad (2.60)$$

Considerăm, că aplicarea metodologiei propuse pentru estimarea rezultatelor activității operaționale va permite:

- stabilirea dimensiunii la care producţia întreprinderii agricole devine rentabilă;
- determinarea volumului produselor vândute pentru a obţine un anumit cuantum al profitului vizând asigurarea reproducției simple și lărgite;
- determinarea modificării profitului sub influența creșterii productivității culturilor agricole și reducerii costurilor unitare;
- dimensionarea elasticității profitului pe unitate de produs în funcție de modificarea producției medii la hectar.
- divizarea costurilor în constante şi variabile şi determinarea influenţei acestora la modificarea pragului rentabilităţii;
- stabilirea dimensiunii la care producţia întreprinderii agricole devine rentabilă;
- determinarea volumului produselor vândute pentru a obţine un anumit cuantum al profitului vizând asigurarea reproducției simple și lărgite;
- determinarea modificării profitului sub influența creșterii productivității culturilor agricole și reducerii costurilor unitare;
- dimensionarea elasticității profitului pe unitate de produs în funcție de modificarea producției medii la hectar;
- constituirea unei marje de securitate care să asigure depăşirea punctului critic de rentabilitate, stabilind măsura în care o scădere a volumului vânzărilor, sau o creştere a costurilor constante (sau variabile) pot cauza diminuarea profitului;
- optimizarea structurii costurilor constante şi variabile pentru evitarea riscului operaţional.

Capitolul 3.
DIAGNOSTICUL PERFORMANŢELOR ECONOMICO-FINANCIARE ÎN ACCEPŢIUNEA PROFITABILITĂŢII ŞI EFICIENŢEI ÎNTREPRINDERII

3.1. Tendințe vizând evoluția rezultatelor financiare în întreprinderile agricole

În Republica Moldova agricultura ocupă un loc bine definit, determinat nu numai de cerințele mereu crescânde la produsele agricole, dar și de nivelul performanțelor economico-financiare. Noile modificări care au apărut în economia națională necesită dezvoltarea intensivă a agriculturii, materializată printr-o creștere continuă a randamentelor la hectar și cu o folosire eficientă a resurselor materiale, umane, financiare.

Un indicator economic esențial ce exprimă rezultatele procesului de producție din agricultură din punct de vedere valoric îl reprezintă valoarea producției agricole globale. Importanța acesteia pentru creșterea economică în agricultură decurge din faptul că, reflectînd valoarea nou creată totodată asigură posibilitatea stabilirii raportului dintre consumul de muncă vie și muncă materializată. Din aceste considerente, sporirea producției agricole globale în raport cu creșterea PIB a devenit o problemă de importanță majoră pentru țara noastră.

Tabelul 3.1. Dinamica producției agricole globale și a Produsului Intern Brut în Republica Moldova

Indicatorul	Anul								Rc,% (ritmul mediu anual de creștere)
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1.Produsul intern brut: -mil. lei	71886	82349	88228	100510	112050	122563	135397	150369	X
-în procente față de anul precedent	118,96	114,55	107,14	113,92	111,48	109,38	110,47	111,06	105,86
2.Valoarea producției agricole globale în prețuri curente: -mil. lei	19873	22619	19922	23814	27254	27193	30362	34023	X
-în procente față de anul precedent	149,42	113,82	88,08	119,54	114,45	99,78	111,65	112,06	106,05

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Moldova în cifre, 2014, p.42, 51; 2018, p. 68, 80.

Studiul vizând caracterul evolutiv al Produsului Intern Brut demonstrează o tendință de creștere (tab. 3.1), atât în valoare absolută cât și relativă. Astfel, în 2014-2017 față de 2010-2013 Produsul Intern Brut s-a majorat cu 44352 mil. lei sau cu 51,7%. În perioada 2010-2017 creșterea medie anuală a PIB-ului constituie 5,86%.

Concomitent, ritmurile anuale de creștere nu sunt uniforme. De exemplu, se atestă reducerea acestora din 2010 până în 2012 cu 11,82 p.p. și în 2014 față de 2013 – cu 2,44 p.p. În perioada 2015-2017 ritmul anual de creștere a PIB-ului s-a majorat cu 1,68 puncte procentuale.

Analizând dinamica producției agricole globale constatăm o situație instabilă. Astfel, în anul 2012 față de 2011 are loc reducerea semnificativă cu 2697 mil. lei sau cu 11,92%. Reducerea se atestă și în 2015 față de 2014 ca urmare a condițiilor climaterice nefavorabile.

Calculele efectuate în Tabelul 3.1 denotă că în perioada 2010-2017 ritmul mediu anual de creștere al producției agricole globale în prețuri curente constituie 106,05%. Ritmurile anuale de creștere al producției agricole globale au un caracter sinusoidal, fapt ce demonstrează, că asupra rezultatelor procesului de producție în agricultură au o influență imprevizibilă factorii naturali ca seceta, înghețurile, grindina etc. Ținem să menționăm că această influență nu este nici determinantă și nici nu poate fi neglijată, ea aflîndu-se în raport invers proporțional cu gradul de dezvoltare a forțelor de producție. După cum observăm (Tab. 3.1.) în anii nefavorabili – 2012 și 2015 ritmul anual de creștere a diminuat respectiv cu 25,74 p.p. și 14,67 p.p. Caracterul instabil al dinamicii al producției agricole globale poate fi observat și din datele prezentate în Figura A.1.1 (Anexa1). În perioada 2010-2017 cel mai înalt ritm de creștere a fost obținut în anul 2013. Însă în 2017 față de 2015 indicii producției agricole globale în toate categoriile de gospodării au înregistrat o creștere de 22,5% iar în comparație cu 2016 o reducere de 9,7%.

Analizînd ponderea categoriilor de gospodării în obținerea producției agricole globale am constatat că în medie pe anii 2013-2017 întreprinderile agricole dețineau o pondere de 40,3%, gospodăriile populației – 41,9% și gospodăriile țărănești – 17,8% (Figura A.1.2).

Evoluția modificărilor structurale poartă un caracter volatil fiind influențată de mai mulți factori printre care și de producerea produselor cu valoare adăugată diferită.

Conform Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020 agricultura pentru Republica Moldova este cea mai importantă prioritate de dezvoltare pe termen mediu și lung. Astfel, contribuția agriculturii în formarea Produsului Intern Brut în ultimii cinci ani (2013-2017) constituie 12,4% (Figura 3.1.). În acest sector activează $^{1}/_{3}$ din populația ocupată.

Din prezentarea grafică (Figura 3.1.) observăm, că în ultimii trei ani se atestă o tendință de stagnare a agriculturii în formarea PIB-ului. Reducerea cuantumului agriculturii în PIB nu este o consecință a scăderii valorii producției agricole globale ci o majorare în ultimii ani a cotei altor ramuri a economiei naționale. Astfel, în perioada 2014-2017 producția agricolă globală a înregistrat o creștere cu 8151 mil. lei sau cu 37,8% față de media 2010-2013 (Tab. 3.1.).

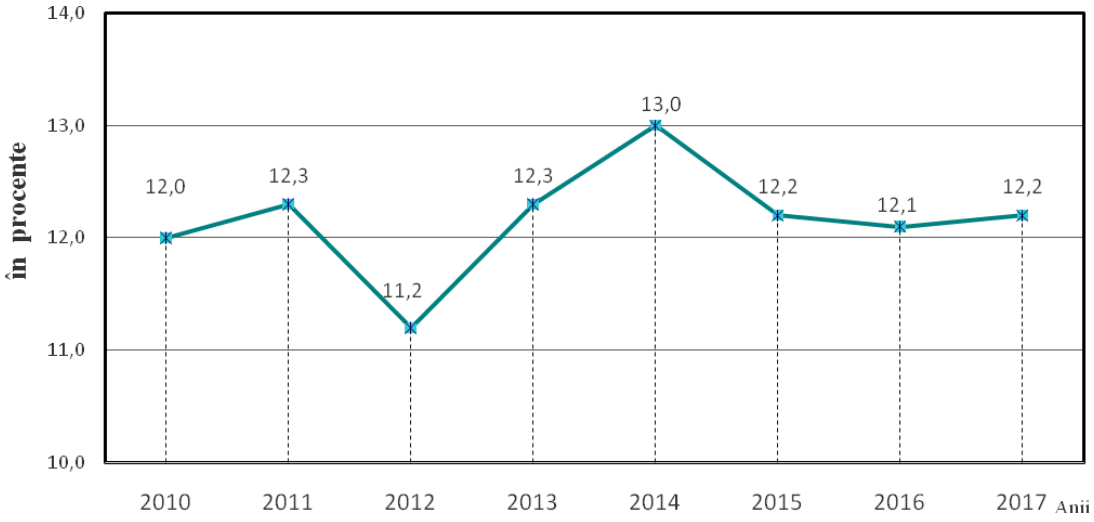

Figura 3.1. Ponderea agriculturii, silviculturii și vânatului în formarea Produsului Intern Brut
Sursa: Elaborată de autori în baza datelor Moldova în cifre, 2014, p.44; 2018, p. 70-71.

Modificarea producției agricole globale în unități valorice se reflectă în mod direct asupra veniturilor din vânzări și rezultatelor financiare, deoarece oferă o mai bună corelare cu indicatorii de efort în vederea aprecierii eficienței activității operaționale a întreprinderii.

Veniturile din vânzări reprezintă primul obiectiv în orice afacere, deoarece permite producătorului agricol să-și recupereze mijloacele investite și să reia ciclul de producție. Fiind unul dintre indicatorii de măsurare a

performanțelor, veniturile din vânzări caracterizează locul întreprinderii în cadrul sectorului de activitate, precum și capacitatea acesteia de a iniția și dezvolta anumite activități într-o manieră profitabilă.

Pentru o apreciere relevantă a specificului întreprinderilor agricole vom analiza veniturile din vânzarea produselor agricole în comparație cu ponderea regiunilor de dezvoltare în suprafața terenului agricol și a efectivului de lucrători ocupați în agricultură (Tab. 3.2.).

Din calculele efectuate în Tabelul 3.2. rezultă o amplitudine semnificativă vizînd ponderea regiunilor de dezvoltare în formarea veniturilor din vânzarea produselor agricole. Astfel, dacă cota UTA Gagauzia în perioada 2012-2017 constituie 6,5%, apoi regiunea de Nord deține 42,2%. Contribuția diferită a regiunilor de dezvoltare în formarea veniturilor din vânzări se explică prin faptul, că acestea dispun de un potențial de resurse neomogen. De exemplu, regiunea de Nord deținînd 43,5% de teren agricol și 41,3% lucrători angajați în agricultură contribuie la obținerea a 42,2% venituri din vânzarea produselor agricole. Regiunea de dezvoltare Sud și UTA Gagauzia dispun de 25,4% și 8,8% de teren agricol contribuie la formarea veniturilor din vânzări în proporție de 21,2% și 6,5% respectiv.

Tabelul 3.2. Venitul din vânzarea produselor agricole în profilul regiunilor de dezvoltare al Republicii Moldova (în medie 2012-2017)

Indicatorul	Republica Moldova total	inclusiv pe regiuni de dezvoltare			
		Nord	Centru	Sud	UTA Gagauzia
1.Ponderea, %:					
-în suprafața totală a terenului agricol;	100,00	43,5	22,3	25,4	8,8
- în efectivul de lucrători ocupați în agricultură;	100,00	41,3	25,5	24,7	8,5
- în venitul din vânzarea produselor agricole.	100,00	42,2	30,1	21,2	6,5
2.Venitul din vânzarea produselor agricole în calcul la un hectar de teren agricol, lei	12449,9	11371,1	17294,3	10810,4	10204,7

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Datele Tabelului 3.2. ne atestă, că regiunea Centru dispune de un pontențial de resurse de 1,6-1,8 ori mai mic decît regiunea Nord, însă contribuie la formarea veniturilor în proporție 30,1%, obținînd cele mai înalte randamente față de alte regiuni. Astfel, în media 2012-2017 la fiecare hectar de teren agricol în regiunea Centru s-au obținut venituri din vânzarea produselor agricole mai mult decît în regiunea Nord cu 5923,2 lei sau cu 52,09%. În comparație cu media pe republică și regiunile Sud și UTA Găgăuzia în întreprinderile agricole din regiunea Centru se atestă o depășire a veniturilor în calcul la un hectar de teren agricol în proporție de 38,9%, 60% și 69,5% respectiv.

Analizând situația veniturilor din vânzarea produselor agricole în calcul la un hectar de teren agricol în profilul raioanelor regiunii Centru observăm o tendință de creștere în dinamică (excepție fiind raionul Călărași), dar și o diferențiere semnificativă (Anexa 2) datorită faptului, că acestea dispun de un potențial de resurse diferit. În medie pe anii 2012-2017 cele mai înalte randamente au fost obținute în raionul Anenii Noi – 55426,75 lei la hectar sau de 2,2 ori mai mult față de media pe regiunea Centru. Un nivel relativ înalt al veniturilor la hectar se constată în raioanele Ungheni (11512,1 lei) Strășeni (10405,0 lei) și Șoldănești (11606,3 lei).

Savanții români V.Robu, I.Anghel, E.Șerban menționează că atunci cînd obiectul de activitate este diversificat, importanța produselor agricole în realizarea veniturilor nu este echivalentă pentru toate elementele care generează structura. Unele produse au o contribuție mai mare, iar altele au o pondere nesemnificativă, însă este posibil că tocmai existența lor să condiționeze formarea rezultatelor econimico-financiare scontate ale întreprinderii [121, p. 67].

În acest context am examinat în dinamică structura veniturilor din vânzări în profilul produselor agricole din cadrul întreprinderilor agricole a regiunii Centru (anexa 3). Rezultatele calculelor ne-au permis să constatăm, că în anul 2017 cea mai mare parte a vânzărilor în regiunea Centru se realizează prin comercializarea următoarelor produse: animale și păsări în masă vie (46,05%), cereale (21,38%) și floarea soarelui (17,69%). Datele prezentate în Anexa 3 ne permit să menționăm existența unor modificări esențiale în structura vânzărilor de legume și struguri. Acestea pot fi generate atât de diminuarea cererii pe piețele CSI cât și de efortul investițional mai redus al producătorilor agricoli.

Studiul veniturilor din vânzări are o abordare complexă, acesta poate fi analizat sub aspect dinamic, structural, dar și a consecințelor economice pe care le generează modificarea lor asupra rezultatelor financiare.

Activitatea întreprinderilor agricole implică creșterea costurilor de producție, situație legată de majorarea prețurilor la îngrășăminte minerale, pesticide, carburanți etc. Costurile de producție și cheltuielile pot crește ca valoare absolută, însă dinamica lor nu trebuie să depășească dinamica veniturilor. Totodată, suma absolută a veniturilor din vănzări trebuie să acopere costurile, cheltuielile și să permită obținerea profitului. Rezultatele calculelor (Tab. 3.3.) ne atestă, că în perioadele de referință întreprinderile agricole din regiunea Centru dispun de suficiente venituri, ce au permis acoperirea costurilor, cheltuielelor și obținerii profitului.

În medie pe anii 2015-2017 veniturile din vânzări s-au majorat cu 1547,9 mil. lei sau cu 85,3% față de media 2012-2014. În același timp costul vânzărilor a crescut cu 1159,7 mil. lei sau cu 78,0%. Devansarea ritmului de creștere a veniturilor din vânzări față de cel al costului vânzărilor cu 7,3 puncte procentuale semnifică că veniturile au depășit costurile și au contribuit la formarea profitului brut, care a înregistrat o creștere de 388,2 mil. lei sau de 1,19%. Astfel, în perioada 2015-2017 fiecare leu a veniturilor din vânzări a generat profit brut în mărime de 21,27 bani sau cu 3,27 bani mai mult față de media 2012-2014.

Datele Tabelului 3.3. confirmă despre faptul că veniturile din activitatea operațională au depășit toate cheltuielile acestei activități deoarece $R_{c(v.op)} > R_{c(ch.op)}$ (184,24% >179,1%) și în rezultat se înregistrează creșterea profitului din activitatea operațională cu 158,8 mil. lei sau de 2,03 ori față de perioada 2012-2014. Mai mult ca atît se constată creșterea ponderii profitului din activitatea operațională în componența veniturilor din vânzări de la 4,33% până la 7,05%, fapt ce atestă despre sporirea eficienței activității operaționale [141, p. 91]. Concomitent, se constată diminuarea sumei profitului obținut din alte activități cu 902,5 mil. lei sau cu 1,9%. Aceasta se explică prin creșterea sumei pierderilor din calamități naturale față de perioada 2012-2014 cu 1 mil. 356 mii lei paralel cu creșterea profitului activității financiare. Deasemenea se constă și creșterea poverii fiscale în media 2015-2017 cu 12495,3 mii lei sau cu 67,45%.

Tabelul 3.3. Analiza suficienței veniturilor din vânzări pentru acoperirea costurilor, cheltuielilor și formării profitului în întreprinderile agricole din regiunea Centru

Indicatorul	În medie 2012-2014		În medie 2015-2017		Abaterea absolută ±	
	Suma, mii lei	Ponderea, %	Suma, mii lei	Ponde-rea, %	mii lei	Puncte procen-tuale
Venituri din vânzări	1814421,3	100,00	3362369,6	100,0	+1547948,3	-
Costul vânzărilor	1487527,9	82,0	2647273,5	78,73	+1159745,6	-3,27
Profit brut(pierdere brută)	326893,4	18,0	715096,1	21,27	+388202,7	+3,27
Alte venituri din acti-vitatea operațională	71908,9	4,0	113042,1	3,36	+41133,2	-0,64
Cheltuieli de distri-buire	37477,6	2,06	105128,0	3,13	+67650,4	+1,07
Cheltuieli adminis-trative	140129,7	7,72	244929,0	7,28	+104799,3	-0,44
Alte cheltuieli din ac-tivitatea operațională	142900,8	7,88	240941,0	7,17	+98040,2	-0,71
Rezultatul din acti-vitatea operațională (profit, pierdere)	78294,2	4,33	237140,2	7,05	+158846,0	+2,72
Rezultatul din alte activități (profit, pier-deri)	48360,8	2,67	47458,3	1,41	-902,5	-1,26
Profit (pierdere) până la impozitare	126655,0	7,00	284598,5	8,46	+157943,5	+1,46
Cheltuieli privind impozitul pe venit	18525,1	1,02	31020,4	0,92	+12495,3	-0,1
Profitul net (pierdere netă) al perioadei de gestiune	108129,9	5,98	253578,1	7,54	+145448,2	+1,56

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

În consecință, caracterul evolutiv al veniturilor și cheltuielilor activității economico-financiare a determinat creșterea profitului net al perioadei 2015-2017 față de media 2012-2014 aproape cu 145,5 mil. lei sau de 1,35 ori, ce se apreciază ca un punct forte în activitatea întreprinderilor agricole a regiunii

Centru. Mai mult ca atât rezultatele investigațiilor (Tab. 3.3.) atestă o creștere în dinamică a ponderii profitului până la impozitare de la 7,00% până la 8,46% și a profitului net de la 5,98% până la 7,54%. Acestea din urmă semnifică, că fiecare leu a veniturilor din vânzări în perioada 2015-2017 a generat o majorare a profitului net cu 1,56 lei față de media 2012-2014. Deci, putem concluziona, că întreprinderile agricole din regiunea Centru au reușit să-și sporească eficiența activității operaționale pe seama unui ritm mai accelerat al indicatorilor de profit față de cel al veniturilor și cheltuielilor. Acest aspect justifică dezideratul conform căruia creșterea profitului se consideră atît premisa cît și consecința unei afaceri. Premisa, în sensul că este sursa pentru investițiile necesare afacerii și consecința, pentru că este rezultatul scontat care, dacă este mai mare decît efortul, formează sursa finanțării investițiilor pentru noi dezvoltări [57, p.123].

Analizând situația întreprinderilor agricole în ansamblul regiunii Centru vom prezenta dinamica indicatorilor de profit pe perioade multianuale pentru a releva tendința modificării acestora. Datele prezentării grafice ne demonstrează o tendință stabilă de creștere a indicatorilor de profit cu excepția profitului din alte activități.

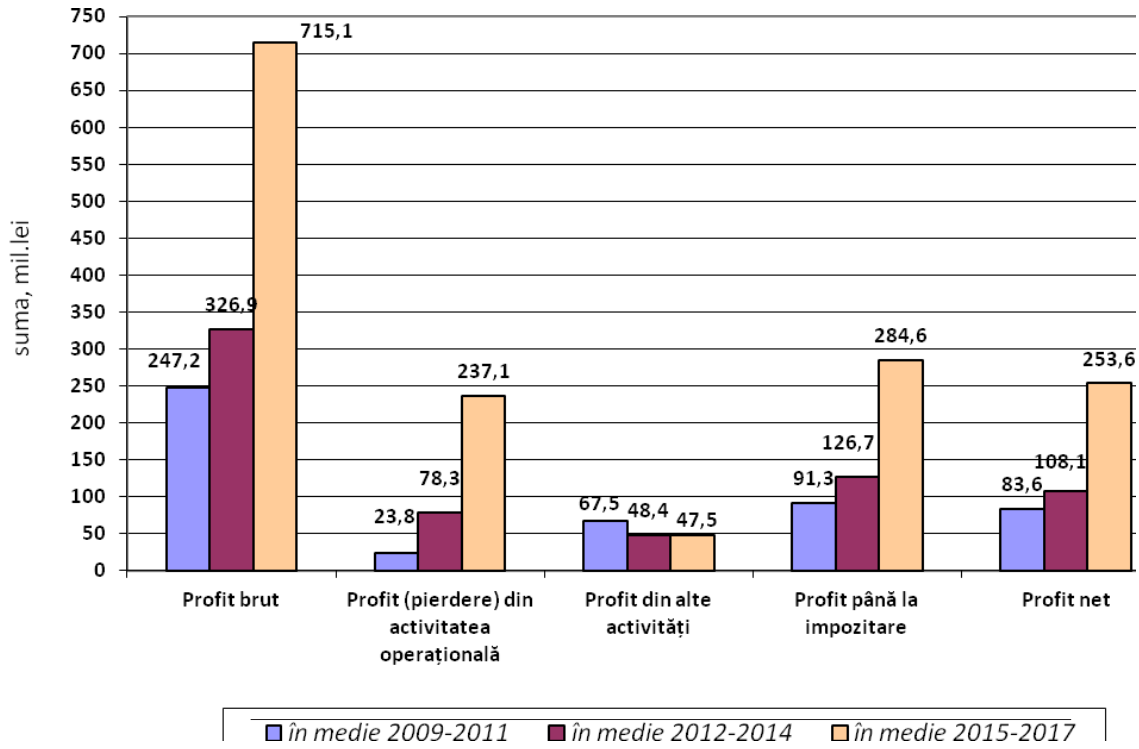

Figura 3.2. Dinamica indicatorilor de profit în întreprinderile agricole ale regiunii Centru
Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Astfel, în perioada 2015-2017 profitul brut s-a majorat față de media 2009-2011 cu 467,9 mil. lei sau de 1,89 ori. În comparație cu media 2012-2014 profitul brut a înregistrat o creștere mai lentă – cu 388,2 mil. lei sau de 1,19 ori. Datele prezentate pe fiecare an aparte ne atestă cele mai înalte valori ale profitului brut în 2014, 2016 și 2017, unde suma medie anuală a constituit 737,8 mil. lei. În perioada 2015-2017 suma medie anuală a profitului brut a alcătuit 715,1 mil. lei și poate fi luată ca nivel normativ, deoarece permite efectuarea reproducției lărgite în întreprinderile agricole ale regiunii Centru [141, p. 84].

Din activitatea operațională în perioadele de referință întreprinderile agricole a regiunii Centru deasemenea au obținut profit. Mai mult ca atât acesta are un trend accelerat de creștere de la 23,8 mil. lei până la 237,1 mil. lei sau aproape de 9,0 ori. O creștere putenică este caracteristică pentru profitul până la impozitare și profitul net. În media 2015-2017 față de media 2009-2011 acești indicatori de profit s-au majorat respectiv de 2,12 și 2,03 ori, iar față de 2012-2014 de 1,25 și 1,35 ori respectiv. În opinia noastră tendința de creștere accentuată a indicatorilor de profit este un rezultat al majorării volumului vânzărilor dar și o influență a ratei de inflație. În perioada 2015-2017 indicele de creștere a prețurilor la produsele agricole a constituit 5,7%.

Concomitent, un caracter instabil se observă în evoluția indicatorilor de profit în profilul raioanelor regiunii Centru. Conform datelor prezentate în anexa 4 constatăm că în anii 2015-2017 s-a înregistrat o creștere a profitului brut față de perioadele precedente în toate raioanele regiunii Centru cu excepția raionului Călărași, unde se atestă o diminuare cu 14,32% față de media 2012-2014.

Analizând dinamica profitului activității operaționale (Anexa 5) observăm că în anii 2012-2014 majoritatea raioanelor au suportat pierderi. De exemplu, în raionul Criuleni, pierderea anuală din activitatea de bază constituie 9064,3 mii lei. În perioada 2015-2017 se constată o ameliorare a situației, deoarece în 11 raioane din 13, activitatea operațională este profitabilă. Mai mult ca atît menționăm creșterea profitului operațional în raioanele Anenii Noi, Criuleni, Dubăsari, Hîncești, Orhei, Șoldănești, Ungheni, Telenești. O situație instabilă se observă în caracterul evolutiv al profitului, până la impozitare (Anexa 6) și a profitului net (Anexa 7). În anii 2016-2017 activitatea economico-financiară este profitabilă în toate raioanele regiunii Centru cu excepția raionului Nisporeni.

Pentru dimensionarea legăturii dintre rezultatele financiare și eforturile depuse la obținerea lor se calculează și se analizează ratele rentabilității. În

accepțiunea Vâlceanu Gh., Robu V., Georgescu N., rata rentabilității reflectă capacitatea unei întreprinderi de a obține profit prin utilizarea factorilor de producție și a capitalurilor indiferent de proveniența acestora [158, p. 236]. În literatura de specialitate se stipulează, că principalele rate de rentabilitate sunt: rata rentabilității resurselor consumate și utilizate, rata profitabilității vânzărilor, rata rentabilității produselor concrete, rata rentabilității comerciale, rata rentabilității activelor, rata rentabilității capitalului propriu. În opinia Țiriulnicova N., Paladi V., Gavriliuc L., etc., toate aceste rate oglindesc multiple laturi ale eficienței activității întreprinderii în baza cărora se adoptă deciziliile manageriale privind raționalitatea în optimizarea cheltuielelor, formarea prețurilor, atragerea creditelor etc. [155, p. 90-91].

Susținem părerea autorilor, însă considerăm, că pentru a estima eficiența activității operaționale per ansamblu este binevenit calculul și aprecierea **ratei profitului operational** (R_{POP}) după formula:

$$R_{POP} = \frac{R_{OP}}{ChAO} \times 100\% \qquad (3.1)$$

unde: *ChAO* – cheltuielile activității operaționale care includ: costul vânzărilor, cheltuieli de distribuire, cheltuieli administrative și alte cheltuieli din activitatea operațională.

Această rată caracterizează câți bani ai profitului operational degajează fiecare leu a cheltuielilor din activitatea operațională (Tab. 3.4.).

Studiul vizând evoluția ratelor de rentabilitate în întreprinderile agricole din regiunea Centru ne-a demonstrat un caracter instabil (Tab. 3.4.). Calculele efectuate în Tabelul 3.4. demontrează că cel mai scăzut nivel al ratelor de rentabilitate s-a înregistrat în anul 2009. Mai mult ca atât în acest an se constată valori negative la majoritatea ratelor, ceea ce confirmă că din activitatea econimico-financiară întreprinderile agricole au suportat pierderi. Astfel, la fiecare leu a capitalului propriu pierderea netă a constituit 15,23 bani, iar un leu a veniturilor din vânzări a cauzat pierderi până la impozitare de 14,17 bani [141, p. 92]. Nivelul redus al ratelor de rentabilitate se atestă și în anul 2012 unde la fiecare leu a cheltuielilor operaționale s-a obținut profit doar de 0,37 bani. Aceste date reflectă influența nefavorabilă a factorilor climaterici care determină riscul și incertitudinea în obținerea rezultatelor financiare scontate de către entitățile agricole.

Tabelul 3.4. Evoluția ratelor de rentabilitate în întreprinderile agricole din regiunea Centru al Republicii Moldova (în procente)

Denumirea ratei	Anul								
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1. Rata rentabilității resurselor consumate și utilizate	10,47	30,72	28,69	18,51	22,17	26,52	24,05	25,89	30,96
2. Rata profitului operational	-13,45	8,26	8,06	0,37	5,05	8,19	3,96	6,46	11,43
3. Rata rentabilității comerciale	9,47	23,5	22,29	15,62	18,15	20,96	19,39	20,56	23,64
4. Rata rentabilității activelor	-5,84	7,46	6,77	0,85	5,02	6,38	1,19	4,91	7,76
5. Rata rentabilității capitalului propriu	-15,23	17,19	14,57	0,89	8,97	11,37	2,31	13,4	21,81

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Concomitent, rezultatele calculelor prezentate în Tabelul 3.4. denotă că în anii favorabili după condițiile climaterice cum ar fi 2010, 2011, 2014, 2016 și 2017 s-au obținut cele mai înalte rate ale rentabilității [141, p. 92]. De exemplu în anul 2017 la fiecare leu a resurselor consumate și utilizate s-a obținut profit brut în valoare de 30,96 bani sau cu 6,91 bani mai mult decît în anul 2015. Fiecare leu a cheltuielilor operaționale a generat profit în sumă de 11,43 bani sau cu 7,47 bani mai mult decît în anul 2015. Deasemenea în anul 2017 se constată o creștere a rentabilității activelor și a capitalului propriu față de 2015 respectiv cu 6,57 și 19,5 puncte procentuale.

Însă în ultimii trei ani 2015-2017 s-a accentuat o tendință de creștere a tuturor ratelor de rentabilitate, mai cu seama în anul 2017 ceea ce se datorează majorării profitului brut cu 11,2%, profitului până la impozitare cu 63,8% și profitului net cu 67,7% față de anul 2016.

Rezultatele obținute (Tab. 3.4.) demonstrează, că între ratele rentabilității există o conexiune dat fiind faptul că creșterea sau diminuarea ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate implică aceleași tendințe în modificarea celorlalte rate. Astfel, în media 2015-2017 rata rentabilității resurselor consumate și utilizate a alcătuit 27,01% sau cu o majorare față de perioada 2012-2014 cu 5,03 puncte procentuale ce se consideră ca un punct forte pentru întreprinderile agricole. Creșterea acestei rate a condus la majorarea ratei profitului operațional, rentabilității comerciale și a rentabilității capitalului propriu respectiv cu 3,0; 3,69 și 5,04 puncte procentuale.

Existența conexiunii nominalizate ne-a permis să evidențiem din varietatea ratelor rentabilității cea mai semnificativă ce reflectă eficiența activității de bază a întreprinderilor agricole, aceasta fiind rata rentabilității resurselor consumate și utilizate. Semnificația acestei rate, în opinia noastră poate fi explicată de următoarele aspecte:

- capacitatea informațională, asigură reliefarea eficienței investițiilor efectuate în activitatea de bază, deoarece mai mult de 90% din efectul obținut și efortul depus provin din vânzarea produselor agricole;
- rata profitului operational implică paralel și alte venituri cît și cheltuieli ce nu permit reliefarea eficienței producției agricole, deoarece includ plusurile și lipsurile activelor imobilizate și circulante constatate la inventariere, diferite sancțiuni, cheltuieli privind creanțele compromise etc. și din aceste motive ea are o relevanță informațională mai redusă;
- ratele rentabilității comerciale, economice, financiare reflectă eficiența activității comerciale mijloacelor plasate în circuitul economic și a activității financiare, analiza cărora trebuie efectuată prin comparația cu rata rentabilității resurselor consumate și utilizate.

Analizând dinamica ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate în profilul raioanelor regiunii Centru (Anexa 8) deasemenea constatăm un caracter instabil. Însă în perioada 2015-2017 în majoritatea raioanelor s-a stabilit o tendință de creștere. De exemplu, în raioanele Criuleni, Orhei, Hâncești această rată s-a majorat față de media 2012-2014 respectiv cu 9,4; 11,0 și 11,1 puncte procentuale.

Validitatea ratelor ca instrumente de apreciere a eficienței economico-financiare se identifică comparând nivelul efectiv cu normativul stabilit.

În literatura de specialitate există opinii potrivit cărora valoarea normativă a ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate trebuie să constituie ≥25,0% [59, p. 233].

Rezultatele analizei comparate a acestei rate (Figura 3.3.) ne atestă că din ultimii nouă ani în patru (2009, 2012, 2013, 2015) valorile efective au fost mai mici decât normativul stabilit în medie cu 6,2 puncte procentuale.

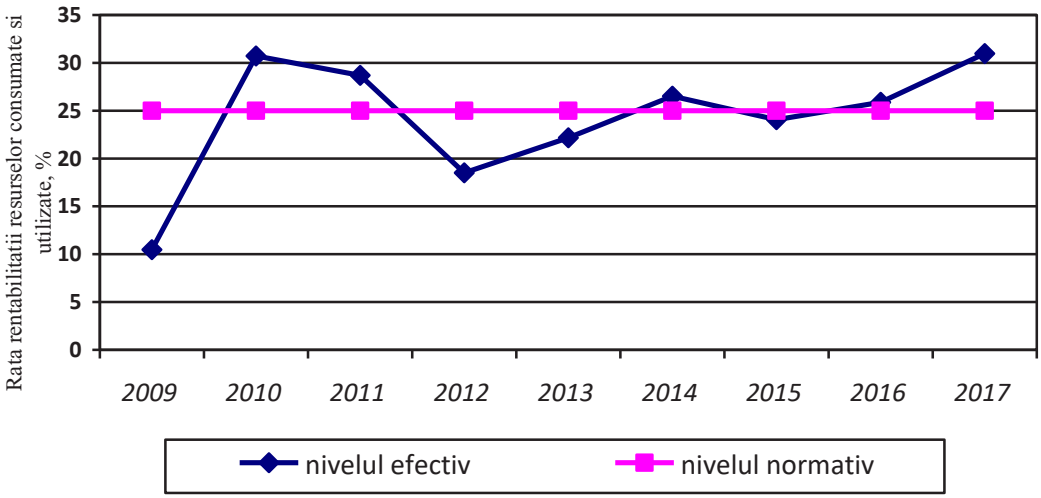

Figura 3.3. Dinamica ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate în întreprinderile agricole regiunii de Centru al Republicii Moldova
Sursa: Elaborată de autori în baza informației din tabelul 3.4.

Totodată se atestă o depășire considerabilă a ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate față de normativ în anii [141, p. 93]: 2010 - cu 5,72 puncte procentuale; în 2011 - cu 3,69 puncte procentuale; în 2014 - cu 1,52 puncte procentuale, iar în 2017 aproape cu 6,0 puncte procentuale.

Modificările constatate în evoluția ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate impun necesitatea identificării factorilor de influență. Modelul de analiză factorială care reflectă corelația dintre rezultatele financiare și valoarea resurselor consumate din activitatea de bază a entităților agricole poate fi prezentat [140]:

$$R_{rc} = \frac{\sum qiPi - \sum qiCi}{\sum qiCi} * 100\% \qquad (3.2)$$

Conform modelului factorii ce influențează rata rentabilității resurselor consumate (costurilor) sunt:

– modificarea structurii și sortimentului produselor vîndute ($_{\Delta}$q);

– modificarea costurilor unitare la produsele vîndute ($_{\Delta}$c)

– modificarea prețurilor de vânzare a produselor vîndute ($_{\Delta}$p).

Metodologia de analiză factorială constă în cuantificarea influenței factorilor după următoarele relații [137, p. 279]:

3.2.1 $$\Delta R_{rc}^{q} = \left[\left(\frac{\Sigma qi_{(1)}Pi_{(0)} - \Sigma qi_{(1)}Ci_{(0)}}{\Sigma qi_{(1)}Ci_{(0)}}\right) - \left(\frac{\Sigma qi_{(0)}Pi_{(0)} - \Sigma qi_{(0)}Ci_{(0)}}{\Sigma qi_{(0)}Ci_{(0)}}\right)\right];$$

3.2.2 $$\Delta R_{rc}^{c} = \left[\left(\frac{\Sigma qi_{(1)}Pi_{(0)} - \Sigma qi_{(1)}Ci_{(1)}}{\Sigma qi_{(1)}Ci_{(1)}}\right) - \left(\frac{\Sigma qi_{(1)}Pi_{(0)} - \Sigma qi_{(1)}Ci_{(0)}}{\Sigma qi_{(1)}Ci_{(0)}}\right)\right];$$

3.2.3 $$\Delta R_{rc}^{p} = \left[\left(\frac{\Sigma qi_{(1)}Pi_{(1)} - \Sigma qi_{(1)}Ci_{(1)}}{\Sigma qi_{(1)}Ci_{(1)}}\right) - \left(\frac{\Sigma qi_{(1)}Pi_{(0)} - \Sigma qi_{(1)}Ci_{(1)}}{\Sigma qi_{(1)}Ci_{(1)}}\right)\right].$$

Utilizând baza informațională din anexa 9 în Tabelul 3.5. vom calcula influența acestor factori la modificarea ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate.

Tabelul 3.5. Calculul influenței factorilor la modificarea ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate în întreprinderile agricole din regiunea Centru

Denumirea factorilor	Calculul influenței factorilor	Rezultatul influenței ± puncte procentuale
1. Modificarea structurii și sortimentului produselor vîndute	$\left[\left(\frac{401701}{2542274}\times 100\%\right) - \left(\frac{326893}{1487527,9}\times 100\%\right)\right]$	-6,18
2. Modificarea costurilor unitare la produsele vândute	$\left[\left(\frac{296701,5}{2647273,5}\times 100\%\right) - \left(\frac{401701}{2542274}\times 100\%\right)\right]$	-4,59
3. Modificarea prețurilor de vânzare la produsele comercializate	$\left[\left(\frac{715096,1}{2647273,5}\times 100\%\right) - \left(\frac{296701,5}{2647273,5}\times 100\%\right)\right]$	+15,8
Total	X	+5,03

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor din Anexa 9.

Din calculele efectuate în Tabelul 3.5. rezultă că creșterea ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate în perioada 2015-2017 a fost determinată de majorarea prețurilor la produsele vîndute față de media 2012-2014. Sub influența acestui factor rata rentabilității s-a majorat cu 15,8 puncte procentuale. Considerăm că influența prețurilor de vânzare a fost determinată de: extinderea exportului de produse agricole în țările Uniunii Europene, calitatea înaltă a produselor (de exemplu calitățile gustative a fructelor, pomușoarelor, legumelor), dar și de rata de inflație. Influența pozitivă a prețurilor de vânzare a acoperit influența negativă a structurii sortimentale și costurilor unitare.

Ținem să menționăm, că reducerea ponderii produselor agricole cu o rentabilitate relativ înaltă în structura vânzărilor (legumele, fructele, strugurii) față de nivelul mediu al rentabilității resurselor consumate în perioada 2012-2014 (21,98%) a cauzat diminuarea ratei rentabilității cu 6,18 p.p., ce se consideră ca un punct slab în activitatea operațională a întreprinderilor agricole.

Concomitent, dinamica ascendentă a costurilor unitare în perioada 2015-2017 față de media 2012-2014 a influențat negativ cauzînd diminuarea ratei rentabilității cu 4,59 puncte procentuale. Acest rezultat este o consecință a majorării prețurilor la îngrășăminte minerale, semințe, pesticide, produse petroliere, dar și a ratei de inflație.

Caracterul evolutiv al ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate la nivelul regiunii Centru (Tab. 3.4.) și în profilul raioanelor (Anexa 8) a avut o amprentă și asupra situației financiare a întreprinderilor agricole.

3.2. Analiza situaţiei financiare în întreprinderile agricole

Situația financiară este privită prin prisma unui complex de aspecte ce caracterizează structura patrimoniului, echilibrul financiar, gradul de îndatorare, autonomia financiară, solvabilitatea și lichiditatea agentului economic.

În acest context vom analiza dinamica capacității de autofinanțare, a gradului de îndatorare și a solvabilității generale în întreprinderile agricole din regiunea Centru (Tab. 3.6.).

Calculele efectuate în Tabelul 3.6. ne atestă tendințe negative vizînd evoluția autonomiei financiare, atât în regiunea Centru per ansamblu cât și în raioanele Ialoveni, Orhei și Ungheni.

În ansamblu pe regiunea Centru autonomia financiară se află la un nivel critic. Astfel, ponderea surselor proprii a diminuat de la 48,9% în 2012-2014 până la 33,2% în media 2015-2017. Conform plafonului teoretic stabilit ponderea surselor proprii și împrumutate trebuie să constituie 50%:50%. Însă ținînd cont de necesitatea stringentă a unităților agricole în atragerea creditelor bancare pe termen scurt pentru efectuarea la timp a semănatului, lucrării solului, recoltării, etc., nivelul critic al ratei autonomiei financiare poate fi redus până la 30%.

Datele prezentate în Tabelul 3.6. denotă un nivel înalt al gradului de îndatorare. Astfel, în perioada 2015-2017 ponderea surselor împrumutate în regiunea Centru constituie 66,8% din totalul pasivelor. Însă un grad și mai înalt de îndatorare se atestă în întreprinderile agricole din raionul Ialoveni – 68,2%. În raionul Orhei, unde rata rentabilității resurselor consumate în media 2015-2017 constituie 26,6% sau cu o depășire față de raionul Ialoveni cu 7,4 puncte procentuale se constată, că autonomia financiară este aproape de nivelul recomandat (50%) și constituie 46,5%, iar gradul de îndatorare 53,5%. În perioada de referință entitățile agricole din raionul Orhei dispuneau de un nivel majorat al ratei solvabilității generale – 1,871 puncte, care deasemenea se apropie de plafonul teoretic stabilit (2,0), ceea ce semnifică o situație financiară relativ favorabilă, deoarece sursele totale depășesc datoriile totale mai mult de 1,87 ori. Concluzia dată se argumentează și prin faptul că, rata de asigurare cu active circulante proprii în raionul Orhei în media 2015-2017 constituie 42,7%, sau cu o depășire față de nivelul recomandat și regiunea Centru respectiv cu 12,7 și 22,3 puncte procentuale.

În întreprinderile agricole din raionul Ungheni unde rata rentabilității resurselor consumate și utilizate în media 2015-2017 constituie 27,5% se atestă o situație financiară favorabilă (Tab.3.6.)

Tabelul 3.6. Analiza dinamicii situației financiare în întreprinderile agricole din regiunea Centru

Indicatorul	Regiunea Centru			Raionul Ialoveni			Raionul Orhei			Raionul Ungheni		
	În medie		Ritmul de creștere, %	În medie		Ritmul de creștere, %	În medie		Ritmul de creștere, %	În medie		Ritmul de creștere, %
	2012-2014	2015-2017		2012-2014	2015-2017		2012-2014	2015-2017		2012-2014	2015-2017	
Rata autonomiei financiare	0,489	0,332	67,9	0,459	0,318	69,3	0,58	0,465	80,2	0,496	0,431	86,9
Rata atragerii surselor împrumutate	0,511	0,668	130,7	0,541	0,682	126,1	0,42	0,535	127,4	0,504	0,569	112,9
Rata corelației dintre sursele împrumutate și proprii	1,045	2,013	192,6	1,181	2,145	181,6	0,725	1,148	158,3	1,018	1,319	129,6
Rata solvabilității generale	1,957	1,5	76,6	1,847	1,466	79,4	2,38	1,871	78,6	1,982	1,758	88,7
Rata de acoperire a capitalului propriu	2,045	3,013	147,3	2,181	3,145	144,2	1,725	2,148	124,5	2,018	2,319	114,9
Rata de asiguarare cu active circulante nete, %	38,7	20,4	-18,3	11,3	18,7	+7,2	40,2	42,7	+2,5	40,1	35,3	-4,8

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

numai că gradul de acoperire a surselor împrumutate este mai redus decât în raionul Orhei, doar cu 6%, iar nivelul de asigurare cu active circulante proprii în dinamică scade cu 4,8 p.p.

Din datele Tabelului 3.6. observăm o situație critică a stabilității financiare în ansamblu pe regiunea Centru, unde în media 2015-2017 sursele totale depășesc datoriile totale doar de 1,5 ori. În aceste condiții rata de acoperire a capitalului propriu a depășit cu mult normativul stabilit, ceea ce reflectă o situație dificilă deoarece la fiecare leu a surselor proprii revin peste 2 lei de datorii.

Situația financiară nefavorabilă din raionul Ialoveni se explică prin faptul că în întreprinderile agricole s-a constatat un nivel foarte scăzut de asigurare cu active circulante proprii, constituind în media 2015-2017 doar 18,7% sau cu 11,3 p.p. mai puțin față de normativ. Mai mult ca atât, din suma totală a datoriilor curente la finele anului 2017 68,9% sunt cu termenul de plată expirat.

Tendinţa de reducere a stabilităţii financiare este determinată şi de de asigurarea nesatisfăcătoare cu surse proprii. Gruparea după rata autonomiei financiare atestă faptul, că în 33,2% din numărul total al întreprinderilor agricole capitalul propriu este negativ, ceea ce este un rezultat al creşterii din an în an al pierderilor neacoperite (Tabelul 3.7). Astfel, în prima grupă de întreprinderi pierderea netă în medie pe anii 2014-2015 constituie 238,1 mii lei, iar rata de manevrare a capitalului propriu este negativă, ceea ce semnifică despre incapacitatea capitalului propriu de a manevra cu activele curente proprii.

Tabelul 3.7. Influenţa nivelului de asugurare cu surse proprii asupra stabilităţii financiare a întreprinderilor agricole în medie pe anii 2014-2015

Indicatorii	Grupele de întreprinderi după rata autonomiei financiare				În medie pe totalitate
	-1,0-0,0	0,01-0,3	0,31-0,5	mai mult de 0,5	
1. Numărul de întreprinderi	111	89	73	58	331
2. Rata autonomiei financiare în medie pe grupă	-0,687	0,143	0,403	0,722	0,135
3. Venituri din vânzări, mii lei	1327,4	1553,3	2064,8	3036,1	2025,0
4. Profit brut, mii lei	176,5	232,7	243,0	614,1	310,1
5. Profit net, mii lei	-238,1	152,5	249,4	566,7	134,2
6. Rentabilitatea produselor finite, %	23,33	23,74	29,27	30,95	26,21
7. Rata lichidităţii curente, coeficient	1,038	1,859	2,287	4,852	1,203
8. Rata de manevrare a capitalului propriu, coeficient	-2,09	0,252	0,479	1,242	-0,054

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Rezultatele calculelor prezentate în Tabelul 3.7 ne demonstrează, că pe măsura creşterii ratei autonomiei financiare are loc sporirea veniturilor din vînzări, profitului brut, profitului net, rentabilităţii produse finite, ratei lichidităţii curente şi capacităţii de manevrare a capitalului propriu.

Concomitent constatăm, că nivelul optim al ratei autonomiei financiare pentru întreprinderile agricole constituie 0,722 sau 72,2%. Astfel, cînd ponderea capitalului propriu în totalul surselor alcătuieşte 72,2%, se observă majorarea veniturilor din vînzări, profitului brut şi profitului net faţă de media pe totalitate respectiv de 1,5; 1,98 şi 4,22 ori. Nivelul rentabilităţii produselor finite este mai sporit cu 4,74 puncte procentuale, iar rata lichidităţii curente cu 3,649 puncte. Aceste rezultate sunt explicate prin faptul, că în întreprinderile agricole, unde sursele proprii alcătuiesc 72,2%, au posibilităţi mai sporite în procurarea seminţelor de calitate, îngrăşămintelor minerale, produselor petroliere şi, totodată, să respecte toate operaţiunile tehnologice.

În întreprinderile grupei a patra nu se simte insuficienţă de active circulante, deoarece acestea depăşesc suma datoriilor curente de 4,85 ori.

În acelaşi timp, datele prezentate în Tabelul 3.7 ne demonstrează, că întreprinderile agricole din grupele 1, 2, 3 dispun de rezerve privind obţinerea performanţelor economico-financiare. Astfel în prima grupă de întreprinderi rezervele de sporire a veniturilor din vînzări, profitului brut, nivelului rentabilităţii şi lichidităţii curente constituie respectiv 1,7 mln. lei, 437,6 mii lei, 7,62 puncte procentuale şi 3,814 puncte.

Dacă întreprinderile grupei a doua vor majora rata autonomiei financiare de la 14,3% până la 72,2%, atunci va spori venitul din vînzări, profitul brut şi profitul net respectiv cu 1,5 mln. lei, 381,4 mii lei şi 414,2 mii lei.

În urma majorării ponderii capitalului propriu în gospodăriile grupei a treia de la 40,3% până la 72,2% profitul brut, profitul net şi rata lichidităţii curente vor spori respectiv cu 371,1 mii lei, 317,3 mii lei şi 2,565 puncte. Capacitatea de manevrare a capitalului propriu se va majora de la 47,9% până la 124,2%.

În contextul celor menţionate vom examina modificarea valorilor efective a ratelor lichidității în dinamică și în comparație cu plafonul teoretic stabilit (Tab. 3.8.).

Datele prezentate în Tabelul 3.8. ne constată o tendință de reducere în dinamică a tuturor ratelor de lichiditate atât la nivelul regiunii Centru cât și în raioanele Orhei și Ungheni, fapt ce atestă incapacitatea de plată a întreprinderilor agricole.

Analizând corespunderea valorilor efective a ratelor de lichiditate cu plafonul teoretic stabilit observăm, că doar rata lichidității intermediare se încadrează în granițele teoretice, avînd o situație mult mai stabilă în ansamblu pe regiunea Centru și în raionul Ungheni și Ialoveni. În raionul Ialoveni valorile efective a ratelor de lichiditate sunt cu mult mai mici decât plafonul teoretic. În raionul Orhei rata lichidității intermediare este aproape de granița de jos a plafonului teoretic, ceea ce se explică, că în perioadele de referință ponderea creditelor în componența mijloacelor de plată a constituit respectiv 37,8 și 40,1%.

Studiul vizând rata lichidității absolute ne atestă că, întreprinderile agricole din regiunea Centru nu dispun de numerar pentru a-și onora obligațiile scadente. Astfel, la fiecare leu al datoriilor curente în media 2015-2017 întreprinderile agricole dispuneau doar de 7,36 bani mijloace bănești sau cu 63,2% mai puțin față de granița de jos (0,2).

O situație relativ mai bună se constată în întreprinderile agricole din raioanele Orhei și Ungheni, unde la fiecare leu al datoriilor curente numerarul constituie 12,3 și 12,1 bani sau cu 65,8% mai mult față de regiunea Centru.

Calculele efectuate în tabelul 3.8 denotă, că rata lichidității curente în medie pe regiunea Centru se încadrează în limitele 1,26-1,43, ceea ce semnifică o situație satisfăcătoare. În cazul cînd această rată este mai mică decât 1,0 poate fi un semnal de alarmă privind capacitatea de plată a întreprinderilor agricole. La nivelul regiunii Centru menționăm, că la fiecare leu al datoriilor curente în media 2015-2017 reveneau 1,43 lei de active circulante, ceea ce evidențiază existența unui fond de rulment pozitiv în valoare de 1657,9 mil. lei. Într-o situație mai puțin satisfăcătoare din punct de vedere al capacității de plată se află întreprinderile agricole din raionul Ialoveni, unde rata lichidității curente se află sub media pe regiune cu 3,6%.

Un nivel relativ favorabil din punct de vedere al capacității de plată și solvabilității se atestă în întreprinderile agricole din raionul Ungheni, unde în media 2015-2017 la fiecare leu al datoriilor curente întreprinderile agricole dispuneau de 12,1 bani de mijloace bănești, 70 bani creanțe, numerar și investiții și 1,84 lei de active circulante sau mai mult față de regiunea Centru cu 23,8%.

Analizând evoluția ratelor calculate în baza cashflow-ului operațional constatăm o poziție financiară mai bună (Tab. 3.8.) în raioanele Ungheni și Orhei față de raionul Ialoveni și media pe regiunea Centru. Astfel, rata suficienței este supraunitară ceea ce semnifică o capacitate suficientă a întreprinderilor agricole în dezvoltarea potențialului de producție și în acoperirea datoriilor.

Tabelul 3.8. Aprecierea capacității de plată și a solvabilității întreprinderilor agricole din regiunea Centru în dinamică

Denumirea ratei	Regiunea Centru			Raionul Ialoveni			Raionul Orhei			Raionul Ungheni		
	În medie		Ritmul de creștere, %	În medie		Ritmul de creștere, %	În medie		Ritmul de creștere, %	În medie		Ritmul de creștere, %
	2012-2014	2015-2017		2012-2014	2015-2017		2012-2014	2015-2017		2012-2014	2015-2017	
Rata lichidității absolute (0,2-0,25)	0,0975	0,0736	75,5	0,025	0,082	328,0	0,223	0,123	55,2	0,193	0,121	62,7
Rata lichidității intermediare (0,7-0,8)	0,837	0,729	87,1	0,498	0,595	119,5	0,677	0,681	100,6	0,837	0,695	83,0
Rata lichidității curente (2,0-2,5)	1,631	1,256	77,0	1,13	1,211	107,2	1,645	1,312	79,8	1,669	1,406	84,2
Rata suficienței cashflow-ului operațional	0,673	0,734	109,1	0,338	0,242	71,6	1,417	1,502	106,0	1,438	1,511	105,1
Rata de acoperire a datoriilor totale	0,048	0,089	185,4	0,015	0,04	266,7	0,118	0,217	183,9	0,145	0,223	153,8
Rata de reinvestire a numerarului	0,034	0,097	285,3	0,007	0,041	585,7	0,64	0,702	109,7	0,651	0,707	108,6

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Gruparea întreprinderilor agricole după rata lichidităţii curente ne confirmă o situaţie nesatisfăcătoare privind capacitatea de plată. Din numărul total de întreprinderi agricole 61,8% n-au fost în stare să-şi onoreze obligaţiunile de plată mobilizînd toate activele circulante (Tabelul 3.9), deoarece la fiecare leu de datorii curente acestea constituie respectiv 30,6 şi 93,5 bani.

Tabelul 3.9. Lichiditatea curentă şi stabilitatea financiară a întreprinderilor agricole în medie pe anii 2014-2015

Indicatorii	Grupele de întreprinderi după rata lichidităţii curente, coeficient				În medie pe totalitate
	<0,5	0,5-1,5	1,51-2,5	>2,5	
1. Numărul de întreprinderi	70	126	52	68	317
2. Rata lichidităţii curente în medie pe grupă, coeficient	0,306	0,935	1,98	5,236	1,388
3. Rata autonomiei financiare, coeficient	-0,718	0,057	0,427	0,591	0,065
4.Venituri din vînzări, mii lei	1285,7	1646,1	2978,8	2858,8	2167,4
5. Profit brut, mii lei	204,6	262,2	562,2	395,8	314,9
6. Profit până la impozitare, mii lei	-22,9	-54,9	316,1	513,6	188,2
7. Profit net, mii lei	-23,3	-55,3	314,8	509,4	186,4
8. Rentabilitatea produselor finite, %	20,61	2,1	29,1	29,8	25,4
9. Rentabilitatea capitalului propriu, %	-129,92	-19,95	66,65	166,25	30,73

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Adică, întreprinderile grupelor I şi II nu acoperă datoriile curente cu active circulante nici măcar la 100%. Situaţia dificilă în primele două grupe este determinată şi de lipsa surselor proprii de finanţare. Astfel, în prima grupă rata autonomiei financiare este negativă, iar în grupa a doua constituie 5,7%, ceea ce demonstrează că practic finanţarea patrimoniului se efectuează din surse împrumutate. În aceste grupe rentabilitatea capitalului propriu, profitul până la

impozitare şi profitul net au valori negative. În întreprinderile grupei a treia, unde rata lichidităţii curente a atins graniţa de jos a intervalului teoretic (2,0) şi alcătuieşte 1,98 puncte, ponderea capitalului propriu în totalul surselor constituie 42,75. Creşterea autonomiei financiare faţă de întreprinderile grupei a doua cu 37% a permis majorarea veniturilor din vânzări şi a profitului brut respectiv de 1,81 şi 3,47 ori, profitului net - cu 370,1 mii lei, rentabilităţii produselor finite şi a capitalului propriu respectiv cu 7,0 şi 46,7 puncte procentuale.

Calculele efectuate în Tabelul 3.9 atestă faptul, că în întreprinderile grupei a patra, unde rata lichidităţii curente a depăşit cu mult graniţa de sus a intervalului optim (2,5) şi constiuie 5,236 puncte, au fost obţinute cele mai înalte performanţe economico-financiare. Astfel sursele proprii în aceste întreprinderi deţin o cotă preponderentă – 59,1%, ceea ce a redus gradul de îndatorare faţă de media pe întreprinderile cercetate cu 52,6%. În întreprinderile grupei a patra au fost obţinute valori maxime a profitului până la impozitare, profitului net, rentabilităţii produselor finite şi rentabilităţii capitalului propriu.

Creşterea stabilităţii financiare în întreprinderile grupei a patra a asigurat sporirea eficienţei surselor proprii. Astfel la fiecare leu al capitalului propriu s-a obţinut profit net în mărime de 1,66 lei, ceea ce a depăşit datele medii pe totalitatea studiată de 5,4 ori.

Rezultatele investigațiilor ne permit o apreciere, în general la limita admisibilă referitor la capacitatea întreprinderilor agricole din regiunea Centru de a-și onora obligațiile scadente, mobilizînd activele circulante totale și respectiv la obținerea unui fond de rulment net pozitiv.

Fondul de rulment net (FRN) exprimă surplusul de resurse permanente peste valoarea activelor imobilizate sau de active circulante față de datoriile curente.

În funcție de descompunerea bilanțului în două mase mari: una relativ permanentă formată din activele imobilizate și capital permanent și alta formată din active circulante și datorii curente, există două variante de calcul a fondului de rulment net

Prima variantă are la bază elementele de bilanț cu caracter permanent, conform formulei:

$$\mathbf{FRN = (Cpr_{(620)} + DTL_{(700)}) - Aim_{(230)}} \qquad (3.3)$$

unde: Cpr + DTL= CP (capital permanent).

În acest caz fondul de rulment net exprimă excedentul de capital permanent peste valoarea activelor imobilizate.

A doua variantă are la bază elementele curente ale bilanțului. Potrivit acestei accepțiuni, fondul de rulment net evidențiază acea parte a activelor circulante care nu poate fi finanțată pe baza datoriilor curente. Se determină după relația:

FRN= (AC (420) – DC(820)) (3.4)

Această relație pune în evidență echilibrul financiar pe termen scurt reflectând utilizarea fondului de rulment, respectiv aceea de finanțare a activelor circulante.

În măsura în care activele circulante sunt superioare datoriilor curente, respectiv FRN este pozitiv, înseamnă că entitatea dispune de un excedent de lichidități potențiale pe termen scurt față de exigibilitățile potențiale aferente aceleiași perioade, ceea ce constituie o premisă a asigurării echilibrului financiar.

Un fond de rulment net negativ este un semnal de alarmă deoarece entitatea nu dispune de capital permanent suficient pentru finanțarea imobilizărilor sau care nu dispune de active circulante suficiente pentru achitarea datoriilor curente scadente.

Cauzele unui fond de rulment negativ sau în descreștere pot fi:

- creșterea valorii activelor imobilizate ca efect al investițiilor;
- diminuarea capitalului permanent;
- diminuarea capitalului propriu, cu efect negativ asupra posibilității de contractare de noi credite.

Desfășurarea activității operaționale antrenează formarea nevoilor de finanțare și presupune constituirea resurselor necesare finanțării acestor nevoi. Comparând suma nevoilor de finanțare ale ciclului operațional cu resursele de finanțare corespunzătoare obținem **necesarul sau normativul fondului de rulment net (NFRN).**

Diferența dintre fondul de rulment net și NFRN exprimă excedentul(E) sau deficitul(D) fondului de rulment net:

E(D) = FRN – NFRN (3.5)

În rezultatul calculelor se pot constata următoarele situații:

1) **FRN > NFRN, NFRN> 0** – situație financiară favorabilă deoarece FRN a asigurat finanțarea nu numai a ciclului operațional dar și obținerea

unui**excedent** care permite entității deținerea disponibilităților pentru acoperirea creditelor bancare pe termen scurt.

2) **FRN = NFRN, NFRN = 0** – situație de echilibru financiar din care rezultă că necesarul de finanțare a ciclului operațional este finanțat integral pe seama fondului de rulment net. În acest caz nu se atestă nici deficit dar nici excedent de fond de rulment net.

3) **FRN < NFRN, NFRN < 0**– semnifică deficit al fondului de rulment net, fiind semnalul unei insuficiențe de resurse temporare în raport cu necesarul de finanțat al activelor circulante. Dacă în acest caz perioada de rotație a activelor circulante este mai mare decât perioada de achitare a datoriilor curente entitatea realizează mai repede lichidități fiind posibilă asigurarea unui echilibru financiar în condițiile unui fond de rulment negativ. În caz contrar se atestă dezechilibru financiar, o situaţie critică ce nu poate fi susţinută pe termen lung, deoarece entitatea intră în incapacitatea de plată.

Calculul și aprecierea respectării necesarului fondului de rulment net se prezintă în Tabelul 3.10.

Tabelul 3.10. Dinamica fondului de rulment net și a respectării necesarului fondului de rulment net în întreprinderile agricole ale regiunii Centru din Republica Moldova

Indicatori	În medie		Abaterea absolută, ± mii lei	Ritmul de creștere, %
	2012-2014	2015-2017		
1.Venituri din vânzări, mii lei	1814421,3	3362369,6	+1547948,3	185,31
2.Active circulante - total, mii lei inclusiv:	4166730,9	8142343,3	+3975612,4	195,41
2.1 stocuri	2011857,7	2112336,9	+100479,2	105,00
2.2 creanțe curente totale	1667650,0	3673965,8	+2006315,8	220,31
2.3 numerar şi documente băneşti	249107,1	477317,4	+228210,3	191,61
2.4 investiții financiare curente	220338,2	577656,6	+357318,4	262,17
3.Datorii curente – total, mii lei	2554669,6	6484407,6	+3929738,0	253,83
4.Fond de rulment net, mii lei	1612061,3	1657935,7	+45874,4	102,85
5.Normativul(necesarul) fondului de rulment net, mii lei	1142616,0	602961,7	-539654,3	52,77
6.Excedent(deficit) al fondului de rulment net, mii lei	469445,3	1054974,0	+585528,7	224,73
7.Numărul de rotații a activelor circulante, coeficient	0,435	0,413	-0,022	94,94
8.Numărul de rotații al datoriilor curente, coeficient	0,71	0,519	-0,191	73,1

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Calculele efectuate în Tabelul 3.10 ne atestă o depășire a fondului de rulment net față de necesarul acestuia în ambele perioade. Mai mult ca atât, în dinamică se constată creșterea excedentului de fond de rulment net cu 585,5 mil. lei sau cu 124,73%. Această creștere este consecința diminuării necesarului de fond de rulment net cu 539,7 mil. lei sau cu 47,23%. Totodată se observă o creștere lentă a fondului de rulment net (valoarea căruia e pozitivă în ambele perioade) cu 2,85 % ceea ce atestă, că ritmul creșterii activelor circulante (195,41%) este inferior ritmului de creștere al datoriilor curente (253,85%). Deasemenea constatăm o rotație foarte scăzută a activelor circulante ce în comparație cu normativul (2,0-2,5) reflectă o utilizare ineficientă a acestora din cauza volumului redus al vânzărilor în raport cu activele disponibile.

Caracterul evolutiv al indicatorilor echilibrului financiar poate fi vizualizat și din prezentarea grafică (Fig. 3.4)

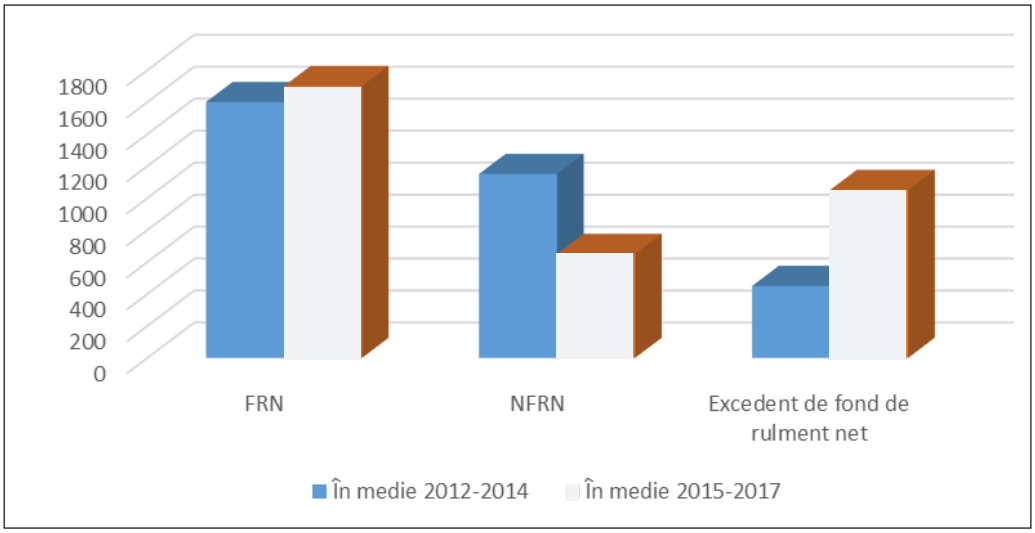

Figura 3.4 Evoluția indicatorilor echilibrului financiar în întreprinderile agricole din regiunea Centru al Republicii Moldova

Sursa: Elaborat de autori în baza tabelului 3.10.

În scopul identificării cauzelor principale ce au provocat modificarea fondului de rulment net apare necesitatea cuantificării influenței factorilor de gradul I și gradul II. Pentru atingerea acestui scop este recomandabil să fie utilizată varianta de calcul bazată pe elementele de bilanț cu caracter permanent, adică Formula 3.3. Fiecare componentă a acestei formule constituie factor de gradul I ce influentează modificarea fondului de rulment net.

În Tabelul 3.11 vom cuantifica influența factorilor de gradul I la modificarea fondului de rulment net, aplicând metoda balanțieră deoarece în formula de calcul persistă forma aditivă de legătură.

Tabelul 3.11. Calculul influenței factorilor de gradul I la modificarea FRN în întreprinderile agricole din regiunea Centru a Republicii Moldoa

mii lei

Denumirea factorilor	În medie		Abaterea absolută, ±	Rezultatul influenței factorilor, ± mii lei
	2012-2014	2015-2017		
1.Modificarea capitalului propriu	4365322.7	5971060.6	+1605737.9	+1605737.9
2.Modificarea datoriilor pe termen lung	2007792.5	5536620.1	+3528827.6	+3528827.6
3.Modificarea activelor imobilizate	4761053.9	9849745.0	+5088691.1	-5088691.1
4.Fondul de rulment net	1612061.3	1657935.7	+45874.4	X

B.i.f.: 1657935,7-1612061,3 = 1605737,9+3528827,6+(-5088691,1)+
+45874,4 = +45874,4 mii lei

Din calculele efectuate în Tabelul 3.11 rezultă că creșterea fondului de rulment net în entitățile agricole din regiunea Centru se datorează în primul rând unei influențe majore a datoriilor pe termen lung care a contribuit la mărirea fondului de rulment net cu 3528,8 mil. lei. Într-o proporție mai redusă a condiționat creșterea fondului de rulment net și majorarea capitalului propriu – cu 1605,7 mil. lei. Însă influența pozitivă a acestor factori a fost diminuată de majorarea investițiilor în activele imobilizate, ceea ce a cauzat reducerea fondului de rulment net cu 5088,7 mil. lei.

Ținem să menționăm, că calculul influenței factorilor de gradul I nu asigură o apreciere complexă a modificării fondului de rulment net. Din aceste considerente aprofundarea studiului prevede detalierea factorilor de gradul I după factorii detaliați de gradul II. În acest caz, în calitate de factori detaliați se consideră posturile bilanțului din capitolele 3, 4 și 1. Rezultatele calculelor vizând influența factorilor detaliați asupra fondului de rulment net se prezintă în Tabelul 3.12.

Tabelul 3.12. Calculul influenței factorilor detaliați la modificarea fondului de rulment net în întreprinderile agricole din regiunea Centru al Republicii Moldova

mii lei

Denumirea factorilor	În medie		Abaterea absolută, ±	Rezultatul influenței factorilor,±
	2012-2014	2015-2017		
1.Modificarea capitalului propriu –total, inclusiv:	4365322.7	5971060.6	+1605737.9	+1605737.9
1.1 capital social și neînregistrat	1216025,1	1599732,8	+383707,7	+383707,7
1.2 rezerve	705817,4	832602,4	+126785,0	+126785,0
1.3 profit (pierdere)	1876668,6	2919940,5	+1043271,9	+1043271,9
1.4 alte elemente de capital propriu	566811,5	610027,0	+43215,5	+43215,5
2.Modificarea datoriilor pe termen lung- total, inclusiv:	2007792,5	5536620,1	+3528827,6	+3528827,6
2.1 credite bancare pe termen lung	810048,4	1628307,2	+818258,8	+818258,8
2.2 imprumuturi pe termen lung	637839,5	2823205,9	+2185366,4	+2185366,4
2.3 alte datorii pe termen lung	514340,9	967429,0	+453088,1	+453088,1
3.Modificarea activelor imobilizate, total, inclusiv:	4761053,9	9849745,0	+5088691,1	-5088691,1
3.1 imobilizări necorporale	18341,3	131868,7	+113527,4	-113527,4
3.2 imobilizări corporale	4634114,5	8905592,4	+4271477,9	-4271477,9
inclusiv mijloace fixe	3616619,6	5891140,9	+2274521,4	-2274521,4
3.3 investiţii financiare pe termen lung	108598,1	812283,9	+703685,8	-703685,8

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

În baza calculelor efectuate în Tabelul 3.12 observăm că o influență pozitivă majoră la creșterea fondului de rulment net au exercitat-o următorii factori detaliați :

- majorarea sumei profitului față de perioada 2012-2014 a contribuit la sporirea fondului de rulment net cu 1043,3 mil. lei;

- atragerea împrumuturilor pe termen lung a condus la mărirea fondului de rulment net cu 2185,4 mil. lei;
- contractarea creditelor bancare pe termen lung în perioada 2015-2017 a influențat creșterea fondului de rulment net cu 818,3 mil. lei;
- creșterea capitalului social și neînregistrat a condus la majorarea fondului de rulment net cu 383,7 mil. lei.

Concomitent din calculele efectuate în Tabelul 3.12 rezultă că dintre factorii cu acțiune negativă cota preponderentă revine majorării investițiilor în imobilizările corporale care a diminuat mărimea fondului de rulment net cu 4271,5 mil. lei. Din această sumă pe seama investițiilor în mijloace fixe revine 2274,5 mln. lei sau 53,25% din reducerea fondului de rulment net. Creșterea investiţiilor financiare pe termen lung deasemenea a influențat negativ cauzând scăderea fondului de rulment net cu 703,7 mil. lei.

Rezultatele calculelor efectuate în Tabelele 3.10, 3.11 și 3.12 ne-au demonstrat creșterea fondului de rulment net în dinamică. În vederea justificării acestei creșteri este necesar să se compare ritmul de creștere a fondului de rulment net cu ritmul de creștere a veniturilor din vânzări. În cazul când ritmul de creștere a veniturilor din vânzări a depășit ritmul de creștere a fondului de rulment net, atunci majorarea fondului de rulment net se consideră justificată, deoarece creșterea veniturilor din vânzări a fost obținută cu investiții mai reduse în fondul de rulment net. Din calculele noastre (Tab. 3.8) rezultă că în întreprinderile agricole din regiunea Centru ritmul de creștere a veniturilor din vânzări (185,31%) a depășit ritmul de creștere a fondului de rulment net (102,85%) cu 82,46 puncte procentuale, ceea ce consideră că creșterea fondului de rulment net s-a datorat reducerii duratei ciclului operațional ca urmare a accelerării vitezei de rotație a părților componente.

În scopul neadmiterii unor deprecieri a situației financiare considerăm necesară gestionarea eficientă a resurselor disponibile astfel, încât să se asigure concordanță între trei criterii – obținerea nivelului scontat al rentabilității resurselor consumate, stabilității financiare și a solvabilității întreprinderilor agricole.

Pornind de la acest deziderat vom examina corelaţiile dintre ratele rentabilităţii, autonomiei financiare şi solvabilităţii generale (Figura 3.5).

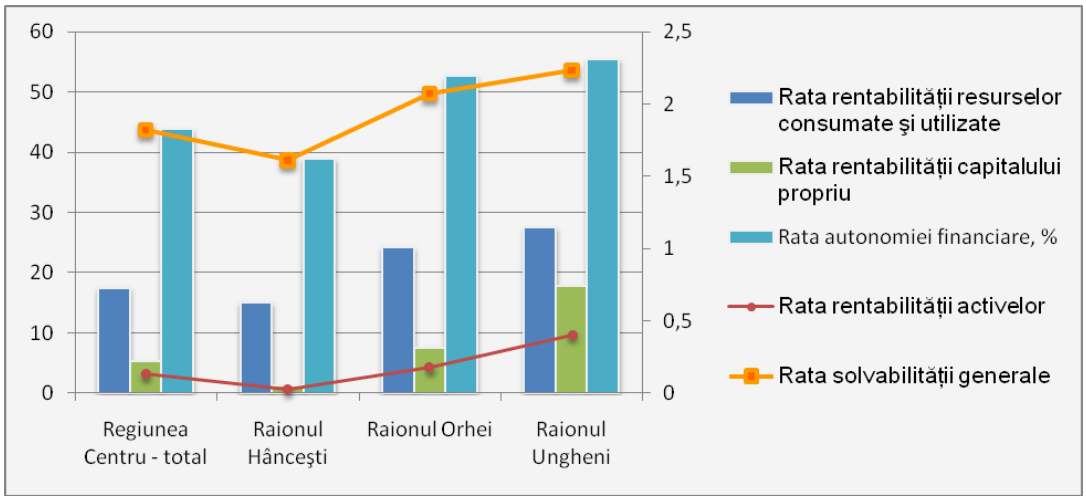

Figura 3.5. Concordanţa ratelor rentabilităţii cu ratele autonomiei financiare şi a solvabilităţii generale (în medie pe anii 2014-2015)

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Din prezentarea grafică observăm, că cu cât este mai înalt nivelul rentabilităţii cu atât este mai înalt gradul autonomiei financiare şi capacitatea întreprinderilor agricole în achitarea datoriilor. De exemplu în raionul Hânceşti unde s-au înregistrat cele mai mici valori ale ratelor rentabilităţii autonomia financiară şi solvabilitatea generală nu ating valoarea minim acceptabilă. Aceeaşi situaţie este caracteristică şi pentru regiunea de Centru în ansamblu. Când rata rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate depăşeşte 20% rata autonomiei financiare şi rata solvabilităţii generale se încadrează în limitele stabilite ale normativelor (Figura 3.5). Astfel, în întreprinderile agricole din raioanele Orhei şi Ungheni unde rata rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate constituie respectiv 24,25% şi 27,55% rata autonomiei financiare depăşeşte plafonul stabilit 50%, gradul de îndatorare este cu mult mai redus decât în medie pe regiunea Centru şi raionul Hânceşti. În raioanele Ungheni şi Orhei suma surselor totale a depăşit datoriile totale mai mult de 2 ori, fapt ce confirmă o stabilitate financiară bună în afara oricărui pericol de insolvabilitate.

Rezultatele investigaţiilor (Figura 3.5) ne permit să deducem, că stabilitatea financiară a întreprinderilor agricole depinde de eficienţa activităţii operaţionale. Astfel, cu cât este mai ridicată rata rentabilităţii resurselor

consumate şi utilizate cu atât este mai înaltă eficienţa utilizării activelor totale, a capitalului propriu şi cu atât este mai stabilă situaţia financiară.

Pornind de la aceasta considerăm, că pentru atingerea valorilor minime a ratelor stabilităţii financiare este necesară respectarea disciplinei de plată pentru producţia agricolă livrată fabricilor de procesare şi altor agenţi economici. În acest context menţionăm, că la finele anului 2017 din suma totală a creanţelor comerciale din întreprinderile agricole a regiunii Centru 668,2 mil. lei (Anexa 28) 53,93% sunt cu termenul de plată expirat.

Reieşind din situaţia creată considerăm necesară aplicară unui sistem bine argumentat a susţinerii de către stat care prevede repartizarea subvenţiilor alocate din bugetul statului întreprinderilor agricole. În opinia noastră valoarea minimă a subvenţiilor trebuie să acopere costul îngrăşămintelor minerale şi produselor petroliere consumate, adică suma sustrasă de mijloace circulante în legătura cu disproporţia preţurilor la produsele agricole pe de o parte şi la îngrăşăminte şi produse petroliere pe de altă parte.

Totodată trebuie să recunoaştem, că gradul înalt de îndatorare a întreprinderilor agricole, insuficienţa subvenţiilor, dar şi consecinţele secetei din ultimii nu permit o redresare financiară rapidă în ramură. Din lipsa mijloacelor băneşti şi a utilajului performant multe întreprinderi agricole se dezic de aplicarea îngrăşămintelor, a seminţelor de calitate şi efectuarea operaţiunilor tehnologice de lucrare a solului ce în consecinţă duc la declinul şi instabilitatea financiară a agriculturii.

Considerăm, că pentru redresarea stabilităţii financiare în agricultură este nevoie de:

- implimentarea unui sistem argumentat de subvenţionare de către stat, care trebuie să acopere disproporţia dintre preţurile la îngrăşăminte, substanţe chimice şi carburanţi, ce va contribui la sporirea eficienţei activităţii operaţionale;
- pentru a ridica gradul de obiectivitate în aprecierea solvabilităţii întreprinderilor agricole intervalul optim al ratei lichidităţii curente trebuie redus de la 2,0-2,5 până la 1,0-1,5;
- în vederea sporirii stabilităţii financiare şi a eficienţei activităţii operaţionale în întreprinderile agricole este necesară respectarea tehnologiilor de producţie, utilizarea raţională a pământului, resurselor materiale şi umane, cât şi reacţionarea oportună la schimbările factorilor climaterici şi a mediului concurenţial.

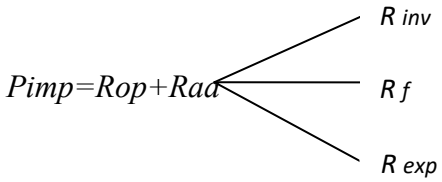
3.3. Analiza structurală și factorială a indicatorilor de profit şi rentabilitate

În contextul actualului sistem contabil din Republica Moldova un rol semnificativ îi revine estimării și analizei coerente a rezultatelor financiare obținute de fiecare întreprindere, ținând cont de specificul ramural și alocările de resurse.

De regulă, analiza fiecărui tip de rezultat financiar al întreprinderii poartă un caracter concret, deoarece permite managerilor să determine posibilitățile și direcțiile principale de diversificare a activității de bază. Concomitent rezultatele analizei permit investitorilor potențiali să-și decidă strategia, îndreptată spre minimizarea pierderilor și a riscurilor în urma investițiilor alocate.

Ca orice fenomen economic rezultatele financiare pot fi examinate sub aspect dinamic, strucural și factorial. Prin urmare, analiza trebuie să asigure incertitudine coerentă a acestor aspecte, ținînd cont de posibilitățile reale de utilizare a unui set suplimentar de informație cu conținut sintetic și analitic.

Principalul indicator ce caracterizează rezultatul financiar al întreprinderii, altfel numit „profit contabil" se consideră profitul (pierderea) până la impozitare (P_{imp}), care se reflectă în Situația de profit și pierdere". Acesta reprezintă suma rezultatelor financiare din toate tipurile de activități ale întreprinderii, inclusiv și rezultatul excepțional. Modelul structural al profitului până la impozitare se exprimă:

unde: R_{op} - rezultatul din activitatea operațională;

R_{aa} – rezultatul din alte activități;

R_{inv} – rezultatul financiar din operațiuni cu active imobilizate;

R_f – rezultatul din activitatea financiară;

R_{exp} – rezultatul excepțional.

Conform standardelor noi ale contabilității în „Situația de profit și pierdere" se reflectă doar rezultatul din activitatea operațională și rezultatul din alte activități. Acesta din urmă include suma rezultatelor financiare din activitățile de investiții, financiară precum și rezultatul excepțional.

Examinând componența și structura profitului până la impozitare în cadrul întreprinderilor agricole din regiunea Centru (Tabelul 3.13) menționăm o tendință instabilă în dinamică. Astfel, în perioada 2010-2017 ritmul mediu anual de creștere a profitului până la impozitare a constituit 20,49%, a profitului din activitatea operațională -11,5%, a rezultatului din alte activități – 6,7%. Asemenea caracter instabil s-a constatat și în perioada 2007-2009 [56, p. 423].

În medie pe anii 2015-2017 suma profitului până la impozitare a constituit 284,6 mil. lei ceea ce a înregistrat o creștere față de media 2012-2014 cu 157,9 mil. lei sau de 1,25 ori. Această creștere se datorează majorării profitului din activitatea operațională cu 158,8 mil. lei sau de 2,03 ori.

Concomitent, diminuarea profitului din alte activități a cauzat reducerea nesemnificativă a profitului până la impozitare în perioada de referință cu 902,5 mii lei sau cu 1,9%.

Mărimea profitului până la impozitare determină suma profitului net, care rămîne la întreprindere. Profitul net este un rezultat final al întreprinderii calculat ca diferența dintre profitul până la impozitare și suma cheltuielelor privind impozitul pe venit. Anume acest aspect determină influența politicii fiscale asupra profitului net rămas la dispoziția întreprinderii.

Concomitent rezultatele investigațiilor ne constată o tendință apropiată a profitului net față de cea a profitului până la impozitare fapt confirmat și de datele din Anexa 10. Calculele efectuate în anexa 10 ne atestă un caracter instabil în evoluția profitului net similar cu cel al profitului până la impozitare (Tab. 3.13).

Luînd în considerație specificul ramural al întreprinderilor agricole am analizat dinamica profitului din activitatea operațională și a profitului net în calcul la un hectar de teren agricol, ceea ce reprezintă rezultatul degajat la o unitate de factori de producție. Calculele efectuate în Anexa 10 denotă, că în dinamică nu s-a conturat o tendință unică, vizând modificarea indicatorilor de profit. Astfel, în anul 2009 întreprinderile agricole din regiunea Centru au suportat pierderi. Pierderea netă la un hectar de teren agricol a constituit 769,53 lei. În anul 2012 față de 2011 se atestă diminuarea profitului operațional și a profitului net respectiv cu 95,24% și 93,25%. O scădere a profitului operațional și profitului net în calcul la un hectar de teren agricol s-a înregistrat și în anul 2015 față de 2014 respectiv cu 27,0% și 76,3%.

Concomitent, rezultatele calculelor (Anexa 10) ne permit să constatăm, că în anii cu condiții climaterice favorabile cum au fost 2014, 2016 și 2017 se atestă majorări esențiale a indicatorilor de profit. De exemplu, în anul 2017 profitul activității operaționale s-a majorat față de anul 2010 mai mult de 3,7 ori, iar față de 2016 de 1,7 ori. Deasemenea profitul net a înregistrat o creștere față de 2010 mai mult de 3,4 ori, iar față de 2016 – de 1,72 ori.

Tabelul 3.13. Analiza dinamicii și structurii profitului (pierderii) până la impozitare în întreprinderile agricole din regiunea Centru

Indicatorul	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		Ritmul mediu anual de creș-tere, %
	Suma, mii lei	Ponde-rea, %	Suma, mii lei	Ponde-rea, %	Suma, mii lei	Ponde-rea, %	Suma, mii lei	Ponde-rea, %	Suma, mii lei	Pon-derea, %	Suma, mii lei	Ponde-rea, %	Suma, mii lei	Ponde-rea, %	Suma, mii lei	Pon-derea, %	
Rezultatul financiar din activitatea operațională	105373,8	59,68	118703,3	66,89	5557,7	24,05	93946,1	65,65	165378,9	77,37	120781,8	180,3	222744,2	74,71	367904,2	75,29	111,5
Rezultatul (profit, pier-dere) din alte activități	71186,1	40,32	58751,4	33,11	17549,4	75,95	49148,4	34,35	48384,4	22,63	(53782,5)	(80,3)	75415,6	25,29	120741,9	24,71	106,7
Profit (pier-dere) până la impozitare	176559,9	100,00	177454,7	100,00	23107,1	100,00	143094,5	100,00	213763,3	100,00	66999,3	100,00	298159,8	100,00	488646,1	100,00	120,49

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Analizând structura profitului până la impozitare constatăm că cota preponderentă revine profitului din activitatea operațională. În medie pe anii 2015-2017 ponderea acestuia a alcătuit 83,32% sau cu o majorare față de media 2012-2014 de 24,4 puncte procentuale. Această situație se datorează faptului, că ritmul de creștere a profitului din activitatea de bază a permis acoperirea pierderilor din alte activități și a contribuit la obținerea rezultatului financiar pozitiv ceea ce se explică din datele prezentării grafice (Figura 3.6).

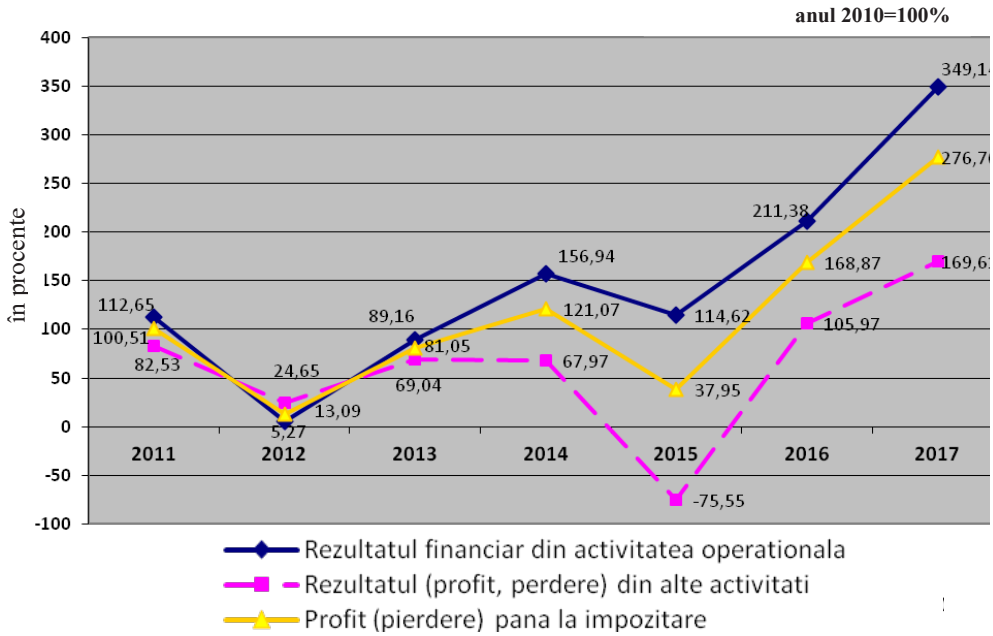

Figura 3.6. Dinamica indicilor de creștere (reducere) a rezultatelor financiare în întreprinderile agricole ale regiunii Centru în perioada 2010-2017
Sursa: Calculele autorilor în baza datelor din tabelul 3.13.

Calculele efectuate în Tabelul 3.13 și în Figura 3.6. ne permit să constatăm, că principalul element formator al profitului până la impozitare este profitul din activitatea operațională (de bază) a întreprinderii.

Din datele prezentate în Figura 3.6. observăm, că în perioadele cînd rezultatul din alte activități se află sub formă de pierderi (anul 2015) sau se obțin valori reduse a profitului operațional (anul 2012) indicii profitului până la impozitare au cele mai mici valori. Aceasta ne permite să deducem că profitul până la impozitare este afectat atît de cheltuielile activităților operaționale, investiționale, financiare cît și de pierderile excepționale.

Considerăm că aceste tendințe negative în evoluția indicatorilor de profit sunt cauzate în primul rînd de influențele nefavorabile a condițiilor climaterice (seceta îndelungată, înghețuri timpurii) la care este expusă producția agricolă în Republica Moldova.

Pentru a evidenția tendința de ascensiune a indicatorilor de profit cînd evoluția acestora are caracter instabil am determinat trendul, efectuînd ajustarea analitică după funcția liniară de tipul:

$$y = a + bt \tag{3.7}$$

Parametrii a și b ai funcției liniare se determină după metoda celor mai mici pătrate, conform sistemului de ecuații [141, p. 86-87]:

$$\left\{ \begin{array}{l} \sum y = n \times a + b \times \sum t \\ \sum y \times t = a \times \sum t + b \times \sum t^2 \end{array} \right\} \tag{3,8}$$

Rezolvând sistemul de ecuații obținem:

$$a = \frac{\Sigma y}{n} \tag{3,9}$$

$$b = \frac{\Sigma y * t}{\Sigma t^2} \tag{3.10}$$

unde: t – notația variabilei timp pentru care s-au acordat valori convenționale încât să fie îndeplinite condițiile: Σt=0; -numărul de unități dintre două valori succesive ale lui t să fie constante pentru întreaga perioadă;

y - profitul operațional (sau profitul net) în calcul la un hectar de terenuri agricole, lei;

n - numărul anilor seriei dinamicii luați în calcul;

a – coeficientul ecuației de tendință ce exprimă suma medie anuală a profitului operațional sau a profitului net la un hectar de terenuri agricole în perioada 2008-2018, lei;

b – coeficientul de regresie al ecuației care dimensionează modificarea profitului operațional (sau profitului net) la un hectar de terenuri agricole, de la un an la altul în perioada 2008-2018.

În Tabelul 3.14. vom prezenta datele inițiale pentru calculul coeficienților a și b ai funcției liniare la fel și valorile ajustate ai profitului din activitatea operațională la un hectar de terenuri agricole.

În baza datelor din Tabelul 3.14 prezentăm calculul coeficienților „a” și „b” aplicând Formulele 3.9 și 3.10:

$$a = \frac{7704{,}04}{11} = 700{,}37\ lei; \qquad b = \frac{15874{,}79}{110} = 144{,}32\ lei$$

Cunoscînd coeficienții „a” și „b” vom exprima funcția liniară a profitului operațional în calcul la un hectar de teren agricol:

$$y = 700{,}37 + 144{,}32t \tag{3.11}$$

Tabelul 3.14. Trendul profitului din activitatea operațională la un hectar de terenuri agricole în întreprinderile regiunii Centru al Republicii Moldova în perioada 2008-2018

Anul	Profitul operațional în calcul la un hectar de teren agricol, lei (y)	t	$y \times t$	t^2	$y = a + bt$ $y = 700{,}37 + 144{,}32t$
2008	-53,66	-5	-268,3	25	-21,23
2009	-856,35	-4	-3425,4	16	123,09
2010	601,0	-3	-1803,0	9	267,41
2011	672,1	-2	-1344,2	4	411,73
2012	32,0	-1	-32,0	1	556,05
2013	532,0	0	0	0	700,37
2014	1013,48	1	1013,48	1	844,69
2015	739,67	2	1479,34	4	989,01
2016	1316,46	3	3949,38	9	1133,33
2017	2231,21	4	8924,84	16	1277,65
2018	1476,13	5	7380,65	25	1421,97
Total	7704,04	0	15874,79	110	7704,07

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor din anexa 10.

Astfel, valoarea coeficientului „a" al funcției ne constată, că în perioada 2008-2018 întreprinderile agricole din regiunea Centru au obținut profit din activitatea operațională în medie pe an la hectar de teren agricol în sumă de 700,37 lei. Valoarea coeficientului „b" ne arată, că în această perioadă profitul operațional la un hectar de teren agricol s-a majorat în medie pe an cu 144,32 lei.

În Tabelul 3.15. vom prezenta valorile efective și ajustate după funcția liniară a profitului net la un hectar de terenuri agricole.

Tabelul 3.15. Trendul profitului net la un hectar de terenuri agricole în întreprinderile regiunii Centru al Republicii Moldova în perioada 2008-2018

Anul	Profitul net în calcul la un hectar de terenuri agricole, lei (y)	t	y × t	t^2	$y = a + bt$ $y = 920{,}65 + 134{,}38t$
2008	803,82	-5	-4019,1	25	248,75
2009	-769,53	-4	-3078,12	16	383,13

Continuare Tabelul 3.15

2010	788,25	-3	-2364,75	9	517,51
2011	1004,28	-2	-2008,56	4	651,89
2012	67,78	-1	-67,78	1	786,27
2013	713,29	0	0	0	920,65
2014	1143,86	1	1143,86	1	1055,03
2015	271,42	2	542,84	4	1189,41
2016	1582,24	3	4746,72	9	1323,79
2017	2722,21	4	10888,84	16	1458,17
2018	1799,52	5	8997,6	25	1592,55
Total	10127,14	0	14781,55	110	10127,15

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor din anexa 10.

Utilizând informația din Tabelul 3.15 și aplicând Formulele 3.9 și 3.10 obținem coeficienții „a" și „b":

$$a = \frac{10127,14}{11} = 920,65\ lei; \qquad b = \frac{14781,55}{110} = 134,38\ lei$$

Astfel, funcția liniară a profitului net, la un hectar de terenuri agricole se exprimă:

$$y = 920,65 + 134,38t \tag{3.12}$$

Valoarea coeficientului „a" al funcției ne demonstrează că în perioada 2008-2018 în întreprinderile agricole din regiunea Centru suma medie anuală a profitului la un hectar de terenuri agricole constituie 920,65 lei. Parametrul „b" ne atestă, că în perioada 2008-2018 profitul net în calcul la un hectar de teren agricol s-a majorat în medie pe an cu 134,38 lei, sau de 1,3 ori mai mult decât în perioada 2010-2016 când acesta a constituit 71,15 lei [141, p. 87].

În aceste condiții am calculat ritmul mediu anual de creștere a profitului net la hectar după formula:

$$\bar{R}_c = \sqrt[n]{R_{c(1)} * R_{c(2)} * \dots * R_{c(n)}} \tag{3.13}$$

În rezultatul calculelor am obținut, că ritmul mediu anual de creștere a profitului net la un hectar de terenuri agricole în perioada 2011-2018 a constituit 5,24%. Această creștere se datorează majorării veniturilor din vânzări la un hectar de terenuri agricole cu 13,5 mii lei sau cu 12,9% în medie pe an.

În baza ecuației trendului și aplicînd metoda de extrapolare am efectuat pronosticul profitului operațional și profitului net la un hectar de terenuri agricole în perioada 2019-2025 (Tabelul 3.16).

Calculele efectuate în tabelul 3.16 ne demonstrează, că în anii 2019-2025 profitul din activitatea operațională poate să înregistreze valori mai mici decât în 2017 în medie cu 231,96 lei sau cu 10,4%, ceea ce se explică că în 2017 se atestă cel mai înalt spor în ultimii 10 ani, dar și prin faptul că în 2009 pierderea operațională în calcul la un hectar a alcătuit 856,35 iar în 2012 și 2015 au fost obținute cele mai mici valori de profit. În perioada 2019-2025 ritmul mediu anual de creștere a acestuia va constitui 6,94%.

Deasemenea menționăm, că în perioada previzională valorile ajustate după funcția liniară a profitului net sunt mai mici decît cele obținute în 2017. Această situație se datorează faptului, că în anul 2017 se atestă cea mai mare creștere din perioada analizată care în comparație cu 2016 a alcătuit 72,05%, iar față de media 2010-2016 – de 2,42 ori.

Tabelul 3.16. Pronosticul profitului din activitatea operațională și a profitului net în calcul la un hectar de terenuri agricole în întreprinderile regiunii Centru

Anul	Profitul operațional la un hectar de teren agricol (lei) după funcția: $y = 700,37 + 144,32t$	Ritmul de creștere a trendului, %	Profitul net la un hectar de teren agricol (lei) după funcția: $y = 920,65 + 134,38t$	Ritmul de creștere a trendului, %
2019	1566,29	110,15	1726,93	108,44
2020	1710,61	109,21	1861,31	107,78
2021	1854,93	108,44	1996,05	107,24
2022	1999,25	107,78	2130,07	106,7
2023	2143,57	107,22	2264,45	106,3
2024	2287,89	106,73	2398,83	105,93
2025	2432,21	106,3	2533,21	105,6

Sursa: Calculele autorilor în baza tabelelor 3.14 și 3.15.

Conform pronosticului elaborat (Tabelul 3.16) constatăm o creștere lentă a profitului net la hectar de la 1726,93 lei în 2019 până la 2533,21 lei în anul 2025. În perioada 2019-2025 sporul mediu anual de creștere al profitului net a

alcătuit aproape 6% (5,97%). Necătând la faptul că datele pronosticului profitului net la un hectar de teren agricol sunt mai reduse decît cele efective obținute în 2017 considerăm că acestea sunt reale deoarece în 2009 pierderea netă fiind de 769,53 lei, iar în anii 2012 și 2015 profitul net la hectar constituie doar 67,78 lei și 271,42 lei respectiv [141, p. 87-88].

Mai mult ca atît, în condițiile regiunii Centru influența nefavorabilă a factorilor climaterici din an în an devine tot mai pronunțată și are un impact negativ asupra rezultatelor financiare, fapt confirmat de prezentarea grafică a profitului din activitatea operațională la un hectar de teren agricol (Figura 3.7) și a profitului net (Figura 3.8).

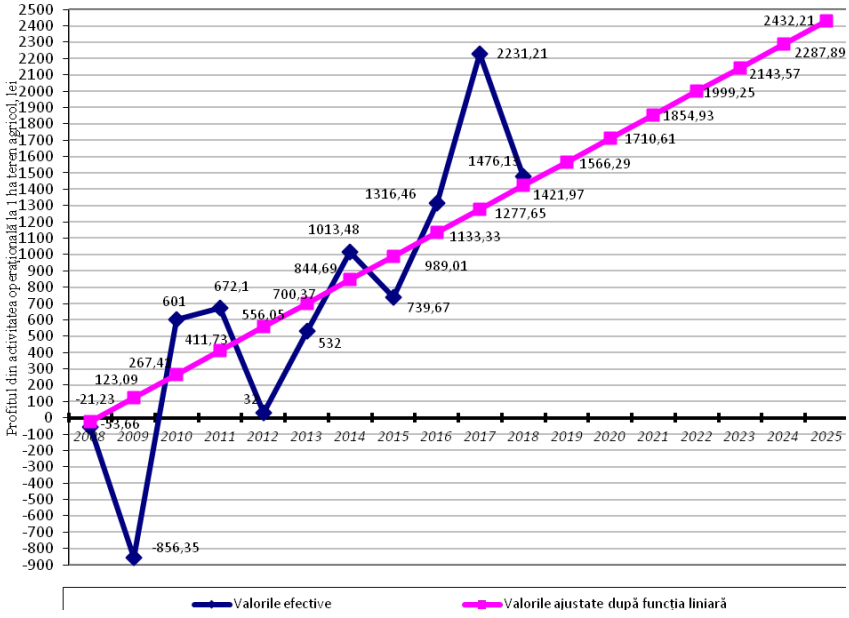

Figura 3.7. Dinamica profitului din activitatea operațională în calcul la un hectar de teren agricol în întreprinderile regiunii Centru

Sursa: Calculele autorilor în baza informației din tabelele 3.14. și 3.16.

Datele prezentării grafice a profitului activității operaționale la un hectar de teren agricol (Figura 3.7) ne demonstrază, că valorile ajustate după funcția liniară au un caracter mult mai uniform în comparație cu valorile efective.

Comparînd aceste valori menționăm următoarele:

- în anii 2010, 2011, 2014, 2016 și 2017 valorile efective depășesc cele ajustate în medie cu 337,8 lei sau cu 8,91%;
- în anii 2012, 2013 și 2015 valorile ajustate depășesc cele efective în medie cu 313,9 lei sau cu 24,08%.

Din datele prezentate în figura 3.8 constatăm din an în an o variație destul de înaltă în modificarea valorilor efective a profitului net la un hectar de teren agricol.

Comparînd nivelul efectiv cu cel ajustat menționăm, că din ultimii ani ai perioadei de referință în 2009, 2012, 2013 și 2015 valorile efective a profitului net sunt mai reduse decît cele ajustate în medie cu 614,6 lei la fiecare hectar de terenuri agricole [141, p. 89].

Analizând caracterul evolutiv al valorilor efective din ambele grafice (Fig.3.7, Fig.3.8) observăm aceiași tendință de modificare. În acest context considerăm, că pentru a asigura în următorii cinci ani corespunderea valorilor efective cu datele pronosticului este necesară implimentarea măsurilor ce vor diminua incertitudinea asupra producției agricole, dar și cuantificării factorilor ce contribuie la majorarea rezultatelor financiare.

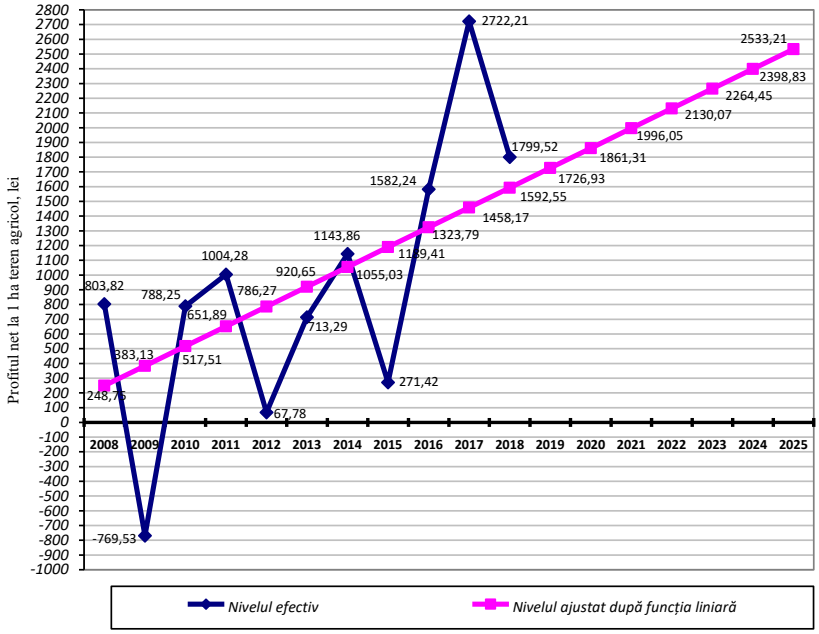

Figura 3.8. Evoluția profitului net la 1 ha terenuri agricole în întreprinderile Regiunii Centru din Republica Moldova (2009-2024)

Sursa: Calculele autorilor în baza informației din tabelele 3.15 și 3.16.

După cum s-a menționat în acest paragraf al prezentei lucrări principalul element formator ce determină profitul până la impozitare și profitul net este profitul din activitatea operațională.

În medie pe anii 2015-2017 ponderea acestuia în formarea profitului până la impozitare constituie 87,9% (Tab. 3.13), ceea ce impune cuantificarea influenței factorilor.

Calculele efectuate în Tabelul 3.17 ne demonstrează, că în perioada 2015-2017 în întreprinderile agricole din regiunea Centru profitul din activitatea operațională s-a majorat față de media 2012-2014 cu 158846,0 mii lei sau de 2,03 ori. Creșterea a fost determinată de acțiunea pozitivă a următorilor factori:

– majorării profitului brut cu 388202,7 mii lei;
– creșterii altor venituri din activitatea operațională cu 41133,2 mii lei.

Tabelul 3.17. Analiza factorială a profitului din activitatea operațională în întreprinderile agricole din regiunea Centru, mii lei

Denumirea factorilor	În medie		Abaterea absolută, ±	Rezultatul influenței factorilor, ±
	2012-2014	2015-2017		
1. Profitul brut	326893,4	715096,1	+388202,7	+388202,7
2. Alte venituri din activitatea operațională	71908,9	113042,1	+41133,2	+41133,2
3. Cheltuieli de distribuire	37477,6	105128,0	+67650,4	-67650,4
4. Cheltuieli administrative	140129,7	244929,0	+104799,3	-104799,3
5. Alte cheltuieli din activitatea operațională	142900,8	240941,0	+98040,2	-98040,2
Profitul din activitatea operațională	78294,2	237140,2	+158846,0	X

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Concomitent, o influență negativă au exercitat-o următorii factori:
– creșterea cheltuielilor de distribuire față de media 2012-2014 a cauzat diminuarea profitului cu 67650,4 mii lei;
– majorarea cheltuielilor administrative ce a cauzat reducerea profitului cu 104799,3 mii lei;
– creșterea altor cheltuieli din activitatea operațională a cauzat micșorarea profitului cu 98040,2 mii lei.

Rezultatele analizei factoriale ne permit să deducem, că principala rezervă de creștere a profitului activității operaționale este reducerea altor cheltuieli operaționale, deoarece acestea includ plata sancțiunilor, lipsurilor și pierderilor din deteriorarea activelor imobilizate și circulante etc. Considerăm că, dacă aceste cheltuieli se vor reduce cel puțin cu 29,2% în media 2015-2017 atunci profitul activității operaționale se va majora cu 70281 mii lei sau cu 38,3%.

Din datele Tabelului 3.17 rezultă, că principala sursă care permite acoperirea cheltuielilor perioadei și are un impact preponderent asupra rezultatelor financiare din activitatea operațională este profitul brut.

Analiza dinamicii profitului brut în întreprinderile agricole din regiunea Centru ne-a demonstrat o creștere stabilă pe perioade multianuale (Figura 3.2.), ceea ce constituie unul din punctele forte ale activității de bază.

Dat fiind faptul, că profitul brut reflectă rezultatul financiar obținut din vânzarea produselor finite, mărfurilor și prestării serviciilor factorii ce influențează modificarea acestuia în unitățile agricole sunt:

- modificarea volumului produselor și mărfurilor vîndute, serviciilor prestate;
- modificarea structurii și sortimentului vânzărilor;
- modificarea costurilor unitare în profilul produselor, mărfurilor, serviciilor prestate;
- modificarea prețurilor de vânzare la produsele, mărfurile vîndute și serviciile prestate.

Pentru a determina influența acestor factori la modificarea profitului brut vom utiliza informația din Anexa 9.

Analiza factorială prevede calcularea abaterii procentuale vizînd creșterea sau reducerea volumului vânzărilor față de perioada precedentă conform Formulei 2.4:

$$\Delta\%VVP = \left[\left(\frac{2542274}{1487527,9}\times 100\%\right) - 100\%\right] = +70,9\%$$

Acest calcul ne atestă, că în perioada 2015-2017 volumul vânzărilor de produse, mărfuri, servicii în întreprinderile agricole din regiunea Centru s-a majorat față de media 2012-2014 cu 70,9%. În Tabelul 3.18 vom prezenta rezultatele influenței factorilor.

Din calculele efectuate în Tabelul 3.18 rezultă, că creșterea profitului brut în perioada 2015-2017 față de media 2012-2014 se datorează influenței pozitive a următorilor factori:

- sporirii volumului vânzărilor față de perioada precedentă cu 70,9% ce a contribuit la majorarea profitului brut cu 231767,4 mii lei;
- majorării prețurilor de vânzare la produsele, mărfurile vîndute și serviciile prestate ce a condiționat creșterea profitului brut cu 418394,6 mii lei.

Referitor la influența pozitivă a prețurilor, considerăm că această influență poate fi determinată nu numai de îmbunătățirea calității produselor vîndute, dar și de la alți factori, cum ar fi rata de inflație, modificarea raportului cerere-ofertă, intrarea pe piețe noi de desfacere, creșterea capacității de cumpărare a consumatorilor etc.

Concomitent, datele Tabelului 3.18 ne atestă o influență nefavorabilă a costurilor unitare ce a cauzat diminuarea profitului brut cu 104999,5 mii lei. Această influență poate fi efectul combinat al majorării prețurilor la materiale (semințe, îngrășăminte minerale, pesticide, produse petroliere), al dinamicii cheltuielilor pentru întreținerea forței de muncă, dar și consecința inflației.

Tabelul 3.18. Analiza factorială a profitului brut în întreprinderile agricole din regiunea Centru

Denumirea factorilor	Metoda de calcul	Calculul influenței factorilor	Rezultatul influenței, ± mii lei
1. Modificarea volumului produselor, mărfurilor vîndute, serviciilor prestate	$\Delta PB^q = \frac{\Delta\%VV * PB_0}{100}$	$\left[\frac{(+70,9\%) \times 326893,4}{100}\right]$	+231767,4
2.Modificarea structurii și sortimentului vânzărilor	$\Delta PB^{st} = [(PB_{rec} - PB_0) - \Delta PB^q]$	[(401701,0-326893,4)-231767,4]	-156959,8
3.Modificarea costurilor unitare de produse, mărfuri, servicii	$\Delta PB^c = -(CV_1 - CV_{rec})$	-(2647273,5-2542274)	-104999,5
4.Modificarea prețurilor de vânzare la produse, mărfuri, servicii	$\Delta PB^p = (VV_1 - VV_{rec})$	(3362369,6-2943975)	+418394,6
Total	X	X	+388202,7

Verificare: 715096,1-326893,4=+388202,7 mii lei

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor din Anexa 9.

Comparând intensitatea influenței prețurilor de vânzare și a costurilor unitare observăm (Tab. 3.18) impactul mai accentuat al prețurilor asupra profitului brut ceea ce ne permite să concluzionăm că inflația reprezintă o cauză semnificativă ce afectează și creșterea costurilor unitare.

Rezultatele analizei factoriale ne permit să constatăm, că reducerea ponderii produselor cu o rentabilitate relativ înaltă în volumul vânzărilor a cauzat diminuarea profitului brut cu aproape 157 milioane lei. În acest context considerăm, că sunt necesare măsuri de susținere a producătorilor agricoli în producerea și comercializarea produselor cu o rentabilitate înaltă cum ar fi fructele, legumele, strugurii în stare proaspătă.

3.4. Cuantificarea factorilor ce influențează profitul și rata rentabilității produselor agricole

Profitul brut reprezintă unul din principalii indicatori de rezultate financiare, prin care se apreciază sub formă absolută rentabilitatea activității operaționale a întreprinderii. De regulă, în întreprinderile agricole mai mult de 90% din suma profitului brut se obține din vânzarea produselor agricole. Maximizarea valorii acestor indicatori constituie obiectivul de bază urmarit de către toate întreprinderile, reprezentând o necesitate obiectivă pentru existența lor.

În acest context studierea profitului aferent principalelor produse agricole este necesară să se efectueze în dinamică și sub aspect factorial, utilizând informația din următoarele surse:

- Cercetarea statistică anuală 21-Vînz „Vânzarea producției agricole”;
- Registrul de evidență a costurilor pe tipuri de produse agricole.

Ținem să menționăm, că prin natura lor indicatorii de profit exprimați în mărime absolută nu corelează cu volumul de resurse implicat în obținerea rezultatelor financiare. Pentru eliminarea acestui neajuns este necesar ca indicatorii de profit să fie analizați paralel cu rata rentabilității.

Studiul dinamicii indicatorilor de profit și al ratei rentabilității s-a efectuat în baza datelor din 68 întreprinderi agricole ale regiunii de Centru, rezultatele fiind prezentate în Tabelul 3.19.

Tabelul 3.19. Evoluția indicatorilor de profit și a ratei rentabilității principalelor produse agricole din regiunea Centru

Indicatorul	Grâu		Orz		Porumb		Floarea soarelui	
	2014 -2015	2016 -2017	2014 -2015	2016 -2017	2014 -2015	2016 -2017	2014 -2015	2016 -2017
1. Profitul din vânzarea produselor agricole - total, mii lei, *inclusiv:*	6152,1	10559,1	756,4	1034,0	2042,3	1506,4	11934,7	14353,3
1.1 în calcul la 1 hectar, lei	1562,04	2608,46	1058,68	1374,13	1291,77	979,47	3516,41	3726,67
1.2 în calcul la 1q de produs, lei	50,85	38,8	49,61	67,06	26,74	24,89	180,08	210,09
2. Rata medie anuală a rentabilității, %	30,49	20,3	27,15	34,63	16,57	12,3	57,95	53,57

Sursa: Calculele autorilor în baza Cercetării statistice anuale 21-Vînz „Vânzarea producției agricole"și a Registrului de evidență a costurilor.

Din calculele efectuate în Tabelul 3.19 rezultă următoarele:

- suma absolută a profitului din vânzarea produselor agricole în medie pe anii 2016-2017 s-a majorat față de media 2014-2015, cu excepția porumbului. O creștere înaltă se constată la grâu – cu 71,64%, iar la orz și floarea-soarelui se atestă un ritm mai redus, respectiv de 36,7% și 20,3%;
- un caracter mai lent de creștere se observă la profitul din vânzarea grâului, orzului, florii soarelui în calcul la hectar respectiv cu 17,2%; 29,8% și 6,0%, iar la porumb acesta a diminuat cu 24,2%;

- reducerea profitului în calcul la 1q de grâu cu 23,7% și la 1q de porumb cu 6,9%, concomitent cu creșterea acestuia la 1q de orz și floarea-soarelui respectiv cu 35,2% și 16,7%;
- diminuarea ratei rentabilității la grâu cu 10,19 puncte procentuale, porumb - cu 4,27 puncte procentuale și floarea-soarelui – cu 4,38 puncte procentuale, în același timp la orz această rată se află în creștere cu 7,48 puncte procentuale.

Deci rezultatele studiului ne atestă reducerea eficienței investițiilor la principalele produse agricole, cauza fiind creșterea costurilor la îngrășăminte și pesticide, a costurilor indirecte de producție și a altor costuri (energie electrică, servicii etc.).

Mărimea profitului influențează în mod direct capacitatea întreprinderii de a degaja suficiente lichidități pentru rambursarea împrumuturilor, reînoirea utilajului agricol, plata impozitelor și a altor plăți. Din aceste considerente examinarea factorilor ce influențează modificarea profitului și depistarea rezervelor de majorare constituie o etapă esențială a investigațiilor. Identificarea factorilor care acționează asupra profitului la nivel de produs poate fi stabilită reieșind din conținutul economic al profitului care se determină ca diferența dintre venitul din vânzarea produsului (QP) și costul produsului vândut (QC), conform formulei:

$$B = QP - QC \tag{3.14}$$

Primul termen din formulă (QP) exprimă volumul produsului vândut (Q) evaluat după prețul mediu de vânzare (P). Cel de-al doilea termen (QC) caracterizează volumul produsului vândut (Q) exprimat după costul unitar al produsului (C). Dat fiind faptul, că Q este comun atât pentru venitul cât și pentru costul produsului, acesta poate fi scos înaintea parantezei. Astfel, obținem modelul factorial al profitului din vânzarea produselor concrete:

$$B = Q(P - C) \tag{3.15}$$

Modelul factorial 3.15 ne-a permis să constatăm că, la modificarea sumei totale a profitului din vânzarea produselor agricole influențează următorii factori:

- modificarea cantității vîndute de produs (ΔQ);
- modificarea prețului mediu de vânzare pe unitate de produs (ΔP);
- modificarea costului pe unitate de produs (ΔC).

Pentru cuantificarea contribuției acestor factori la variația profitului se aplică următoarele relații:

3.15. 1) $\Delta B^{Q} = (Q_1 - Q_0) \times (P_0 - C_0)$

3.15. 2) $\Delta B^{P} = Q_1 \times (P_1 - P_0)$

3.15. 3) $\Delta B^{C} = - [Q_1 \times (C_1 - C_0)]$

Rezultatele calculelor după această metodologie sunt prezentate în Tabelul 3.20.

Calculele efectuate în Tabelul 3.20 ne atestă creșterea în dinamică a profitului din vânzarea grâului cu 4407 mii lei, orzului cu 277,6 mii lei și floriisoarelui cu 2418,6 mii lei. Concomitent se constată diminuarea profitului din vânzarea porumbului cu 535,9 mii lei.

Tabelul 3.20. Calculul influenței factorilor la modificarea profitului din vânzarea produselor agricole în întreprinderile regiunii Centru

Denumirea produselor	Cantitatea vândută (Q), q		Prețul mediu de vânzare (P), lei		Costul 1q (C), lei		Profitul total (B), mii lei		Abaterea absolută a profitului, ± (ΔB), mii lei	Inclusiv sub influiența		
	2014-2015	2016-2017	2014-2015	2016-2017	2014-2015	2016-2017	2014-2015	2016-2017		Cantității vândute (Δ Q)	Prețului de vânzare (Δ P)	Costului unitar (Δ C)
Grâu	120984,8	272140,8	217,65	229,94	166,8	191,14	6152,1	10559,1	+4407,0	+7686,3	+3344,6	-6623,9
Orz	15247,5	15419,5	232,31	260,68	182,7	193,62	756,4	1034,0	+277,6	+8,5	+437,5	-168,4
Porumb	76376,0	60523,5	188,12	227,29	161,38	202,4	2042,3	1506,4	-535,9	-423,9	+2370,7	-2482,7
Floarea soarelui	66274,5	68319,6	490,85	602,29	310,77	392,2	11934,7	14353,3	+2418,6	+368,3	+7613,5	-5563,3

Sursa: Calculele autorilor în baza Cercetării statistice anuale 21-Vînz „Vânzarea producției agricole” și a Registrului de evidență a costurilor.

Un impact pozitiv la modificarea profitului din vânzarea produselor agricole a fost exercitat de majorarea prețurilor de vânzare a unui chintal de produs. Astfel, majorarea prețului de vânzare a 1q de grâu în media 2016-2017 cu 5,65% față de media 2014-2015 a condiționat creșterea sumei profitului cu 3344,6 mii lei. Majorarea prețului de vânzare a 1q de porumb cu 20,8% și a 1q de floarea-soarelui cu 22,7% a contribuit la creșterea profitului respectiv cu 2370,7 și 7613,5 mii lei.

Datele Tabelului 3.20. ne constată, că o influență considerabilă la creșterea profitului din vânzarea grâului a exercitat-o majoarea cantității vîndute față de media 2014-2015 cu 151156 q sau aproape de 1,25 ori fapt ce a condus la majorarea sumei totale a profitului cu 7686,3 mii lei. O influență pozitivă mai modestă a cantității vândute se constată la floarea soarelui – cu 368,3 mii lei și la orz cu 8,5 mii lei. Reducerea cantității vîndute de porumb în perioada 2016-2017 față de media 2014-2015 cu 15852,5 q a cauzat diminuarea sumei totale a profitului cu 423,9 mii lei.

Datele tabelului 3.20. ne demonstrează că în perioada 2016-2017 a avut loc majorarea costurilor unitare la toate produsele agricole și sub influența acestui factor se atestă diminuări considerabile a profitului față de media 2014-2015.

Astfel, majorarea costului 1q de grâu cu 24,34 lei sau cu 14,6% a cauzat reducerea sumei totale a profitului cu 6623,9 mii lei. Deasemenea majorarea costului 1q de semințe de floarea soarelui cu 26,2% și a 1q de porumb cu 25,4% a cauzat diminuarea profitului respectiv cu 5563,3 și 2482,7 mii lei. În aceeași direcție a influențat și creșterea costului 1q de orz cu 6% ce a cauzat micșorarea profitului cu 168,4 mii lei.

Rezultatele investigațiilor ne permit să constatăm, că întreprinderile agricole din regiunea Centru dispun de rezerve de majorare a profitului din vânzarea produselor agricole. Astfel, reducerea costurilor unitare doar cu 10% față de media 2016-2015 ar permite majorarea profitului din vânzarea grâului, porumbului și florii soarelui cu 9105,1 mii lei sau cu 34,5%.

Ținem să menționăm, că aceste calcule ne-au demonstrat influența semnificativă a factorilor de gradul întîi la modificarea profitului din vânzarea produselor agricole, estimarea cărora s-a efectuat cu ajutorul metodei diferențelor absolute bazată pe legatura deterministă.

Însă în condițiile de producție orice fenomen economic este determinat de un complex de factori interdependenți, care identifică rezultatul doar prin

interacțiunea lor. În acest studiu influența factorilor interdependenți care se află cu profitul în legătură stocastica de regulă se efectuiază cu ajutorul metodei de corelație și regresie.

În cercetările noastre am aplicat această metodă pentru a exprima corelația dintre profitul din vânzarea produselor agricole la un hectar de suprafață productivă – indicator rezultativ cu costurile de producție la hectar și randamentul unui hectar – indicatori independenți (factoriali). Variabilele care formează structura modelului matematic la grâu, porumb, floarea soarelui sunt prezentate în Anexa 27. Analiza reprezentării grafice care formalizează corelația dintre variabila *Y2* cu fiecare dintre cele două variabile independente x_1 și x_2 (Anexele 12, 13, 14) ne-a permis să deducem că un model de regresie multiplu liniar poate să sintetizeze interdependența dintre variabila dependentă și factorii independenți, care are următoarea formă analitică:

$$Y_2 = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2 \qquad (3.16)$$

În urma rezolvării modelului matematic utilizînd informația din 67 întreprinderi agricole (Anexele 12,13,14) am obținut următoarele ecuații de regresie (Tab. 3.21).

Tabelul 3.21. Ecuațiile de regresie a profitului din vânzarea produselor agricole la un hectar în întreprinderile regiunii Centru

Denumirea culturii	Ecuația de regresie	Coeficientul corelației multiple (R)	Coeficientul de determinație (D)
Grâu	$Y_2 = -239{,}91 - 0{,}571_{X_1} + 148{,}57_{X_2}$	R=0,7	D=0,49
Porumb	$Y_2 = -507{,}22 - 0{,}693_{X_1} + 158{,}07_{X_2}$	R=0,663	D=0,44
Floarea soarelui	$Y_2 = -2800{,}73 - 0{,}18_{X_1} + 376{,}22_{X_2}$	R=0,67	D=0,449

Sursa: Calculele autorilor.

Ecuațiile de regresie (Tab.3.21.) exprimă dependența profitului din vânzarea produselor agricole la un hectar de suprafață productivă (Y_2) față de următorii factori:

x_1 - costuri de producție la un hectar, lei;

x_2 - producția medie la hectar, q.

Aprecierea statistică a ecuațiilor s-a efectuat în baza coeficienților corelației multiple și a coeficienților de determinație, care ne demonstrează, că între indicatorul rezultativ și factorii incluși în modelul matematic există o legătură strînsă de la 0,663 până la 0,7. Valoarea coeficientului de determinație ne confirmă că factorii incluși în modelul matematic au determinat modificarea profitului la hectar în proporție de 44,0% - 49,0%.

Coeficienții de regresie din ecuațiile obținute ne permit să deducem că profitul la un hectar de suprafață productivă se reduce sub influența majorării costurilor de producție la hectar cu o mie lei – în sumă de 571 lei la grâu; 693 lei la porumb și 180 lei la floarea soarelui. Concomitent, sub influența creșterii productivității cu 1q la hectar profitul se majorează la grâu cu 148,57 lei; la porumb – cu 158,07 lei și la floarea soarelui cu 376,22 lei la hectar.

Această apreciere este motivată și de faptul, că valorile coeficienților de regresie sunt suficient de convingătoare, deoarece acestea se situiază în limitile ce corespund modificării logice a profitului sub influența costurilor de producție și a randamentelor la hectar.

Utilizând ecuațiile de regresie din Tabelul 3.21. vom determina pronosticul profitului la hectar, ținând cont de modificarea factorilor (Tab. 3.22.)

Tabelul 3.22. Pronosticul profitului din vânzarea produselor agricole la hectar în întreprinderile regiunii Centru

Perioada	Grâu		Porumb		Floarea soarelui	
	Profitul la hectar, lei	Ritmul de creștere în lanț, %	Profitul la hectar, lei	Ritmul de creștere în lanț, %	Profitul la hectar, lei	Ritmul de creștere în lanț, %
În medie 2014-2017	1948,51	-	1200,72	-	3584,85	-
2018	1673,96	85,91	1156,41	96,31	2360,00	65,83
2019	2148,53	128,35	1538,84	133,07	3782,00	160,25
2020	2171,3	101,06	1554,23	101,0	4300,2	113,7
2021	2220,81	102,28	1604,43	103,23	4515,09	105,0
2022	2270,11	102,22	1659,62	103,44	4808,44	106,5
2023	2355,92	103,78	1803,35	108,66	5246,00	109,1
2024	2436,33	103,41	1972,00	109,35	5729,68	109,22

Sursa: Calculele autorilor.

Conform calculelor efectuate în Tabelul 3.22. constatăm următoarele:

1) Valorile calculate a profitului la hectar după ecuația de regresie diferă de datele efective în media 2014-2017 la grâu cu 6,56%, la porumb cu 5,73%, la floarea soarelui cu 1,01%, ceea ce atestă încadrarea lor în limita normativului stabilit 5-8% [173, p.74].

2) În anul 2018 comparativ cu media 2014-2017, profitul la un hectar de suprafață productivă va diminua la grâu cu 14,09%, la porumb cu 3,69% și la floarea soarelui cu 34,17%, fapt explicat de influența secetei îndelungate asupra productivității tuturor culturilor agricole;

3) Cel mai înalt trend crescător al profitului la toate produsele agricole se estimează pentru anul 2019 – în care se preconizează că factorii climaterici vor avea o influență favorabilă asupra producției agricole și în consecință se va obține creșterea profitului la hectar în comparație cu anul 2018: la grâu – cu 28,35%, la porumb – cu 33,07%, la floarea soarelui cu 60,25%;

4) În perioada 2021-2022 la grâu și porumb se preconizează un ritm lent de creștere a profitului, iar în anii 2023-2024 acest ritm devine mai pronunțat, de exemplu la porumb creșterea va constitui 8,66% și 9,35%;

5) La floarea soarelui, un ritm semnificativ de creștere a profitului la hectar se va atesta în anul 2020 - 13,7%; în 2023-2024 – de la 9,1 până la 9,22%, iar în 2021-2022 acest ritm va fi mai lent constituind 5,0-6,5%.

Rezultatele pronosticului (Tab. 3.22) oferă concluzii fundamentale managementului întreprinderilor agricole în vederea inițierii măsurilor ce vor fortifica majorarea vânzărilor precum și aplicarea acelor tehnologii de cultivare care vor diminua efectele nefavorabile a secetei și a altor factori climaterici.

Situația profitabilității produselor agricole sub formă procentuală se caracterizează prin rata rentabilității - cel mai sintetic indicator de eficiență, deoarece reflectă rezultatele obținute ca urmare a trecerii prin toate stadiile circuitului economic: aprovizionare, producție și desfacere.

Rata rentabilității produselor agricole se calculează ca raportul dintre profitul pe unitate de produs și costul unitar al acestui produs, conform Formulei 2.18 din capitolul 2 al lucrării. Această rată exprimă câți bani ai profitului se obține la fiecare leu a costurilor suportate pentru fabricarea produsului concret. Ea caracterizează eficiența produselor obținute de întreprindere ca rezultat al raționalizării eforturilor entității la fabricarea produselor. Totodată rata poate servi ca bază a oportunităților de optimizare a consumurilor de resurse prin detalierea unor factori ce vizează structura

costurilor și eficiența alocării acestora. Din Formula 2.18 rezultă că nivelul ratei rentabilității produselor (ΔR_p) este determinat de acțiunea a doi factori:

- modificarea profitului pe unitate de produs, care reprezintă diferența dintre prețul de vânzare și costul unitar [$\Delta(P-C)$];
- modificarea costului pe unitate de produs (ΔC).

Metodologia de calcul a influenței acestor factori prevede aplicarea Formulelor 2.19 și 2.20 din capitolul 2 al prezentei lucrări.

Rezultatele analizei factoriale a ratei rentabilității produselor agricole conform Formulelor 2.19 și 2.20 se prezintă în Tabelul 3.23.

Tabelul 3.23. Analiza factorială a ratei rentabilității principalelor produse agricole în întreprinderile regiunii Centru

Indicatorul	2014-2015	2016-2017	Calculul influienței factorilor	Rezultatul influienței ±, p.p.
Grâu				
Factoriali				
1.Profitul în calcul la 1q de grâu (B), lei	50,85	38,80	$\left[\left(\frac{38,8}{191,14}\times 100\%\right)-\left(\frac{50,85}{191,14}\times 100\%\right)\right]$	-6,3
2.Costul 1q de produs (C), lei	166,80	191,14	$\left[\left(\frac{50,85}{191,14}\times 100\%\right)-\left(\frac{50,85}{166,80}\times 100\%\right)\right]$	-3,89
Rezultativi				
3. Rata rentabilității grâului (R_p), %	30,49	20,30	20,30%-30,49%=-6,3+(-3,89) -10,19=-10,19 p.p.	X
Orz				
Factoriali				
1.Profitul în calcul la 1q de orz (B), lei	49,61	67,06	$\left[\left(\frac{67,06}{193,62}\times 100\%\right)-\left(\frac{49,61}{193,62}\times 100\%\right)\right]$	+9,01
2.Costul 1q de orz (C), lei	182,70	193,62	$\left[\left(\frac{49,61}{193,62}\times 100\%-\left(\frac{49,61}{182,70}\times 100\%\right)\right]\right.$	-1,53
Rezultativi				
3. Rata rentabilității orzului (R_p),%	27,15	34,63	34,63%-27,15%=9,01+(-1,53) +7,48=+7,48 p.p.	X

Porumb				
Factoriali 1.Profitul în calcul la 1q de porumb (B), lei	26,74	24,89	$\left[\left(\frac{24,89}{202,4}\times 100\%\right)-\left(\frac{26,74}{202,4}\times 100\%\right)\right]$	-0,91
2.Costul 1q de porumb (C), lei	161,38	202,40	$\left[\left(\frac{26,74}{202,4}\times 100\%\right)-\left(\frac{26,74}{161,38}\times 100\%\right)\right]$	-3,36
Rezultativi 3. Rata rentabilităţii porumbului (R_p), %	16,57	12,30	12,3%-16,57%= -0,91+(-3,36) -4,27= -4,27 p.p.	X
Floarea soarelui				
Factoriali 1.Profitul în calcul la 1q de semințe de floarea soarelui (B), lei	180,08	210,09	$\left[\left(\frac{210,09}{392,2}\times 100\%\right)-\left(\frac{180,08}{392,2}\times 100\%\right)\right]$	+7,65
2.Costul 1q de semințe de floarea soarelui (C), lei	310,77	392,2	$\left[\left(\frac{180,08}{392,2}\times 100\%-\left(\frac{180,08}{310,77}\times 100\%\right)\right]\right.$	-12,03
Rezultativi 3. Rata rentabilităţii semințelor de floarea soarelui (R_p), %	57,95	53,57	53,57%-57,95%=7,65+(-12,03) - 4,38 = - 4,38 p.p.	X

Sursa: Calculele autorilor în baza Cercetării statistice anuale 21-Vînz „Vânzarea producției agricole” și a Registrului de evidență a costurilor.

Conform calculelor efectuate în Tabelul 3.23 putem constata urmatoarele:

1. Diminuarea ratei rentabilității la producția de grâu a fost determinată de reducerea profitului pe unitate de produs față de perioada de bază cu 6,3 puncte procentuale și de majorarea costului 1q de grâu ce a cauzat reducerea rentabilității cu 3,89 puncte procentuale. În aceeași direcție au influențat factorii la diminuarea ratei rentabilității porumbului, doar că acțiunea decisivă a exercitat-o majorarea costului unitar cu 41,02 lei ce a cauzat reducerea rentabilității cu 3,36 puncte procentuale.

2. La producția de orz și a semințelor de floarea soarelui creșterea profitului pe unitate de produs a influențat pozitiv majorând rata rentabilității respectiv cu 9,01 și 7,65 puncte procentuale. Concomitent, majorarea costului unitar la aceste produse a avut o influență nefavorabilă cauzînd diminuarea ratei rentabilității respectiv cu 1,53 și 12,03 puncte procentuale. Mai mult ca atît la semințele de floarea soarelui influența negativă a costului unitar a depășit cu mult influența pozitivă a profitului pe unitate de produs și în consecință rata rentabilității acestui produs a diminuat în perioada 2016-2017 față de media 2014-2015 cu 4,38 puncte procentuale.

Calculele efectuate în Tabelul 3.23 ne demonstrează influența negativă a costului unitar asupra modificării ratei rentabilității la principalele produse agricole, o situație similară cu rezultatele analizei factoriale a profitului (Tab. 3.18).

Studiul vizând structura costului de producție pe articole de calculație în întreprinderile agricole din regiunea Centru ne-a permis să constatăm următoarele:

1) În medie pe anii 2016-2017 cota preponderentă revine articolului îngrășăminte și pesticide de la 26,27% la orz până la 34,93% la grâu (Figura A.11.2) iar la porumb și floarea soarelui ponderea acestora constituie respectiv 28,06% (Figura 3.9) și 32,12% (Figura 3.10);

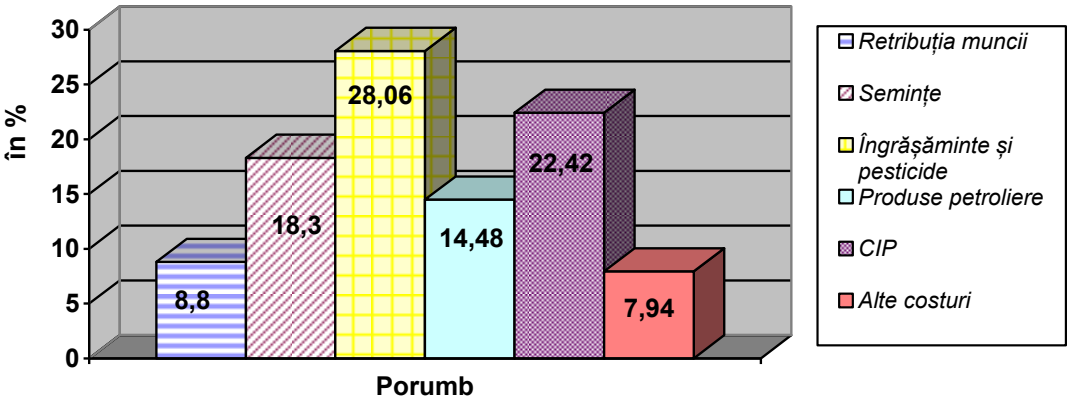

Figura 3.9. Structura costului de producție pe articole de calculație la porumb în medie pe anii 2016-2017

Sursa: Elaborată de autori în baza Registrului de evidență a costurilor.

2) O cotă majoră revine costurilor indirecte de producție, care ocupă la produsele cerealiere 19,4% (Figura A.11.1), la porumb - 22,42% (Figura 3.9) și la floarea soarelui - 17,73% (Figura 3.10);

3) La porumb și la floarea soarelui, în perioada de referință o cota destul de înaltă o dețin costurile de semințe, respectiv 18,3% (Figura 3.9) și 19,3% (Figura 3.10);

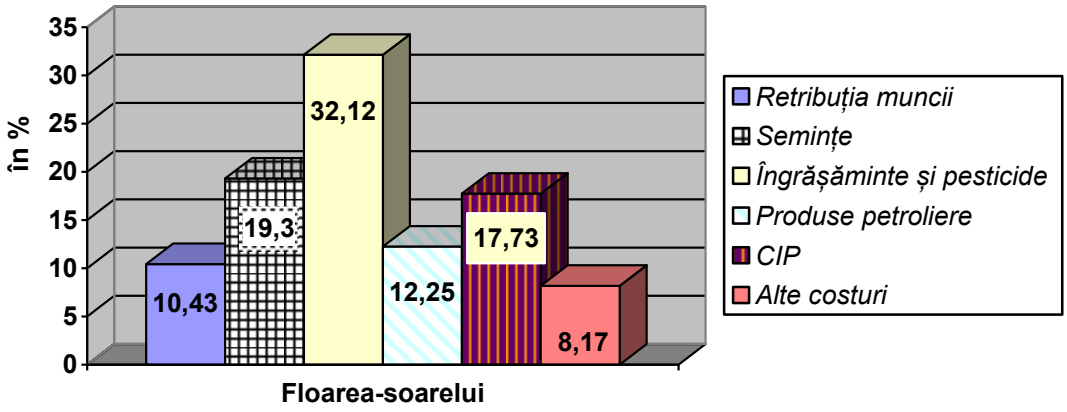

Figura 3.10. Structura costului de producție pe articole de calculație la floarea-soarelui în medie pe anii 2016-2017

Sursa: Elaborată de autori în baza Registrului de evidență a costurilor.

4) Costurile pe articolul „Produse petroliere" ocupă o pondere semnificativă de la 14,12% la grâu până la 17,42% la orz (Figura A.11.2), iar la floarea soarelui și porumb, respectiv 12,25% și 14,48%;

5) Costurile cu personalul ocupă o pondere redusă pentru toate culturile agricole de la 8,41% la grâu până la 10,43% la floarea soarelui.

Dat fiind faptul că în perioada 2016-2017 costul unitar la principalele produse agricole a avut un trend crescător și acesta a influiențat la diminuarea considerabilă a profitului și a ratei rentabilității, în continuare vom cuantifica influența costului în profilul articolelor de calculație la modificarea ratei rentabilității (Tab. 3.24).

Calculele efectuate în Tabelul 3.24 ne demonstrează ca rata rentabilității a scăzut sub influența tuturor articolelor de costuri. Însă se constată o contribuție diferită a articolelor de costuri la reducerea ratei rentabilității. Astfel, la grâu creșterea costului 1q pe articolul îngrășăminte și pesticide cu 11,46 lei sau cu

47,08% față de perioada precedentă a determinat diminuarea rentabilității cu 1,831 puncte procentuale. Deasemenea, majorarea costului 1q de grâu pe seama creșterii costurilor produselor petroliere și semințe cu 18,53% și 16,11% a cauzat reducerea ratei rentabilității respectiv cu 0,721 și 0,627 puncte procentuale.

La porumb și floarea soarelui principalele articole care au influențat majorarea costului unitar și reducerea ratei rentabilității sunt: costurile indirecte de producție, îngrășăminte și pesticide, semințe. Astfel, creșterea costurilor indirecte de producție în calculul la 1q de porumb cu 14,56 lei a cauzat diminuarea rentabilității cu 1,192 puncte procentuale.

Tabelul 3.24. Calculul influenței costurilor pe articole la modificarea ratei rentabilității produselor agricole în întreprinderile regiunii Centru

Articole de costuri	Grâu		Porumb		Floarea soarelui	
	Abaterea absolută a costului 1q, ± lei	Modificarea rentabilității, ± *p.p.*	Abaterea absolută a costului 1q, ± lei	Modificarea rentabilității, ± *p.p.*	Abaterea absolută a costului 1q, ± lei	Modificarea rentabilității, ± *p.p.*
1. Costuri directe cu personalul (retribuția muncii)	+1,59	-0,254	+4,46	-0,365	+2,83	-0,419
2. Semințe	+3,92	-0,627	+6,03	-0,494	+19,46	-2,875
3. Îngrășă-minte și pesticide	+11,46	-1,831	+10,17	-0,834	+18,26	-2,697
4. Produse petroliere	+4,51	-0,721	+3,54	-0,29	+6,31	-0,932
5. Costuri indirecte de producție	+1,99	-0,318	+14,56	-1,192	+33,46	-4,943
6. Alte costuri	+0,87	-0,139	+2,26	-0,185	+1,11	-0,164
7. Total costul 1q	**+24,34**	**-3,89**	**+41,02**	**-3,36**	**+81,43**	**-12,03**

Sursa: Calculele autorilor în baza Cercetării statistice anuale 21-Vînz „Vânzarea producției agricole” și a Registrului de evidență a costurilor.

La floarea soarelui costurile indirecte de producție au majorat costul unitar cu 33,46 lei și în consecință au dus la scăderea ratei rentabilității cu 4,943 puncte procentuale. Creșterea costului unui chintal de porumb și floarea soarelui pe articolul îngrășăminte respectiv cu 10,17 lei și 18,26 lei a cauzat diminuarea rentabilității acestora respectiv cu 0,834 și 2,697 puncte

procentuale. Costurile pe articolul semințe la 1q de floarea soarelui s-au majorat cu 19,46 lei ce a condus la scăderea ratei rentabilității cu 2,875 puncte procentuale. În contextul eforturilor complexe pentru creșterea rentabilității se impun măsuri ce vizează pe de o parte diagnosticarea costurilor de producție, iar pe de alta – politica comercială a întreprinderii cu referire la prețurile de vânzare a produselor agricole. Stabilirea prețurilor de vânzare trebuie să atragă un segment cât mai larg de cumpărători, după care în funcție de evoluția raportului cerere-ofertă entitatea poate alege strategia cea mai potrivită.

Din aceste considerente am studiat corelația dintre rata rentabilității la nivel de produs (y_3) ca variabilă dependenta și variabilele independente (factorii): costul unui chintal de produs (x_1), prețul mediu de vânzare a 1q de produs (x_2).Variabilele care formează structura modelului matematic a rentabilității grâului, porumbului, floarii soarelui sunt prezentate în Anexa 27.

Analiza reprezentării grafice (Anexele 15,16,17) ne-a permis să conchidem, că modelul de regresie liniar poate să sintetizeze în mod corespunzător interdependența dintre rata rentabilității cu factorii independenți după următoarea formulă:

$$Y_3 = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2 \qquad (3.17)$$

În rezultatul calculelor s-au obținut urmatoarele ecuații de regresie (Tab. 3.25).

Tabelul 3.25. Ecuațiile de regresie a ratei rentabilității la nivel de produs în întreprinderile agricole din regiunea Centru

Denumirea produselor	**Ecuația de regresie**	**Coeficientul corelației multiple (R)**	**Coeficientul de determinație (D)**
Grâu	$y_3 = 45{,}65 - 1{,}023\,x_1 + 0{,}77\,x_2$	R=0,883	D=0,78
Porumb	$y_3 = 51{,}84 - 0{,}99\,x_1 + 0{,}775\,x_2$	R=0,827	D=0,684
Floarea soarelui	$y_3 = 65{,}04 - 0{,}475\,x_1 + 0{,}3x_2$	R=0,95	D=0,9

Sursa: Calculele autorilor.

Coeficienții de regresie a ecuațiilor prezentate în Tabelul 3.25 demonstrează următoarele:

- Creșterea costului unui chintal de produs cu un leu cauzează diminuarea ratei rentabilității la grâu cu 1,02%, la porumb cu 0,99% și la floarea soarelui cu 0,48%;
- Majorarea prețului de vânzare a unui chintal de produs cu un leu contribuie la creșterea ratei rentabilității la grâu cu 0,77%, la porumb cu 0,78% și la floarea soarelui cu 0,3%.

Testarea semnificației parametrilor ecuațiilor de regresie cu ajutorul coeficientului corelației multiple (R) ne atestă că între variabilele sistemului studiat există o legătură puternică (0,827-0,95). Această concluzie este confirmată și de valorile coeficientului de determinație (D) în baza cărora deducem, că rata rentabilității produselor agricole este determinată de factorii incluși în modelul matematic în proporție de 68,4%-90%.

Astfel, ecuațiile de regresie obținute (Tab. 3.25) formalizează corect, din punct de vedere analitic, legitatea statistică a corelației dintre rata rentabilității (y_3) cu factorii x_1, x_2 și acestea pot fi utilizate pentru estimarea pronosticului în condițiile adoptarii unor variante reale vizînd modificarea costurilor unitare și a prețurilor de vânzare la produsele agricole.

Capitolul 4.
DIRECȚII PRIORITARE VIZÂND SPORIREA PERFORMANŢELOR ECONOMICO-FINANCIARE ÎN ÎNTREPRINDERILE AGRICOLE

4.1 Diminuarea pragului rentabilității – premisă de majorare a profitabilităţii întreprinderii

Fluctuațiile rezultatelor financiare din activitatea operațională depind de evoluția nivelului de activitate al întreprinderii agricole măsurat prin volumul vânzărilor și de evoluția costurilor de producție. Desfășurarea activității profitabile implică obținerea profitului suficient pentru acoperirea cheltuielilor, rambursarea datoriilor și reînvestirea tehnologică în scopul dezvoltării întreprinderii.

Pentru a formaliza sensibilitatea profitului la variația costurilor și a nivelului de activitate se aplică metoda pragului de rentabilitate care este cunoscută și sub denumirea „punct critic", „punct mort".

Pragul de rentabilitate reprezintă acel volum al vânzărilor la care veniturile acoperă cu exactitate costurile și cheltuielile, profitul fiind nul. El evidențiază nivelul de activitate la care trebuie să se situieze întreprinderea pentru a nu lucra în pierderi.

Metodologia de calcul al pragului rentabilității este reflectată în primul capitol al prezentei teze. Modelul pornește de la ipoteza că întreprinderea nu poate influența nici prețurile cu care se cumpără factorii de producție și nici prețurile bunurilor pe care le produce și le vinde. Singura variabilă asupra căreia poate să acționeze pentru ca veniturile să depășească cheltuielile rămîne a fi volumul producției vîndute.

Volumul producției vândute în unități naturale corespunzător pragului rentabilității (*qcr*) se determină după Formula 2.50. Conform formulelor elementul formator al pragului rentabilității îl constituie divizarea costurilor de producție în variabile și constante. În componența costurilor variabile la produsele vegetale au fost incluse următoarele articole: costuri directe cu personalul, contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii și primele de asistență medicală obligatorie, semințe și material săditor, îngrășăminte și pesticide, produse petroliere. Costurile constante după natura lor nu se modifică în funcție de volumul produselor obținute, fapt ce a determinat următoarele componente: amortizarea mijloacelor fixe cu destinație de producție,

întreținerea și reparația mijloacelor fixe cu destinație de producție, serviciile activităților auxiliare aferente fabricării produselor (energie electrică și termică, servicii tractoare), costurile aferente perfecționării tehnologiilor de cultivare și îmbunătățirii calității produselor, costurile serviciilor de pază a subdiviziunilor de producție și de delegare a lucrătorilor încadrați în procesul de producție, costuri legate de gestiunea și deservirea subdiviziunilor de producție.

Rezultatele investigațiilor efectuate de către Tcaci N., Tcaci A. în perioada 2008-2010 au demonstrat, ca în întreprinderile agricole din raioanele Ungheni și Orhei la producția de grâu, porumb și floarea soarelui unde procesele tehnologice au un grad înalt de mecanizare proporția dintre costurile variabile și constante constituie aproximativ 40%:60% [144, p. 104-111].

Calculele autorilor au, constatat, că pentru culturile agricole care necesită un volum sporit de muncă vie cum ar fi sfecla pentru zahăr, tutunul, legumele ponderea costurilor variabile în componența costurilor de producție constituie 56-63%, iar a celor constante – 44-37%. [144, p. 108].

La producția de fructe și struguri costurile variabile ocupă o cotă de 42% și 48%, pe cînd cele constante – 58% și 52% respectiv. Investigațiile acestor autori au demonstrat, că la producția de spor în masă vie la bovine, porcine și păsări costurile constante alcătuiesc doar 15-25% din totalul costurilor de producție, iar cele variabile – 90-92% [144, p. 109].

Structura costurilor, din punctul de vedere al ponderii deținute de costurile variabile și constante necesită a fi corelată cu volumul vânzărilor. În acest sens volumul producției realizate trebuie să permită obținerea marjei de contribuție care să acopere și să depășească costurile constante.

Marja de contribuție după cum s-a menționat în primul capitol al tezei reprezintă diferența dintre prețul mediu de vânzare unitar și costurile variabile pe unitate de produs. Aceasta exprimă contribuția fiecărei unități de produs la acoperirea costurilor constante și obținerea profitului.

Calculele prezentate în anexele 18 și 19 ne atestă o variație semnificativă a contribuției produselor agricole în acoperirea costurilor fixe și obținerea profitului. Cele mai mari contribuții în absorbția costurilor constante și în obținerea veniturilor din vânzări în raioanele Ungheni și Orhei o dețin: – floarea soarelui: 78,33-80,5%; – porumbul: 70,61-72,42%; – grâul: 66,22-71,64%; – sfecla pentru zahăr: 67,93-66,36%.

Din calculele efectuate în anexele 18 și 19 rezultă, că suma profitului este mai mare la produsele cu o pondere majorată a marjei de contribuție în formarea veniturilor din vânzări.

Astfel, la floarea soarelui unde rata marjei de contribuție depășește 78% în raionul Orhei și 80,5% în raionul Ungheni suma medie anuală a profitului în perioada 2008-2010 a alcătuit respectiv 4435,3 și 9725,7 mii lei sau 44,4% și 44,5% din profitul obținut din vânzarea produselor agricole. Creșterea ratei marjei de contribuție cu 1% a condus la majorarea profitului la 1q de grâu cu 3,07 lei, reieșind din situația când în medie la 1q de grâu în raionul Orhei s-a obținut 20 lei profit, iar în raionul Ungheni 36,64 lei. În raioanele Ungheni și Orhei rata marjei de contribuție la sfecla pentru zahăr este practic de aceeași mărime cu o diferență nesemnificativă de 1,57 puncte procentuale. În rezultat profitul la 1q a alcătuit respectiv 8,29 lei și 8,00 lei. La porumb unde rata marjei de contribuție în raionul Ungheni este mai ridicată decât în raionul Orhei cu 1,81 puncte procentuale la fiecare chintal profitul a constituit respectiv 42,43 lei și 31,81 lei.

Însă ținem să menționăm, că această legitate nu este caracteristică pentru celelalte produse agricole. De exemplu, legumele, fructele și strugurii deținînd o cotă semnificativă a marjei de contribuție în formarea veniturilor din vânzări care oscilează de la 35,27% până la 56,12% au cauzat pierderi în raionul Orhei în sumă de 1275,3 mii lei și în raionul Ungheni – 470,3 mii lei.

Datele prezentate în anexele 18 și 19 ne atestă o situație diferită la produsele animaliere. De exemplu, ponderea ratei marjei de contribuție la porcine în masa vie constituie 38-41,1% iar profitul la o unitate de produs a alcătuit în raionul Orhei 679,6 lei și în raionul Ungheni 454,3 lei. Aceiași situație este caracteristică și pentru produsul „păsări în masă vie" unde cota redusă a marjei de contribuție a condiționat obținerea profitului la 1q de masă vie în raionul Orhei de 335,2 lei și în raionul Ungheni – 387,3 lei.

Din datele Anexelor 18 și 19 rezultă că pragul rentabilității în profilul produselor agricole este diferit. Cel mai înalt prag de rentabilitate se atestă la grâu, floarea soarelui, porumb, sfecla pentru zahăr, fructe unde ponderea costurilor constante în componența costurilor de producție este ridicată și oscilează de la 56,6% până la 66,2%.

Utilizînd informația din anexele nominalizate s-a calculat pragul rentabilității în unități valorice (Formula 2.49) pentru volumul total al produselor vîndute de către întreprinderile agricole din raioanele Orhei și

Ungheni. Rezultatele calculelor ne atestă, că pentru a recupera toate costurile aferente produselor agricole entitățile agricole din raionul Orhei trebuie să obțină cel puțin venituri în sumă de 46029,55mii lei $\left(\frac{24786,91}{0,5385}\right)$, iar întreprinderile agricole din raionul Ungheni – 54511,2 mii lei $\left(\frac{37585,46}{0,6895}\right)$.

Dat fiind faptul, că începând cu anul 2013 au fost scoase din circulație „Formularele specializate pe activitatea întreprinderilor agricole" ceea ce nu permite determinarea pragului rentabilității la nivel de regiune, raion, entitate, am recurs la datele evidenței contabile a unor întreprinderi agricole din regiunea Centru. Aceasta ne-a permis să determinăm în primul rând structura costului de producție pe articole de calculație (prezentată în subcapitolul 3.4 al prezentei lucrări) și să calculăm suma costurilor variabile și constante la producția de grâu, orz, porumb și floarea soarelui. Calculele efectuate ne-au permis să constatăm, că în medie pe anii 2015-2017 cota preponderentă în structura costului ale producție revine costurilor variabile (Tab. 4.1, 4.2, Anexele 20 și 21).

Tabelul 4.1 Poziționarea întreprinderilor agricole în raport cu pragul rentabilității și profitul obținut din vânzarea grâului în medie 2015-2017

Denumirea întreprinderii	Volumul mediu anual al producției vândute, chintale	Prețul mediu de vânzare a 1q, lei	Costuri variabile la 1 q de grâu vândut, lei	Costuri constante totale, mii lei	Marja de contribuție la 1q de grâu, lei	Rata marjei de contribuție, %	Pragul rentabilității, q	Marja de securitate ±%	Profit (pierdere), mii lei	Profitul în calcul la 1q, lei
1. SRL,,Faunus Vladnic,,	9818,7	250,76	132,43	809,85	118,33	47,2	6844,0	+30,3	352,3	35,88
2. SRL,,Faunus Prim,,	14802,6	236,97	122,02	635,86	114,95	48,51	5531,6	+62,6	1065,7	72,0
3. SRL,,Cidonia,,	16103,0	259,52	124,38	1321,46	135,11	52,07	9778,5	+39,3	854,8	53,08
4. SRL,,Avantaj Agroteh,,	3820,0	209,52	117,38	242,05	92,14	44,0	2627,0	+31,2	109,9	28,78
5. SRL,,Bitic Agro,,	4198,0	225,6	137,63	442,8	87,97	39,0	5033,5	-19,9	-73,5	-17,5
6. SRL,,Fratii Secrieru,,	811,0	193,03	140,83	28,1	52,2	27,04	538,3	+33,6	4,5	5,55
7. SRL,,Marineanca Agro,,	2212,0	196,54	111,61	117,0	84,93	43,21	1377,6	+37,7	70,84	32,0
8. SRL,,Giurgesti Agro,,	2907,0	226,42	127,35	132,6	99,07	43,75	1338,4	+54,0	155,3	53,42
9. CAP,,Camincenii,,	5271,0	223,96	92,52	241,23	131,44	58,7	1835,3	+70,1	451,62	85,68
10. SRL,,Agroveact,,	2380,0	196,63	118,67	123,0	77,96	39,65	1577,7	+33,7	62,48	26,25
11. SRL,,Calex Agro,,	7055,0	224,52	101,36	198,8	123,16	54,85	1614,2	+77,1	670,2	95,00
12. SRL,,Amorilis Agro,,	4873,0	213,17	118,31	238,5	94,86	44,5	2514,2	+48,4	223,7	45,9
13. SRL,,Miturix Agro,,	22454,0	232,59	105,37	2433,14	127,22	54,7	19125,5	+14,8	423,36	18,85
14. SRL,,Cioara,,	7737,0	230,48	177,25	935,0	53,23	23,1	17565,3	-127,0	-52,31	-6,76
15. CAP,,Roada Dumbravei,,	13525,0	221,1	88,84	980,3	132,26	59,82	7411,9	+45,2	808,5	59,78
16. SRL,,Ghertcom Agro,,	1727,0	219,01	119,8	108,4	99,21	45,3	1092,6	+36,7	63,0	36,48
17. IS STE,,Pascani,,	10834,0	223,41	191,74	435,4	31,67	14,18	13748,0	-26,9	-92,25	-8,51

Sursa: Calculele autorilor în baza: 1. Registrului de evidență a costurilor; 2. Cercetării statistice anuale 21- Vânz „Vânzarea producției agricole".

Astfel acestea au constituit: la grâu – 63,2%, la porumb – 63,5%, la orz – 63,6%, la floarea soarelui – 70,07%.

Datele prezentate în Tabelul 4.1, Anexele 20 și 21 ne atestă, că în majoritatea întreprinderilor agricole volumul efectiv al vânzărilor depășește considerabil pragul rentabilității ceea ce confirmă, că activitatea lor este profitabilă. Însă în STE „Pașcani" din raionul Criuleni, SRL „Cioara" din raionul Hâncești, SRL „Bitic Agro" din raionul Orhei cantitatea vîndută de grâu este mai mică decât pragul rentabilității respectiv cu 26,9%, 127% și 19,9%. În consecință constatăm, că la producția de grâu aceste întreprinderi au suferit pierderi respectiv de 92,25; 52,31 și 73,5 mii lei (Tab. 4.1).

Mai mult ca atât, SRL „Bitic Agro" a suportat pierderi din vânzarea orzului – 58,4 mii lei (Anexa 20) și a porumbului – 10,3 mii lei (Anexa 21).

Rezultatele calculelor efectuate în Tabelul 4.1 și Anexele 20 și 21 ne demonstrează, că cu cît mai departe se situiază volumul vânzărilor față de pragul rentabilității cu atît este mai mare suma profitului. De exemplu în SRL „Faunus-Prim" raionul Ungheni cantitatea vândută de grâu este mai mare față de pragul rentabilității cu 9271 q, marja de sercuritate constituind 62,6%. Aceasta înseamnă, că această întreprindere poate să reducă volumul vânzării grâului cu 62,6% și ea nu va avea pierderi. Anume SRL „Faunus-Prim" are cea mai îndepărtată poziție față de pragul rentabilității și a obținut suma cea mai mare de profit – 1065,7 mii lei sau cu 20,9% din suma totală a profitului la grâu în întreprinderile selectate. O poziție destul de confortabilă în raport cu pragul rentabilității la grâu o dețin SRL „Cidonia" din raionul Ungheni, CAP „Roada Dumbravei" din raionul Orhei, SRL „Calex Agro" din raionul Orhei, care au obținut profit din vânzarea grâului în sumă de 854,8 mii lei, 808,5 și 670,2 mii lei.

La producția de orz SRL „Cidonia" a obținut profit în sumă de 363,8 mii lei sau 53,2% din suma totală a profitului obținută pe totalitate (Anexa 20).

Analizând poziționarea vânzărilor efective în raport cu pragul rentabilității la porumb putem constata, că în cea mai favorabilă situație se află SRL „Faunus-Vladnic" din raionul Ungheni, care a vândut mai mult peste pragul rentabilității cu 3139,5 q, ceea ce i-a permis să obțină profit în sumă de 743,1 mii lei sau 36,5% din suma totală a profitului pe totalitate. O poziție îndepărtată față de pragul rentabilității se atestă la SRL „Miturix Agro" și CAP „Roada Dumbravei" care au obținut din vânzarea porumbului profit în sumă de 452,4 și 232,8 mii lei (Anexa 21).

Tabelul 4.2. Poziționarea întreprinderilor agricole în raport cu pragul rentabilității și profitul din vânzarea semințelor de floarea-soarelui în medie 2015-2017

Denumirea întreprinderii	Volumul mediu anual al producției vândute, chintale	Prețul mediu de vânzare a 1q, lei	Costuri variabile la 1 q de floarea soarelui, lei	Costuri constante totale, mii lei	Marja de contribuție la 1q, lei	Rata marjei de contribuție, %	Pragul rentabilității, q	Marja de securitate ±%	Profit (pierdere), mii lei	Profitul în calcul la 1q, lei
1. SRL,,Faunus Vladnic,,	7033	569,26	195,57	765,1	373,69	65,64	2047,4	+70,9	1863,1	264,91
2. SRL,,Faunus Prim,,	6630	569,57	193,5	538,85	376,07	66,03	1432,8	+78,4	1954,4	294,78
3. SRL,,Cidonia,,	7230	600,42	189,95	686,26	410,47	68,36	1671,9	+76,9	2281,3	315,53
4. SRL,,Avantaj Agroteh,,	3178	453,59	248,45	264,7	205,14	45,23	1290,3	+59,4	387,3	121,87
5. SRL,,Bitic Agro,,	2204	509,02	169,34	339,9	339,68	66,73	1000,6	+54,6	408,6	185,39
6. SRL,,Fratii Secrieru,,	782	584,09	291,15	92,6	292,94	50,15	316,1	+59,6	136,4	174,42
7. SRL,,Marineanca Agro,,	1752	579,57	282,78	151,3	296,79	51,21	509,8	+70,9	368,6	210,39
8. SRL,,Giurgesti Agro,,	609	548,14	339,44	65,6	208,7	38,07	314,3	+48,4	61,6	101,15
9. CAP,,Camincenii,,	1967	531,42	291,85	220,4	239,57	45,08	920,0	+53,2	250,9	127,55
10. SRL,,Agroveact,,	865	481,14	265,33	77,7	215,81	44,85	360,0	+58,4	109,0	126,01
11. SRL,,Calex Agro,,	3816	569,48	310,05	297,6	259,43	45,56	1147,1	+69,9	692,4	181,45
12. SRL,,Amorilis Agro,,	1678	606,23	345,6	270,0	260,63	43,00	1036,0	+38,3	167,4	99,76
13. SRL,,Miturix Agro,,	11202	601,05	288,52	2088,3	312,53	52,00	6681,9	+40,4	1412,7	126,11
14. SRL,,Cioara,,	2797	484,51	295,51	379,3	189,0	39,00	2006,9	+28,2	149,4	53,41
15. CAP,,Roada Dumbravei,,	7417	422,68	182,9	317,1	239,78	56,73	1322,5	+82,2	1461,3	197,02
16. SRL,,Ghertcom Agro,,	1096	462,66	190,63	58,3	272,03	58,80	214,3	+80,4	239,9	218,89
17. IS STE,,Pascani,,	7382	537,41	381,29	703,8	156,12	29,05	4508,1	+38,9	448,7	60,78

Sursa: Calculele autorilor în baza: 1. Registrului de evidență a costurilor; 2. Cercetării statistice anuale 21- Vânz ”Vânzarea producției agricole”.

Rezultatele analizei pragului rentabilității la floarea soarelui ne permit să constatăm, că la toate întreprinderile volumul efectiv al vânzărilor a depășit cu mult pragul rentabilității (Tab. 4.2). Aceasta se explică prin faptul că prețul mediu de vânzare la floarea soarelui este mai mare decât la produsele cerealiere de 2,41-2,85 ori, fapt ce asigură o marjă înaltă de contribuție și respectiv și suma profitului este mai mare. Totuși ținem să menționăm, că din întreprinderile selectate cea mai bună poziție financiară o dețin: SRL „Cidonia", SRL „Faunus-Prim", SRL „Faunus-Vladnic" din raionul Ungheni care în medie pe anii 2015-2017 au obținut profit în sumă de 2281,3; 1954,4 și 1863,1 mii lei respectiv.

Deasemenea menționăm o poziție destul de confortabilă la SRL „Miturix-Agro" și CAP „Roada Dumbravei" care au obținut în perioada de referință profit în sumă de 1412,7 și 1461,3 mii lei respectiv.

Analiza prin prisma punctului critic se bazează pe indentificarea legăturii care există între volumul vânzărilor, costurile variabile și fixe, rezultatele financiare.

Datele Tabelelor 4.1. și 4.2. ne demonstrează că cu cît este mai înaltă marja de contribuție cu atât este mai stabilă poziția întreprinderii în recuperarea costurilor și în obținera profitului. În contextul raționamentelor implicate de analiza pragului rentabilității se are în vedere cuantificarea rezultatelor financiare, care pot fi obținute în cazul aplicării unei decizii care vizează dezvoltarea activității operaționale prin creșterea costurilor la nivelul celor variabile și constante dar și prin creșterea randamentelor culturilor agricole.

În condițiile Republicii Moldova, rezultatele financiare din activitatea operațională a întreprinderilor agricole se modifică direct proporțional cu modificarea producției medii la hectar. În investigațiile noastre această corelație este confirmată și de rezultatele grupării întreprinderilor agricole după producția medie la hectar (Tab. 4.3., 4.4., 4.5.).

Tabelul 4.3. Influența producției medii la hectar la modificarea profitului și ratei rentabilității grâului în întreprinderile agricole regiunii Centru în medie 2015-2017

Indicatorul	Grupele de întreprinderi după producția medie la hectar			Total în medie
	Până la 30,0	30,1-37,0	Mai mult de 37,0	
1. Numărul de întreprinderi în grupă	19	27	22	68
2. Productivitatea la hectar în medie pe grupă, q	26,25	33,28	41,34	33,93
3. Venitul din vânzarea grâului în calcul la hectar, lei	5619,32	6347,42	8583,11	6867,29
4. Prețul mediu de vânzare a 1q de grâu, lei	214,5	215,98	228,28	219,55
5. Costul 1q de grâu, lei	180,42	169,21	168,71	172,18
6. Profitul în calcul: - la 1 hectar de suprafață productivă, lei - la 1q de produs vîndut, lei	888,26 34,08	1332,3 46,77	2031,25 59,57	1434,36 47,37
7. Rata rentabilității grâului, %	18,89	27,64	35,31	27,51

Sursa: Calculele autorilor în baza: 1. Registrului de evidență a costurilor;
2. Cercetării statistice anuale 21- Vânz „Vânzarea producției agricole".

Din calculele efectuate în Tabelul 4.3. rezultă că creșterea productivității unui hectar de grâu de la 26,25 chintale până la 33,28 chintale a influențat pozitiv atît la reducerea costului unitar cît și la majorarea venitului la hectar, profitului la hectar și la o unitate de produs. În acest interval creșterea productivității cu un chintal contribuie la majorarea profitului la hectar cu 63,16 lei, profitului la 1q cu 1,81 lei și ratei rentabilității – cu 1,24 puncte procentuale.

Calculele efectuate în Tabelul 4.3 ne demonstrează că întreprinderile agricole din grupa a treia au obținut la hectar 41,34q de grâu sau mai mult decît în entitățile din prima și a doua grupă respectiv cu 15,09 și 8,06 chintale. Creșterea producției medii la hectar a condiționat majorarea profitului față de prima și a doua grupă respectiv cu 1142,99 și 698,25 lei. La fiecare chintal de grâu întreprinderile grupei a treia au obținut profit suplimentar față de primele două grupe în sumă de 25,49 și 12,8 lei respectiv. Rata rentabilității grâului în întreprinderile grupei a treia este mai mare decît în cele din prima și a doua grupă respectiv cu 16,42 și 7,67 puncte procentuale.

Astfel, întreprinderile agricole din prima și a doua grupă dispun de rezerve de majorare a profitului. Dacă întreprinderile agricole din primele două grupe ce alcătuiesc 67,65% din totalitatea studiată v-or obține la hectar 41,34q sau mai mult față de productivitatea efectivă cu 57,5% și 24,22% aceasta ar permite majorarea profitului la hectar respectiv cu 128,7% și 52,4%.

Concomitent datele tabelului 4.3 ne constată, că creșterea productivității grâului cu un chintal în întervalul 33,28 - 41,34 q asigură obținerea profitului la hectar cu 86,72 lei sau mai mult față de intervalul precedent cu 23,56 lei sau cu 37,3%.

Însă ținem să menționăm că în acest interval creșterea productivității cu 1q a determinat obținerea profitului la o unitate de produs în valoare de 1,59 lei sau mai puțin cu 12,2% decît în intervalul 26,25-33,28q și a ratei rentabilității cu 0,95 puncte procentuale sau mai puțin cu 0,29 puncte procentuale.

Rezultatele grupării productivității porumbului sunt prezentate în tabelul 4.4, care atestă o creștere considerabilă a producției medii la hectar de la 22,51q la 62,45q sau mai mult de 1,77 ori.

Calculele efectuate (Tab. 4.4.) ne demonstrează că în totalitatea studiată 23 întreprinderi agricole sau 35,94% în perioada 2015-2017 au obținut la hectar doar 22,51 q de porumb, adică o productivitate mai redusă decît media (36,91q) cu 14,4q sau cu 39%. Dat fiind faptul că în această grupă prețul mediu de vânzare a devansat costul cu 16,05% a fost obținut profit la hectar de 709,61 lei și la 1q de produs – 29,4 lei. Acești indicatori sunt cu mult mai mici față de datele medii pe totalitate și anume cu 93% și 28% respectiv. Rata rentabilității porumbului în prima grupă este mai mică decât media pe totalitate cu 7,13 puncte procentuale.

În grupa a doua de întreprinderi care ocupă 40,63% din numărul total, producția medie la hectar a alcătuit 34,91q sau cu 12,4q mai mult decît în prima grupă, dar cu 2,0q mai puțin decît în medie pe totalitate. În această grupă s-a obținut profit la hectar mai mult decît în prima grupă de 1,57 ori, iar față de media pe totalitate cu 33,26%. În calcul la 1q de porumb întreprinderile agricole din grupa a doua au obținut profit cu 17,41 lei mai mult decît în prima grupă și cu 9,19 lei mai mult față de media pe totalitate. La fiecare leu de resurse consumate aici s-a obținut 30,79 bani de profit sau cu 14,74 bani mai mult față de prima grupă. Aceste rezultate se datorează faptului că în grupa a doua coeficientul de devansare a prețului de vânzare față de costul unitar a constituit 1,3079.

Tabelul 4.4. Influența productivității porumbului asupra modificării profitului și a ratei rentabilității în întreprinderile agricole din regiunea Centru în medie 2015-2017

Indicatorul	Grupele de întreprinderi după producția medie la hectar, chintale			Total în medie
	Până la 25,0	25,1-50,0	Mai mult de 50,0	
1. Numărul de întreprinderi în grupă	23	26	15	64
2. Productivitatea la hectar în medie pe grupă, q	22,51	34,91	62,45	36,91
3. Venitul din vânzarea porumbului în calcul la hectar, lei	5187,57	7186,65	11927,47	7579,36
4. Prețul mediu de vânzare a 1q de porumb, lei	212,6	198,85	202,33	199,91
5. Costul 1q de porumb, lei	183,2	152,04	148,00	162,29
6. Profitul în calcul:				
- la 1 hectar de suprafață productivă, lei	709,61	1824,92	2084,95	1369,43
- la 1q de produs vîndut, lei	29,4	46,81	54,33	37,62
7. Rata rentabilității porumbului, %	16,05	30,79	36,71	23,18

Sursa: Calculele autorilor în baza: 1. Registrului de evidență a costurilor; 2. Cercetării statistice anuale 21- Vânz „Vânzarea producției agricole".

Datele Tabelului 4.4. ne atestă că cele mai înalte randamente la un hectar de porumb au obținut întreprinderile agricole din grupa a treia – 62,45q sau cu 69,2% mai mult față de media pe totalitate.

În această grupă veniturile la hectar sunt mai mari față de datele medii cu 57,37%. La fiecare hectar de porumb s-a obținut profit mai mult decât în medie pe totalitate cu 715,52 lei și la 1q de 16,71 lei. Fiecare leu investit la producția de porumb a permis obținerea a 36,71 bani de profit.

Din rezultatele obținute deducem, că întreprinderile din prima și a doua grupă care alcătuiesc 76,6% din totalitatea studiată dispun de rezerve vizând majorarea profitului pe seama creșterii producției medii la hectar până la nivelul grupei a treia. Astfel în prima și a doua grupă rezervele de sporire constituie respectiv:

- a productivității -39,94 și 27,54 q/ha;
- a profitului la hectar -1375,34 și 260,03 lei;

– a profitului la 1 q de porumb – 24,93 și 7,52 lei;
– a ratei rentabilității -20,66 și 5,92 puncte procentuale.

Efectuând gruparea întreprinderilor agricole după producția medie la hectar a semințelor de floarea soarelui am constatat, că pe măsura creșterii productivității de la 14,74q până la 27,23q (Tab. 4.5.) profitul la hectar se majorează de la 2049,21 până la 6616,23 lei sau de 2,23 ori iar rata rentabilității de la 41,12% până la 86,03% sau cu 44,91 puncte procentuale. Totuși, menționăm că întreprinderile din prima grupă care alcătuiesc 27,94% din numărul total în medie pe anii 2015-2017 au obținut la hectar cele mai mici randamente – 14,74q sau cu 37,65% mai puțin decît în media pe totalitate. Datorită faptului, că coeficientul de devansare a prețului de vânzare în raport cu costul unitar a depășit 1,4 profitul în calcul la hectar și la 1q a constituit respectiv 2049,21 și 155,38 lei sau mai puțin decît media pe totalitate respectiv cu 1540,89 și 22,34 lei.

Tabelul 4.5. Influența productivității florii soarelui asupra modificării profitului și a ratei rentabilității în întreprinderile agricole din regiunea Centru în medie 2015-2017

Indicatorul	Grupele de întreprinderi după producția medie la hectar			Total în medie
	Până la 17,0	17,1-23,0	Mai mult de 23,0	
1. Numărul de întreprinderi în grupă	19	31	18	68
2. Productivitatea la hectar în medie pe grupă, q	14,74	19,66	27,23	20,29
3. Venitul din vânzarea semințelor de floarea soarelui în calcul la hectar, lei	7130,33	10095,09	14570,59	10451,39
4. Prețul mediu de vânzare a 1q semințe de floarea soarelui, lei	533,21	517,32	547,61	529,78
5. Costul 1q de grâu, lei	377,83	369,77	294,37	352,06
6. Profitul în calcul: - la 1 hectar suprafață productivă, lei - la 1q de produs vîndut, lei	2049,21 155,38	2777,4 147,55	6616,23 253,24	3590,1 177,72
7. Rata rentabilității semințelor de floarea soarelui, %	41,12	39,9	86,03	50,48

Sursa: Calculele autorilor în baza: 1. Registrului de evidență a costurilor; 2. Cercetării statistice anuale 21- Vânz „Vânzarea producției agricole”.

Calculele efectuate în Tabelul 4.5. ne atestă că întreprinderile agricole din grupa a doua au obținut la hectar 19,66q semințe de floarea soarelui sau cu 4,92q mai mult față de prima grupă. Sporirea randamentului în această grupă a condiționat majorarea profitului la hectar cu 728,19 lei față de prima grupă. Însă din cauza unui coeficient mai redus de devansare a prețului în raport cu costul unitar profitul la 1 q de semințe și rata rentabilității au valori mai mici decât în prima grupă.

În același timp datele prezentate în Tabelul 4.5 ne demonstrează că în întreprinderile grupei a treia productivitatea florii soarelui este mai mare decît în prima și a doua grupă respectiv cu 12,49 și 7,57 chintale. Aceatsa a permis obținerea veniturilor la hectar în sumă de aproape 14,6 mii lei sau cu o depășire față de primele două grupe respectiv de 2,14 ori și 44,33%.

În întreprinderile grupei a treia profitul în calcul la hectar este mai mare față de prima și a doua grupă respectiv de 3,23 ori și 2,38 ori. Profitul la 1q de floarea soarelui în grupa a treia depășește primele două grupe cu 63,0 și 71,63%. Rata rentabilității în această grupă are cel mai majorat nivel și depășește nivelul primelor două grupe de întreprinderi respectiv cu 44,91 și 46,13 puncte procentuale. Aceste rezultate constituie rezerve interne de majorare a profitului și a ratei rentabilității pentru întreprinderile agricole din prima și a doua grupă.

Mai mult ca atât **rezultatele calculelor efectuate în Tabelele 4.3.-4.5. constituie argumente convingătoare care confirmă necesitatea determinării pragului rentabilității în întreprinderile agricole după producția medie la hectar** de rând cu volumul producției vândute.

Considerăm că productivitatea minimă (q_{min}) sub nivelul, căreia întreprinderea agricolă suportă pierderi poate fi determinată după formula [136, p. 204]:

$$q_{min} = \frac{CF_h}{P - CV_p} \quad (4.1)$$

unde: CF_h – costuri constante în calcul la hectar, lei;

P – prețul mediu de vânzare pe unitate de produs, lei;

CV_p – costuri variabile pe unitate de produs, lei.

De rând cu productivitatea minimă q_{min} considerăm oportună determinarea:

– productivității critice ce poate să recupereze doar costurile constante;

– productivității optime, nivelul căreia poate să asigure reproducția simplă;

– productivitatea maximă ce asigură reproducția lărgită.

Din cele expuse, propunem exprimarea productivității critice (q_{cr}) după formula [136, p. 204]:

$$q_{cr} = \frac{CF_h}{p} \quad (4.2)$$

Investigațiile noastre efectuate în baza datelor din întreprinderile regiunii Centru ne constată, că dat nivelul minim al ratei rentabilității producției vegetale pentru asigurarea reproducției simple constituie 19-23%. Aceasta înseamnă, că atât costurile variabile cât și cele fixe trebuie majorate la nivelul dat pentru a obține productivitatea optimă (q_{opt}). Astfel, Formula 4.1 se va transforma [136, p. 204]:

$$q_{opt} = \frac{(1+R)*CF_h}{P-(1+R)*CV_p} = \frac{1,23*CF_h}{P-1,23*CV_p} \quad (4.3)$$

unde: R- rata rentabilității, coeficient.

La determinarea productivității maxime am pornit de la divizarea costurilor în variabile și constante. În funcție de acest aspect costul pe unitate de produs se va calcula [136, p. 204]:

$$C = CV_p + \frac{CF_h}{q} \quad (4.4)$$

În asemenea mod de abordare profitul la 1q de produs (B_p) și la un hectar (B_h) v-a fi calculate [136, p. 204]:

$$B_p = P - C = P - \left(CV_p + \frac{CF_h}{q}\right) \quad (4.5)$$

$$B_h = q * \left(P - CV_p\right) - CF_h \quad (4.6)$$

unde: q – productivitatea medie la hectar, chintale.

Modificarea profitului la hectar sub influența creșterii productivității și reducerii costului unitar se determină în mod tradițional [136, p. 205]:

$$\Delta B_h^q = (q_1 - q_0) * (P_0 - C_0) \quad (4.7)$$

$$\Delta B_h^c = -(C_1 - C_0) * q_1 \quad (4.8)$$

Lucrările savanților autohtoni T.Bajura, V.Doga, D.Parmacli, A.Stratan au demonstat că pentru a asigura reproducția lărgită în agricultură creșterea profitului sub influența sporirii productivității trebuie să depășească sau să fie egală cu creșterea profitului sub influența reducerii costului unitar, adică trebuie să se respecte inegalitatea $\Delta B_q \geq \Delta B_c$. În cazul egalității obținem:

$$(q_1 - q_0) * (P_0 - C_0) = -(C_1 - C_0) * q_1 \quad (4.9)$$

Înlocuind costul unitar (C) deducem:

$$(q_1 - q_0) * \left[P_0 - \left(CV_{p(0)} + \frac{CF_h}{q}(0)\right)\right] = -\left[\left(CV_{p(1)} + \frac{CF_h}{q}(1)\right) - \left(CV_{p(0)} + \frac{CF_h}{q}(0)\right)\right] * q_1 \quad (4.10)$$

Dacă q este considerat qmax atunci efectuînd transformările respective obținem formula:

$$q_{max} = \frac{2CF_h}{p - CV_p} \quad (4.11)$$

Astfel, productivitatea maximă presupune situația în care costurile constante la hectar depășesc mai mult de două ori marja de contribuție pe unitate de produs ceea ce se explică de costurile implimentării tehnologiilor inovaționale.

Rezultatele calculelor sunt prezentate în Tabelele 4.6. și 4.7.

Calculele efectuate în Tabelul 4.6. ne permit să constatăm, că la principalele produse agricole pragul rentabilității a fost depășit.

Tabelul 4.6. Depășirea pragului rentabilității după productivitatea minimă în întreprinderile agricole din regiunea Centru în medie 2015-2017

Denumirea întreprinderii	Grâu			Orz			Porumb			Floarea soarelui		
	Productivitatea, q/ha		Depășirea q_{min}, coeficient	Productivitatea, q/ha		Depășirea q_{min}, coeficient	Productivitatea, q/ha		Depășirea q_{min}, coeficient	Productivitatea, q/ha		Depășirea q_{min}, coeficient
	efectivă (q)	minimă (q_{min})		efectivă (q)	minimă (q_{min})		efectivă (q)	minimă (q_{min})		efectivă (q)	minimă (q_{min})	
1.SRL „Faunus Vladmic„	41,08	24,14	1,71	-	-	-	61,04	48,39	1,75	26,34	7,91	3,33
2. SRL „Faunus Prim„	41,44	14,7	2,82	-	-	-	67,17	36,33	1,85	28,49	6,15	4,63
3. SRL „Cidonia„	42,49	31,87	1,33	24,43	8,21	2,98	50,93	43,57	1,17	25,15	5,85	4,3
4. SRL „Avantaj Agroteh„	28,93	22,06	1,31	25,41	31,9	0,8	50,03	45,59	1,1	22,65	9,55	2,37
5. SRL „Bitic Agro„	38,95	43,28	0,9	32,38	41,02	0,8	29,9	34,5	0,87	26,32	12,5	2,1
6. SRL „Fratii Secrieru„	26,86	14,11	1,9	19,72	11,3	1,74	34,23	18,62	1,84	16,4	6,63	2,47
7. SRL „Marineanca Agro„	26,67	12,00	2,22	-	-	-	27,66	16,13	1,71	19,35	5,14	3,76
8. SRL „Giurgesti Agro„	26,36	15,42	1,71	19,29	14,74	1,31	24,93	26,57	0,34	16,71	5,82	2,87
9.CAP „Camincenii„	33,21	9,84	3,37	19,32	11,0	1,76	-	-	-	17,04	6,42	2,75
10. SRL „Agroveact„	29,48	20,0	1,47	16,11	5,48	2,94	22,21	7,32	3,03	19,61	6,29	3,12
11.SRL „Calex Agro„	37,02	15,75	2,35	19,41	5,07	3,83	22,8	8,54	2,7	20,0	5,44	3,68
12. SRL „Amorilis Agro„	31,57	15,05	2,1	22,11	14,5	1,52	24,2	16,46	1,47	18,28	9,34	1,96
13.SRL „Miturix Agro„	36,18	24,03	1,51	27,58	23,65	1,17	30,38	25,37	1,2	17,09	7,87	2,17
14. SRL „Cioara„	30,95	32,27	0,96	23,93	12,76	1,9	24,93	23,47	1,06	15,1	8,66	1,74
15. CAP „Roada Dumbravei„	34,45	16,17	2,13	-	-	-	40,46	14,18	2,85	15,89	5,15	3,09
16. SRL „Ghertcom Agro„	37,96	12,7	3,0	-	-	-	42,65	16,59	2,57	22,08	5,13	4,3
17. IS STE „Pascani„	35,24	39,16	0,9	-	-	-	21,92	14,51	1,51	19,88	12,14	1,64
În medie	**34,05**	**22,35**	**1,52**	**22,41**	**16,54**	**1,35**	**39,33**	**24,58**	**1,6**	**20,05**	**7,85**	**2,55**

Sursa: Calculele autorilor în baza: 1. Registrului de evidență a costurilor; 2. Cercetării statistice anuale 21- Vânz „Vânzarea producției agricole”.

În medie pe anii 2015-2017 întreprinderile agricole pentru a-și recupera costurile fără a obține profit trebuiau să producă 22,35 q de grâu la hectar. Dat fiind faptul, că productivitatea efectivă a constituit 34,05 q, rezerva (marja) securității financiare a constituit 11,7 chintale sau 34,4%. La porumb productivitatea efectivă a depășit nivelul minim cu 14,75 q sau cu 37,5%. La orz pragul rentabilității a fost depășit cu 5,87 q sau cu 26,2%. Dacă în medie pe întreprinderile selectate situația este stabilă apoi în unele pragul rentabilității n-a fost atins. De exemplu, în SRL „Bitic Agro„ productivitatea efectivă la toate produsele cerealiere este mai mică decât pragul rentabilității: la grâu - cu 11,12%; la orz – cu 25,54% și la porumb – cu 15,38%.

Deasemenea n-a fost atins pragul rentabilității de către SRL „Avantaj-Agroteh" la orz cu 25,54%, STE „Pașcani" și SRL „Cioara" la grâu respectiv cu 11,12% și 4,26%, SRL „Giurgești Agro" la porumb cu 6,58%. Acest fapt semnifică că aceste întreprinderi activează în pierderi, fapt confirmat și de datele prezentate în Tabelele 4.1. și 4.2. și Anexele 20 și 21.

O situație destul de favorabilă se atestă la floarea soarelui unde în medie pragul rentabilității a fost depășit cu 12,2 q sau cu 60,85%. În profilul întreprinderilor la fel sa constatat un nivel înalt de depășire a productivității minime care variază de la 42,65% până la 78,41%.

De rînd cu productivitatea minimă un interes deosebit prezintă delimitarea după productivitatea critică, optimă, efectivă (Tab. 4.7).

Tabelul 4.7. Indicatorii productivității pricipalelor culturi agricole în SRL "Faunus-Vladnic" în medie 2015-2017, q/ha

Indicatorul productivității	Grâu	Porumb	Floarea soarelui
Critică	12,42	20,88	5,14
Minimă	24,14	34,8	7,91
Optimă	36,44	81,0	15,31
Efectivă	41,08	61,04	26,34

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor din Tabelele 4.1, 4.2, Anexa 21.

Din calculele efectuate în Tabelul 4.7. rezultă că la SRL „Faunus-Vladnic" productivitatea efectivă depășește nu numai nivelul minim, dar și cel optim. Astfel, față de nivelul optim productivitatea efectivă este mai înaltă: la grâu cu 4,64q sau cu 12,7%; la floarea soarelui cu 11,03q sau cu 72,04%. Însă la porumb productivitatea efectivă este mai redusă decît cea optimă cu aproape 20q sau cu 24,64%, ceea ce se explică prin nivelul mai majorat al costurilor constante la hectar în proporție de 37,8% comparativ cu grâul și cu 46,8% față de floarea soarelui [136, p. 205].

Din datele Tabelului 4.7 constatăm, că cu cât este mai mică ponderea productivității minime și optime față de productivitatea efectivă cu atît este mai înaltă eficiența producției. Această cotă constituie: la grâu 58,76% și 88,7%; la porumb – 57,0% și 132,7% la floarea soarelui – 30,0% și 58,12%.

Rezultatele investigațiilor ne-au permis să deducem că factorul determinant ce asigură creșterea profitului este productivitatea culturilor agricole deoarece aceasta depinde de efortul propriu al întreprinderii pe cînd prețul de vânzare și costul unitar în mare măsură se modifică în funcție de conjunctura pieței și de prețurile achiziționării resurselor materiale.

Mai mult ca atât calculele ne constată, că pe măsura îndepărtării randamentelor efective față de pragul rentabilității are loc majorarea profitului la hectar, cât și la o unitate de produs.

Din calculele efectuate în Tabelul 4.6. constatăm, că pragul rentabilității după producția medie la hectar a fost depășit aproape la toate entitățile cu excepția SRL „Cioara". Întreprinderea în cauză trebuia să producă grâu la hectar cel puțin 32,27 q pentru a-și acoperi costurile. Însă de fapt a obținut 30,95 q sau cu 1,32 q mai puțin, ceea ce demonstrează că la fiecare chintal de grâu, pierderea a constituit 6,76 lei [136, p. 205].

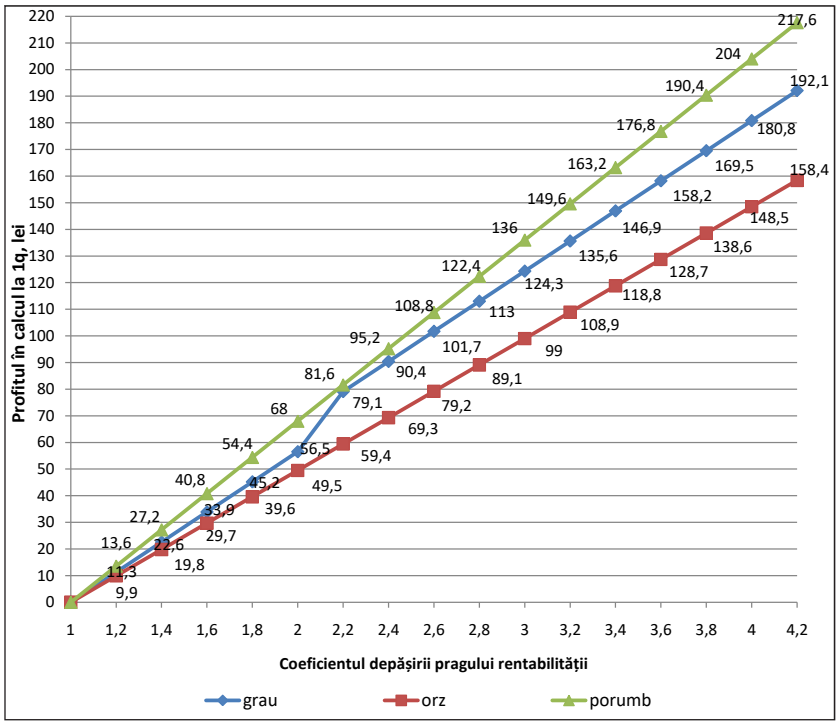

Figura 4.1. Interdependența dintre coeficientul depășirii pragului rentabilității și profitul în calcul la 1q de cerealiere (în medie 2015-2017)
Sursa: Calculele autorilor în baza datelor din tab. 4.6.; Registrului de evidență a costurilor; Cercetării statistice anuale 21- Vânz „Vânzarea producției agricole".

Din datele Tabelului 4.6. rezultă, că creșterea gradului de îndepărtare a producției medii la hectar față de pragul rentabilității condiționează un caracter stabil de majorare a profitului unitar la toate produsele agricole. De exemplu, creșterea coeficientului de depășire a pragului rentabilității la porumb de la 1,06 până la 2,85 a condus la majorarea profitului în calcul la 1 q de boabe cu 76,48 lei sau aproape de 3,5 ori.

La producerea semințelor de floarea soarelui în entitățile regiunii Centru s-a constatat, că valorile acestui coeficient au fost mai ridicate decât la grâu și porumb în medie cu 50,8% și 65,9% respectiv. Situația creată cât și alți factori au determinat obținerea profitului la 1 q semințe de floarea soarelui în sumă de 172,7 lei, sau de 2,03 ori și 2,76 ori mai mult decât la 1 q de grâu și porumb respectiv.

Rezultatele calculelor ne atestă despre existența legăturii dintre coeficientul de depășire a pragului rentabilității și profitul la o unitate de produs, fapt vizualizat în Figura 4.1.

Din prezentarea grafică (Fig. 4.1), remarcăm o majorare considerabilă a profitului la 1 q de produs în funcție de creșterea coeficientului de depășire a pragului rentabilității. Astfel, când acest coeficient se situiază în pozițiile 2,0; 3,0 și 4,0 profitul la 1 q de porumb constituie 68,0; 136,0 și 204,0 lei respectiv. Același trend crescător al profitului pe unitate de produs este caracteristic pentru grâu și orz.

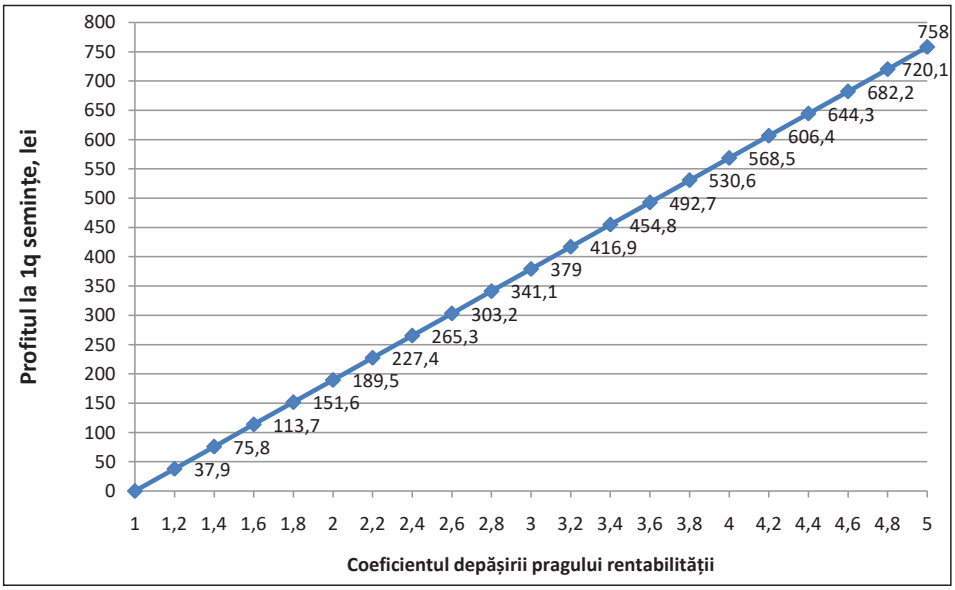

Figura 4.2. Interdependența dintre coeficientul depășirii pragului rentabilității și profitul la 1q semințe de floarea soarelui (în medie 2015-2017)

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor din tab. 4.6.; Registrului de evidență a costurilor; Cercetării statistice anuale 21- Vânz „Vânzarea producției agricole".

Prezența legăturii directe dintre creșterea coeficientului de depășire a pragului rentabilității și modificarea profitului pe unitate de produs este confirmată și de calculele efectuate la semințele de floarea soarelui (Fig. 4.2.).

Din Figura 4.2. observăm o majorare puternică a profitului la 1 q de semințe de floarea soarelui în funcție de creșterea coeficientului depășirii pragului rentabilității. La depășirea pragului rentabilității de 2,0; 3,0 și 4,0 ori, profitul la 1 q constituie respectiv 189,5; 379,0 și 568,5 lei sau o majorare de 2 ori [136, p. 206, 207].

Este cunoscut faptul că profitul pe unitate de produs exprimă diferența dintre prețul de vânzare (P) și costul unitar (C). Efectuând transformările respective în formula 4.5 obținem:

$$B_p = P - CV_p - \frac{CF_h}{q} \qquad (4.12)$$

Din experiența multor întreprinderi agricole s-a demonstrat, că doar pe seama îmbunătățirii calității de cultivare și recoltare fără costuri suplimentare este posibilă creșterea productivității și respectiv a profitului. În acest caz modificarea profitului ca rezultat al creșterii productivității se propune de a calcula, transformând Bp(0) și B'_p:

$$\Delta B_p^q = B'_p - B_{p(0)} = \left[P_0 - CV_{p(0)} - \frac{CF_{h(0)}}{q'}\right] - \left[P_0 - CV_{p(0)} - \frac{CF_h}{q}(0)\right] = CF_h\left(\frac{1}{q_0} - \frac{1}{q'}\right) =$$

$$= \frac{CF_h}{q_0^2 + q'} = \frac{CF_h}{[q_0^2 + (q_0 + 1)]} \qquad (4.13)$$

unde: q' – productivitatea obținută în urma îmbunătățirii calității lucrărilor agricole sau q'=q_0+1, adică creșterea cu o unitate;

B'p – profitul obținut în rezultatul creșterii productivității q'.

Utilizând Formulele 4.4, 4.5 și 4.13 paralel cu informația în medie pe totalitatea selectată în perioada 2015-2017 v-om determina modificarea profitului la 1q de porumb în funcție de creșterea productivității (Figura 4.3).

În baza Formulei 4.13 calculăm sporul profitului la 1q de porumb ca rezultat al creșterii randamentului la hectar cu 1q în diapazonul:

–20-21 q/ha

$$\Delta B_p = \frac{2208,55}{20^2 + 20} = +5,26\ lei;$$

–30-31 q/ha

$$\Delta B_p = \frac{2208,55}{30^2 + 30} = +2,37\ lei;$$

- 40-41 q/ha

$$\Delta B_p = \frac{2208,55}{40^2 + 40} = +1,35\ lei;$$

- 50-51 q/ha

$$\Delta B_p = \frac{2208,55}{50^2 + 50} = +0,87\ lei.$$

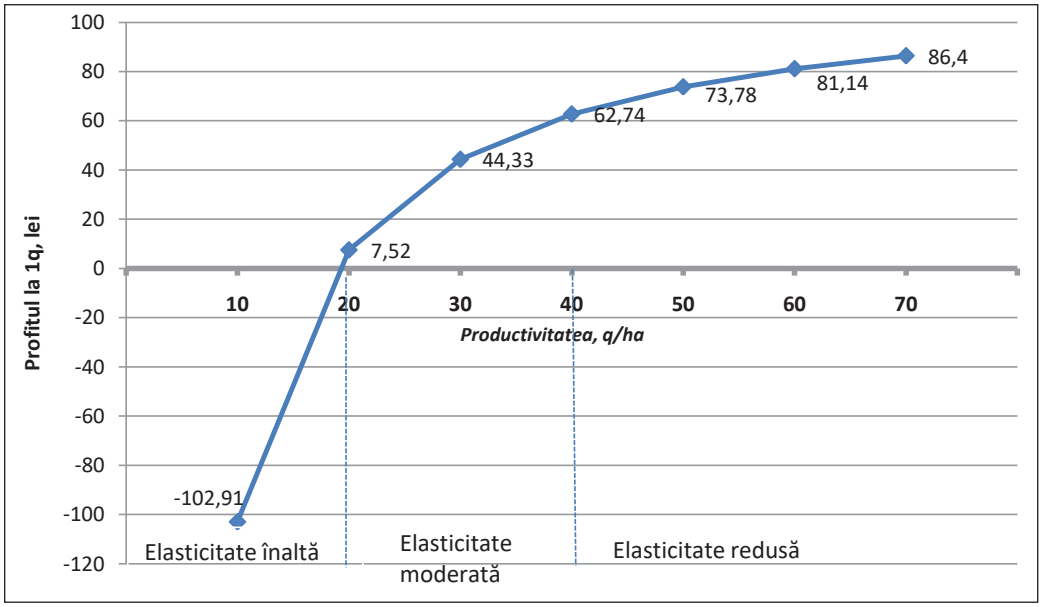

Figura 4.3. Elasticitatea profitului la 1q de porumb în funcție de creșterea productivității (în medie 2015-2017)

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor din anexa 21.

Din calculele efectuate și din Figura 4.3. considerăm oportună delimitarea a 3 zone de elasticitate a profitului. Astfel, constatăm că cel mai înalt spor al profitului se obține în condițiile productivității reduse a porumbului și anume

până la 20 q/ha. Această zonă în opinia noastră, se consideră de elasticitate înaltă, deoarece creșterea productivității porumbului cu 1q condiționează majorarea profitului la 1q cu 5,26 lei. A doua zonă include productivitatea de la 20 până la 40q și poartă denumirea de elasticitate moderată, fiindcă creșterea randamentului cu 1q/ha conduce la majorarea profitului cu 1,35 lei/q. A treia zonă – elasticitate redusă cu productivitatea mai mare de 40q/ha, care atestă, că creșterea productivității cu 1q de la 50 până la 51q favorizează majorarea profitului cu 0,87 lei/q, iar în diapazonul 60-61q/ha sporul profitului alcătuiește doar 0,6 lei/q.

Investigațiile autorilor Onofrei A., Parmacli D., Tcaci N., au demonstrat efectul multiplicativ al productivității culturilor agricole asupra modificării profitului. Paralel cu influența directă a randamentului asupra profitului, creșterea acestuia contribuie și la reducerea costului unitar. Acești autori au indentificat că majorarea profitului pe seama reducerii costului unitar devansează sporul profitului obținut din creșterea volumului vânzărilor respectiv productivității la hectar [168; 170, p. 116-123].

În argumentarea acestei concluzii am efectuat calculele după metoda propusă (Formulele 4.4-4.8), unde am determinat sporul profitului sub acțiunea creșterii productivității și reducerii costului unitar.

În medie pe anii 2015-2017 în totalitatea selectată costul 1q de grâu a constituit:

$$C_0 = \frac{1976,83}{34,05} + 118,09 = 176,15\ lei$$

Creșterea productivității cu 3,2% adică până la 35,15 q/ha v-a conduce la diminuarea costului de la 176,15 până la 174,33 lei:

$$C_1 = \frac{1976,83}{35,15} + 118,09 = 174,33\ lei$$

Profitul în calcul la hectar în perioada de bază și după creșterea productivității v-a constitui:

Bh(0) = 34,05 (224,35 – 118,09) - 1976,83 = 1641,32 lei

Bh(1) = 35,15 (224,35 – 118,09) - 1976,83 = 1758,21 lei

Astfel, ΔBh = +116,89 lei.

Pe seama creșterii productivității sporul profitului la hectar a constituit 53,02 lei:

$\Delta B^q = (q_1 - q_0) \times (P_0 - C_0)$ = *(35,15 – 34,05)×(224,35 – 176,15)* = *+53,02* lei.

Din contul reducerii costului unitar, profitul la hectar s-a majorat cu 63,87 lei:

$\Delta B^c = q_1 \times [-(C_1 - C_0)]$ = *35,15× [-(174,33 – 176,15)]* = *+63,87* lei.

Din calculele efectuate rezultă, că pe seama creșterii productivității la hectar, adică a efectului direct, profitul la hectar s-a majorat cu 53,02 lei sau cu 45,4 %. Reducerea costului unitar – a efectului complimentar a condiționat majorarea profitului cu 63,87 lei sau cu 54,6 %. Aceste date confirmă rezultatele investigațiilor autorilor nominalizați, precum că efectul complimentar ocupă o pondere mai mare în sporirea profitului în raport cu efectul direct. În Tabelul 4.8 vom demonstra mai detaliat contribuția **efectului direct și complimentar**.

Din calculele efectuate în Tabelul 4.8 constatăm că în diapazonul productivității de la 5 până la 15q/ha întreprinderile agricole suportă pierderi la hectar în sumă de 382,95 – 1445,55 lei. Producția de grâu este rentabilă cînd randamentul la hectar atinge 20q. Creșterea randamentului de la 25q/ha până la 50q/ha, asigură majorarea profitului la hectar mai mult de 3,9 ori. Însă cel mai înalt nivel al rentabilității se constată cînd randamentul se situiază în diapazonul 40-50 q/ha. La acest nivel rata rentabilității grâului constituie de la 33,93% până la 42,33%. Când productivitatea atinge 40q/ha se constată egalitatea între cota efectului direct (50,16%) și efectului complimentar (49,84%). Creșterea productivității peste 40q/ha conduce la majorarea ponderii efectului direct (55,78% - 60,31%) în formarea profitului.

Tabelul 4.8. Modificarea profitului sub influența productivității și a costului unitar la producția de grâu în întreprinderile agricole din regiunea Centru în medie 2015-2017

Productivitatea, q/ha	Costul 1q, lei	Profitul (pierderea) în calcul:		Modificarea profitului, ±				
		la 1 ha, lei	la 1q, lei	În calcul la ha – total, lei	inclusiv sub influiența			
					creșterii productivității		reducerii costului unitar	
					lei/ha	ponderea, %	lei/ha	ponderea, %
5	513,46	-1445,55	-289,11	-	-	-	-	-
10	315,77	-914,2	-91,42	1519,8	-457,1	-30,08	+1976,9	+130,08
15	249,88	-382,95	-25,53	860,7	-127,65	-14,83	+988,35	+114,83
20	216,93	+148,4	+7,42	696,1	+37,1	+5,33	+659,0	+94,67
25	197,16	+679,75	+27,19	630,2	+135,95	+21,57	+494,25	+78,43
30	183,98	+1211,1	+40,37	597,25	+201,85	+33,8	+395,4	+66,2
35	174,57	+1742,3	+49,78	578,25	+248,9	+43,04	+329,35	+56,96
40	167,51	+2273,6	+56,84	566,6	+284,2	+50,16	+282,4	+49,84
45	162,02	+2804,85	+62,33	558,7	+311,65	+55,78	+247,05	+44,22
50	157,63	+3336,0	+66,72	553,1	+333,6	+60,31	+219,5	+39,69

Sursa: Calculele autorilor în baza: 1. Registrului de evidență a costurilor;
2. Raportului statistic 21- Vânz „Vânzarea producției agricole”.

Datele Tabelului 4.8 ne atestă faptul, că sub nivelul productivității de 40q/ha cota preponderentă în formarea profitului revine efectului complimentar care variază de la 57% până la 94,7%. Structura efectului în formarea profitului este prezentată în Figura 4.4.

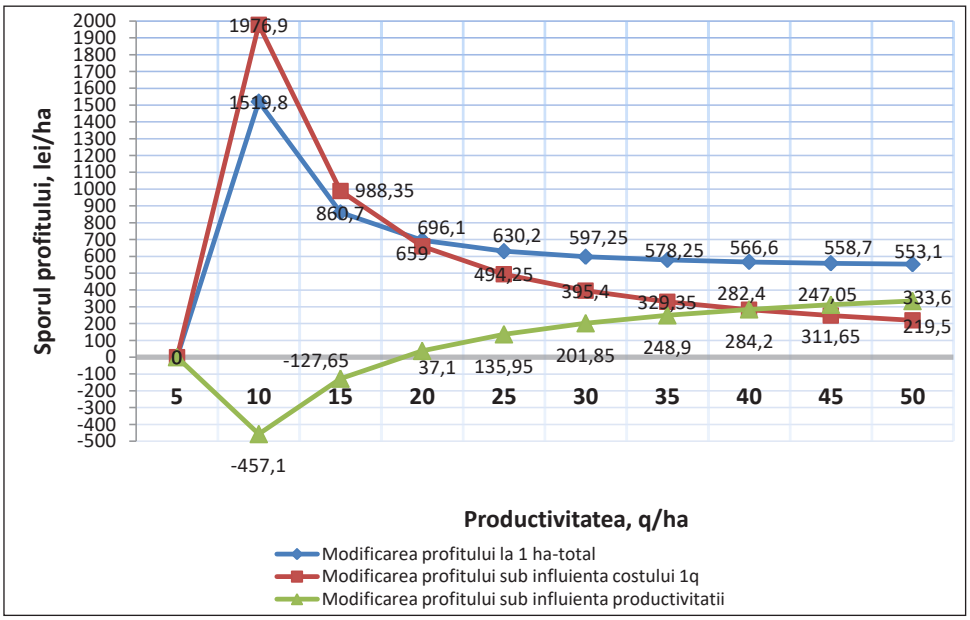

Figura 4.4. Modificarea profitului la un hectar de grâu sub influiența efectului direct și complimentar în medie 2015-2017

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor Tab. 4.8.

Din prezentarea grafică (Fig. 4.4.) putem deduce că creșterea randamentului la hectar de la 20 până la 50q condiționează reducerea costului unitar cu 59,3 lei și respectiv reducerea ponderii efectului complimentar în formarea profitului la hectar cu aproape 55 puncte procentuale.

Calculele noastre ne atestă că în întreprinderile agricole din regiunea Centru în media 2012 – 2014 mai mult de 91,2% din profitul brut se obține din vânzarea produselor finite. Mai mult de 75% din suma acestuia revine din vânzarea cerealelor și florii soarelui. În acest context este necesară determinarea cuantumului profitului minim în calcul la hectar ce permite efectuarea reproducției simple și lărgite.

După cum s-a menționat mai sus, valoarea ratei rentabilității producției vegetale pentru asigurarea reproducției simple în întreprinderile agricole a regiunii Centru constituie 19,0-23,0%, iar pentru reproducția lărgită 30,0-33,0%. Aceste cifre, noi le-am luat ca bază în determinarea cuantumului profitului minim din vânzarea produselor concrete în calcul la hectar cu aplicarea formulei:

$$B_{h(min)} = R \times \frac{CP}{S} \qquad (4.14)$$

unde: R - rata rentabilității, coeficient;

CP – costuri de producție;

S – suprafața, ha.

Cuantumul profitului minim pentru toate culturile agricole în accepțiunea Parmacli D. poate fi calculat după formula [171, p. 151]:

$$B_{h(min)} = 0{,}205 \sum_{i=1}^{n} a_i \frac{Z_i}{S_i} \quad (4.15)$$

unde: 0,205 – coeficientul rentabilității;

Zi – costul efectiv al produsului „i";

Si – suprafața culturii „i";

a_i – ponderea suprafeței culturii „i" în suprafața terenului arabil, coeficient.

Aplicând Formula 4.14 vom calcula cuantumul minim al profitului la hectar în profilul culturilor agricole în totalitatea întreprinderilor selectate (Tab. 4.9).

Din calculele efectuate în Tabelul 4.9 rezultă, că în perioadele de referință a fost obținut profit suficient pentru efectuarea reproducției simple și lărgite doar la orz și floarea soarelui. În media 2016-2017 suma efectivă a profitului din vânzarea florii soarelui a depășit cuantumul minim respectiv cu 57,06 și 44,00%. Această depășire a determinat suficiența profitului pentru asigurarea reproducției simple în medie pe toate culturile agricole. În situația dată, cuantumul minim a fost depășit cu 21,21%.

Tabelul 4.9. Determinarea cuantumului profitului minim la un hectar de suprafață productivă în profilul culturilor agricole din întreprinderile regiunii Centru

Denumirea culturii	Profitul efectiv, lei/ha		Cuantumul profitului minim în calcul la hectar (lei) vizând asigurarea				Rezerva securității financiare în 2016-2017, ±%	
			reproducției simple		*reproducției lărgite*			
	în medie 2014-2015	*în medie 2016-2017*	*în medie 2014-2015*	*în medie 2016-2017*	*în medie 2014-2015*	*în medie 2016-2017*	*pentru asigurarea reproducției simple*	*pentru asigurarea reproducției lărgite*
Grâu	1562,04	2608,46	1178,5	2955,5	1537,15	3855,0	-13,3	-47,79
Orz	1058,68	1374,13	896,7	912,5	1169,65	1190,24	+33,6	+13,38
Porumb	1291,77	979,47	1793,1	1831,9	2338,82	2389,46	-87,03	-143,95
Floarea soarelui	3516,41	3726,67	1395,7	1600,1	1820,52	2087,1	+57,06	+44,00
În medie	**2169,25**	**2694,09**	**1335,08**	**2122,76**	**1741,41**	**2768,82**	**+21,21**	**-2,77**

Sursa: Calculele autorilor.

Concomitent, din datele prezentate în Tabelul 4.9 constatăm, că profitul efectiv obținut din vânzarea grâului și porumbului nu este suficient măcar pentru efectuarea reproducției simple. În media 2016-2017 s-a obținut mai puțin profit decât cuantumul minim pentru reproducția simplă la grâu cu 347,04 lei/ha sau cu 11,74%. O situație agravantă se constată la porumb, unde insuficiența profitului pentru efectuarea reproducției simple constituie 87,03%, iar a reproducției lărgite – aproape 144%. Calculele (Tab. 4.9.) ne atestă că pentru a atinge rata rentabilității de 20-23% întreprinderile agricole din regiunea Centru trebuie să obțină profit la un hectar de suprafață însămînțată cu grâu și porumb nu mai puțin de 2955,5 lei și 1831,9 lei respectiv. Evident este faptul, că aceste rezultate pot fi obținute dacă înteprinderile agricole cu eforturile proprii dar și cu sprijinul din partea statului v-or asigura creșterea randamentelor la hectar.

4.2 Atragerea investițiilor și implementarea tehnologiilor avansate

Dezvoltarea agriculturii în Republica Moldova se confruntă cu un șir de probleme legate de lipsa surselor de finanțare. Necesitatea de finanțare din an în an devine tot mai acută pe seama creșterii alocărilor de resurse și în primul rând, procurării semințelor de calitate, îngrășămintelor, pesticidelor, echipamentului tehnic. Toate acestea condiționează majorarea costurilor și a necesarului de finanțare.

În întreprinderile agricole din regiunea Centru necesarul de finanțare în 2016 s-a majorat față de anul 2014 cu 324,7 mil. lei sau cu 21,2%. Dar totodată, se constată și creșterea surselor pentru acoperirea necesarului de finanțare. Astfel, suma creditelor bancare și a împrumuturilor în această perioadă s-a majorat cu 231,1 mil. lei sau de 1,15 ori, iar a creditelor – furnizori cu 306,6 mil. lei sau cu 61,2%.

Sursele de finanțare în cauză au contribuit la scăderea deficitului de finanțare de la 40,58% la 21,55% (Figura 4.5.). Aproape 44% din necesarul de finanțare în 2016 este acoperit de creditele – furnizor și mai mult de 23% de creditele bancare. Ponderea creditelor bancare s-a majorat de la 13,1% până la 23,25%. În aceeași proporție au crescut și creditele-furnizor de la 32,68% până la 43,47%. În anul 2014 ponderea subvențiilor a alcătuit 13,64%, apoi în 2015 - doar 1,01%, din cauza reducerii sumei acestora cu 192,6 mil. lei. O creștere a sumei subvențiilor și respectiv a ponderii acestora în finanțarea întreprinderilor agricole se atestă în 2016.

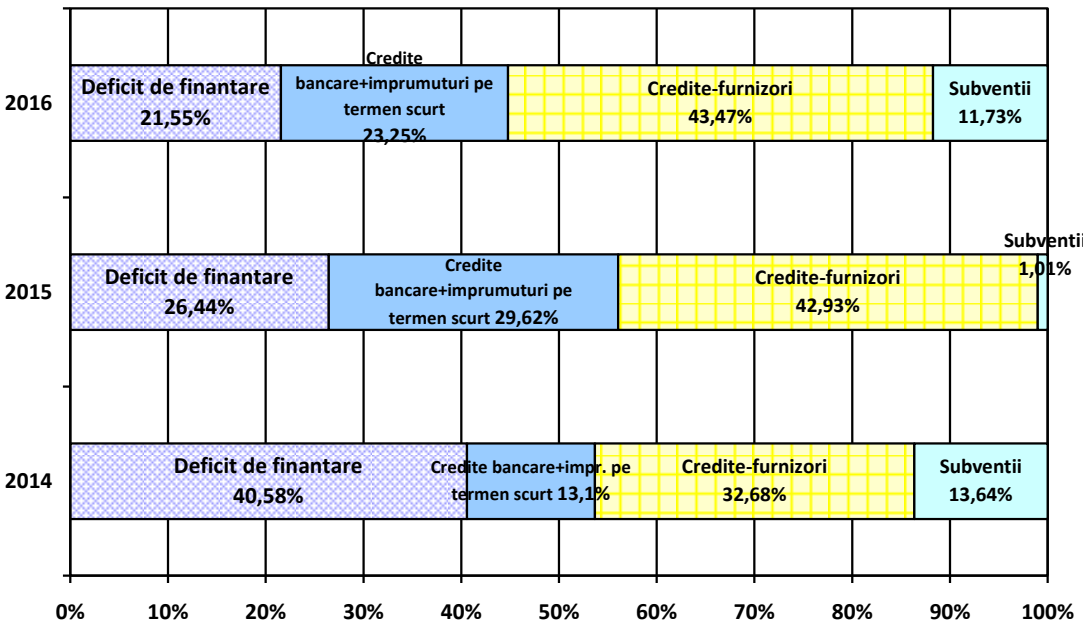

Figura 4.5. Ponderea surselor de finanțare a întreprinderilor agricole din regiunea Centru
Sursa: Elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

De rând cu ponderea majoră a surselor nominalizate la finanțarea sectorului agrar contribuie și creditele obținute prin atragerea proiectelor de finanțare.

Unul din creditele de finanțare a sectorului agricol se consideră proiectul „Suport pentru procesul național de planificare a adaptării la schimbările climatice în Republica Moldova" susținut de către Agenția Austriacă de Cooperare pentru Dezvoltare (ADC) cu finanțare de la Ministerul Federal al Agriculturii, Silviculturii, Mediului și Gospodăriei Apelor din Republica Austria.

Impactul schimbărilor climatice asupra agriculturii din țara noastră prezintă o preocupare deosebită, dat fiind faptul, că condițiile climaterice se caracterizează de un deficit sporit de umiditate în sol, secete frecvente, inundații, grindină, înghețuri. De exemplu, secetele din anii 2007 și 2012 au cauzat pierderi economiei naționale în sumă de 1,0 – 1,25 miliarde dolari SUA. Se preconizează, că schimbările climatice vor conduce la creșterea temperaturilor și la variabilitatea precipitațiilor pe viitor, reducând și mai mult recoltele și efectivul de animale [16].

Unul din obiectivele de bază a proiectului constituie intervențiile de adaptare în sectoarele prioritare prin promovarea proiectelor pilot la nivel local.

În baza indicelui de vulnerabilitate a existenței (IVE) (calculat după resursele de apă, agricultură, silvicultură, sănătate etc) s-a constatat, că cele mai vulnerabile raioane din regiunile de dezvoltare a Moldovei sunt: Nord – Sîngerei și Fălești; Centru – Călărași și Nisporeni; Sud – Basarabeasca și Leova. Respectiv în aceste regiuni și raioane s-au implimentat următoarele proiecte pilot:

1. „Dezvoltarea capacității de rezistență la efectele schimbărilor climatice folosind tehnologii noi de prelucrare a solului";
2. „Sporirea capacității adaptive la schimbările climatice prin promovarea noilor tehnologii agricole";
3. „Utilizarea sistemului conservativ de lucrare a solului".

În cadrul acestor proiecte pilot întreprinderile agricole au primit credite pentru procurarea echipamentelor tehnice: scarificatoare, grable cu discuri, tăvălugi inelari, semănători de precizie No-Till.

Toate proiectele finanțate de Republica Austria sunt implimentate de PNUD Moldova și se axează pe tehnologiile conservative de lucrare a solului Mini-Till și No-Till.

Totodată, menționăm, că marea majoritate a întreprinderilor agricole din țara noastră aplică metoda tradițională de lucrare a solului, fapt explicat de condițiile pedo-climaterice a diferitor microzone, dar și de lipsa mijloacelor bănești pentru procurarea erbicidelor și echipamentului tehnic specific tehnologiei conservative. În Figura 4.6. sunt prezentate sistemele de lucrare a solului după tehnologia tradițională și tehnologiile conservative.

Din prezentarea grafică (Figura 4.6.) putem menționa că tehnologia tradițională în varianta clasică constă în afânarea solului prin aratul tradițional cu plugul cu întoarcerea brazdei. Varianta raționalizată a acestei tehnologii prevede efectuarea mai multor operațiuni la o trecere a agregatului (de exemplu, aratul, cultivarea, nivelarea etc.).

Tehnologia conservativă Mini-Till constă în afânarea solului pe verticală cu ajutorul scarificatorului, sau cu grapa de discuri, lucrarea solului în benzi, cu mulci etc.

Tehnologia No-Till – prevede semănatul direct fără lucrarea solului, dar poate implica și prelucrarea controlată în care se afânează nu mai mult de 20-25% din suprafața solului.

Se consideră, că tehnologiile conservative Mini-Till și No-Till sunt cele mai avansate deoarece [16, p.8]:

- reduc distrugerea structurii solului;
- stopează eroziunea solului;
- îmbunătățesc rata de infiltrare a apei în sol;
- sporesc fertilitatea solului și utilizează eficient resursele naturale.

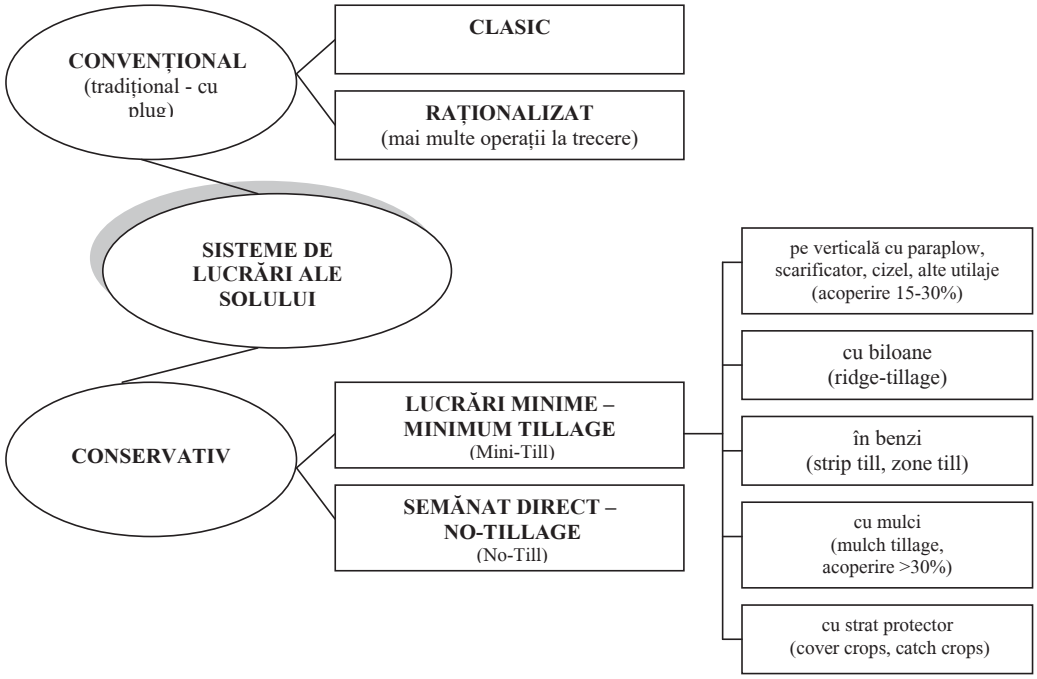

Figura 4.6. Sisteme de lucrare a solului după tehnologia tradițională și conservativă [16, p. 8]

Aceste beneficii pot fi realizate prin aplicarea a trei principii-cheie:

- lucrarea minimă a solului;
- respectarea asolamentelor;
- acoperirea permanentă a solului prin reținerea resturilor culturilor anterioare.

Tehnologiile de lucrare a solului au un impact diferit asupra productivității culturilor agricole, profitului și a ratei rentabilității (Tab. 4.10).

Din datele prezentate în Tabelul 4.10 rezultă, că cea mai eficientă tehnologie de producere a grâului și porumbului este tehnologia conservativă No-Till, fapt argumentat de urmatoarele:

1. nivelul mai sporit al productivității față de tehnologiile tradițională și Mini-Till în proporție de 15-30%;

2. reducerea costului unei tone la grâu de la 20,93% pâna la 27,84%; la porumb de la 18,68% până la 25,37%;

3. majorarea profitului la o tona de grâu cu 389,8-577,4 lei, iar la o tona de porumb cu 315,0-473,0 lei;

4. creșterea ratei rentabilității la grâu cu 34,2-45,95 puncte procentuale, la porumb cu 27,44-37,62 puncte procentuale.

Datele Tabelului 4.10. deasemenea ne atestă o eficiență sporită a tehnologiei Mini-Till în comparație cu cea tradițională. Astfel, productivitatea la aplicarea Mini-Till este mai ridicată față de tehnologia tradițională respectiv la grâu cu 12,5% iar la porumb cu 8,3%. Profitul la un hectar este mai mare la grâu cu 1030 lei și la porumb cu 1147 lei. Rata rentabilității este mai înaltă la grâu cu 11,75 puncte procentuale, iar la porumb cu 10,18 puncte procentuale.

Tabelul 4.10. Eficiența aplicării tehnologiei conservative la producția de grâu și porumb

Indicatorul	Grâu			Porumb		
	Tehnologia			Tehnologia		
	Tradițio-nală	Mini-till	No-till	Tradițio-nală	Mini-till	No-till
1.Productivitatea, t/ha	4,0	4,5	5,2	6,0	6,5	7,5
2.Venituri din vânzari la hectar, lei	9700	10950	12640	12840	13920	15980
3.Costuri de producție la hectar, lei	8213	8433	7705	11404	11337	10638
inclusiv: 3.1 Semințe	920	1000	880	1380	1380	1380
3.2 Îngrășăminte	1040	1220	1220	1460	1460	2500
3.3 Pesticide	743	913	923	900	900	1230
3.4 Operații tehnologice	4340	4060	3344	5414	4477	3468
3.5 Lucrări manuale	200	200	200	1000	1800	600
3.6 Operații post-recoltare	560	630	728	840	910	1050
3.7 Alte costuri	410	410	410	410	410	410
4. Costul de producție a unei tone, lei	2053,3	1874,0	1481,7	1900,7	1744,2	1418,4
5. Profitul în calcul: - la hectar, lei	1487,0	2517,0	4935,0	1436,0	2583,0	5342,0
- la 1q, lei	371,7	559,3	949,1	239,3	397,3	712,3
6. Rata rentabilitații %	18,1	29,85	64,05	12,6	22,78	50,22

Sursa: Calculele autorilor în baza: Cainarean Gh, Jigău Gh, Galupa D. Managementul durabil al terenurilor. Chișinău, 2015, p. 118.

Astfel deducem, că aplicarea tehnologiilor conservative de rând cu sporirea productivității, permite economisirea necesarului de mașini agricole pe unitate de suprafață, reducerea consumului de combustibil cu 35-50%, majorarea rentabilității în medie cu 23,9-28,8 puncte procentuale.

Valorificarea noilor soluții tehnologice de lucrare a solului poate să asigure rezultate scontate doar atunci când se respectă recomandările științifice a tuturor proceselor tehnologice. O componentă inovațională a procesului tehnologic se consideră selecția culturilor agricole care constă în obținerea soiurilor noi de calitate înaltă față de cele precedente, și respectiv cu o rezistență sporită la secetă, boli și dăunatori.

Tabelul 4.11. Rezulatatele testării în producere ale diferitor soiuri de grâu de toamnă în Republica Moldova (anul 2017)

Soiurile autohtone	Producția medie, t/ha	Gluten, % / IDK	Soiurile străine	Producția medie, t/ha	Gluten, % / IDK
Meleag	5,00	25,0/90	Kuialnic (Odesa)	5,60	18,4/55
Vestitor	5,00	22,8/110	Эпоха odeskaia	5,73	18,0/62
Creator	5,40	-/-	Зыск (Odesa)	5,73	22,6/77
Căpriana	5,33	26,4/91	Ватажок (Odesa)	4,00	20,2/82
Căpriana Plus	4,93	25,2/120	Таня (Krasnodar)	3,06	27,6/82
Lăutar	4,67	22,2/87	Autan (Franța)	3,87	16,2/78
Talisman	5,13	27,2/78	GK-Békés (Ungaria)	4,93	21,3/106
Rod	5,50	24,0/92	Tranzitor (România)	5,60	28,4/72
Fenix	5,60	21,1/62	Hyti(F1) (Germania)	5,27	27,6/90
Acord	5,47	17,1/72	Muean (Germania)	4,80	24,4/112
Numitor	5,60	21,0/88	Hystar (F1) (Germania)	4,87	25,7/142
Amor	5,27	26,0/86	Hyberi (F1) (Germania)	4,00	18,6/98
Media	**5,24**	**X**	**Media**	**4,79**	**X**

Sursa: Datele Comisiei de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante (*www.cstsp.md*).

În țara noastră lucrările de selecție se efectuiază la toate culturile agricole de către instituțiile de cercetări științifice. Testarea soiurilor noi se efectuiază de către Comisia de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante. În Catalogul soiurilor de plante sunt prezentate soiuri și hibrizi autohtone cât și străine. Rezultatele

testării soiurilor de grâu au demonstrat, că după producția medie la hectar (Tab. 4.11) soiurile autohtone se află la același nivel cu soiurile românești și cele ucrainene selectate la Odesa, adică sunt obținute în condiții climaterice similare. Concomitent productivitatea medie a soiurilor autohtone este mai înaltă decât a celor selectate în Franța, Germania, Rusia, Ungaria. De exemplu, în comparație cu soiul Autan (Franța) productivitatea medie a soiurilor autohtone este mai înaltă cu 35,4%, iar față de soiul GK-Békés (Ungaria) – cu 6,29%.

Experiențele efectuate în anii 2014-2016 în loturile experimentale din diferite regiuni ale Moldovei au demonstrat că productivitatea unuia și aceluiași soi de grâu variază considerabil în dependență de zona pedo-climaterică (Tab. 4.12). În regiunea de Nord cea mai înaltă productivitate se constată la soiul Numitor care în media 2014-2016 constituie 6,84 tone la hectar, sau mai mult cu 34,1 % față de regiunea Centru și cu 9,6% față de regiunea Sud. Datele prezentate în Tabelul 4.12 ne atestă că cele mai înalte randamente medii s-au obținut în regiunea Nord iar cele mai reduse în regiunea Centru, fapt explicat și de condițiile pedo-climaterice diferite. Însă, la soiurile Acord și Căpriana Plus cele mai înalte randamente se constată în regiunea Sud. Aceste date ne demonstrează că întreprinderile agricole vor procura semințele acelor soiuri care în regiunea respectivă au cele mai înalte randamente.

Tabelul 4.12. Rezultatele testării soiurilor de grâu de toamnă la centrele/ sectoarele de Stat ale Republicii Moldova pentru anii 2014-2016 (pe baza datelor CSTSP)

Soiurile autohtone	Producția medie, t/ha		
	Regiunea de Nord	Regiunea de Centru	Regiunea de Sud
Meleag	6,15	5,57	5,48
Căpriana	6,19	5,11	5,44
Talisman	5,94	5,37	5,74
BT-19-07	5,97	5,48	5,90
Lăutar	6,24	5,55	5,55
Vestitor	6,12	5,48	5,83
Creator	6,27	5,54	5,45
Fenix	6,29	5,65	5,90
Rod	6,07	5,94	5,71
Acord	5,09	5,71	6,39
Numitor	6,84	5,10	6,24
Căpriana Plus	6,30	5,28	6,36
Media	**6,12**	**5,48**	**5,83**

Sursa: Datele Comisiei de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante *(www.cstsp.md)*.

Referitor la rezultatele testărilor de stat privind calitatea boabelor grâului de toamnă ținem să menționam un nivel înalt de gluten și proteină practic la toate soiurilor testate (Tab. 4.13). Totodată, observăm cel mai înalt conținut de gluten și proteină la soiurile Meleag și Căpriana respectiv 30,2% și 13,1%. Un nivel mai scazut de gluten și proteină se atestă la soiurile cu cea mai înaltă productivitate Numitor și Căpriana Plus. Astfel, conținutul de gluten la aceste soiuri este mai mic față de Meleag și Căpriana respectiv cu 22,3% și 27,4%. Soiurile Rod, Fenix, Acord au un conținut mediu de gluten și proteină.

Concomitent, menționăm, că soiurile prezentate în Tabelul 4.13, în condițiile de producție au o calitate mult mai joasă a boabelor. Considerăm că factorii principali care cauzează calitatea joasă a boabelor de grâu sunt:

- nivelul scăzut al culturii agrotehnice;
- atacul de boli și îmburuienirea semănăturilor de grâu;
- nerespectarea asolamentelor (lipsa celor mai buni predecesori).

Tabelul 4.13. Nivelul de producţie şi calitatea boabelor soiurilor de grâu de toamnă la centrele/sectoarele de Stat ale Republicii Moldova pentru anii 2014-2016
(pe baza datelor CSTSP)

Soiul	Producția medie, t/ha	Calitatea boabelor, %	
		proteină	gluten
Meleag	5,73	13,1	30,2
Căpriana	5,58	13,1	30,2
Talisman	5,68	12,5	28,9
BT-19-07	5,78	12,8	29,1
Lăutar	5,78	12,9	29,5
Vestitor	5,81	13,0	30,6
Creator	5,75	12,9	29,9
Fenix	5,95	12,3	27,7
Rod	5,91	12,5	26,9
Acord	5,73	12,6	28,2
Numitor	6,06	12,7	24,7
Căpriana Plus	5,98	12,7	23,7
Media	**5,81**	**12,76**	**28,3**

Sursa: Datele Comisiei de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante *(www.cstsp.md).*

Cele expuse ne permit sa constatăm, că soiurile selectate la instituțiile de cercetări științifice revaleaza la un nivel înalt în comparație cu soiurile străine. Soiurile străine au același nivel de productivitate și calitate iar în unele cazuri un nivel mai redus față de soiurile autohtone. Mai mult ca atât semințele soiurilor autohtone sunt mai ieftine decât a celor străine. Din aceste considerente producătorii agricoli trebuie să utilizeze mult mai larg soiurile autohtone.

Cercetarile științifice vizând selecția culturilor agricole s-au efectuat în diferite zone pedo-climaterice a țării noastre, unde seceta se manifestă destul de frecvent, deaceea soiurile autohtone au o rezistență sporită la secetă și la alți factori nefavorabili ai mediului.

În vederea reducerii impactului negativ al secetii, renovarea sistemelor centralizate de irigare și susținerii producătorilor agricoli, a fost semnat acordul privind implimentarea Programului Compact pentru Republica Moldova.

Programul prevede acordarea unui credit în valoare de 262 milioane dolari (nerambursabil) oferit de guvernul SUA și preconizat pentru implimentare în termen de 5 ani. Implementarea Programului Compact este asigurată de instituția publică Fondul Provocările Mileniului Moldova.

Tranziția la agricultura performantă este unul dintre cele două proiecte ale Programului Compact, care are scopul să contribuie la sporirea veniturilor în mediul rural prin stimularea creşterii producției agricole şi să catalizeze investiţiile în producerea cu valoare adăugată înaltă prin stabilirea unui model durabil al sistemului de irigare și al managementului resurselor de apă, precum și a unui mediu instituţional și de politici favorabil pentru agricultura irigată. Totodată, datorită creșterii producției agricole vor fi create condiții pentru a spori veniturile în localitățile rurale. Proiectul „Tranziţia la Agricultura Performantă" constă din activităţile ce vizează consolidarea şi integrarea capacităților, care, aplicate împreună, permit soluționarea impedimentelor principale cu care se confruntă producătorii agricoli din Republica Moldova: lipsa surselor sigure de apă, lipsa surselor de finanţare, accesul limitat la pieţe de desfacere, la tehnologii performante şi transferul de know-how. Proiectul în cauză va spori capacitatea agricultorilor de a fortifica tranziţia la agricultura bazată pe producerea culturilor cu valoare adăugată înaltă, sporirea calității produselor, implementarea soiurilor noi de culturi, excluderea constrângerilor existente pe piață, prin soluționarea problemelor instituţionale și lipsei infrastructurii adecvate.

Activitățile majore pentru a facilita tranziția la agricultura performantă țin de:

- Reabilitarea Sistemelor Centralizate de Irigare (RSCI), care prevede reabilitarea a până la 11 sisteme de irigare ce acoperă o suprafaţă de cca. 15.500 ha;
- Reforma Sectorului de Irigare (RSI), prin acordarea asistenţei tehnice şi consolidarea capacităţilor pentru a sprijini transferul legal al managementului de la Guvern către Asociaţiile Utilizatorilor de Apă la Irigare (AUAI) al sistemelor de irigare, ce vor fi reabilitate în cadrul Programului Compact şi îmbunătăţirea managementului resurselor de apă;
- Accesul la Finanţare pentru Agricultură (AFA), prin crearea unor facilități financiare care vor sprijini investițiile în agricultura performantă ale fermierilor și ale antreprenorilor rurali;
- Sporirea vânzărilor culturilor cu valoare adăugată înaltă (CVAI), prin asigurarea accesului la piețe de desfacere.

Activitatea Reformei Sectorului de Irigare (ARSI) constă în asigurarea accesului pe termen lung la surse sigure de apă pentru irigare, în scopul de a sprijini tranziţia la cultivarea culturilor cu valoare adăugată înaltă, prin implementarea tehnologiilor intensive. La sfârşitul implementării Programului Compact, se anticipează că proiectul va dezvolta un model durabil de tranziție la agricultura performantă, care poate fi replicat pentru reabilitarea şi atragerea de investiţii suplimentare la alte sisteme centralizate de irigare.

Activitatea Reformei Sectorului de Irigare are două sub-activități: Transferul Managementului în Irigare (TMI) şi Managementul Bazinelor Hidrografice (MBH).

La prima etapă, proiectul Agricultura Performantă va acorda sprijin antreprenorilor care activează în patru lanțuri valorice: mere, strugurii de masă, fructele sâmburoase și legumele produse în spațiu protejat. Ulterior, asistența va fi extinsă și pentru alte lanțuri valorice.

Conform estimărilor, de rezultatele proiectului Tranziţia la Agricultura Performantă vor beneficia circa 29 000 de gospodării agricole sau peste 112 mii de persoane, în special fermierii şi proprietarii de terenuri agricole, întreprinderile agricole şi acţionarii acestora, lucrătorii întreprinderilor agricole din zonele sistemelor centralizate de irigare reabilitate, producătorii care practică sau intenţionează să practice agricultura performantă.

Rezultatele scontate ale programului: Proiectul va genera o rată de rentabilitate economică de 12,7% şi creşterea veniturilor pentru aproximativ 32 000 de gospodării cu un beneficiu mediu total peste 20 de ani egal cu 170% din venitul mediu anual obținut actualmente de către beneficiari. Conform estimărilor, profitul anual al producției vegetale va crește până în 2018 de aproape două ori, de la 180 dolari SUA anual până la circa 390 dolari SUA.

Circa 80 de milioane de dolari SUA sunt investiți de Guvernul SUA în reabilitarea a 10 sisteme de irigare care va permite irigarea a mai bine de 15 mii de hectare de teren agricol, prelucrat de circa 9 mii de fermieri.

Primele sisteme de irigare Criuleni și Lopatna au fost date în exploatare, iar fermierii din aria acestor sisteme au început irigarea în sezonul agricol 2015. Pentru reabilitarea sistemului de irigare Criuleni au fost investite circa 4,7 milioane $ SUA, și acest sistem renovat asigură accesul la apă pentru 778 hectare de teren agricol. Reconstrucția și modernizarea sistemului de irigare Lopatna a necesitat investiții de circa 3,6 milioane $ SUA. Noul sistem va permite irigarea a peste 500 de hectare de teren agricol, prelucrate de fermieri din satele Lopatna, Jora de Jos, Jora de Sus și Jora de Mijloc.

Sistemele Centralizate de Irigare au fost reabilitate și date în exploatare în lunile iunie-august 2016 și respectiv lucrările de irigare s-au început în 2017. De exemplu, Sistemul Centralizat de Irigare Jora de Jos din raionul Orhei include satele Vîșcauți și Jora de Jos cu o suprafață a ariei de irigare de 1270 ha. Potențialul de extindere a ariei de irigare constituie 333 ha. Acest sistem dispune de 4 stații de pompare reabilitate, pompe instalate – 17 unități. Lungimea rețelei de conducte reabilitată constituie 58,29 km. Beneficiarii acestui sistem sunt gospodăriile țărănești situate în localitățile respective.

În cadrul GȚ „Petru Vasile Maler" în anul 2017 au fost irigate 103 hectare de teren agricol. Analiza comparativă a rezultatelor implementării proiectului este prezentată în Tabelul 4.14.

Analizând rezultatele implimentării proiectului „*Tranziţia la Agricultura Performantă"* în cadrul GȚ „Petru Vasile Maler", am constatat că reabilitarea sistemului de irigare a contribuit la creșterea productivității livezilor de mere, pere și gutui cu 179,27q sau aproape de 2,8 ori față de media 2015-2016 (Tab.4.14.).

Productivitatea livezilor de cireșe, caise, piersici s-a majorat în anul 2017 cu 52,8q sau cu 71,06%. Creșterea productivității a condus la reducerea costului 1q de fructe sămânțoase cu 126,33 lei sau cu 34,09%. Costul unui chintal de

fructe sâmburoase s-a micșorat cu 48,91 lei sau cu 10,38%. În același timp se constată majorarea prețului 1q de fructe sămânțoase cu 38,75 lei, iar la fructe sâmburoase cu 351,15 lei sau cu 83,55%.

Tabelul 4.14. Analiza comparativă a rezultatelor implementării proiectului „*Tranziţia la Agricultura Performantă*" în GȚ „Petru Vasile Maler"

Indicatorul	Până la implementarea proiectului (2015-2016)	După implementarea proiectului (a. 2017)	Abaterea absolută, ±
Fructe sămânțoase – 54 hectare			
1. Productivitatea, q/ha	64,8	244,07	+179,27
2. Costul 1q, lei	370,5	244,17	-126,33
3. Prețul 1 q, lei	330,44	369,19	+38,75
4. Profitul în calcul:			
- la 1 ha, lei	-2448,1	27363,17	+29811,27
- la 1 q, lei	-40,06	125,02	+165,08
5. Rata rentabilității, %	-10,81	51,22	+62,03
Fructe sâmburoase – 49 hectare			
1. Productivitatea, q/ha	74,3	127,1	+52,8
2. Costul 1q, lei	471,37	422,46	-48,91
3. Prețul 1 q, lei	420,31	771,46	+351,15
4. Profitul în calcul:			
- la 1 ha, lei	-3647,1	26894,37	+30541,47
- la 1 q, lei	-51,06	349,0	+400,06
5. Rata rentabilității, %	-10,83	82,61	+93,44

Sursa: Calculele autorilor.

Datele Tabelului 4.14. ne constată că în media 2015-2016 producerea fructelor sămânțoase și sâmburoase a fost nerentabilă. La fiecare chintal de fructe pierderile au constituit 40,06 lei și 51,06 lei respectiv. Datorită irigării producerea fructelor este rentabilă. Astfel, la fiecare hectar de fructe sămânțoase și sâmburoase entitatea a obținut în anul 2017 profit în sumă de 27363,17 lei și 26894,37 lei. La fiecare leu investit la producerea fructelor sămânțoase și sâmburoase GȚ „Petru Vasile Maler" a obținut 51,22 și 82,61 bani de profit.

4.3. Eficientizarea utilizării mijloacelor de subvenționare

Obiectivul major al întreprinderilor agricole este determinat de cerințele mereu crescânde ale populației și industriei de procesare la produsele agricole, dar și de rezultatele economico-financiare. Realizarea obiectivului în cauză este condiționată de desfășurarea unei activități profitabile bazată pe un sistem argumentat al susținerii de către stat. Acest sistem de susținere se manifestă prin alocarea subvențiilor din bugetul statului pentru stimularea investițiilor în sectorul agrar. Subvenționarea este o formă de suport guvernamental acordat întreprinderilor agricole și gospodariilor țărănești pentru a suplimenta veniturile lor, a stimula producerea produselor agricole și pentru a influența costul acestor produse.

Cel mai înalt nivel de subvenționare dintre țările europene s-a constatat în Norvegia, Elveția și Islanda, unde subvențiile alcatuiesc în proporție de 65-75% din valoarea producției agricole. Rata medie a subvențiilor în Uniunea Europeană (UE) constituie 35% din valoarea producției agricole.

Subvenționarea sectorului agricol în Republica Moldova a devenit subiectul cel mai discutabil, dat fiind faptul că ritmul de creștere a economiei naționale în mod direct depinde de creșterea economică în agricultură, ramura care acoperă mai mult de 30% din locurile de muncă a republicii.

În aceste condiții pentru a trece agricultura și spațiul rural pe o cale mai dinamică de dezvoltare este necesar ca prin subvenții sa fie promovate:

- Măsurile ce vin să stabilizeze producția agricolă prin protecția activităților în agricultură de factorii climaterici nefavorabili cum ar fi seceta îndelungată care are un caracter frecvent;
- Măsurile pentru stimularea activităților agricole de substituire a unor importuri cu produse autohtone competitive care pot concura cu produsele de import;
- Măsuri de modificare a structurii agricole pe produsele cu valoare adăugată înaltă având la bază lista elaborată de produse și activități care sunt considerate că ofera valoare adaugata înaltă și să fie alocate resurse speciale în această direcție;
- Măsuri ce vin să protejeze mediul rural, în primul rând solul în toate activitățile din spațiul rural, nu doar cele agricole;
- Măsurile de subvenție trebuie să fie focusate atât pe producția agricolă cu potențial de export, dar mai ales pe acele produse cu valoare

adăugată înaltă ce nu acoperă necesitățile interne de consum cum al fi cartofii, legumele, fructele, carnea și laptele;

- Măsuri ce vin să dezvolte și să susțină afacerile complexe cu implicarea mai multor activități ale lanțului valoric.

Implementarea măsurilor de subvenționare va avea un impact la sporirea veniturilor producătorilor agricoli, va crea condiții favorabile pentru gospodariile țărănești. Concomitent, aceste măsuri de subvenționare vor contribui la creșterea oportunităților vizând dezvoltarea afacerilor în turismul rural.

Un nivel înalt de mobilizare a resurselor financiare destinate subvenționării sectorului agricol este caracteristic pentru ultimii 7 ani. Astfel, în perioada 2012-2018 fondul de subvenționare cu contribuția partenerilor externi de dezvolare a înregistrat o creștere înaltă de la 400 mil. lei în 2012 până la 900 mil. lei în 2018 (Fig. 4.7).

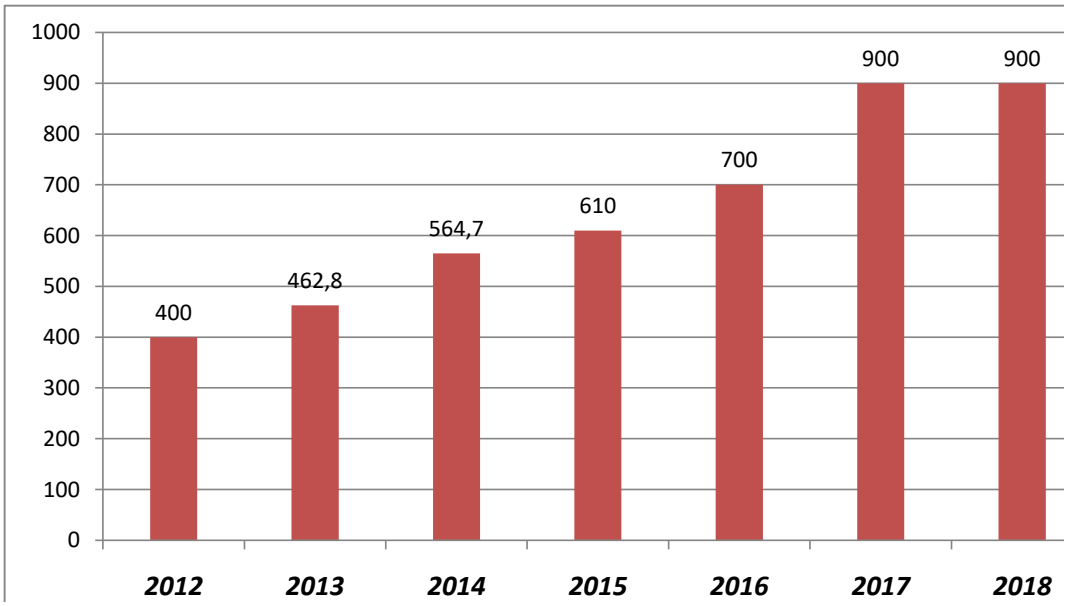

Figura 4.7. Evoluția fondului de subvenționare a producătorilor agricoli din Republica Moldova, mil. lei

Sursa: Elaborat de autori în baza informațiilor AIPA.

Datele prezentate în Figura 4.7 ne atestă o creștere a fondului de subvenționare în 2018 față de 2012 cu 500 mil. lei sau de 1,25 ori. Ritmul mediu anual de creștere în perioada de referință a alcătuit 10,66%.

Mijloacele fondului de subvenționare sunt repartizate producătorilor agricoli de către Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA) – subordonată Ministerului Agriculturii Dezvoltării Regionale și Mediului (MADRM). AIPA este responsabilă de gestionarea resurselor financiare pentru susținerea producătorilor agricoli și monitorizează eficiența utilizării acestora [71].

Ținem să menționăm, că una din cele mai mari provocări rămâne imposibilitatea AIPA de a-și onora obligațiile financiare față de toți beneficiarii de subvenții, fiindcă agenția achită în medie aproape 70% din suma totală a subvențiilor autorizate pentru anul de gestiune, restul fiind transferate pentru anul bugetar următor (Fig. 4.8).

Din prezentarea grafică observăm, că din fondul de subvenționare a anului 2018 producătorii agricoli au fost finanțați în proporție de 70,2%. O pondere esențială constituie restanțele pentru anul 2017 ce alcătuiesc 24,6% din suma autorizată. Contribuția pentru Fondul Național al Viei și Vinului și cheltuielile vizând administrarea FNDAMR au constituit respectiv 3,2% și 2,0%.

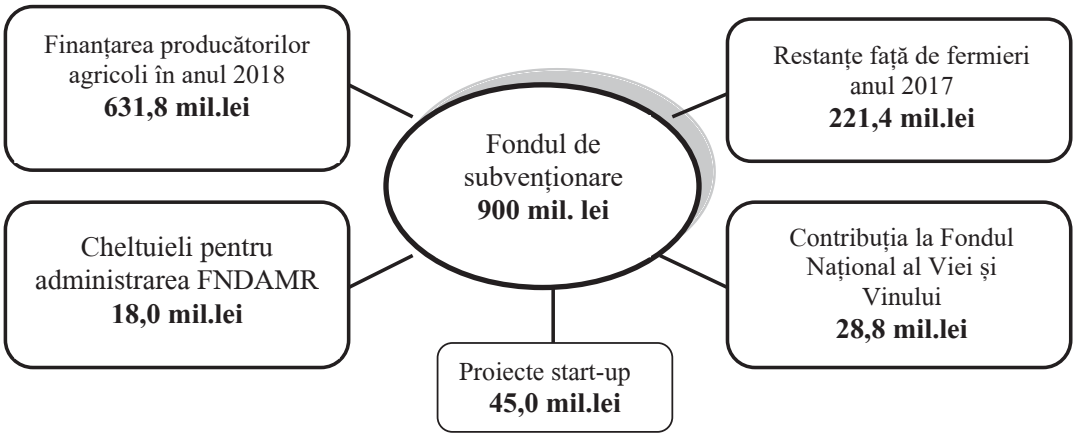

Figura 4.8. Repartizarea fondului FNDAMR în anul 2018
Sursa: Elaborat de autori în baza informațiilor AIPA.

Astfel, o problemă majoră este întârzierea plăților către beneficiari. Rezolvarea acestei probleme necesită ca fondul de subvenționare să aibă o sumă stabilă pe mai mulți ani ce ar permite finanțarea în proporții de 100% indiferent de încasările curente la buget.

Volumul și structura subvențiilor trebuie să corespundă obiectivelor de dezvoltare stipulate în Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020 și să contribuie la eficientizarea utilizării mijloacelor de subvenționare. Utilitatea și relevanța mecanismului de subvenționare poate fi apreciată din perspectiva suportului acordat implementării acestei strategii, care se rezumă la asigurarea a trei obiective:

1. Securitatea alimentară a țării;
2. Producerea produselor agricole cu valoare adăugată înaltă;
3. Utilizarea durabilă a resurselor financiare.

În contextul asigurării securității alimentare a țării, subvenționarea producatorilor agricoli poate să fie orientată spre susținerea a trei direcții principale:

1. Cercetările privind noile tehnologii de producție;
2. Promovarea și implementarea măsurilor de adaptare și atenuare a efectelor schimbărilor climatice asupra producției agricole;
3. Sprijinirea eforturilor de diversificare a balanței alimentare (în cazul țării noastre, asigurarea din resursele interne a necesarului de legume, produse din carne și lapte).

Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020 preconizează diversificarea beneficiarilor de subvenții și o creștere a investițiilor de la 3 miliarde de lei pe an (în 2012) până la circa 4 miliarde în 2020 [131, p. 86].

Drept argumentare a implementării obiectivelor strategice putem constata diversificarea beneficiarilor conform formei de organizare juridică (Tab. 4.15).

Tabelul 4.15. Repartizarea fondului de subvenționare după formele de organizare a întreprinderilor agricole în anul 2017

Tipul organizatoric	Numărul beneficiarilor	Ponderea, %	Suma solicitată de subvenții, mil. lei	Ponderea, %
1. Gospodării țărănești și întreprinderi individuale	2142	59,29	208,65	25,13
2. S.R.L și S.A.	1347	37,28	547,33	65,92
3. C.A.P. și grupuri de producători	92	2,55	67,2	8,09
4. Asociații de producători	25	0,69	3,3	0,4
5. Societăți și întreprinderi de stat	6	0,16	3,6	0,43
6. Întreprinderi municipale	1	0,03	0,22	0,03
Total	3613	100,00	830,3	100,00

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor AIPA.

Datele prezentate în Tabelul 4.15 demonstrează că în structura beneficiarilor de subvenții în anul 2017 cota preponderentă revine gospodăriilor țărănești și întreprinderilor individuale – 59,29%. Mai mult de 37% din numărul beneficiarilor ocupă S.R.L. și S.A. Aceasta reflectă o modificare față de media 2012-2015 când S.R.L. și S.A. dețineau 44% iar gosodăriile țărănești și întreprinderile individuale 52%. Totodată structura sumelor solicitate de subvenții ne atestă, că mai mult de 547 mil. lei sau aproape 66% revine S.R.L. – urilor și societaților pe acțiuni, pe când gospodăriilor țărănești – 25,13 %.

Evoluțiile pozitive a politicilor de subvenționare din ultimii ani s-au soldat cu includerea agriculturii ca sector prioritar în strategiile naționale de dezvoltare și elaborarea următoarelor acte legislative:

- Regulamentul de subvenționare pentru anii 2017-2021;
- Hotărârea Guvernului cu privire la modul de repartizare a mijloacelor FNDAMR nr.455 din 21.06.2017, nr. 201-213.

În regulamentul de subvenționare pentru anii 2017-2021 sunt stipulate criteriile de eligibilitate la subvenționarea producătorilor agricoli și plafonul (suma maximă) a subvențiilor în profilul măsurilor și submăsurilor.

Considerăm că stabilirea plafoanelor de subvenționare pentru fiecare măsură v-a asigura o utilizare eficientă a mijloacelor bănești. Sumele dedicate pentru subvenționarea măsurilor este cel mai important mijloc prin care se pot direcționa banii, astfel încît să fie atinse obiectivele de dezvoltare a agriculturii și a spațiului rural.

Cercetările efectuate vizând modul de alocare a subvențiilor a demonstrat că cea mai importantă constrîngere tehnică se referă la faptul că alocarea se produce în bază anuală. Această modalitate are următoarele dezavantaje:

- lipsește încrederea agricultorului că măsura va rămîne și în anul următor;
- nu permite implementarea afacerilor în proiecte de dezvoltare, deoarece implementarea acestora durează mai mult de un an;
- lasă spațiu pentru corupție, fiindcă există frica că mai tîrziu subvențiile nu se vor achita.

Luînd în considerație aceste dezavantaje și necesitatea de perfecționare a sistemului de subvenționare Guvernul a hotărît schimbarea modului de acordare a subvențiilor din 2017 în baza programelor multianuale, în care obiectivele și măsurile de subvenționare rămîn stabile. Astfel, începând cu anul 2017 a fost întrodusă măsura de sprijin „*Stimularea investițiilor pentru procurarea*

echipamentului No-till și Mini-till" cu o sumă de 54,4 mil. lei (Anexa 22). În profilul măsurilor de sprijin cota preponderentă în anul 2018 revine următoarelor măsuri (Anexa 22):

- stimulării investițiilor pentru dezvoltarea infrastructurii postrecoltare și procesare 27,68%;
- stimulării investițiilor pentru procurarea tehnicii și utilajului agricol – 27,08%;
- stimulării investițiilor pentru înființarea, modernizarea și defrișarea plantațiilor multianuale (inclusiv pomicole și viticole) – 20,36%.

Prin hotărârea Guvernului măsurile de sprijin începând cu 2017 vor rămîne stabile ce va permite ajustarea la practicile europene asigurînd:

1. planificarea și stabilirea măsurilor de sprijin posibile de subvenționare conform Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală *pentru o perioadă de cel puțin 5 ani*, asigurînd astfel, o continuitate în susținerea producătorilor agricoli.

2. activitățile de recepționare, examinare, inspectare, autorizare a cererilor de solicitare a subvențiilor și executare a plăților au la bază următoarele *principii*:

a. eficiența bazată pe argumente economico-financiare;

b. transparența decizională;

c. continuitatea proceselor de susținere a producătorilor agricoli.

3. clasificarea producătorilor agricoli în *producători agricoli mici, mijlocii și mari*, criterii caracteristice definițiilor prevăzute în Legea nr. 206-XVI din 07.07.2006 privind susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii, adaptate la specificul sectorului agricol, fiind definite în dependență de suprafețele de teren prelucrate de producătorii agricoli.

4. implementarea unui *sistem nou de monitorizare a rezonabilității costurilor investițiilor*, în vederea neadmiterii majorării artificiale a valorii investițiilor cu scopul beneficierii de subvenții mai mari, nejustificat, în condițiile în care subvenția pentru investiții se calculează din cheltuielile realizate, confirmate prin facturi, plăți etc.

5. *mărimea subvențiilor nu vor depăși 50% din costul investițiilor*, iar producătorul agricol în cadrul unei măsuri va avea dreptul la subvenție doar o data pe an.

De asemenea Regulamentul prevede includerea a două măsuri noi de sprijin și anume *stimularea activităților de promovare pe piețele externe –*

constă în alocarea mijloacelor financiare pentru susținerea producătorilor prin asociațiile profesionale din domeniul agricol în participarea și organizarea de expoziții, tîrguri, concursuri, cu profil agroalimentar, inclusiv în rețele de comercializare pe piața externă, în scopul sporirii competitivității și promovării produselor agricole și agroalimentare autohtone.

În afară de aceasta, în vederea încurajării producției agroalimentare ecologice, susținerii business-ului mic și mijlociu și atragerea tineretului în agricultură, a femeilor din mediul rural, subvenții în cuantumurile majorate, pentru:

a). producătorii agricoli *tineri și femeilor* -15%;

b). producătorii agricoli *preocupați de cultivarea culturilor ecologice sau creșterea șeptelului animalelor ecologice* -20%.

Conform regulamentului de subvenționare pentru anii 2017-2021 femeile-fermier și tinerii fermieri în cadrul submăsurilor 1.1, 1.2,1.4, 1.5, 1.6 beneficiază de o majorare cu 15 % din suma subvenției calculate (Tab. 4.16.).

Din datele Tabelului 4.16 rezultă, că cea mai solicitată măsură de sprijin pentru femei și tineri-fermieri rămîne submăsura 1.2 „*Stimularea investițiilor pentru înființarea, modernizarea și defrișarea plantațiilor multianuale și a plantațiilor pomicole*". Ponderea subvențiilor autorizate la această submăsură constituie 48,72% pentru femei-fermieri și 61,07% pentru tinerii fermieri.

Pentru femeile-fermier, o pondere majoră revine submăsurii 1.6 „*Stimularea investițiilor pentru dezvoltarea infrastructurii postrecoltare și procesare*" – 33,2% ceea ce în opinia noastră se explică prin delimitarea mai exactă a instrumentelor utilizate în acest domeniu, de exemplu, organizarea grupurilor de marketing care ar putea concentra cantități mari de produse agricole, conform anumitor standarde, fapt ce ar permite extinderea bazei de clienți și negocierea unor prețuri de vânzare mai avantajoase.

Tabelul 4.16. Alocarea subvenţiilor majorate femeilor-fermieri şi tinerilor fermieri în anul 2017

Măsura de sprijin	Femei-fermieri				Tineri-fermieri			
	Numărul solicitanţilor	Suma subvenţiei, mii lei		Subvenţie majorată cu 15%, mii lei	Numărul solictanţilor	Suma subvenţiei, mii lei		Subvenţie majorată cu 15%, mii lei
		solici-tate	autorizate			solicitate	autorizate	
Submăsura 1.1 *Stimularea investiţiilor pentru producerea legumelor şi a fructelor pe teren protejat (sere de iarnă, solarii, tuneluri)*	3	1381,6	1379,06	344,94	2	118,0	118,0	27,23
Submăsura 1.2 *Stimularea investiţiilor pentru înfiinţarea, modernizarea şi defrişarea plantaţiilor multianuale şi a plantaţiilor pomicole*	157	21098,8	20228,6	2697,07	147	15418,55	14866,9	1941,2
Submăsura 1.4 *Stimularea investiţiilor pentru utilarea şi renovarea tehnologică a fermelor zootehnice*	24	5973,5	5117,4	1259,3	30	3649,2	3512,4	883,06
Submăsura 1.5 *Stimularea procurării animalelor de prăsilă şi menţinerii fondului genetic al acestora*	12	1038,0	1022,4	235,94	9	1842,55	1597,0	411,3
Submăsura 1.6 *Stimularea investiţiilor pentru dezvoltarea infrastructurii post-recoltare şi procesare*	41	14282,3	13769,84	3503,86	9	4251,8	4249,34	1115,76
TOTAL	237	43774,2	41517,3	8041,11	197	25280,1	24343,64	4378,55

Sursa: Raportul de activitate AIPA în 2017.

Din perspectiva dezvoltării avantajelor competitive ale sectorului agrar și integrării acestuia în comerțul european și internațional, submăsura 1.6 corespunde în cea mai mare parte primului obiectiv al Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020 care presupune creșterea competitivității sectorului agroalimentar prin restructurare și modernizare. Mai mult ca atît, nivelul de concentrare a cererilor de subvenționare este aproape de 35%, iar ponderea alocării sumelor subvenționate variază de la 22,6% în 2013 până la 27,68% în anul 2018. În Figura 4.9. prezentăm caracterul evolutiv al mijloacelor subvenționate pentru submăsura 1.6.

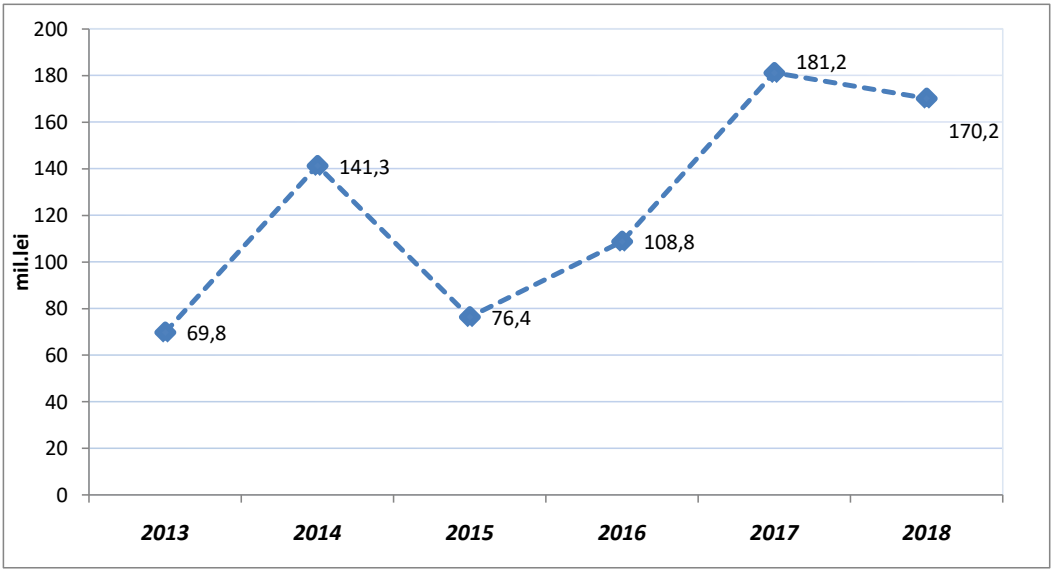

Figura 4.9. Dinamica sumelor subvenționate vizând stimularea investițiilor pentru dezvoltarea infrastructurii postrecoltare și procesare, mil. lei
Sursa: Elaborată de autori în baza datelor AIPA.

Datele prezentate în Figura 4.9. ne permit să constatăm că necătând la diminuarea sumelor alocate de la 141,3 mil. lei în 2014 până la 76,4 mil. lei în 2015 totuși în perioada 2013-2017 se menține un trend crescător. Astfel, în 2017 față de 2015 suma subvențiilor pentru dezvoltarea infrastructurii postrecoltare-procesare s-a mărit cu 104,8 mil. lei sau aproape de 1,37 ori.

Una din cele mai stabile măsuri de subvenționare pe parcursul anilor este „*Stimularea creditării producătorilor agricoli de către instituțiile financiare*”.

Impactul acestei măsuri la creșterea competitivității agriculturii se manifestă prin:

- dinamizarea utilizării creditelor de către un număr larg de producători agricoli;
- majorarea rentabilității activității operaționale;
- sporirea veniturilor producătorilor agricoli și diminuarea sărăciei în mediul rural.

Regulamentul de subvenționare pentru anii 2017-2021 prevede acordarea creditelor producătorilor agricoli pentru următoarele bunuri și servicii [2]:

- semințe și material săditor;
- combustibil;
- îngrășăminte;
- mijloace de protecție a plantelor și animalelor;
- furaje;
- module de seră, solarii, tuneluri, peliculă pentru sere;
- tehnică, utilaj agricol, sisteme de irigare, echipamente antigrindină etc;
- echipamente tehnologice pentru postrecoltare, păstrare, procesare.

Suma maximă a creditului pentru un beneficiar constituie 100 mii lei, iar pentru grupuri de producători plafonul de creditare va alcătui 300 mii lei.

Subvenția pentru procurarea depozitelor frigorifice pentru păstrarea fructelor, legumelor, strugurilor va constitui:

- ✓ pentru un beneficiar – 3 mil.lei;
- ✓ pentru grupuri de producători – 4,5 mil. lei.

Reieșind din faptul, că nivelul de dotare tehnică a agriculturii în Republica Moldova este scăzut, drept una din direcțiile prioritare de suvenționare se consideră *,,Stimularea investiţiilor pentru procurarea tehnicii şi a utilajului agricol*'' ponderea căreia în medie pe perioada 2013-2018 constituie 23,87%. Conform datelor AIPA în perioada 2012-2016 au fost procurate anual peste 1500 mii unități de tractoare de capacitate înaltă, semănătoare de precizie înaltă, combine multioperaționale de recoltare a cerealelor. Mai mult de 20% din totalul resurselor acordate sunt destinate procurării combinelor multifuncționale pentru recoltarea cerealelor, mazării, iar alte 10% au fost alocate pentru tehnica de balotare, presare a resturilor vegetale. Din valoarea subvențiilor pentru această măsură 10% au fost destinate achiziționării tehnicii No-Till și Mini-Till.

Analiza măsurilor de sprijin și a sumelor alocate atestă că aproape 80% din valoarea totală a subvențiilor au contribuit într-un mod efectiv la realizarea obiectivelor strategice. Prin urmare pentru a spori eficiența măsurilor de sprijin este necesară concretizarea mai detaliată a instrumentelor de subvenționare încât acestea să fie țintite pe obiectiv.

Studiul vizând alocarea subvențiilor în profil teritorial ne-a permis să identificăm unele discrepanțe între regiuni de dezvoltare și raioane administrative după volumul total al subvențiilor, structura acestora și suma alocată în calculul la un hectar de teren agricol. Din datele prezentate în anexa 23 denotă că raioanele care au primit cele mai multe subvenții sunt: Cahul, Comrat, Căușeni, Briceni, Hîncești, Ștefan-Vodă. Cele mai puține subvenții au fost alocate raioanelor: Basarabeasca, Vulcănești, Leova, Dubăsari. În perioada 2015-2018 raportul dintre raioanele cu cele mai mari sume de subvenții față de cele mai mici a constituit de la 3,9:1,0 până la 5,2:1,0. După cum observăm cei mai mari beneficiari de subvenții sunt raioanele în care nivelul economic de dezvoltare este înalt, dar și nivelul de consultanță și informare a producătorilor agricoli deasemenea a fost înalt.

Totodată calculele efectuate în Anexa 24 ne atestă despre existența unor discrepanțe a sumei subvențiilor la hectar de teren agricol în profilul raioanelor regiunii Centru. Astfel, în medie pe anii 2015-2017 cele mai mari sume de subvenții la hectar de teren agricol au primit raioanele Ialoveni – 441,8 lei, Strășeni – 413,0 lei și Criuleni – 395,6 lei. Iar raioanele cu cele mai mici sume de subvenții în calcul la hectar sunt: Rezina – 190,9 lei, Călărași – 202,6 lei și Telenești – 206,6 lei.

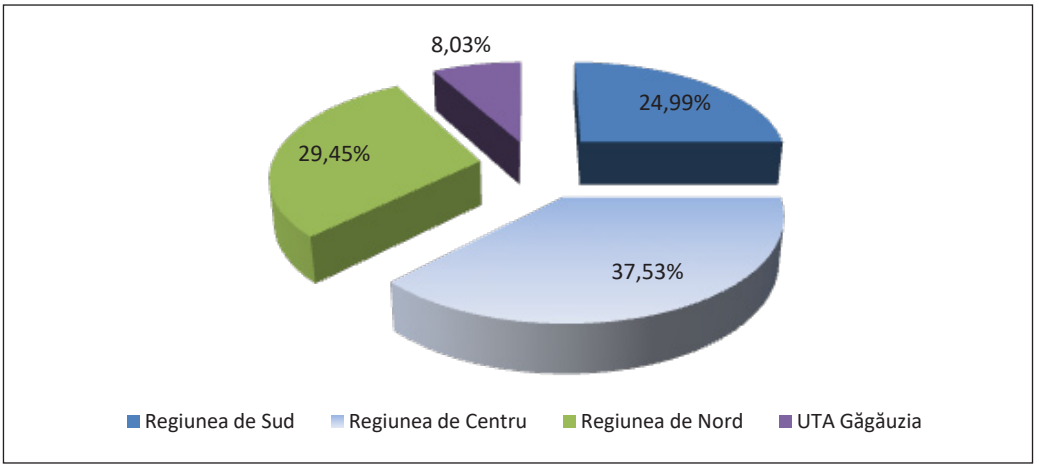

Figura 4.10. Repartizarea mijloacelor de subvenționare în profilul regiunilor de dezvoltare în perioada 2015-2018 (în procente)
Sursa: Elaborat de autori în baza datelor din anexa 23.

Analizând repartizarea subvențiilor pe regiunile de dezvoltare în medie pe perioada 2015-2018 (Fig. 4.10) putem constata că cota preponderentă a mijloacelor fondului de subvenționare îi revine regiunii Centru-37,53% ceea ce se explică prin majorarea sumelor subvenționate în calcul la un hectar de teren agricol în anul 2018 în comparație cu media 2015-2017 aproape cu 37%. Regiunea de Nord în perioada de referință a utilizat 29,45% din suma totală a subvențiilor sau cu 8,08% mai puțin decît în regiunea Centru. Producătorii agricoli din regiunea Sud și UTA Găgăuzia au primit respectiv 24,99% și 8,03% din mijloacele fondului de subvenționare.

Calcule efectuate ne demonstrează că la fiecare hectar de teren agricol în perioada 2015-2017 suma subvențiilor în mediu pe republică constituie 261,2 lei ceea ce este insuficientă pentru dezvoltarea agriculturii competitive (Fig. 4.11).

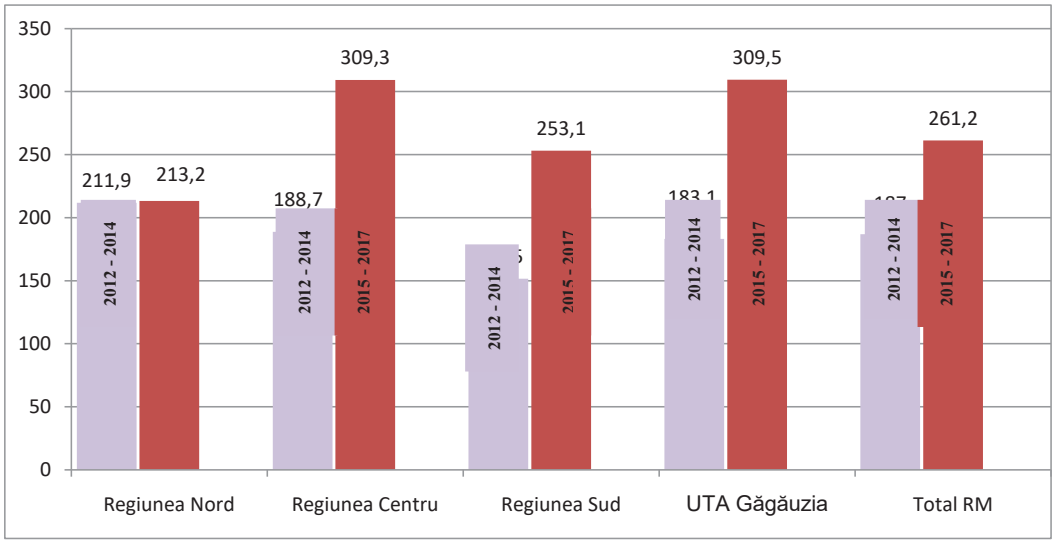

Figura 4.11. Dinamica subvențiilor în calcul la un hectar de teren agricol în profilul regiunilor de dezvoltare (lei/ha)

Sursa: Calculele autorilor în baza informației AIPA și Agenției Relații Funciare și Cadastru.

Un nivel ce depășește media subvenționării pe republică se atestă în UTA Găgăuzia -309,5 lei/ha și regiunea Centru -309,3 lei/ha. În regiunea Sud se atestă că la fiecare hectar de teren agricol în 2015-2017 au fost alocate 253,1 lei sau cu 7,9 lei mai puțin decât în medie pe republică. În regiunea de Nord s-a

constatat cel mai scăzut nivel de subvenționare -213,2 lei/ha sau cu 48 lei mai puțin decât în mediu pe republică.

Datele prezentate în Figura 4.11 ne atestă creșterea în dinamică a nivelului subvenționării ceea ce este un rezultat al majorării considerabile a fondului de subvenționare în perioada 2015-2017 față de perioada 2012-2014.

Creșterea nivelului de subvenționare este cel mai important mijloc prin care se pot direcționa banii astfel încât să poată fi atinse obiectivele de dezvoltare a agriculturii și a spațiului rural. În acest context menționăm, că măsurile de sprijin trebuie să asigure o utilizare eficientă a mijloacelor de subvenționare.

Dat fiind faptul, că până în prezent nu există o metodologie clară vizînd aprecierea eficienței economice a mijloacelor subvenționării ne vom exprima propria opinie. Considerăm, că criteriul de bază în determinarea eficienței economice constă în depășirea ritmului de creștere a veniturilor din vânzări față de ritmul de creștere a sumelor alocate de subvenții, adică Rc%VV>Rc%Subv. Totodată menționăm că principalii indicatori ce exprimă eficiența utilizării mijloacelor de subvenționare trebuie să fie:

- veniturile din vânzări în calcul la un leu de subvenții;
- profilul brut la un leu de subvenții.

Dinamica acestor indicatori este prezentată în Tabelul 4.17.

Tabelul 4.17. Eficiența utilizării mijloacelor de subvenționare în întreprinderile agricole ale regiunii Centru în dinamică

Indicatorul	2015	2016	2017
1. Suma subvențiilor autorizate, mii lei	218403,0	198154,9	269358,9
2. Ritmul de creștere a sumelor de subvenții față de anul 2015, %	X	90,73	123,33
3. Veniturile din vânzări, mii lei	3030984,8	3586191,7	3469941,9
4. Ritmul de creștere a veniturilor din vânzări față de anul 2015, %	X	118,32	114,48
5. Profitul brut, mii lei	587583,8	737408,5	820305,4
6. Ritmul de creștere a profitului brut față de anul 2015, %	X	125,5	139,61
7. Revine la un leu de subvenții autorizate, lei: - Venituri din vânzări - Profit brut	 13,88 2,69	 18,1 3,72	 12,88 3,05

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor AIPA și Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Calculele efectuate în Tabelul 4.17 denotă o creștere semnificativă în dinamică a sumei subvențiilor. În comparație cu anii 2015-2016 creșterea subvențiilor în întreprinderile agricole a regiunei Centru a alcătuit respectiv 23,33% și 35,93%. Paralel se constată creșterea veniturilor din vânzări față de anul 2015 cu 14,48%, iar în comparație cu anul 2016 se atestă o scădere de 3,24%. Concomitent, profitul brut are un caracter descendent de creștere. În anul 2017 față de anul 2015 profitul brut s-a majorat cu 39,61% iar față de anul 2016 cu 11,24%.

Comparând ritmul de creștere a subvențiilor și veniturilor observăm, că ritmul de creștere a veniturilor este mai mic decît cel al subvențiilor, ceea ce atestă că are loc reducerea eficienței utilizării subvențiilor. Aceasta se confirmă și de reducerea veniturilor la un leu de subvenții în anul 2017 față de anul 2015 cu 7,2% , iar față de anul 2016 cu 28,84%.

O situație instabilă se atestă și în cazul aprecierii eficienței economice a subvențiilor dupa profitul brut. În anul 2017 față de anul 2015 are loc creșterea profitului brut la un leu de subvenție cu 13,4%, însă în comparație cu anul 2016 acesta a scăzut cu 18%.

Deci, putem concluziona că odata cu creșterea nivelului de subvenționare are loc reducerea eficienței economice ceea ce se manifestă prin diminuarea veniturilor din vânzări și a profitului brut la un leu de subvenții. În situația creată considerăm că sunt necesare măsuri de monitorizare a structurii subvențiilor în profilul măsurilor de sprijin și folosirea lor concretă țintită pe obiectiv.

Pentru a identifica impactul mijloacelor de subvenționare asupra rezultatelor financiare și a rentabilității am efectuat gruparea întreprinderilor agricole din regiunea Centru după suma subvențiilor la un hectar de teren agricol utilizând informația din Anexa 25.

Tabelul 4.18. Influența nivelului de subvenționare la modificarea profitului din vânzarea produselor agricole (în medie 2015-2017)

Indicatorul	Grupele de întreprinderi agricole după suma subvențiilor la un hectar de teren agricol, lei				Total, în medie
	fără subvenții	mai putin de 200,0	200,1-600,0	mai mult de 600,0	
1. Numărul de întreprinderi în grupă	10	25	20	13	68
2. Suma subvențiilor la un hectar de teren agricol în medie pe grupă, lei	0	83,1	325,9	1182,7	352,53
3. Suprafața terenului agricol în medie pe întreprindere, hectare	281,2	465,6	455,7	445,6	368,0
4. Costuri de producție la un hectar de teren agricol, lei	3445,64	5376,25	6325,08	8576,53	6141,15
5. Revine la un hectar de teren agricol, lei:					
- venit din vânzarea produselor agricole	3748,46	6456,83	8067,72	11740,78	7309,79
- profit din vânzarea produselor agricole	302,82	1080,58	1742,63	3164,25	1168,64
6. Rata rentabilității produselor agricole, %	8,79	21,11	27,55	36,89	19,03

Sursa: Calculele autorilor în baza informației din întreprinderile agricole selectate.

Rezultatele grupării după acest criteriu (Tab. 4.18) ne-au permis să constatăm că 14,7% de întreprinderi agricole în perioada 2015-2017 n-au beneficiat de subvenții necătând la faptul că acestea dispun de cele mai mici suprafețe de terenuri agricole – 281,2 ha în medie pe entitate. Concomitent cu nivelul redus al costurilor de producție la hectar, profitul din vânzarea produselor agricole în această grupă constituie doar 302,82 lei. Rata rentabilității are un nivel scăzut – 8,79% ceea ce nu permite efectuarea reproducției simple.

Datele Tabelului 4.18 denotă că din numărul total de întreprinderi agricole în 36,8% (grupa a doua) suma subvențiilor constituie doar 83,1 lei la un hectar de teren agricol ceea ce este o mărime insuficientă. Totuși în această

grupă se constată că la fiecare hectar de teren agricol s-au investit aproape 5,4 mii lei și în rezultat s-a obținut profit în sumă de 1080,58 lei sau cu 777,76 lei mai mult decât în prima grupă. Rata rentabilității producției agricole a constituit 21,11% ceea ce permite efectuarea reproducției simple.

Întreprinderile grupei a treia unde suma subvențiilor la 1 ha de teren agricol constituie 325,9 lei costurile de producție s-au mărit față de primele două grupe respectiv cu 83,6% și 17,6% s-a obținut profit în sumă de 1742,63 lei la hectar sau mai mult decât în primele două grupe respectiv cu 1439,81 și 662,05 lei/ha. Rata rentabilității producției agricole în grupa a treia constituie 27,55% ceea ce permite efectuarea reproducției lărgite.

Din calculele efectuate în tabelul 4.18 rezultă că în perioada 2015-2017 19,1% din numărul total de întreprinderi au alocat subvenții la fiecare hectar de teren agricol în sumă de 1182,7 lei sau mai mult de 2,35 ori față de media pe totalitate. În această grupă se constată cel mai înalt nivel de investiții – circa 8,6 mii lei la hectar și respectiv cele mai majorate sume de venituri și profit. Astfel, suma profitului constituie 3164,25 lei/ha sau mai mult de 1,7 ori decât în medie pe totalitate. Rata rentabilității producției agricole este cea mai înaltă și constituie 36,89% ceea ce atestă că la fiecare leu de mijloace investite la producția agricolă întreprinderile grupei a patra au obținut aproape 37 bani de profit, fapt ce permite acestor entități să efectuieze reproducția lărgită.

Rezultatele investigațiilor (Tab. 4.18) ne atestă că creșterea nivelului de subvenționare a contribuit la majorarea:

- investițiilor la un hectar de teren agricol cu 5,1 mii lei sau aproape de 1,5 ori;
- veniturilor din vânzări cu 8,0 mii lei/ha sau de 2,13 ori;
- profitului din vânzarea produselor agricole cu 2,9 mii lei/ha sau cu 9,45 ori;
- ratei rentabilității producției agricole cu 28,1 puncte procentuale.

În cadrul cercetărilor efectuate am încercat să argumentăm nivelul optim al mijloacelor subvenționate. Calculele noastre ne demonstrează (Tab. 4.18) că în întreprinderile agricole selectate nivelul optim al subvenționării constituie circa 1200 lei la hectar (1182,7 lei în medie pe grupa a patra).

În pofida faptului că acest nivel de subvenționare este scăzut, totuși există rezerve de majorare a veniturilor din vânzare și a profitului din vânzarea produselor agricole. Din calculele efectuate (Tab. 4.18) am constatat că dacă întreprinderile agricole din grupele I, II și III ar aloca la fiecare hectar de teren

agricol 1200 lei de subvenții și majorînd costurile de producție până la 8500-8600 lei/ha atunci ar obține suplimentar:

- venituri din vânzări în sumă de 100,4 mil.lei

[(11740,78 lei/ha - 6091,00 lei/ha)×(23566 ha -5792,8 ha)];

- profit din vânzarea produselor agricole în sumă de 37,7 mil.lei

[(3164,25lei/ha-1042,01lei/ha)×(23566ha-5792,8 ha)].

Rezervele relevate ne argumentează că subvențiile alocate de către stat în susținerea producătorilor agricoli asigură creșterea considerabilă a veniturilor și a rezultatelor financiare.

Pentru determinarea influenței cantitative a nivelului de subvenționare și a investițiilor alocate la hectar asupra rezultatelor financiare am aplicat modelul de corelație și regresie care exprimă legătura dintre profitul din vânzarea produselor agricole la un hectar de teren agricol (Y_5) și următorii factori:

X1- suma subvențiilor la un hectar de teren agricol;

X2- costuri de producție la un hectar de teren agricol.

Rezultatele rezolvării modelului matematic ne-au permis să obținem următoarea ecuație de regresie:

$$Y_5 = -460,08 + 0,842 \times 1 + 0,288 \times 2 \qquad (4.16)$$

Coeficientul corelației multiple R=0,716 (Anexa 26) ne atestă despre existența legăturii strânse dintre indicatorul rezultativ și factorii incluși în modelul matematic. Coeficientul de determinare multiplă D=0,513 demonstrează că 51,3% din variația profitului la hectar este determinată de factorii incluși în model.

Analizând parametrii ecuației de regresie 4.16 constatăm următoarele:

- creșterea nivelului de subvenționare cu 1000 lei la hectar contribuie la majorarea profitului cu 842 lei/ha;
- creșterea costurilor de producție la hectar cu 1000 lei condiționează majorarea profitului cu 288 lei/ha.

Rezultatele grupării cât și a analizei regresionale ne permit să deducem că subvenționarea este unul din factorii principali ce asigură sporirea veniturilor din vânzări, rezultatelor financiare și a rentabilității producției agricole.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Investigațiile efectuate privind diagnosticul performanţelor economico-financiare în întreprinderile agricole ne-au permis formularea următoarelor concluzii:

1. Desfășurarea unei activități de producție eficiente necesită estimarea și analiza performanţelor eonomico-financiare pentru menținerea unui nivel corespunzător al autofinanțării și a capacității întreprinderilor în rambursarea datoriilor și reinvestirii tehnologice. În lucrare a fost aprofundat conținutul conceptului de performanţe economico-financiare prin delimitarea noțiunilor de profit, rata rentabilității, pragul rentabilității.

A fost elaborat modelul structural ce exprimă conexiunea dintre potențialul de producție, factorii de reglare și formarea rezultatelor financiare din activitatea operațională a întreprinderilor agricole.

2. În rezultatul cercetărilor autorii au constatat, că capacitatea de autofinanțare a întreprinderilor agricole din regiunea Centru se află la un nivel critic – 33,2% pe cînd normativul prevede ≥50%.

Deasemenea se atestă un nivel înalt al gradului de îndatorare – 66,8% și o situație nefavorabilă a solvabilității generale. Astfel, în perioda 2015-2017 sursele de finanțare a întreprinderilor agricole au depășit suma datoriilor doar de 1,5 ori (nivelul recomandat fiind de ≥2,0), ceea ce semnifică, că entitățile agricole nu dispun de surse proprii suficiente pentru finanțarea activității economice. Pentru redresarea situației financiare considerăm oportună relevarea rezervelor de majorare a veniturilor și a profitului care în consecință va determina creșterea surselor proprii de finanțare.

3. În lucrare s-au argumentat tendințele în evoluția veniturilor din vânzări per ansamblu și în profilul regiunilor de dezvoltare, s-a constatat că contribuția regiunilor de dezvoltare în obținerea veniturilor din vânzări este determinată de faptul, că acestea dispun de un potențial de resurse neomogen. Astfel, regiunea Centru dispune de un potențial de resurse mai mic decât regiunea Nord de 1,6-1,8 ori și totodată contribuie la obținerea veniturilor în proporție de 30,1%.

4. Rezultatele diagnosticului au demonstrat o tendință stabilă de creștere în dinamică a indicatorilor de rezultate financiare în întreprinderile agricole din regiunea Centru. Astfel, în perioada 2009-2011 profitul din activitatea operațională a constituit 23,8 mil.lei. În media 2015-2017 întreprinderile agricole din regiunea de Centru au obținut o majorare a profitului operațional față de perioada 2012-2014 de la 78,3 mil. lei până la 237,1 mil.lei sau de 2,03 ori. O creștere puternică este caracteristică și pentru profitul brut care în perioada 2015-2017 s-a majorat aproape de 1,9 ori față de media 2009-2011.

5. S-a constatat un caracter instabil în evoluția ratelor rentabilității în întreprinderile agricole din regiunea Centru. Totodată menționăm că proporțiile

de modificare a ratei resurselor consumate și utilizate implică aceleași tendințe în dinamica celorlalte rate de rentabilitate, ceea ce în opinia noastră se datorează relevanței informaționale înalte a acestei rate dar și a specificului ramural al întreprinderilor agricole. Rezultatele analizei factoriale ne atestă că creșterea acestei rate în dinamică cu 5,03 puncte procentuale este o consecinţă a majorării prețurilor de vânzare (cu 15,08 puncte procentuale). Concomitent, dinamica ascendentă a costurilor unitare a avut un impact negativ cauzând diminuarea ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate cu 4,59 puncte procentuale fiind consecința majorării prețurilor la carburanți, îngrășăminte, pesticide, semințe etc. Reducerea ponderii produselor agricole cu o rentabilitate înaltă în structura vânzărilor (legume, fructe, struguri) a influențat la scăderea acestei rate cu 6,18 puncte procentuale.

6. Analiza trendului profitului operațional și al profitului net în calcul la un hectar de teren agricol după funcția liniară ne-a permis să deducem că în perioada 2008-2018 profitul operațional s-a majorat în medie pe an cu 144,32 lei, iar profitul net – cu 134,38 lei. Efectuînd ajustarea analitică după ecuația trendului am elaborat pronosticul profitului operațional și a profitului net în calcul la un hectar de teren agricol până în anul 2025. Ritmul mediu anual de creștere în perioada 2019-2025 v-a constitui în cazul profitului operațional 6,94%, iar a profitului net − 5,97%. Considerăm că pentru a asigura în următorii cinci ani corespunderea valorilor efective cu datele pronosticului este necesară implimentarea măsurilor ce vor diminua incertitudinea asupra producției agricole și vor contribui la identificarea pieţelor noi de desfacere a produselor autohtone.

7. Aplicarea metodei de corelație și regresie ne-a permis obținerea ecuațiilor de regresie a profitului din vânzarea produselor la un hectar de suprafață productivă cu următorii factori: costuri de producție la hectar, productivitatea culturilor agricole. Valorile coeficienților de regresie ne demonstrează că pe seama majorării costurilor de producție la hectar cu o mie lei profitul la 1 ha scade: la grâu cu 571 lei; la porumb cu 693 lei, iar la floarea soarelui cu 180 lei. Concomitent creșterea productivității cu 1q la hectar contribuie la majorarea profitului: la grâu cu 148,57 lei la porumb cu 158,07 lei și la floarea soarelui cu 376,22 lei. Deasemenea au fost obținute ecuațiile de regresie a ratei rentabilității produselor agricole în corelaţie cu costul unui chintal de produs și prețul mediu de vânzare. În baza ecuațiilor de regresie a fost elaborat pronosticul profitului din vânzarea produselor agricole.

8. Rezultatele analizei factoriale au constatat că în perioada 2016-2017 față de perioada 2014-2015 costul unitar la principalele produse agricole a avut un impact negativ la modificarea profitului și a ratei rentabilității. Astfel, s-a cuantificat influența costului unitar în profilul articolelor de calculație la reducerea ratei rentabilității. S-a demonstrat că cota preponderentă la majorarea costului unitar și respectiv la reducerea ratei rentabilității la grâu o dețin articolele: îngrășăminte și

pesticide – 47,08%, produsele petroliere -18,53% și semintele -16,1%; la porumb și floarea soarelui cota preponderentă revine: costurilor indirecte de producție (35,5%-41,09%), îngrășămintelor și pesticidelor (24,8%-22,42%), semințelor (14,7%-23,9%).

9. În urma cercetărilor efectuate s-a precizat sistemul de indicatori și metodologia de calcul a rezultatelor financiare din activitatea operațională a întreprinderilor agricole. Considerăm că principalul indicator al acestui sistem este pragul rentabilității calculul căruia propunem după productivitatea minimă a culturilor agricole. S-a constatat că în media 2015-2017 la întreprinderile selectate productivitatea minimă a constituit: la grâu 22,35 q/ha; orz -16,54 q/ha; porumb -24,58q/ha; floarea soarelui - 7,85 q/ha. Calculele efectuate demonstrează depășirea pragului rentabilității la grâu cu 34,4%, orz cu 26,2%, porumb cu 37,5% și floarea soarelui cu 60,85%, fapt ce atestă că aceste produse sunt profitabile.

10. A fost determinată suficiența profitului pentru efectuarea reproducției simple și lărgite. Astfel, s-a calculat cuantumul minim al profitului la hectar pe perioade multianuale care ne atestă că în media 2016-2017 s-a obținut profit la hectar suficient pentru efectuarea reproducției simple și lărgite doar la floarea soarelui și orz, deoarece suma efectivă depășește cuantumul minim pentru reproducția lărgită respectiv cu 15,45% și 78,56%. Concomitent, la grâu și porumb suma efectivă a profitului la hectar este insuficientă pentru efectuarea atît a reproducției simple cît și lărgite, întrucât ea este mai mică decât cuantumul minim la reproducția simplă respectiv cu 11,74% și 46,53%.

11. În baza calculelor efectuate a fost determinată cota efectului direct − 45,4% și complimentar − 54,6% în formarea profitului la un hectar la grâu, când productivitatea constituie 35,2 q/ha. La nivelul productivităţii 40 q/ha cota efectului direct şi complementar în formarea profitului ocupă câte 50%. Creşterea randamentului peste 40 q/ha condiţionează majorarea ponderii efectului direct mai mult de 60%. S-a constatat că fluctuaţiile profitului care traduc riscul operaţional la nivel de întreprindere depind de următorii factori: veniturile din vânzări, ponderea costurilor constante, proximitatea faţă de pragul rentabilităţii a producţiei vândute efectiv.

12. În rezultatul cercetărilor am stabilit că pe măsura îndepărtării productivității efective față de pragul rentabilității profitul în calcul la hectar și la o unitate de produs are un trend crescător. Delimitarea zonelor de elasticitate a profitului ne-a permis să constatăm că cel mai înalt nivel de majorare a profitului se obține în diapazonul productivității reduse a porumbului– până la 20q/ha, deoarece creșterea productivității cu un q/ha asigură majorarea profitului cu 5,26 lei.

13. Dezvoltarea agriculturii pe cale dinamică poate fi realizată în baza unui sistem eficient de subvenționare. Rezultatele grupării întreprinderilor agricole după suma subvențiilor la un hectar de teren agricol ne-a demonstrat, că creșterea

nivelului de subvenționare contribuie la majorarea profitului la hectar de 9,45 ori și a ratei rentabilității cu 28,1 puncte procentuale. Parametrii ecuației de regresie ne constată că creșterea nivelului de subvenționare cu o mie lei la hectar asigură majorarea profitului cu 842 lei.

În rezultatul cercetărilor efectuate în prezenta lucrare s-a precizat metoda de estimare a rezultatelor financiare și s-au formulat următoarele recomandări vizând sporirea performanţelor economico-financiare în întreprinderile agricole:

1. Se propune definirea profitului ca fiind principalul criteriu de apreciere a eficienței economice și a performanțelor întreprinderii ce exprimă rezultatele utilizării factorilor de producție și legătura cu strategia de dezvoltare a întreprinderii.

2. Pentru estimarea rezultatelor financiare din activitatea operațională a întreprinderilor agricole propunem următorii indicatori: marja de contribuție, productivitatea minimă (pragul rentabilității), costul unitar variabil, costuri constante în calcul la hectar, profitul efectiv în calcul la hectar și la un chintal de produs, profitul minim în calcul la hectar, marja de securitate, rata rentabilității. Totodată propunem algoritmul de calcul bazat pe aplicarea pragului rentabilității și analizei marginale. Aplicarea acestor indicatori în procesul didactic și în practica întreprinderilor agricole va permite diagnosticarea rezultatelor financiare în funcție de efortul entității și strategia de dezvoltare a acesteia.

3. Drept criteriu de bază în adoptarea deciziilor manageriale considerăm necesară dimensionarea legăturii dintre rezultatul financiar și eforturile depuse pe ansamblul activității operaționale. În acest context propunem formula de calcul și aplicarea în procesul didactic și activitatea practică a **ratei profitului operațional** ce exprimă gradul în care cheltuielile activității operaționale generează profit.

4. Pentru sporirea performanţelor economico-financiare în întreprinderile agricole din regiunea Centru propunem realizarea următoarelor măsuri:

- monitorizarea evoluției pragului de rentabilitate în scopul evitării creșterii acestuia;
- implementarea tehnologiilor conservative de lucrare a solului Mini-Till și No-Till ce contribuie la creșterea productivității cu 10,4%, reducerea consumului de combustibil cu 35% și majorarea ratei rentabilității cu 23,9 puncte procentuale.
- asigurarea întreprinderilor agricole cu soiuri de culturi autohtone rezistente la secetă, boli și dăunători avînd și o productivitate mai înaltă față de soiurile străine.

5. În scopul relevării rezervelor de majorare a profitului şi al rentabilităţii propunem aplicarea în procesul didactic și în adoptarea deciziilor manageriale a algoritmului de calcul și analiză a elasticității profitului la o unitate de produs și a cuantumului minim al profitului pentru efectuarea reproducției simple și lărgite în agricultură.

6. Pentru a asigura obiectivitate, transparență și eficientizare a subvențiilor se propune AIPA metoda de calcul a eficienței economice a subvențiilor și nivelul optim argumentat al alocării mijloacelor de subvenționare la un hectar de teren agricol și recomandăm în primul rând, repartizarea acestora către măsurile ce diminuiază impactul secetei și a altor factori climaterici nefavorabili asupra producției agricole.

7. Considerăm, că pentru redresarea stabilităţii financiare în agricultură este nevoie de:

- implimentarea unui sistem argumentat de subvenţionare de către stat, care trebuie să acopere disproporţia dintre preţurile la îngrăşăminte, substanţe chimice şi carburanţi, ce va contribui la sporirea eficienţei activităţii operaţionale;
- pentru a ridica gradul de obiectivitate în aprecierea solvabilităţii întreprinderilor agricole intervalul optim al ratei lichidităţii curente trebuie redus de la 2,0-2,5 până la 1,0-1,5;
- în vederea sporirii stabilităţii financiare şi a eficienţei activităţii operaţionale în întreprinderile agricole este necesară respectarea tehnologiilor de producţie, utilizarea raţională a pământului, resurselor materiale şi umane, cât şi reacţionarea oportună la schimbările factorilor climaterici şi a mediului concurenţial.

8. Pentru evitarea riscului de faliment în întreprinderile agricole considerăm necesară constituirea unei marje de securitate care să asigure depăşirea punctului critic de rentabilitate cu 10-15%, identificând totodată şi măsura în care o scădere a volumului vânzărilor sau a creşterii costurilor fixe şi variabile pot cauza scăderea profitului.

BIBLIOGRAFIE

În limba română

1. ADOCHIŢEI, M. Finanţele întreprinderii / Universitatea Româno-Americană, Bucureşti, 2002.
2. AIPA (Agenția de Intervenții și Plăți pentru Agricultură). Regulamentele de subventionare 2017-2021 (accesat 01.06.2018). Disponibil: http://aipa.gov.md/ro/content/regulamentele-de-subventionare-2017-2021.
3. AIPA. Măsurile de sprijin aferente Regulamentului de subvenționare 2017-2021 (accesat 14.07.2018). Disponibil: http://aipa.gov.md/ro/www.aipa.gov.md/ sites/default/files/Masuri2017-2020.pdf.
4. AIPA. Posibilități de finanțare (accesat 09.09.2018). http://aipa.gov.md/ro/content/posibilit%C4%83%C8%9Bi-de-finan%C8%9Bare.
5. AIPA. Rapoarte, date statistice (accesat 03.09.2018). Disponibil: http://aipa.gov.md/ro/rapoarte.
6. AIPA. Statistica online pentru anul de subvenționare selectat (accesat 10.09.2018). Disponibil: https://aipa.cia.md/aipa/ f?p=140:9999:932746 9365151::NO::P9999_YEAR:6.
7. ANA, Gh. I. Profitul: concept, norme, politici. Bucureşti: Ed. Economică, 1998. 184 p. ISBN 973-590-129-3.
8. Analiza activitatii de creditare a bancilor comerciale din Republica Moldova în trimestrul II 2010 (accesat 15.09.2018). Disponibil: http://www.bank.md/analiza/ Analiza%20activitatii%20de%20creditare%20a%20bancilor%20comerciale%20din%20Republica%20Moldova%20in%20trimestrul%20II%202010-476.html.
9. ANTONIU, N. și alții. Finanţele întreprinderilor, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1993, p.114.
10. ANUARUL statistic al Republicii Moldova pentru anul 2017, Chișinău, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2017. 486 p. ISBN 978 9975-53-928-9.
11. BAJURA, T. Economia agrară şi dezvoltarea spaţiului rural: monografie. Chişinău: USM, 2007. 155 p. ISBN 978-9975-70-164-8.
12. BAJURA, T. și alții. Tarife de costuri în agricultură (Ghid practic). Chișinău: IEFS, 2017, 161 p. ISBN 978-9975-3171-3-9.
13. BALANUŢĂ, V. Analiza rentabilității venitului din vânzări ale întreprinderilor prin prisma aportului propriu al colectivului de muncă. In: Analele ştiinţifice ale ASEM. 2010, p. 310-312. ISSN 1857-1433.
14. BALTAG, G. Analiza cost-beneficiu (ACB), instrument de optimizare a alocării de resurse în proiectele investiţionale. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova, 2015, vol. 43: Economie, p. 50-53. ISBN 978-9975-64-275-0.

15. BALTAG, G., BARANOV, E. Studiul rentabilităţii producţiei cărnii de porc. In: Akademos. 2015, nr. 2(37), p. 122-126. ISSN 1857-0461.
16. BATÎRU, Gr. Agricultura conservativă. Măsuri de adaptare la schimbările climaterice în agricultură. Chișinău, 2015.
17. BĂDICU, G. De la rezultatul financiar la rezultatul global. O nouă abordare contabilă. In: Republica Moldova: 20 de ani de reforme economice: materialele conferinței științifice internaționale, Chişinău: ASEM, 2011, vol. 2, p. 322-325.
18. BĂDICU, G. Profitul-etalon de evaluare a performanţelor financiare. In: Economica. 2012, nr. 4, p.114-120. ISSN 1810-9136.
19. BĂTRÂNCEA, M. Analiza economică şi financiară. Studii de caz. Cluj Napoca: Dacia, 2002.
20. BISTRICEANU, Gh. şi alţii. Lexicon de finanţe- Credit, Contabilitate şi Informatică Financiar- Contabilă. vol.I. Bucureşti: Ed.Didactică şi Pedagogică, 1981.
21. BNS (Biroul Naţional de Statistică). Indicatorii principali în agricultură (accesat 22.02.2017). Disponibil: http://www.statistica.md/ pageview.php?l=ro&idc=315&id=2278
22. BNS. Anuarul statistic ”Chișinău în cifre” (accesat 18.01.2017). Disponibil: http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&id=2726.
23. BNS. Cultura plantelor (accesat 25.12.2016). Disponibil: http://www.statistica.md/pagewiew.php?l=ro&idc=315&id=2279.
24. BNS. Generarea bazelor de date a Biroului Naţional de Statistică privind cultura plantelor (accesat 06.07.2017). Disponibil: http://www.statistica.md/ pageview.php?l= ro&idc=315&id=2282.
25. BNS. Statistica Economică (accesat 16.05.2018). Disponibil http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
26. BUJOR, T., GRINCIUC, L. Dezvoltarea rurală durabilă şi indicatorii de evaluare a ei. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2012, vol. 31: Economie, p. 261-266. ISBN 978-9975-64-194-4.
27. BUGAIAN, L. Managementul strategic al costurilor. Chișinău: CEP USM, 2007, 300 p. ISBN 978-9975-70-169-3.
28. BUGAIAN, L., CATANOI, V., COTELNIC, A. Antreprenoriat: inițierea afacerii. Chișinău: UTM, Ed.Elena-V.I. SRL, 2010, 344 p. ISBN978-9975-9649-4-4.
29. BURBULEA, R. MELNIC, V. Tendinţe de dezvoltare a strategiilor de poziţionare pe piaţă a întreprinderilor agroalimentare. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2018, vol. 50: Economie, p.151-154. ISBN 978-9975-64-271-2.

30. BUŞE, L. Analiza economico-financiară. Bucureşti: Ed. Economică, 2005. 423 p. ISBN 973-709-185-X.
31. CAINAREAN, Gh, JIGĂU, Gh, GALUPA, D. Managementul durabil al terenurilor. Chișinău, 2015. 192 p. ISBN 978-9975-53-493-2.
32. CAPRON, M., Contabilitatea în perspectivă. Bucureşti: Ed. Humanitas, 1994. 167 p. ISBN973-28-0484-X.
33. CATALOGUL soiurilor de plante ale Republicii Moldova pentru anul 2017 (ediţie oficială), Chişinău, 2017, 132 p.
34. CATAN, P. Managementul sporirii eficienței econoimce a potențialului de producție în sectorul agrar (în baza materialelor unităților agricole ale RM): autoreferatul tezei de doctor habilitat în ştiințe economie. Chișinău, 2010. 39 p.
35. CERBARI, V. No Till - sistem de agricultură care protejează solul. In: Agricultura Moldovei. 2011, nr. 8-9, p. 9-14. ISSN 0582-5229.
36. CERTAN, S., CERTAN, I. Perspective şi provocări privind dezvoltarea agriculturii prin prisma integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2013, vol. 37: Economie, pp. 125-130. ISBN 978-9975-64-252-1.
37. CHIRILOV, N. Utilitatea analizei relației cost-volum-profit în metoda direct-costing pentru procesul decizional. In: Studia Universitatis Moldaviae. Seria Ştiințe exacte și economice. 2016, nr. 7(97), p. 91-96. ISSN 1857-2073.
38. CIMPOIEŞ, D. O clasificare internaţională a exploataţiilor agricole: repere conceptuale. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2013, vol. 37: Economie, p. 77-82. ISBN 978-9975-64-252-1.
39. CIMPOIEŞ, L. Eficienţa alocării subvenţiilor în sectorul agricol din Republica Moldova. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2013, vol. 37: Economie, p. 266-271. ISBN 978-9975-64-252-1.
40. CIORNÂI, N., BLAJ, I. Economia firmelor contemporane. Chişinău: Ed. Prut Internaţional, 2003. 311 p. ISBN9975-69-462-4.
41. COJOCARI, A. Aprecierea generală şi factorială a profitului brut şi eficiența utilizării acestuia. In: Dezvoltarea economică în contextul aspiraţiei de integrare europeană: perspective şi realizări. Conferința ştiințifică internațională, 23-24 octombrie. Chişinău: ASEM, 2009, p. 465-469. ISBN 978-9975-70-915-6.
42. COJOCARI, A. Profitul - un indicator financiar de bază al evaluării întreprinderii. In: Materialele simpozionului internațional al tinerilor cercetători, (29-30 aprilie 2004). Chişinău: ASEM, 2004, vol 1, p. 339-341. ISBN 9975-75-239-X.

43. COJOCARU, C. Analiza economico-financiară a explotaţilor agricole şi silvice. Bucureşti: Ed. Economica, 2000. 560 p. ISBN 973-590-285-0.
44. COJOCARU, M. Argumentarea eficienței afacerilor prin analizarea pragului de rentabilitate. In: Economica. 2007, nr. 2(33), p. 84-91. ISSN 1810-9136.
45. CRECANĂ, C. Analiza afacerilor. Bucureşti: Ed. Economică, 2002. 286 p. ISBN973-590-700-3.
46. CRECANĂ, C. Analiza economico-financiară (Industrie, Agricultură). Bucureşti: Ed. Economică, 2006. 208 p. ISBN973-709-128-0.
47. CRECANĂ, C. Rentabilitatea întreprinderilor mici şi mijlocii. Bucureşti: Ed. Economica, 2000. 224 p. ISBN 973-590-332-6.
48. CREŢOIU, Gh., CORNESCU, V., BUCUR, I. Economie. Bucureşti: ALL Beck, 2003. 665 p. ISBN 973-6552-54-3.
49. DICȚIONAR de economie. Bucureşti: Ed. Economica, 2001. 520 p. ISBN973-590-540-X.
50. DINCĂ, M. Sistemul de indicatori ai rezultatelor economico-financiare ale firmei. Craiova: Ed. Scrisul Românesc, 2001, 228 p.
51. DOBROTĂ, N. Economia politică. Bucureşti: Ed. Economică, 1997. 591 p.
52. DOBROTĂ, N., CIUCUR, D., COSEA. M. și alții. Economie politică. Bucureşti: Ed. Economică, 1995.
53. DOGA, V., BAJURA, T. și alții. Strategia de dezvoltare a sectorului agroalimentar în perioada anilor 2006-2015. In: Economie și dezvoltare rurală. 2007, 74 p.
54. DOGA, V., BURBULEA R. Consideraţii generale privind activităţi agricole şi neagricole în spaţiul rural. In: Economica. 2008, p. 14. ISSN 1582-6260.
55. DOGA, V., GANGAN, S., BANCIVANJI, L. Activitatea neagricolă a businessului mic în economia rurală. In: Buletinul Ştiinţific al Universităţii de Stat „B.P. Hasdeu", Cahul. 2013, nr 2(10), p. 32-39. ISSN 1875-2723.
56. DOMBROVSCHI, I. Estimarea rezultatelor activităţii operaţionale în întreprinderile agricole sub aspect dinamic. In: Studii Economice. 2011, nr. 3-4, p. 420-426. ISSN 1857-226X.
57. DORNEANU, E. Diagnosticul financiar al firmei cotate pe piața de capital. Iași: Ed. TIPO MOLDOVA, 2008, 226 p. ISBN 978-973-168-016-3.
58. DUCĂ, I., GHERGHINA, R. Performanța financiară a întreprinderii, între realitate și cach-flow. In: Studia Universitatis "Vasile Goldiș". Arad, Științe Economice, 2008, p.518-523.

59. EROS-STARK, L., PANTEA, I. M.. Analiza situației financiare a firmei. Elemente teoretice, studii de caz. București: Ed. Economică, 2001, 302 p. ISBN 973-590-477-2.
60. FELEAGĂ, N., MALCIU, L., BUNEA, S. Bazele contabilităţii. O abordare europeană şi internaţională. Bucureşti: Ed. Economică, 2002. 280 p. ISBN 973-5907-15-1.
61. FONDUL Provocările Mileniului Moldova. Tranziția la agricultura performantă (accesat 25.05.2018). Disponibil: http://www.mca.gov.md/ro/aim_and_objectives_Tr.html.
62. GANGAN, S., BURBULEA, R., DOMBROVSCHI, I. Metode de determinare a factorilor de influenţă asupra dezvoltării pieţei agroalimentare. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2008, vol. 22: Economie, p. 211-213. ISBN 978-9975-64-133-3.
63. GANGAN, S., IGNAT, A. Evoluţia drepturilor de proprietate în sectorul agricol al Republicii Moldova. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2013, vol. 37: Economie, p. 112-116, ISBN 978-9975-64-252-1.
64. GHEORGHIU, A. Analiza economico-financiară la nivel microeconomic. Bucureşti: Ed. Economică, 2004. 320 p. ISBN 973-709-029-2.
65. GHEORGHIU, A. Analiza rentabilității firmei. In: Tribuna Economică. 2002, nr. 13, p. 25-30. ISSN 1018-0451.
66. GORTOLOMEI, V. Modalităţi de analiză a rezultatelor financiare în unităţile comerciale. In: Republica Moldova 20 ani de reforme economice: materialele conferinței științifice internaționale, 23-24 septembrie. Chişinău: ASEM, 2011, vol. II, pp. 145-147. ISBN 978-9975-75-586-3.
67. GUST, M. Evaluări ale riscului de exploatare cu ajutorul pragului de rentabilitate. In: Finanțe, Credit, Contabilitate. 1999, nr. 1, pp. 6-15; nr. 2, pp. 9-18.
68. GUST, M., coordonator. Analiza economico-financiară. Bucureşti: Ed. Independenţa Economică, 2003. 344 p. ISBN 973-8112-49-4.
69. HELFERT, Erich A. Tehnici de analiză financiară: ghid pentru crearea valorii. Ed. a 11-a. București: BMT Publishing House, 2006. 560 p. ISBN 978-973-87371-3-3.
70. HEYNE, P. Modul economic de gîndire: mersul economiei de piaţă liberă. Bucureşti: Ed. Didactică şi Pedagogică, 1991. 476 p.
71. HOTĂRÂRE nr. 60 din 04.02.2010 cu privire la crearea Agenției de Intervenții și Plăți pentru Agricultură. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova 2010, nr. 20-22, art. 98.
72. HOTĂRÂRE nr. 135 din 24.02.2014 cu privire la modul de repartizare a mijloacelor fondului de subvenţionare a producătorilor agricoli: (accesat 23.10.2018). Disponibil: http://lex.justice.md/md/351872/

73. HOTĂRÎRE nr. 455 din 21.06.2017 cu privire la modul de repartizare a mijloacelor Fondului Naţional de Dezvoltare a Agriculturii şi Mediului Rural. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova 2017, nr. 201-213, art. 537.
74. INCE (Institutul Național de Cercetări Economice). Tendinţe în Economia Moldovei. nr.30 (trim.II) 2018, Chişinău. ISSN 1857-3126. (accesat 14.11.2018). Disponibil: https://ince.md/uploads/files/1540287999_met_30_ro_site.pdf
75. INDICAŢIILE metodice privind contabilitatea costurilor de producţie şi calculaţia costului produselor şi serviciilor (accesat 14.11.2018). Disponibil: https://monitorul.fisc.md/NAS/ standardele_nationale_de_contabilitate.html.
76. IORDACHE, S., LAZĂR, C. Curs de economie politică. Bucureşti: Ed. Economică, 1999. 656 p. ISBN973-590-103-X.
77. IOSIF, Gh.W. Analiza profitului brut şi a ratei profitabilităţii. In: Tribuna Economică. 2002, nr. 33, pp. 33-35. ISSN 1018-0451.
78. IŞFANESCU, A., STĂNESCU, C., BĂICUŞI, A. Analiza economico-financiară (cu aplicații în societăţile comerciale, industriale, de construcţii şi transporturi). Bucureşti: Ed. Economică. 1999. 320 p. ISBN 973-590-145-5.
79. KEYNES, J.M. Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii şi a banilor. Bucureşti: Ed. Ştiinţifică, 1970. 749 p.
80. LEGEAl Republicii Moldova nr. 177 din 22.10.2015 pentru ratificarea Acordului de finanţare dintre Guvernul Republicii Moldova şi Comisia Europeană privind implementarea Programului ENPARD Moldova – suport pentru agricultură şi dezvoltare rurală. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2015, nr. 317-323, art. 576.
81. LEGEAl Republicii Moldova nr. 257-XVI din 27.07.2006 privind organizarea şi funcţionarea pieţelor produselor agricole şi agroalimentare. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2006, nr. 142-145 din 08.09.2006.
82. LEGEAl Republicii Moldova nr. 276 din 16.12.2016 cu privire la principiile de subvenţionare a producătorilor agricoli. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2017, nr. 67-71, art. 93.
83. LEGEAl Republicii Moldova nr. 312 din 20.12.2013 privind grupurile de producători agricoli şi asociaţiile acestora. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2014, nr. 47-48, pp. 3-7.
84. LEGEAl Republicii Moldova nr. 78-XV din 18.03.2004 privind produsele alimentare. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2004, nr. 83-87, art.431.

85. LEGEAl Republicii Moldova nr. 854-XII din 03.01.1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi (acesat 14.11.18). Disponibil: http://lex.justice.md/ index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311735
86. LITVIN, A., DELIU, N. Rolul subvenţiilor în susţinerea producătorilor agricoli. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2013, vol. 37: Economie, p. 240-243. ISBN 978-9975-64-252-1.
87. LITVIN, A., DOBROVOLSCHI, L. Subvenţionarea - ca modalitate de susţinere şi promovare a antreprenoriatului rural în Republica Moldova. In: Lucrări ştiinţifice, Uniersitatea Agrară de Stat din Moldova. 2013, vol. 37: Economie, pp. 227-231. ISBN 978-9975-64-252-1.
88. MARX, K. Capitalul. Vol. VII. Chișinău: Cartea Moldovenească. 610 p.
89. MOCANU, N., ȚURCANU, P., SPIVACENCO, A. Restructurare, dezvoltare și creștere economică în sectorul agrar. Monografie. Bălți, 2009, 228 p. ISBN 978-9975-64-166-1.
90. MOCANU, N. Managementul reformărilor în sectorul agrar al Republicii Moldova. Monografie. Chișinău, UASM, 2010, 214 p. ISBN 978-9975-4152-2-4.
91. MOLDOVANU, D. Curs de teorie economică. Chișinău: Ed. Arc, 2007.432 p. ISBN 978-9975-61-208-1.
92. MOROȘAN, I. Analiza economico-financiară (Metode şi tehnici). Bucureşti: Ed. Fundaţia România de Mâine, 2004. 284 p. ISBN973-582-888-X.
93. MOROI, E., COREȚCHI, B. Rolul întreprinderilor mici și mijlocii în ocuparea forței de muncă în Republica Moldova. In: Conferința științifică internațională „Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale". Chișinău, USM, 2018, p. 314-319.
94. MOVILEANU, P. Metodologia cercetării ştiinţifice şi rolul ei în dezvoltarea şi perfecţionarea cadrelor din comunităţile rurale. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2012, vol. 31: Economie, p. 735-748. ISBN 978-9975-64-235-4.
95. MOVILEANU, V. Abordări teoretice privind eficientizarea producţiei legumicole. In: Tribuna economică, București, 2010, nr. 4, p. 69-71.
96. MUNTENAU, G. I., ASKAR, M.M. Relaţia rentabilitate-risc economic la nivelul întreprinderilor. Metode utilizate pentru determinarea pragului de rentabilitate. In: Revista română de statistică. 2008, nr. 4, p. 37-44.
97. NAZAR, N. Rolul şi sistematizarea investiţiilor în economial Republicii Moldova. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2013, vol. 32: Contabilitate, p. 181-184. ISBN 978-9975-64-244-6.
98. NĂSTASE, M. Analiza factorială a rentabilității aferente producției-marfă totale. Studiu de caz S.C. Tohani S.A. In: Conferinţa ştiinţifică internaţională "Competitivitatea şi inovarea în economia cunoaşterii", (28-29 septembrie 2012), Chişinău, 2012. Vol. 1. p. 81-86.

99. NICOLESCU, O. Profitul şi decizia managerială. In: Tribuna Economică, Bucureşti, 1998. 192 p. ISBN973-9348-17-3.
100. NICULESCU, M. Diagnostic financiar. Vol. 2. Bucureşti: Ed. Economică, 2005. 384 p. ISBN 973-590-722-4.
101. NICULESCU, M. Diagnostic global strategic. Bucureşti: Ed. Economică, 1997. 455 p. ISBN973-9198-85-6.
102. OSMATESCU, M. Economia agrară: concepţii metodologice. Chişinău: UASM, 2000. 70 p.
103. PALADI, V., PRODAN, N. Analiza evoluției consumurilor și cheltuielilor. In: Analele Ştiinţifice ale ASEM. 2010, p. 298-304. ISSN 1857-1433.
104. PANĂ, I., PANĂ, V. Costurile, veniturile şi rentabilitatea în exploataţiile agricole. Craiova, 2000. 197 p.
105. PARMACLI, D., STRATAN, A. Concepţia calculelor indicatorilor eficienţei utilizării mijloacelor fixe. In: Buletinul Ştiinţific al Universității de Stat „B.P. Hasdeu", Cahul. Seria Ştiinţe Economice. 2011, nr. 1(5), pp. 61-72. ISSN 1857-2723.
106. PARMACLI, D., STRATAN, A. Eficienţa economică a producţiei agricole. Chişinău: IEFS, 2010. 112 p. ISBN 978-9975-4087-1-4.
107. Pentru ce au fost cheltuiți banii din subvenții (accesat 10.09.2018). Disponibil : http://www.budgetstories.md/bani-subventii-2014/
108. PETCU, M. Analiza economico-financiară a întreprinderii. Probleme, abordări, metode, aplicaţii. Bucureşti: Ed. Economică, 2003. 496 p. ISBN 973-590-902-2.
109. Politicile de subvenționare și eficiența fondului de subvenționare a agriculturii. (accesat 07.10.2017). Disponibil: https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/1379-politicile-de-subventionare-si-eficienta-fondului-de-subventionare-a-agriculturii.
110. POPA, A. Determinarea şi măsurarea performanţei entităţilor economice prin intermediul ratelor de rentabilitate. In: Dezvoltarea economică în contextul aspiraţiei de integrare europeană: perspective şi realizări: conferința științifică internațională, 23-24 octombrie. 2009. Chişinău, USM, 2009, p. 270-275. ISBN 978-9975-70-915-6.
111. PORTARESCU, S., SÂRBU, I. Informația – element de valoare în sistemul de management al economiei de piață. In: Economie și Sociologie, 2015, nr. 4, p. 39-42. ISSN 1857-4130.
112. PRISĂCARU, V., CARADJA, A. Dezvoltarea durabilă a agriculturii ca componentă și factor al dezvoltării durabile a mediului rural în Republica Moldova. In: Simpozion științific internațional „Dezvoltarea durabilă a mediului rural-realizări și perspective". Chișinău, UASM, Cadastru și Drept, p. 46-51. ISBN 978-9975-64-297-2.

113. PRODAN, N. Analiza punctului critic (pragului) de rentabilitate. In: Economica. 1995, nr. 1 p. 121-127. ISSN 1810-9136.
114. PRODAN, N. Analiza factorială a pragului de rentabilitate (aspect valoric). In: Problemele contabilităţii şi auditul în condiţiile globalizării: conf. intern., (15-16 aprilie 2005), p. 142-145. ISBN 9975-75-289-6.
115. PRODAN, N. Pronosticul vânzărilor în condițiile aplicării metodei punctului critic de rentabilitate. In: Strategii și modalități de intensificare a colaborării dintre Moldova și România în condițiile extinderii Uniunii Europene spre Est: materialele simp. șt. intern., Chișinău, 28-29 sept. 2000, p. 308-309.
116. Programul ENPARD Moldova – ratificat de Parlamentul Republicii Moldova (accesat 05.11.2018). Disponibil: http://maia.gov.md/ro/comunicate-de-presa/programul-enpard-moldova-ratificat-de-parlamentul-republicii-moldova.
117. RAIU, M. Pragul de rentabilitate. In: Tribuna Economică. 2009, nr. 12, p. 73. ISSN 1018-0451.
118. REGULAMENTUL privind condiţiile şi procedura de acordare a subvenţiilor în avans pentru proiectele start-up din Fondul naţional de dezvoltare a agriculturii şi mediului rural. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2018, nr. 176-180, art. 558.
119. RICARDO, D. Principiile economiei politice şi ale impunerii. Bucureşti: ANTET, 2001. 564 p. ISBN 973-8203-77-5.
120. RIZEA, A. Geneza și genetica profitului. In: Economistul. 2015, nr. 8. p. 4-7.
121. ROBU, V., ANGHEL, I., ŞERBAN, E. Analiza economico-financiară a firmei. Bucureşti: Ed. Economică, 2014. 510 p. ISBN 978-973-709-683-8.
122. SLOBODEANU, N., BALANUŢĂ, V. Analiza riscului economic pe baza metodei pragului de rentabilitate. In: Problemele contabilităţii şi auditului în condiţiile globalizării: conferința științifică internațională, (15-16 aprilie), Chișinău, ASEM, 2005, p. 159-161. ISBN 9975-75-289-6.
123. SMITH, A. Avuţia naţiunilor: cercetare asupra naturii şi cauzele ei. Chişinău: Universitas, 1992. 344 p. ISBN 5362009869.
124. SPĂTARU, L. Analiza economico-financiară (Instrument al managementului întreprinderilor). Bucureşti: Ed. Economică, 2004. 520 p. ISBN 973-590-926-X.
125. Standardul Naţional de Contabilitate „Cheltuieli”. In: Monitorul Oficial al RM, nr. 233-237 din 22.10.2013.
126. Standardul Naţional de Contabilitate „Particularităţile contabilităţii în agricultură”. In: Monitorul Oficial al RM, nr. 233-237 din 22.10.2013.
127. Standardul Naţional de Contabilitate „Prezentarea situaţiilor financiare”. In: Monitorul Oficial al RM, nr. 233-237 din 22.10.2013.

128. Standardul Naţional de Contabilitate „Venitul”. In: Monitorul Oficial al RM, nr. 233-237 din 22.10.2013.
129. STRATAN, A. Eficientizarea funcţionării sectorului agrar al RM: reflecţii, probleme, sugestii. Chişinău, 2007. 272 p. ISBN 978-9975-62-187-8.
130. STRATAN, A. Evoluţia economiei agriculturii RM: reflecţii, probleme, mecanisme economice. Chişinău, 2007. 380 p. ISBN 978-9975-62-190-8.
131. STRATEGIA naţională de dezvoltare agricolă şi rurală pentru anii 2014-2020. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2014, nr. 152, art. 451.
132. Subvențiile pentru agricultură în 2012: pentru ce, cui și unde au fost alocate? (accesat 07.11.2018). Disponibil : http://www.budgetstories.md/subventiile-pentru-agricultura-in-2012-pentru-ce-cui-si-unde-au-fost-alocate/.
133. SÂRBU, O., NIREAN, E. Economia Moldovei. Chișinău: UASM, 2015, 164 p.
134. ȘTEFEA, P. Analiza rezultatelor întreprinderii. Timișoara: Ed. Mirton, 2002, 183 p.
135. TABĂRĂ, N. Relevanța indicatorilor în măsurarea performanțelor întreprinderii. In: Economica, 2013, nr.1, p. 81-93. ISSN 1810-9136.
136. TCACI, N., TCACI, A., DOMBROVSCHI, I. Diagnosticul rezultatelor financiare prin intermediul pragului de rentabilitate. In: Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale: conferința științifică internațională jubiliară, USM, 2018, p.203-208.
137. TCACI, A., DOMBROVSCHI, I. Estimarea rezultatelor activităţii operaţionale în contextul analizei factoriale. In: Lucrări științifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2010, vol. 27: Contabilitate, p. 227-280. ISBN 978-9975-64-196-8.
138. TCACI, A., TCACI, N. Problemele stabilităţii financiare a întreprinderilor agricole din Republica Moldova. In: Modalităţi de eficientizare a sistemului economico-financiar în scopul dezvoltării economice durabile al Republicii Moldova: conferința științifică internațională, USM, 2013, p. 248-253.
139. TCACI, A., TCACI, N., COJOCARU, V. Aspectele analizei factoriale a rentabilităţii în întreprinderile agricole. In: Priorităţi strategice de modernizare inovaţională a economiei Republicii Moldova şi politici de dezvoltare durabilă la nivel mondial: conferința științifică internațională, Ed. a X-a, 30-31 octombrie 2015. Chişinău: USM, 2015, p. 81-88. ISBN 978-9975-71-711-3.
140. TCACI, N., TCACI, A. Particularităţile analizei rentabilității producţiei în întreprinderile agricole. In: Economica. 2009, nr. 4, p. 52-58. ISSN 1810-9136.

141. TCACI, N., DOMBROVSCHI, I. Analiza rezultatelor financiare din activitatea operațională a întreprinderilor agricole din Republica Moldova. In: Economica. 2017, nr. 4 (102), p. 83-95. ISSN 1810-9136.
142. TCACI, N., TCACI, A. Analiza gestionară: curs universitar. Chişinău: USM, 2013, 242 p. ISBN 978-9975-71-481-5.
143. TCACI, N., TCACI, A. Aplicarea metodei marjei de contribuţie în diagnosticul profitului. In: Politici şi mecanisme de inovare şi dezvoltare a proceselor economico-financiare şi sociale în plan naţional şi internaţional: conferința științifică internațională, ed. a IX-a, 31 octombrie - 01 noiembrie 2014. Chişinău: USM, 2014, p. 286-292. ISBN 978-9975-71-574-4.
144. TCACI, N., TCACI, A. Metodologia diagnosticării pragului rentabilităţii în întreprinderile agricole. In: Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe exacte și economice. 2012, nr. 2(52), p. 104-111. ISSN 1857-2073.
145. TCACI, N., TCACI, A. Unele aspecte ale diagnosticului pragului rentabilității. In: Contabilitatea şi auditul în contextul Integrării Economice Europene: tezele conferinței științifice internaționale, 5 aprilie 2013. Chişinău: ASEM, 2013, p. 272-276. ISBN 978-9975-4242-7-1.
146. TCACI, N., TCACI, A., DOMBROVSCHI, I. Diagnosticul riscului operaţional şi al elasticităţii profitului. In: Priorităţi strategice de modernizare inovaţională a economiei Republicii Moldova şi politici de dezvoltare durabilă la nivel mondial: conferința științifică internațională, Ed. a X-a, 30-31 octombrie 2015. Chişinău: USM, 2015, p. 74-81. ISBN 978-9975-71-711-3.
147. TIMOFTI, E. Eficiență și competitivitate în agricultură. Monografie. Chișinău: Complexul Editorial al IEFS, 2009, 296 p.
148. TIMOFTI, E. Analiza tendinţei în evoluţia rezultatelor financiare a sectorului întreprinderilor mici şi mijlocii din Republica Moldova. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2013, vol. 32: Contabilitate, p. 118-122. ISBN 978-9975-64-244-6.
149. TOBĂ, A., MALAI, A., TOBĂ, D. Teorie economică generală: manual. Chişinău: UASM, 2001. 288 p.
150. TOBĂ, D. Posibilităţile de creştere a profitului. In: Tribuna Economică. 2006, nr. 30, pp. 76-77. ISSN 1018-0451.
151. TOLMAŢCHI, S. Analiza rentabilității veniturilor din vânzări. In: Dezvoltarea economică în contextul aspiraţiei de integrare europeană: perspective şi realizări: conf. şt. intern., 23-24 oct. 2009. Chişinău, 2009, pp. 459-464. ISBN 978-9975-70-915-6.
152. TOMA, E. coordonator. Metodologie de estimare și evaluare a activităților de producție. București: Ed. Cartea Universitară, 2008. 177 p.

153. TOMIŢA, P. Metodele manageriale în întreprinderile agricole în condiţiile economiei concurenţiale. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2012, vol. 31: Economie, p. 20-25. ISBN 978-9975-64-235-4.
154. TOMIŢA, P. Subvenţionarea producţiei agricole în Republica Moldova şi în unele ţări ale UE. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2013, vol. 37: Economie, p. 72-77. ISBN 978-9975-64-252-1.
155. ŢIRIULNICOVA, N. ş.a. Analiza rapoartelor financiare. Instrumente, metode, procedee şi tehnici de aplicare a informaţiei contabil-financiare în procesul decisional. Ed. a II-a, rev. Chişinău: ACAP RM, 2011. 400 p. ISBN978-9975-78-995-0.
156. ŢURCANU, P., NIREAN, E. Asigurarea subvenţionată a riscurilor în agricultural Republicii Moldova. In: Ştiinţa agricolă. 2012, nr. 1, p. 87-91. ISSN 1857-0003.
157. ŢURCANU, P., NIREAN, E. Riscurile şi gestiunea lor în agricultură. In: Lucrări ştiinţifice, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. 2012, vol. 31: Economie, p. 292-298. ISBN 978-9975-64-235-4.
158. VÂLCEANU, G., ROBU, V., GEORGESCU, N. Analiza economico-financiară. Ed. a II-a. Bucureşti: Ed. Economică, 2005. 447 p. ISBN973-709-174-4.
159. ZAHARCO, S. Evaluarea eficienţei economice a întreprinderilor de procesare a legumelor şi fructelor din Republica Moldova. In: Economica. 2016, nr. 3(97), p. 18-29. ISSN 1810-9136.
160. ZAHARCO, S., TCACI, A. Analiza pragului de rentabilitate în unităţile agricole. In:. Problemele contabilității şi auditului în condițiile globalizării. Tezele conferinţei ştiinţifice internaţionale (15-16 aprilie). Chişinău: ASEM, 2005, p. 161-164. ISBN 9975-75-289-6.

În limba rusă

161. АЛТУХОВ, А.И. Совершенствование организационно-экономического механизма устойчивого развитья агропромышленного производства. В: журнале Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий, 2016,No7, стр. 2-11.
162. ВРОНСКИХ, М.Д. Изменение климата и риски сельскохозяйственного производства Молдовы. Кишинэу: „Grafema Libris" SRL, 2011, 560 с.
163. ВЛАДИМИРОВА, А.В. Направления развития системы управления финансовыми результатами сельскохозяйственных организаций. В: сборнике научных трудов „Научное обеспечение развития АПК в современных условиях". Ижевск, 2011, т. 2, с. 265-268.

164. ГЛАДКАЯ, Л.В. Оценка финансовых результатов деятельности агропредприятий. В: сборнике научных трудов „Экономика, организация и управление в АПК”. Вып. 2. Зерноград, 2004, с. 245-253.
165. КОВАЛЁВ, В.В. Финансовый менеджмент: теория и практика. М., Изд.: «Проспект», 2007, 532 с.
166. КОВАЛЕВИЧ, А.А., КОВАЛЕВИЧ, Ю.В. Формирование финансовых результатов деятельности организаций. В: сборнике научных трудов „Аграрный рынок: состояние и перспективы его развития”. Мичуринск, 2012, с. 90-96. ISBN 978-5-94664-257-6.
167. МАКЕЕВА, Т.Ю. Оценка и пути улучшения финансовых результатов деятельности предприятия. В: сборнике научных трудов „Агропромышленный комплекс: проблемные аспекты и перспективные направления”. Москва, 2014, с. 111-116.
168. ОНОФРЕЙ, А. ДУДОГЛО, Т. Исследование структуры экономического эффекта прироста урожаиности. Международная научно-практическая конференция «Инновационная экономика и устойчивое экономическое развитие: анализ проблем и перспективы». Universitatea Slavonă, 17-18 noiembrie 2016. Chişinău: Tipografia Asociaţiei lucrătorilor instituţiilor de învăţământ slavone din Republica Moldova, 2017.
169. ПАРМАКЛИ, Д.М., СТРАТАН, А.Н. Трактат о земле: значение, состояние, эффективность использования в сельском хозяйстве (монография). Кишинэу: INCE, 2016, 351с.
170. ПАРМАКЛИ, Д. М., ТКАЧ, Н. М. Влияние структуры эффекта на экономическую эффективность сельскохозяйственного производства. In: revista „Studia Universitatis Moldaviae”. Chișinău, CEP USM, 2016, nr.7 (97), p. 116-123.
171. ПАРМАКЛИ, Д. М., ТОДОРИЧ, Л.П. Проблемы экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий Республики Молдова. Комрат, Типография „Centrografic”, 2013, 207 с.
172. САВИЦКАЯ, Г. В. Анализ эффективности и рисков предпринимательской деятельности: методические аспекты. (монография). Москва: ИНФРА-М, 2017, 290 с.
173. САВИЦКАЯ, Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Учебник. 5-е изд., перераб. и доп. Москва: ИНФРА-М, 2009, 536 с. ISBN 978-5-16-003428-7.
174. САВИЦКАЯ, Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Учебник. 6-е изд., перераб. и доп. Москва: ИНФРА-М, 2018, 378 с. ISBN 978-5-16-006707-0.
175. ТОЛМАЧЕВА, И.В. Анализ показателей финансового сектора-приоритетнны для определения основных направлений обеспе-

чения финансовой безопасности Республики Молдова. Conferința științifica internațională jubiliară» Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale», Chișinău,USM,2018, pag.48-55.
176. ТЮКАВКИН, Н.М Методический аппарат анализа и оценки эффективности инновационной деятельности предприятия. В интернет-журнале: «Науковедение», 2016,Том,8,No1, hittp://naucovedenue.ru/PDF/12EVN 116.pdf(доступ свободный). Загл. с экрана. Яз.рус,англ. DOI:10.15862/12 EVN116.
177. ЧЕРНОВА, Ю.В. Анализ качества финансовых результатов деятельности сельскохозяйственных предприятий. В: Организационно-экономические условия модернизации АПК России: материалы междун. науч.-практич. конф. Москва, 2012, с. 535-538. ISBN 978-5-93055-320-8 .
178. ШЛЯПНИКОВА, Е.А. Классификация доходов, расходов и финансовых результатов в сельском хозяйстве. В: сборнике научных трудов „Инновационному развитию АПК и аграрному образованию - научное обеспечение". Ижевск, 2012, т. 3, с. 204-208.
179. ШЕРЕМЕТ, А.Д., САЙФУЛИН, Р.С. Методика финансового анализа. Москва, ИНФРА-М, 2002, 212 с.
180. ШЕРЕМЕТ, А.Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности. Учебник. М.: ИНФРА-М, 2006, 278 с.

În limba engleză

181. BOTTAZZI, G. Productivity, profitability and financial performance Author. In: Industrial and corporate change. 2008, vol. 17, Issue 4, p. 711-751.
182. CIMPOIEŞ, L. Agricultural subsidizing system and its efficiency: evidence from Moldova. In: Scientific Papers. Series Management, economic engineering in agriculture and rural development / UASVM Bucharest. - 2012. - Vol. 12(3). p. 29-32. ISSN 2284-7995.
183. HEYNE, P. The Economic Way of Thinking. Bucureşti: Ed. Didactică şi Pedagogică, 1991.
184. McCONNELL, C.R. Economics. San Francisco: Mc Graw-Hill, 1987. 905 p.
185. MOCANU, N. Identification of restructuring main directions of agrarian sector. In: Lucrări ştiinţifice, USAMV BT. Seria I. 2012, vol. 14(1), pp. 127-132. ISSN 1453-1410.
186. PINTEA, M.O., ACHIM, M.-V. Performance-en evolving concept. In: Analele Universității din Craiova, Seria Științe Economice, nr.2 (38), 2012, p.12.

187. RACU, A., CIMPOIEŞ, D. Some of the financial aspects of agricultural policy in the context of the farm efficiency in the Republic of Moldova. In: Scientific Papers, UASVM Bucharest. Series Management, economic engineering in agriculture and rural development. 2012, vol. 12(3), pp. 157-162. ISSN 2284-7995.
188. SÂRBU, O., NIREAN, E. Correlative aspects sustainable development of the agriculture and food security. In: Scientific papers, UASVM, Bucharest. Series Management, economic engineering in agriculture and rural development. 2012, vol. 12(1), pp. 215-220. ISSN 2284-7995.
189. SOANE, B.D. et al. No Till in northern, western and south-western Europe: A review of problems and opportunities for crop production and the environment. In: Soil and Tillage Research. 2012, vol. 118, pp. 66-87. DOI 10.1016/j.still.2011.10.015
190. SUSTAINET, Ea. Techical Manual for farmers and Field Extension Service Providers: Conservation Agriculture. Sustainable Agriculture Information Initiative, Nairobi, 2010.

ANEXE

ANEXA 1

Evoluția indicilor și structurii producţiei agricole, pe categorii de gospodarii în perioada 2010-2017

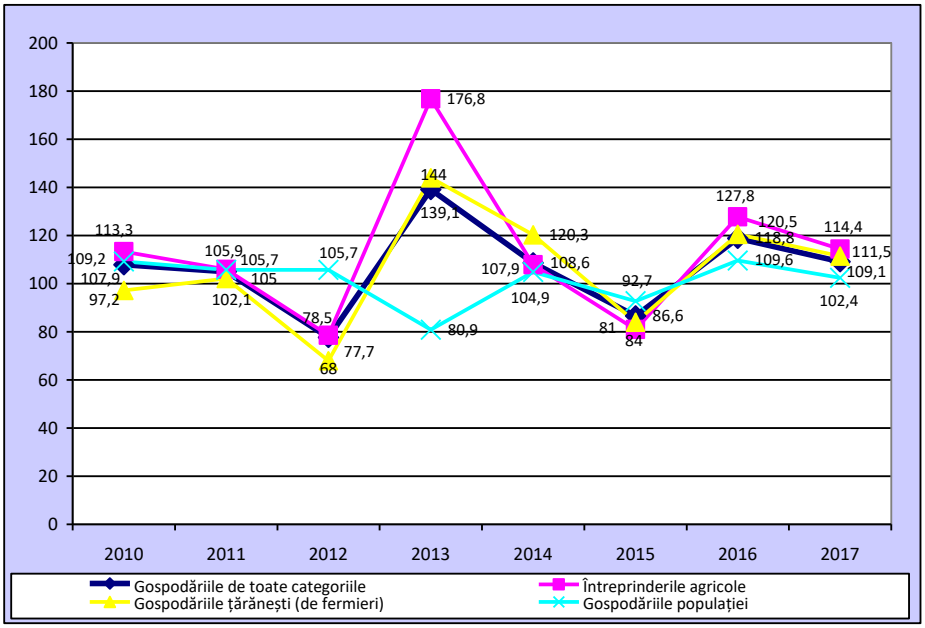

Figura A.1.1 Evoluția indicilor volumului producţiei agricole, pe categorii de gospodarii în perioada 2010-2017 (în procente)

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Anuarului Statistic al Republicii Moldova, 2018, p.275.

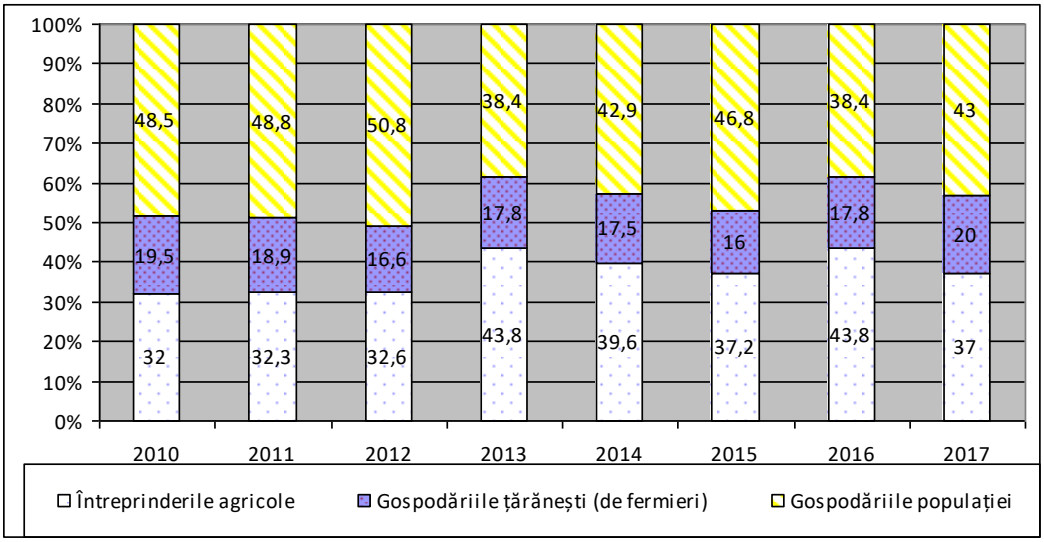

Figura A.1.2 Structura producţiei agricole, pe categorii de gospodării (în procente faţă de volumul total al producţiei)

Sursa: Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2017, p. 284; Moldova în cifre, 2018, p. 81.

ANEXA 2

Tabelul A.2.1 Dinamica veniturilor din vânzarea produselor agricole în calcul la un hectar de teren agricol în profilul raioanelor regiunii Centru al Republicii Moldova în perioada anilor 2012-2017, lei

Raionul	ANUL					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Anenii Noi	33091,46	41215,8	54736,70	60329,51	69080,54	74106,50
Călăraşi	1856,08	2432,19	3287,93	2785,19	2481,34	2965,52
Criuleni	4690,99	7671,16	8955,00	10211,84	11004,00	12400,90
Dubăsari	4576,51	6786,60	5973,24	10350,64	10875,31	12510,89
Hincesti	3779,20	4136,84	5070,93	7237,37	13330,46	14735,50
Ialoveni	1893,29	3638,80	6551,58	8631,17	6836,41	6436,62
Nisporeni	30,62	297,0	86,05	456,19	790,92	592,76
Orhei	4617,86	6668,52	7117,31	6918,36	8728,02	10697,41
Rezina	4212,32	5589,41	5772,70	6137,05	9350,09	9813,27
Straseni	3991,83	6328,31	6279,29	21883,39	13713,71	10233,64
Soldanesti	5763,03	7949,10	8159,23	10176,61	18346,53	19243,38
Telenesti	3751,81	6263,68	6140,46	6043,44	7584,01	7292,63
Ungheni	6532,96	7859,18	12023,20	12361,05	14054,53	16241,40

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

ANEXA 3

Tabelul A.3.1 Evoluția structurii veniturilor din vânzarea produselor agricole în entitățile regiunii Centru al Republicii Moldova în procente

Produse, ramuri	Anul					
	2012	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
I. Producția vegetală						
Grâu	12,85	15,03	14,73	13,35	13,65	12,73
Porumb	5,39	6,80	8,01	11,72	7,98	8,65
Floarea soarelui	20,82	21,08	18,63	18,34	18,60	17,69
Sfeclă pentru zahăr	0,78	1,61	1,11	0,51	0,38	0,22
Legume	1,69	1,41	1,20	1,27	0,63	0,59
Fructe și pomusoare	5,17	6,05	4,10	5,97	4,85	6,61
Struguri	3,26	2,96	2,53	3,18	1,92	3,23
Total producție vegetală	**49,96**	**54,94**	**50,31**	**54,34**	**48,01**	**49,72**
II. Producția animalieră						
Animale și păsări în masă vie	46,26	42,33	46,89	43,90	48,34	46,05
Lapte	0,93	1,14	1,40	0,95	0,67	0,86
Ouă	2,85	1,59	1,40	0,81	2,98	3,37
Total producție animalieră	**50,04**	**45,06**	**49,69**	**45,66**	**51,99**	**50,28**
Total producție agricolă	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

ANEXA 4

Tabelul A.4.1 Dinamica profitului brut (pierderii brute) în profilul raioanelor regiunii Centru al Republicii Moldova în perioada anilor 2012-2017, mii lei

Raionul	ANUL					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Anenii Noi	107627,2	147251,6	217939,7	193927,2	219326,8	165947,2
Călăraşi	2971,3	3817,7	4638,1	3276,3	3181,1	3333,4
Criuleni	10855,8	13040,6	17863,6	35924,0	53703,5	64282,1
Dubăsari	1630,9	3570,9	9185,9	15826,5	19404,1	21940,9
Hincesti	14691,2	15710,2	19665,9	28158,1	53459,3	63735,7
Ialoveni	4421,6	7914,9	12549,5	25758,9	32241,3	48913,8
Nisporeni	656,1	-245,5	-295,2	2616,0	2520,2	2015,5
Orhei	12853,4	15986,9	19307,0	33918,0	55855,4	73078,0
Rezina	6939,7	10730,3	9383,8	11306,5	34724,4	24629,3
Straseni	28954,9	40133,9	32642,5	114612,1	55233,8	124180,7
Soldanesti	13943,7	20252,7	21733,7	40658,9	109987,5	111342,5
Telenesti	6633,3	19884,1	22850,1	19969,0	38405,4	34166,4
Ungheni	14057,1	43228,1	55702,9	61632,2	59365,7	82739,9

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

ANEXA 5

Tabelul A.5.1 Dinamica profitului (pierderii) din activitatea operațională în profilul raioanelor regiunii Centru al Republicii Moldova în perioada anilor 2012-2017, mii lei

Raionul	ANUL					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Anenii Noi	34678,9	54823,9	126579,6	33897,8	40476,4	81075,1
Călăraşi	3098,6	4331,0	1594,1	618,9	-226,0	1847,1
Criuleni	-8393,9	-8298,3	-10500,6	5836,9	9155,0	7911,4
Dubăsari	-5802,8	-3535,8	-266,6	4460,9	5389,5	8921,2
Hincesti	-656,7	-76,6	-1409,1	833,1	22625,7	29135,5
Ialoveni	-1215,1	1658,2	-2881,2	-3545,1	5459,1	13482,0
Nisporeni	-2601,4	-3615,0	-3599,2	-3695,4	-4659,5	-4110,6
Orhei	-7523,7	-1504,4	3395,9	4941,2	22177,60	24713,2
Rezina	-1808,6	2810,5	1327,9	-3782,8	19131,1	8154,4
Straseni	4887,2	14941,8	11220,4	48447,4	19785,0	87420,8
Soldanesti	3220,2	7118,9	5176,3	2486,5	36544,4	51892,5
Telenesti	-7050,4	3524,0	6223,7	2024,8	18218,3	14343,1
Ungheni	-5274,5	21768,0	28517,6	28258,1	28667,7	43118,5

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

ANEXA 6

Tabelul A.6.1 Dinamica profitului până la impozitare în profilul raioanelor dinregiunea Centru al Republicii Moldova în perioada anilor 2012-2017, mii lei

Raionul	ANUL					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Anenii Noi	58570,3	50830,0	124478,5	-14499,7	60152,3	92894,0
Călăraşi	3457,8	4458,7	1891,7	516,9	-180,7	2481,0
Criuleni	-16355,2	-3217,0	-5916,21	7639,3	14796,2	17688,6
Dubăsari	-12315,0	1599,3	5959,8	3608,0	8812,6	14162,6
Hincesti	2692,6	6221,0	1225,1	-14267,6	32767,1	40899,0
Ialoveni	684,3	3129,9	1162,6	176,8	7613,2	25514,8
Nisporeni	-2279,9	-1384,8	-3604,4	-3581,5	-3225,5	-2186,8
Orhei	-5671,2	4328,0	16415,0	8498,1	31052,4	42851,5
Rezina	-276,7	5304,9	3317,6	-8631,7	23034,4	18463,8
Straseni	5750,1	22875,4	14401,0	62807,6	22358,5	86642,2
Soldanesti	6438,8	9654,2	11980,4	-1088,2	41445,9	73990,8
Telenesti	-12061,6	8853,0	5930,0	-3116,4	22259,1	21856,9
Ungheni	-5527,2	30439,9	36522,1	28937,8	37274,3	53387,7

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

ANEXA 7

Tabelul A.7.1 Dinamica profitului net (pierderii nete) în profilul raioanelor regiunii Centru al Republicii Moldova în perioada anilor 2012-2017, mii lei

Raionul	ANUL					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Anenii Noi	49995,5	41234,8	107721,8	-20267,0	49547,0	85089,7
Călăraşi	3395,3	4305,6	1635,6	435,2	-255,0	2055,6
Criuleni	-16555,3	-3382,6	-6301,9	6453,6	13112,8	15705,5
Dubăsari	-12384,1	1397,1	5543,6	2759,0	8027,9	13104,6
Hincesti	2303,0	5408,9	489,6	-15285,9	30106,6	37861,3
Ialoveni	674,9	2990,9	830,6	-622,0	6538,5	24231,3
Nisporeni	-2284,0	-1396,3	-3604,9	-3592,3	-3281,6	-2330,0
Orhei	-5929,1	3696,2	15441,7	7742,6	29160,8	38981,8
Rezina	-314,9	5028,8	3271,5	-8944,7	21539,2	17431,2
Straseni	4393,1	20658,3	12002,6	55309,6	19121,9	76802,3
Soldanesti	6130,4	9269,9	11255,7	-1671,8	39200,1	71183,4
Telenesti	-12087,9	8352,1	5174,1	-3776,1	20738,4	20046,5
Ungheni	-5569,8	28403,9	33194,7	25624,1	34158,4	48701,7

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

ANEXA 8

Tabelul A.8.1 Dinamica ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate în profilul raioanelor regiunii Centru al Republicii Moldova în perioada anilor 2012-2017 în procente

Raionul	ANUL					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Anenii Noi	21,86	23,13	33,43	20,28	20,80	35,95
Călăraşi	19,85	18,78	16,57	13,74	14,72	13,41
Criuleni	15,86	12,94	15,35	22,44	26,73	29,84
Dubăsari	4,35	7,69	19,01	25,65	23,07	25,95
Hincesti	14,49	13,58	13,79	17,69	28,30	24,94
Ialoveni	10,99	19,37	17,19	14,70	18,24	24,62
Nisporeni	21,43	-5,25	-21,99	55,53	48,48	24,02
Orhei	12,38	14,57	17,91	19,78	28,12	31,45
Rezina	17,29	19,02	17,75	14,91	29,00	21,02
Străşeni	43,24	42,09	41,40	83,50	40,34	75,61
Şoldanesti	25,21	25,03	26,40	26,10	44,14	35,75
Telenesti	10,65	25,49	23,96	18,44	27,98	19,67
Ungheni	10,36	28,16	28,96	24,30	27,60	30,59

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

ANEXA 9

Tabelul A.9.1 Baza informațională pentru efectuarea analizei factoriale a profitului brut și a ratei rentabilității resurselor consumate și utilizate în înterprinderile agricole din regiunea Centru

Indicatorul	În medie 2012-2014	În medie 2015-2017	
		recalculate	efectiv
1.Venituri din vânzări, mii lei	1814421,3	2943975	3362369,6
2. Costul vânzărilor mii lei	1487527,9	2542274	2647273,5
3. Profit brut(pierdere brută), mii lei	326893,4	401701	715096,1
4.Rata rentabilității resurselor consumate și utilizare %	21,98	15,8	27,01

Surse: 1. Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova;
2. Valorile recalculate s-au determinat după sursa 142, p. 189-191.

ANEXA 10

Tabelul A.10.1 Analiza dinamicii profitului din activitatea operațională și a profitului net în întreprinderile agricole din regiunea de Centru

Anul	Profit (pierdere) din activitatea operațională, mii lei	inclusiv în calcul		Ritmul de creștere a profitului activității operaționale în calcul la un hectar de teren agricol, %		Profitul net (pierdere netă), mii lei	inclusiv în calcul		Ritmul de creștere a profitului net la un hectar de teren agricol, %	
		la o întreprindere, mii lei	la un hectar de teren agricol, lei	cu bază fixă	cu bază mobilă		la o întreprindere, mii lei	la un hectar de teren agricol, lei	cu bază fixă	cu bază mobilă
2008	-9622,4	-18,26	-53,66	x	x	144144,1	696,35	803,82	268,2	268,2
2009	-152684,0	-328,35	-856,35	x	x	-137205,0	-295,06	-769,53	x	x
2010	105373,8	230,07	601,0	100,00	-	138210,0	305,77	788,25	100,00	-
2011	118703,3	266,75	672,1	111,83	111,83	177371,0	398,59	1004,28	127,41	127,41
2012	5557,7	12,43	32,0	5,32	4,76	11766,9	26,32	67,78	8,6	6,75
2013	93946,1	204,68	532,0	88,52	1662,5	125967,8	274,44	713,29	90,49	1052,36
2014	165378,9	357,19	1013,48	168,63	190,5	186654,7	403,14	1143,86	145,11	160,36
2015	120781,8	248,01	739,67	123,07	73,0	44048,4	90,45	271,42	34,43	23,73
2016	222744,2	458,32	1316,46	219,04	178,0	267715,1	550,85	1582,24	200,73	582,95
2017	367904,2	796,33	2231,21	371,25	169,5	448864,9	971,57	2722,21	345,35	172,05
2018	283000,0	612,55	1476,13	245,61	66,16	345000,0	746,75	1799,52	228,29	66,10

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Anexa 10 a

Tabelul A.10a.1 Analiza dinamicii situației financiare a întreprinderilor agricole în profilul raioanelor din Regiunea de Centru

Indicatorul	Raionul Anenii Noi			Raionul Călărași			Raionul Criuleni			Raionul Dubăsari			Raionul Hâncești		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Rata autonomiei financiare	0,323	0,313	0,212	0,499	0,464	0,481	0,123	0,175	0,221	0,453	0,327	0,367	0,335	0,366	0,361
Rata atragerii surselor împrumutate	0,677	0,687	0,788	0,501	0,536	0,519	0,877	0,825	0,779	0,547	0,673	0,633	0,665	0,634	0,639
Rata solvabilității generale	1,476	1,455	1,270	1,995	1,865	1,926	1,140	1,212	1,284	1,827	1,485	1,581	1,504	1,578	1,565
Rata lichidității absolute	0,011	0,036	0,034	0,064	0,054	0,317	0,036	0,031	0,033	0,099	0,193	0,087	0,069	0,129	0,153
Rata lichidității intermediare	0,844	0,721	0,598	1,394	0,869	1,276	0,582	0,485	0,409	0,585	0,698	0,650	0,587	0,651	0,713
Rata lichidității curente	1,408	1,328	1,250	1,960	1,564	2,012	1,271	1,045	0,940	1,650	1,616	1,503	1,050	1,144	1,341

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Continuarea Tabelul A.10a.1

Indicatorul	Raionul Nisporeni			Raionul Rezina			Raionul Strășeni			Raionul Șoldănești			Raionul Telenești		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Rata autonomiei financiare	0,430	-0,035	-0,003	0,229	0,279	0,248	0,478	0,462	0,498	0,226	0,259	0,293	0,250	0,282	0,319
Rata atragerii surselor împrumutate	0,570	1,035	1,003	0,771	0,721	0,752	0,522	0,538	0,502	0,774	0,741	0,707	0,750	0,718	0,681
Rata solvabilității generale	1,756	0,966	0,997	1,298	1,387	1,330	1,914	1,857	1,993	1,292	1,349	1,414	1,334	1,392	1,468
Rata lichidității absolute	0,007	0,025	0,049	0,055	0,141	0,080	0,043	0,077	0,090	0,071	0,115	0,104	0,040	0,116	0,149
Rata lichidității intermediare	0,159	0,094	0,141	0,541	0,884	0,538	1,185	0,825	0,967	0,555	0,673	0,647	0,398	0,528	0,749
Rata lichidității curente	0,314	0,200	0,281	1,399	1,873	1,229	1,729	1,456	1,650	1,107	1,082	1,024	1,068	1,125	1,358

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Structura costului de producție pe articole de calculație la produsele cerealiere în medie pe anii 2016-2017

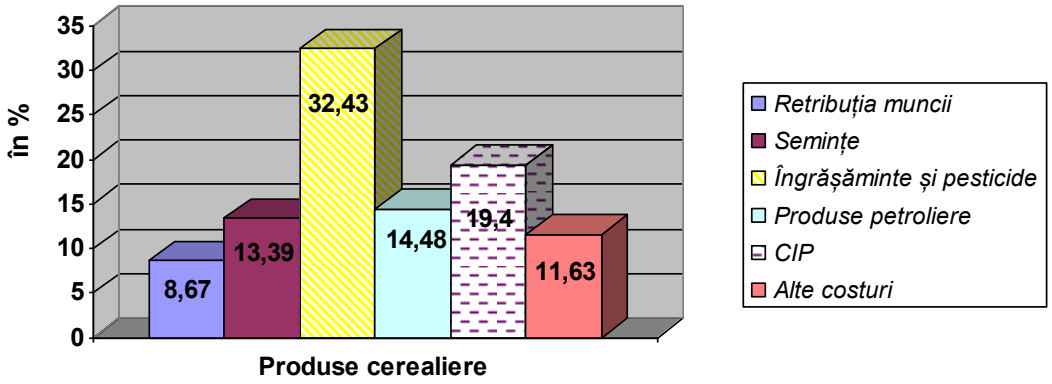

Figura A.11.1 Structura costului de producție pe articole de calculație la produsele cerealiere (inclusiv porumb) în medie pe anii 2016-2017

Sursa: Elaborată de autori în baza Registrului de evidență a costurilor.

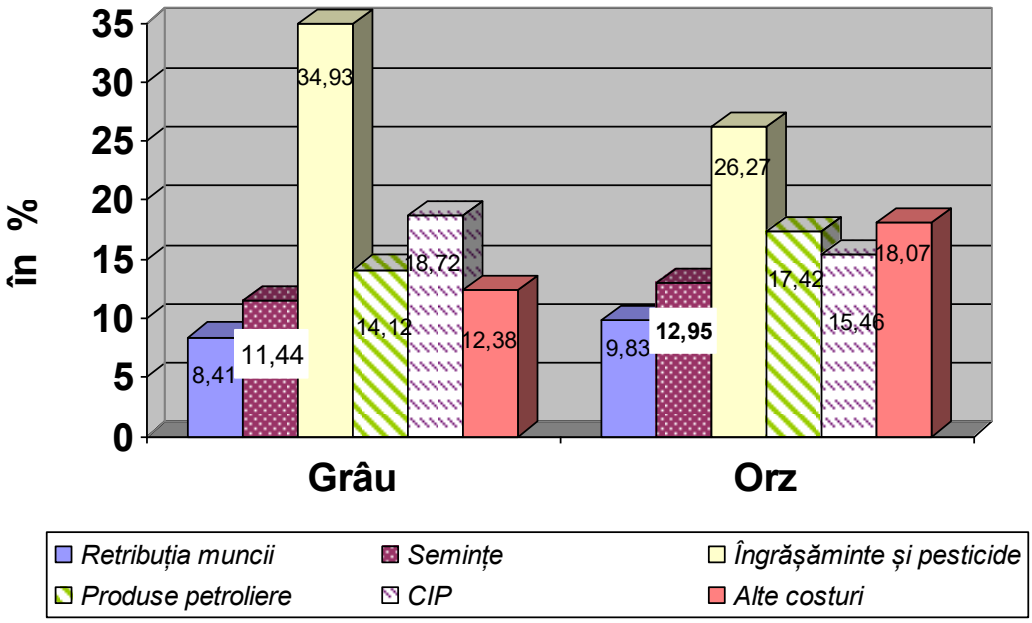

Figura A.11.2 Structura costului de producție pe articole de calculație la grâu și orz în medie pe anii 2016-2017

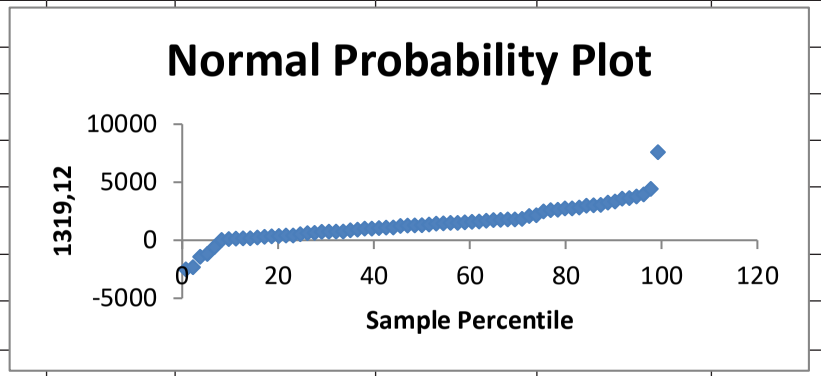
Sursa: Elaborată de autori în baza Registrului de evidență a costurilor.

ANEXA 12

Ecuaţia de regresie a profitului din vânzarea grâului la un hectar de suprafaţă productivă

$$y_2 = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2$$

SUMMARY OUTPUT								
Regression Statistics								
Multiple R	0,699624							
R Square	0,489474							
Adjusted R Square	0,47352							
Standard Error	1142,565							
Observations	67							
ANOVA								
	df	*SS*	*MS*	*F*	*Significance F*			
Regression	2	80103960	40051980	30,6805	4,53E-10			
Residual	64	83549052	1305454					
Total	66	1,64E+08						
	Coefficients	*Standard Error*	*t Stat*	*P-value*	*Lower 95%*	*Upper 95%*	*Lower 95,0%*	*Upper 95,0%*
Intercept	-239,911	758,0548	-0,31648	0,752667	-1754,3	1274,478	-1754,3	1274,478
6608,469	-0,57051	0,075436	-7,56278	1,9E-10	-0,72121	-0,41981	-0,72121	-0,41981
43,29286	148,5658	25,95272	5,72448	2,98E-07	96,71931	200,4123	96,71931	200,4123

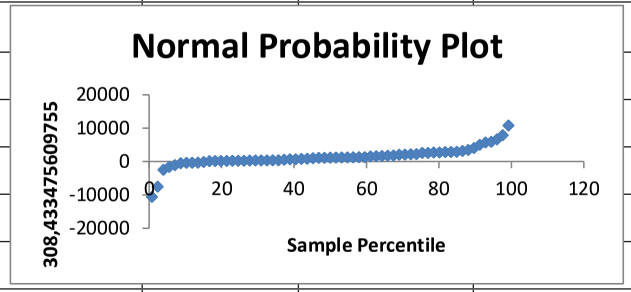

ANEXA 13

Ecuaţia de regresie a profitului din vânzarea porumbului la un hectar de suprafaţă productivă

$$y_2 = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2$$

SUMMARY OUTPUT								
Regression Statistics								
Multiple R	0,662687							
R Square	0,439154							
Adjusted R Square	0,420459							
Standard Error	2223,898							
Observations	63							
ANOVA								
	df	*SS*	*MS*	*F*	*Significance F*			
Regression	2	2,32E+08	1,16E+08	23,49065	2,92E-08			
Residual	60	2,97E+08	4945720					
Total	62	5,29E+08						
	Coefficients	*Standard Error*	*t Stat*	*P-value*	*Lower 95%*	*Upper 95%*	*Lower 95,0%*	*Upper 95,0%*
Intercept	-507,215	691,3691	-0,73364	0,466027	-1890,16	875,7296	-1890,16	875,7296
10139,93	-0,69287	0,117854	-5,879	1,95E-07	-0,92861	-0,45712	-0,92861	-0,45712
67,95122	158,0743	23,90216	6,613391	1,14E-08	110,2629	205,8858	110,2629	205,8858

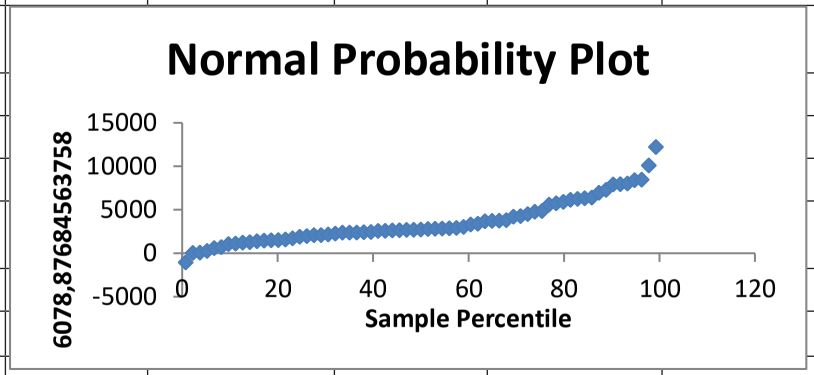

ANEXA 14

Ecuaţia de regresie a profitului din vânzarea seminţelor de floarea soarelui la un hectar de suprafaţă productivă

$$y_2 = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2$$

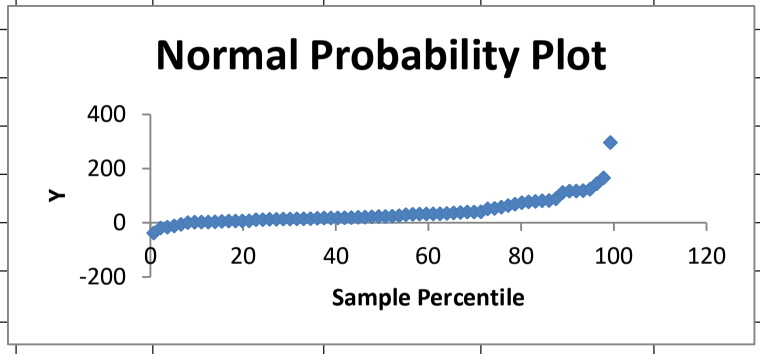
SUMMARY OUTPUT								
Regression Statistics								
Multiple R	0,669701							
R Square	0,4485							
Adjusted R Square	0,431265							
Standard Error	1967,148							
Observations	67							
ANOVA								
	df	*SS*	*MS*	*F*	*Significance F*			
Regression	2	201405214,1	1,01E+08	26,02356	5,36E-09			
Residual	64	247658943,6	3869671					
Total	66	449064157,7						
	Coefficients	*Standard Error*	*t Stat*	*P-value*	*Lower 95%*	*Upper 95%*	*Lower 95,0%*	*Upper 95,0%*
Intercept	-2800,73	1016,808917	-2,75443	0,007646	-4832,04	-769,419	-4832,04	-769,419
4497,682	-0,18017	0,146990715	-1,22571	0,224799	-0,47382	0,11348	-0,47382	0,11348
24,52349	376,2202	59,08332497	6,367621	2,36E-08	258,1877	494,2527	258,1877	494,2527

Ecuaţia de regresie a ratei rentabilităţii grâului

$$y_3 = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2$$

SUMMARY OUTPUT								
Regression Statistics								
Multiple R	0,88308							
R Square	0,779831							
Adjusted R Square	0,773057							
Standard Error	24,46793							
Observations	68							
ANOVA								
	df	*SS*	*MS*	*F*	*Significance F*			
Regression	2	137832,8	68916,39	115,1139	4,36E-22			
Residual	65	38914,19	598,6798					
Total	67	176747						
	Coefficients	*Standard Error*	*t Stat*	*P-value*	*Lower 95%*	*Upper 95%*	*Lower 95,0%*	*Upper 95,0%*
Intercept	45,65158	25,46413	1,79278	0,077661	-5,2038	96,50696	-5,2038	96,50696
X Variable 1	-1,02299	0,068176	-15,005	8,54E-23	-1,15915	-0,88683	-1,15915	-0,88683
X Variable 2	0,770392	0,132423	5,817678	1,99E-07	0,505926	1,034858	0,505926	1,034858

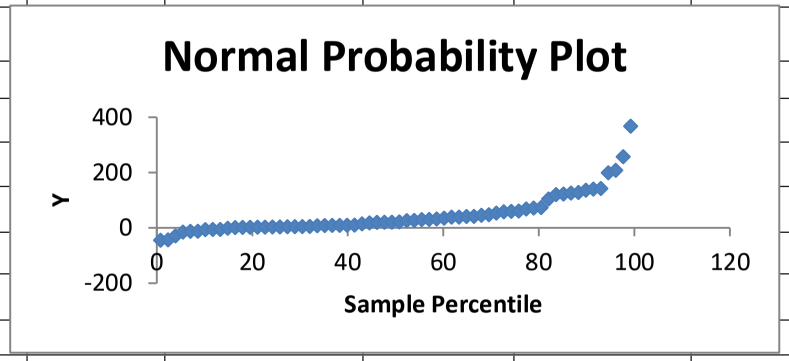

ANEXA 16

Ecuaţia de regresie a ratei rentabilităţii porumbului

$$y_3 = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2$$

SUMMARY OUTPUT								
Regression Statistics								
Multiple R	0,826735							
R Square	0,68349							
Adjusted R Square	0,673113							
Standard Error	41,50713							
Observations	64							
ANOVA								
	df	*SS*	*MS*	*F*	*Significance F*			
Regression	2	226944,6	113472,3	65,86345	5,78E-16			
Residual	61	105093,3	1722,842					
Total	63	332037,9						
	Coefficients	*Standard Error*	*t Stat*	*P-value*	*Lower 95%*	*Upper 95%*	*Lower 95,0%*	*Upper 95,0%*
Intercept	51,84058	29,44949	1,760322	0,083366	-7,04731	110,7285	-7,04731	110,7285
X Variable 1	-0,99025	0,08659	-11,4361	8,21E-17	-1,16339	-0,8171	-1,16339	-0,8171
X Variable 2	0,775268	0,165359	4,688378	1,59E-05	0,444611	1,105924	0,444611	1,105924

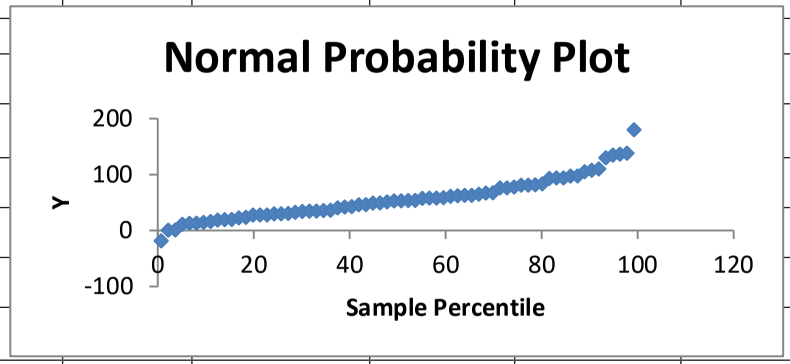

ANEXA 17

Ecuaţia de regresie a ratei rentabilităţii seminţelor de floarea soarelui

$$y_3 = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2$$

SUMMARY OUTPUT								
Regression Statistics								
Multiple R	0,950624							
R Square	0,903686							
Adjusted R Square	0,900722							
Standard Error	11,8928							
Observations	68							
ANOVA								
	df	*SS*	*MS*	*F*	*Significance F*			
Regression	2	86259,59	43129,79	304,9365	9,33E-34			
Residual	65	9193,509	141,4386					
Total	67	95453,1						
	Coefficients	*Standard Error*	*t Stat*	*P-value*	*Lower 95%*	*Upper 95%*	*Lower 95,0%*	*Upper 95,0%*
Intercept	65,03832	8,06006	8,06921	2,2E-11	48,94126	81,13537	48,94126	81,13537
X Variable 1	-0,47522	0,019632	-24,206	3,13E-34	-0,51443	-0,43601	-0,51443	-0,43601
X Variable 2	0,300262	0,017345	17,3111	4,93E-26	0,265622	0,334903	0,265622	0,334903

ANEXA 18

Tabelul A.18.1 Determinarea pragului rentabilității în profilul produselor agricole din raionul Orhei în medie pe anii 2008-2010

Denumirea produselor	Prețul mediu de vânzare, lei	Costul unitar, lei	Costuri variabile		Costuri constante, totale, mii lei	Marja de contribuție pe unitate de produs, lei	Rata marjei de contribuție, %	Pragul rentabilității, chintale	Profit (pierdere) – total, mii lei
			totale, mii lei	pe unitate de produs, lei					
1.Grâu	118,39	98,38	3089,81	39,99	4511,19	78,40	66,22	57540,7	1545,7
2.Legumi-noase-boabe	225,71	259,34	64,65	142,09	53,35	83,62	37,05	638,0	(15,3)
3.Porumb	179,66	137,23	340,66	52,81	544,64	126,85	70,61	4293,6	273,7
4.Floarea sorelui	329,79	206,23	2565,78	71,48	4836,92	258,31	78,33	18725,3	4435,3
5.Tutun	1859,61	1514,42	5130,21	921,37	3302,09	938,24	50,45	3519,5	1922,0
6.Sfeclă pentru zahăr	32,43	24,33	251,80	10,40	337,20	22,03	67,93	15306,4	196,0
7.Legume	164,26	170,40	1629,26	106,33	981,74	57,93	35,27	16947,0	(94)
8.Fructe și pomușoare	143,86	154,51	3854,32	63,12	5580,98	80,74	56,12	69122,9	(650,6)
9.Struguri	208,01	254,49	1364,66	119,51	1541,34	88,5	42,55	17416,3	(530,7)
10. Bovine în masă vie	1273,97	1522,95	386,00	1321,92	58,70	-47,95	-3,76	1224,2	(44,7)
11. Porcine în masă vie	3613,96	2934,37	7400,69	2241,27	2288,61	1372,69	37,98	1667,2	2244,0
12. Păsări în masă vie	2188,37	1853,19	2449,04	1475,33	627,26	713,04	32,58	880,0	556,4
13. Lapte integral	376,06	339,38	1259,41	309,21	122,89	66,85	17,78	1838,3	154,4
Total	**X**	**X**	**29786,29**	**X**	**24786,91**	**X**	**53,85**	**X**	**9992,2**

Sursa: Tcaci N., Tcaci A. Metodologia diagnosticării pragului rentabilității în întreprinderile agricole. În: Revista ”Studia Universitatis,,, Chișinău, USM, 2012. p.107.

ANEXA 19

Tabelul A.19.1 Determinarea pragului rentabilității în profilul produselor agricole din raionul Ungheni în medie pe anii 2008-2010

Denumirea produselor	Prețul mediu de vânzare, lei	Costul unitar, lei	Costuri variabile		Costuri constante, totale, mii lei	Marja de contribuție pe unitate de produs, lei	Rata marjei de contribuție, %	Pragul rentabilității, chintale	Profit (pierdere) – total, mii lei
			totale, mii lei	pe unitate de produs, lei					
1. Grâu	159,19	122,55	7971,85	45,14	13673,15	114,05	71,64	119887,3	6471,0
2. Leguminoase-boabe	476,13	284,34	215,67	137,28	231,03	338,85	71,17	681,8	301,3
3. Porumb	141,9	110,09	2170,79	39,14	3935,51	102,76	72,42	38298,1	1764,4
4. Floarea sorelui	318,29	183,87	4491,43	62,07	8812,57	256,22	80,5	34394,5	9725,7
5. Tutun	1664,0	1144,0	176,86	707,45	109,14	956,55	57,48	114,1	130,0
6. Sfeclă pentru zahăr	36,89	28,60	4657,38	12,41	6073,92	24,48	66,36	248117,6	3111,0
7. Legume	198,44	206,19	1486,36	114,00	1201,94	84,44	42,55	14234,2	(101)
8. Fructe și pomușoare	137,75	153,37	1145,6	64,38	1583,55	73,37	53,26	21583,1	(278)
9. Struguri	157,96	218,31	132,15	87,34	198,17	70,62	44,71	2806,1	(91,3)
10. Bovine în masă vie	2138,24	1823,53	59,14	1739,46	2,86	398,78	18,65	7,2	10,7
11. Porcine în masă vie	3200,59	2746,27	1287,48	1885,04	588,22	1315,55	41,10	447,1	310,3
12. Păsări în masă vie	2456,42	2069,09	2025,53	1584,92	618,8	871,5	35,48	710,0	495,0
13. Lapte integral	330,0	247,5	9,26	231,5	0,64	98,5	29,95	6,5	3,3
Total	**X**	**X**	**26296,04**	**X**	**37585,46**	**X**	**68,95**	**X**	**21852,4**

Sursa: Tcaci N., Tcaci A. Metodologia diagnosticării pragului rentabilității în întreprinderile agricole. În: Revista ”Studia Universitatis,,, Chișinău, USM, 2012. p.108.

ANEXA 20

Tabelul A.20.1 Marja de contribuție, pragul rentabilității și profitul obținut din vânzarea orzului în întreprinderile agricole din regiunea Centru în medie 2015-2017

Denumirea întreprinderii	Volumul mediu anual al producției vândute, chintale	Prețul mediu de vânzare a 1q, lei	Costuri variabile la 1 q de orz, lei	Costuri constante totale, mii lei	Marja de contribuție la 1q de orz, lei	Rata marjei de contribuție, %	Pragul rentabilității, q	Marja de securitate ±%	Profit (pierdere), mii lei
1. SRL,,Cidonia,,	1685	582,1	256,94	184,2	325,16	55,9	566,5	+66,4	363,8
2. SRL,,Avantaj Agroteh,,	712	233,41	161,91	58,9	71,5	30,63	823,8	-15,7	-10,9
3. SRL,,Bitic Agro,,	836	179,68	121,62	87,4	58,06	32,31	1505,3	-80,1	-58,4
4. SRL,,Fratii Secrieru,,	327	186,19	121,06	15,2	65,13	35,0	233,4	+28,6	5,5
5. SRL,,Giurgesti Agro,,	330	258,18	201,24	33,0	56,94	22,05	579,6	-75,6	-22,7
6. CAP,,Camincenii,,	962	167,32	71,15	60,3	96,17	57,48	627,0	+34,8	32,2
7. SRL,,Agroveact,,	1194	162,35	83,4	37,3	78,95	48,63	472,5	+60,4	57,0
8. SRL,,Calex Agro,,	2038	218,27	94,15	71,6	124,12	56,87	576,9	+71,7	201,6
9. SRL,,Amorilis Agro,,	2689	170,58	93,78	155,8	76,8	45,02	2028,6	+24,6	50,8
10. SRL,,Miturix Agro,,	2515	246,28	130,37	277,0	115,91	47,06	2390,0	+5,0	14,5
11. SRL,,Cioara,,	2046	226,09	131,33	143,3	94,76	41,91	1512,2	+26,1	50,5

Sursa: Calculele autorilor în baza: 1. Registrului de evidență a costurilor; 2. Cercetării statistice anuale 21- Vânz „Vânzarea producției agricole".

ANEXA 21

Tabelul A.21.1 Marja de contribuție, pragul rentabilității și profitul obținut din vânzarea porumbului în întreprinderile agricole din regiunea Centru în medie 2015-2017

Denumirea întreprinderii	Volumul mediu anual al producției vândute, chintale	Prețul mediu de vânzare a 1q, lei	Costuri variabile la 1 q de porumb, lei	Costuri constante totale, mii lei	Marja de contribuție la 1q de porumb, lei	Rata marjei de contribuție, %	Pragul rentabilității, q	Marja de securitate ±%	Profit (pierdere), mii lei	Profitul în calcul la 1q, lei
1. SRL„Faunus Vladmic„	10654	205,6	110,97	711,1	94,63	46,03	7514,5	+29,5	743,1	69,75
2. SRL„Faunus Prim„	7859	227,1	139,6	594,6	87,5	38,53	6795,7	+13,5	93,7	71,92
3. SRL„Cidonia„	8759	229,62	141,98	737,0	87,64	38,17	8409,4	+4,0	30,7	35,05
4. SRL„Avantaj Agroteh„	4431	173,8	113,83	258,8	59,97	34,51	4315,5	+2,6	7,0	15,8
5. SRL„Bitic Agro„	2855	177,46	88,62	263,85	88,84	50,06	2970,0	-4,0	-10,3	-3,61
6. SRL„Fratii Secrieru„	896	172,91	94,85	39,5	78,06	45,14	506,0	+43,5	32,3	36,05
7. SRL„Marineanca Agro„	1539	203,42	123,43	34,0	79,99	39,32	425,0	+72,4	89,1	57,89
8. SRL„Giurgesti Agro„	618	165,91	139,9	19,6	26,01	15,68	753,6	-21,9	-2,0	-3,23
9. SRL„Agroveact„	1414	237,79	160,46	47,0	77,33	32,52	607,8	+57,0	62,4	44,13
10. SRL„Calex Agro„	756,7	210,81	81,93	12,0	128,88	61,14	93,1	+88,7	85,5	112,99
11. SRL„Amorilis Agro„	1533	224,43	108,11	107,8	116,32	51,83	926,8	+39,5	70,5	46,0
12. SRL„Miturix Agro„	13781	227,71	110,6	1161,5	117,11	51,43	9918,0	+28,0	452,4	32,83
13. SRL„Cioara„	1291	193,32	104,27	86,5	89,05	46,06	971,4	+24,8	28,4	22,00
14. CAP„Roada Dumbravei„	2364	165,23	56,0	25,4	109,23	66,11	232,5	+90,2	232,8	98,48
15. SRL„Ghertcom Agro„	725	187,36	35,92	14,9	151,44	80,83	98,4	+86,4	84,4	116,41
16. IS STE„Pascani„	1348	203,47	165,8	25,3	37,67	18,51	671,6	+50,2	35,9	26,63

Sursa: Calculele autorilor în baza: 1. Registrului de evidență a costurilor; 2. Cercetării statistice anuale 21- Vânz „Vânzarea producției agricole”.

ANEXA 22

Tabelul A.22.1 Dinamica sumelor autorizate de subvenții a producătorilor agricoli din Republica Moldova în profilul măsurilor de sprijin, lei

Măsurile de sprijin	Anii					
	2013	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Stimularea investițiilor pentru procurarea tehnicii și a utilajului agricol	141 732 966 *(+ sisteme de irigare)*	82 857 510	61923000	110 622 950	168 482 495	166489394
Stimularea investițiilor pentru procurarea echipamentului No-Till și Mini-Till	-	-	-	-	54 406 269	49675854
Stimularea investițiilor pentru dezvoltarea infrastructurii postrecoltare și procesare	69 817 023	141 272 153	76360000	108767920	181 227 979	170 197 145
Stimularea investițiilor pentru înființarea, modernizarea și defrișarea plantațiilor multianuale, inclusiv a plantațiilor viticole și a plantațiilor pomicole	87743876	93948409	61 485000	136402924	153 892 548	125226737
Creditarea producătorilor agricoli	39 294 523	15 840 871	26934000	76 397 250	72 032 554	37850275
Stimularea investițiilor pentru utilarea și renovarea tehnologică a fermelor zootehnice	27 290 948	47 228 417	20889000	34 845 311	38 540 018	25555951
Stimularea procurării animalelor de prăsilă și menținerii fondului genetic al acestora	29 233 711	47 412 547	23967000	22 884 532	10 041 702	5191546
Stimularea producătorilor agricoli pentru compensarea cheltuielilor la irigare si a procurarii echipamentelor	2 105 530 *(numai irigarea fara procurarea echipametelor)*	35075359	9286000	24991795	34 779 872	23843648
Stimularea investițiilor pentru producerea legumelor și a fructelor pe teren protejat	14 491 801	50 917 451	19 486000	14 589 683	10 926 436	5588205
Stimularea mecanismului de asigurare a riscurilor în agricultură	41 288 237	29 362 715	30858000	9 092 308	4 474 949	5190727
Total	**309160119**	**543 915 432**	**331188000**	**538 594 673**	**728 804 822**	**614809482**

Sursa: Elaborată de autori în baza informației AIPA

ANEXA 23

Tabelul A.23.1 Repartizarea subvențiilor în profilul raioanelor Republicii Moldova în perioada 2015-2018

Raioanele	2015		2016		2017		2018		Total 2015-2018	
	Suma autorizată, lei	Ponderea, %	Suma autorizată, lei	Ponderea, %	Suma autorizată, lei	Ponderea, %	Suma autorizată, lei	Ponderea, %	Suma autorizată, lei	Ponderea %
Anenii Noi	19606307	4,28	16142273	2,87	26553018	3,57	35386908	3,66	97688506	3,58
Basarabeasca	3165271	0,69	5509520	0,98	8916870	1,20	11567577	1,20	29159238	1,07
Bălţi	1961197	0,43	3205772	0,57	646402	0,09	935825	0,10	6749196	0,25
Briceni	22992904	5,02	21411213	3,81	23413675	3,15	41836091	4,33	109653883	4,02
Cahul	15542826	3,39	30019806	5,34	44240803	5,96	57859419	5,98	147662854	5,41
Cantemir	12662329	2,76	28650026	5,10	28176055	3,79	29695028	3,07	99183438	3,63
Călăraşi	4824071	1,05	5680343	1,01	14058881	1,89	16122549	1,67	40685844	1,49
Căuşeni	8272385	1,81	29893403	5,32	38160356	5,14	39484742	4,08	115810886	4,24
Ceadîr-Lunga	4872780	1,06	9866311	1,76	14432385	1,94	21058047	2,18	50229523	1,84
Chişinău	65388948	14,28	5700130	1,01	20517500	2,76	14623726	1,51	106230304	3,89
Cimişlia	15098116	3,30	16860996	3,00	20788499	2,80	26542160	2,75	79289771	2,90
Comrat	14062563	3,07	40701535	7,24	36617364	4,93	47394364	4,90	138775826	5,08
Criuleni	7850222	1,71	27861333	4,96	26202384	3,53	28926020	2,99	90839959	3,33
Donduşeni	7163051	1,56	6778898	1,21	10123756	1,36	17283739	1,79	41349444	1,51
Drochia	7976947	1,74	10790587	1,92	16625796	2,24	24058838	2,49	59452168	2,18
Dubăsari	2515731	0,55	7919306	1,41	6930157	0,93	11564955	1,20	28930149	1,06
Edineţ	16378626	3,58	18721675	3,33	22138572	2,98	39147256	4,05	96386129	3,53
Făleşti	10296052	2,25	12628874	2,25	15312397	2,06	21242384	2,20	59479707	2,18

Continuare Anexa 23

Floreşti	12244684	2,67	11658214	2,07	22081023	2,97	25466716	2,63	71450637	2,62
Glodeni	14069950	3,07	14386204	2,56	14978720	2,02	18789487	1,94	62224361	2,28
Hînceşti	20101833	4,39	22893648	4,07	30301518	4,08	41842816	4,33	115139815	4,22
Ialoveni	16385094	3,58	25363032	4,51	27685082	3,73	34627803	3,58	104061011	3,81
Leova	3553808	0,78	8540334	1,52	10859781	1,46	14804609	1,53	37758532	1,38
Nisporeni	19216584	4,20	9387480	1,67	14224307	1,91	17288158	1,79	60116529	2,20
Ocniţa	6766220	1,48	7886296	1,40	15663604	2,11	22968367	2,38	53284487	1,95
Orhei	18123103	3,96	20072954	3,57	26379166	3,55	35020759	3,62	99595982	3,65
Rezina	3830796	0,84	8296509	1,48	12578673	1,69	14946892	1,55	39652870	1,45
Rîşcani	13209929	2,88	18452534	3,28	18387390	2,48	28851648	2,98	78901501	2,89
Sîngerei	12360216	2,70	18144844	3,23	17528136	2,36	22869431	2,37	70902627	2,60
Soroca	16370793	3,57	13930114	2,48	30461023	4,10	33242787	3,44	94004717	3,44
Străşeni	14558128	3,18	14187668	2,52	13662162	1,84	30346159	3,14	72754117	2,67
Şoldăneşti	9905573	2,16	11460263	2,04	21903628	2,95	26332241	2,72	69601705	2,55
Ştefan Vodă	12858085	2,81	21224317	3,78	33687839	4,54	45657709	4,72	113427950	4,15
Taraclia	5507156	1,20	10472128	1,86	20800511	2,80	23246705	2,40	60026500	2,20
Teleneşti	10435878	2,28	13787819	2,45	14746336	1,99	17900240	1,85	56870273	2,08
Ungheni	5660682	1,24	9402169	1,67	13616068	1,83	13594690	1,41	42273609	1,55
Vulcăneşti	2266852	0,49	4262706	0,76	9395926	1,26	14397811	1,49	30323295	1,11
Total	**458055690**	**100,00**	**562151234**	**100,00**	**742795763**	**100,00**	**966924656**	**100,00**	**2729927343**	**100,00**

Sursa: Calculele autorilor în baza informaţiei AIPA

ANEXA 24

Tabelul A.24.1 Dinamica subvențiilor în calcul la 1 ha teren agricol în profilul raioanelor regiunii Centru, lei

Raioanele	2015	2016	2017	În medie 2015-2017
Anenii Noi	297,46	244,91	402,86	315,1
Călărași	119,44	140,51	347,74	202,6
Criuleni	150,50	534,06	502,28	395,6
Dubăsari	111,06	350,33	306,70	256,0
Hîncești	216,82	245,45	326,13	262,8
Ialoveni	312,67	483,99	528,76	441,8
Nisporeni	497,04	243,32	368,69	369,7
Orhei	221,03	244,81	321,30	262,4
Rezina	88,96	192,43	291,40	190,9
Strășeni	422,54	416,02	400,34	413,0
Șoldănești	242,54	280,61	536,32	353,2
Telenești	166,44	220,04	233,30	206,6
Ungheni	177,53	228,82	386,72	264,4
Total	**232,62**	**294,25**	**380,97**	**309,3**

Sursa: Calculele autorilor în baza informației AIPA și Agenției Relații Funciare și Cadastru.

ANEXA 25

Tabelul A.25.1 Date iniţiale pentru gruparea întreprinderilor agricole din Regiunea Centru după suma subvenţiilor la hectar de teren agricol

Codul întreprinderii agricole	Suma subvenţiilor la un hectar de teren agricol, lei	Suprafaţa terenului agricol pe întreprindere, hectare	Costuri de producţie la un hectar de teren agricol, lei	Revine la un hectar de teren agricol:		Rata rentabilităţii produselor agricole, %
				Venit din vânzarea produselor agricole, lei	Profit din vânzarea produselor agricole, lei	
A	1	2	3	4	5	6
0001	596,74	732	6627,32	11174,2	2922,27	44,09
0002	760,3	732	9229,68	12294,3	3485,54	37,76
0003	721,82	732	9951,7	14560,6	4881,84	49,06
0004	1476,5	732	8602,9	12623,5	3762,72	43,74
0005	1228,41	715	6216,85	9852,8	4461,49	71,76
0006	683,7	696	9086,09	11888,9	3183,83	35,04
0007	788,49	695	10212,72	17103,2	5433,7	53,21
0008	1139,75	702	8483,76	12918,4	4360,08	51,88
0009	1408,88	1065	8028,37	11372,1	2532,27	31,54
0010	746,94	1065	9593,29	11710,8	3480,58	36,28
0011	1778,04	1065	11791,36	14823,7	3032,34	25,72
0012	1311,28	1065	10615,03	12619,9	2702,3	25,46
0013	62,8	447	5190,27	5659,4	1466,4	28,25
0014	0	249	3411,86	3610,2	198,34	5,81
0015	39,71	452	6597,27	8384,8	-600,46	-9,1
0016	38,76	450	5969,02	7073,2	555,83	9,31
0017	113,47	478	4577,8	6361,5	1137,14	24,84
0018	130,73	481	5347,84	4807,5	661,56	12,37
0019	86,79	486	5263,39	5809,3	456,06	8,66
0020	110,24	482	4803,04	5450,9	749,76	15,61
0021	44	529	2123,88	2673,6	495,2	23,32
0022	417,54	594	5568,81	7379,6	1810,79	32,52
0023	347,2	600	5821,21	7492,6	1671,39	28,71
0024	427,1	604	5286,53	6962,7	1676,17	31,71
0025	430,6	599	5558,21	7277,2	1719	30,93
0026	560,07	460	4715,75	5894,2	1556,17	33
0027	70,2	466	4838,46	5946,4	1496,27	30,92
0028	395,28	469	5577,34	6597,6	462,28	8,34
0029	490,07	465	5046,41	6148,1	1235,35	24,48
0030	60,14	1015	3704,13	5037,8	1254	33,85
0031	76,62	1015	5079,42	6742,3	1662,88	32,73
0032	121,82	1020	5958,6	7442,4	1483,8	24,9
0033	98,39	1017	5647,57	6409,2	1500,1	26,56
0034	246,7	130	4057,38	5545,9	1906,9	47
0035	275	137	2472,5	4457,4	1030,3	41,67
…	…	…	…	…	…	…
…	…	…	…	…	…	…
…	…	…	…	…	…	…
0067	223,4	138	4692,62	12325,5	1407,35	30
0068	232	135	3737,71	7487,8	1520,41	40,68

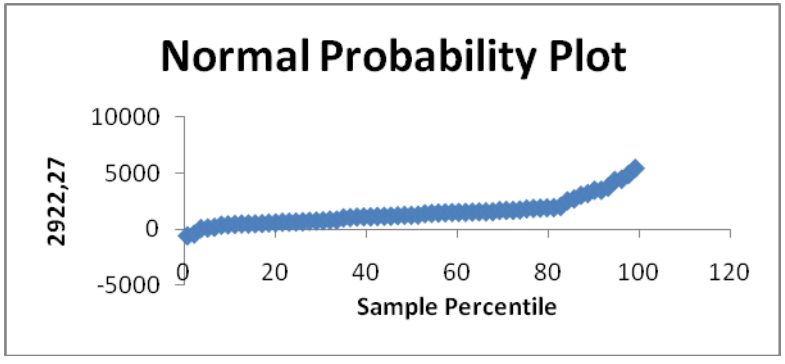
ANEXA 26

Ecuaţia de regresie a profitului la un hectar de terenuri agricole sub influenţa nivelului subvenţiilor şi costurilor de producţie

$$y5 = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2$$

SUMMARY OUTPUT

Regression Statistics	
Multiple R	0,716408
R Square	0,513241
Adjusted R Square	0,49803
Standard Error	858,3845
Observations	67

ANOVA

	df	*SS*	*MS*	*F*	*Significance F*
Regression	2	49722252	24861126	33,74093	9,86E-11
Residual	64	47156733	736824		
Total	66	96878985			

	Coefficients	*Standard Error*	*t Stat*	*P-value*	*Lower 95%*	*Upper 95%*	*Lower 95,0%*	*Upper 95,0%*
Intercept	-460,082	341,3967	-1,34765	0,182524	-1142,1	221,9367	-1142,1	221,9367
596,74	0,84238	0,260376	3,235238	0,001925	0,322218	1,362542	0,322218	1,362542
6627,32	0,287516	0,063943	4,496453	2,97E-05	0,159776	0,415257	0,159776	0,415257

ANEXA 27

Tabelul A. 27.1 Variabilele ce formează structura modelelor matematice a profitului la un hectar de suprafață productivă (Y_2) și a ratei rentabilității (Y_3)

Codul întreprinderii agricole	Grâu						Porumb						Floarea soarelui					
	Profitul la 1 ha de suprafață productivă, lei (Y_2)	Costuri de producție la 1ha, lei (X_1)	Producția medie la 1 ha, q (X_2)	Rata rentabilității, % (Y_3)	Costul 1q, lei (X_1)	Prețul de vânzare a 1q, lei (X_2)	Profitul la 1 ha de suprafață productivă, lei (Y_2)	Costuri de producție la 1ha, lei (X_1)	Producția medie la 1 ha, q (X_2)	Rata rentabilității, % (Y_3)	Costul 1q, lei (X_1)	Prețul de vânzare a 1q, lei (X_2)	Profitul la 1 ha de suprafață productivă, lei (Y_2)	Costuri de producție la 1ha, lei (X_1)	Producția medie la 1 ha, q (X_2)	Rata rentabilității, % (Y_3)	Costul 1q, lei (X_1)	Prețul de vânzare a 1q , lei (X_2)
0001	1319,12	6608,47	43,29	39,28	152,65	212,61	308,43	10139,9	67,95	1,49	149,22	151,45	6078,88	4497,68	24,52	134,62	183,4	430,3
0002	1220,75	8521,23	34,22	12,41	249,00	279,9	339,80	11792,17	42,52	4,54	277,32	289,92	8457,21	9665,86	26,63	80,95	362,96	656,77
0003	1786,08	8776,55	44,49	31,76	197,25	259,89	10770,09	12422,06	77,73	59,65	159,82	255,16	6321,80	11313,42	28,37	57,34	398,72	627,34
0004	2736,37	5681,42	41,60	52,54	136,57	208,33	2553,57	8359,17	75,40	47,34	110,86	163,34	7280,94	5962,45	29,80	129,87	200,2	460,2
0005	1285,20	7868,53	35,50	16,15	221,65	257,45	-160,74	12328,15	48,70	-1,52	253,14	249,29	8019,63	8690,47	26,80	93,85	324,27	628,61
0006	3002,07	9255,87	47,23	23,88	196,00	242,8	4984,11	13517,35	77,74	41,11	173,88	245,37	10094,6	9425,71	28,62	97,16	329,33	649,3
0007	1446,80	8289,87	40,78	13,41	203,28	230,55	1135,61	7512,36	48,55	7,59	154,75	166,49	5584,94	5986,26	25,25	92,95	237,12	457,52
0008	3329,66	9266,31	39,57	22,69	234,17	287,3	86,88	10142,70	40,94	0,93	247,74	250,05	7906,82	7709,04	23,53	104,99	327,56	671,48
0009	-1435,82	13136,69	45,89	-12,16	286,24	251,44	304,30	15969,96	63,74	1,96	250,57	255,48	12216,4	8508,02	27,48	138,01	309,67	737,04
0010	991,20	3676,97	24,26	34,18	151,6	203,42	766,70	8525,97	64,08	21,47	133,04	161,6	2617,35	6558,03	26,35	40,33	248,91	349,3
0011	397,88	6216,81	34,58	6,22	179,8	190,98	1575,55	8098,31	59,67	17,85	135,72	159,95	1100,10	7698,64	22,11	12,99	349,27	394,63
0012	-604,06	6970,92	27,51	-6,15	254,4	238,75	-7554,36	8805,56	22,99	-44,82	383,05	211,36	3673,66	8792,78	18,93	41,78	464,54	658,63
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
0060	1729,62	4318,97	33,14	57,24	130,31	204,9	2887,66	2967,68	52,00	142,26	57,07	138,26	2366,72	3982,62	19,36	58,54	205,74	326,19
0061	3235,03	4885,34	40,10	76,80	121,83	215,4	5688,51	1936,77	35,70	207,98	54,25	167,08	26,69	3483,54	9,32	0,46	373,87	375,6
0062	2619,02	3493,02	30,50	111,67	114,51	242,38	3144,99	3581,96	32,34	73,45	110,76	192,11	6137,84	4650,41	19,05	136,43	244,17	577,29
0063	2079,16	3603,51	32,97	68,22	109,29	183,85	2024,71	4077,29	52,35	58,08	77,88	123,11	1887,22	5719,44	22,89	33,89	246,88	330,55
0064	1089,25	1944,71	43,00	295,91	45,23	179,07	7885,57	2182,00	40,20	257,28	54,28	193,93	4265,39	3388,62	25,11	179,96	134,93	377,75
0065	7582,68	3970,17	38,38	143,83	103,45	252,24	6626,53	1488,00	33,50	367,69	44,42	207,75	5902,44	6308,03	19,05	76,08	331,21	583,19
0066	991,19	5550,55	34,55	20,40	160,67	193,45	132,01	3526,36	22,59	3,88	156,07	162,13	60,68	7109,87	18,64	0,85	381,48	384,74
0067	328,14	6417,23	25,34	6,14	253,29	268,84	-412,12	4886,52	19,53	-5,87	250,15	235,46	2157,45	11158,10	21,13	19,61	520,01	621,99
0068	153,69	9354,21	43,91	1,71	213,05	216,69	203,45	4448,26	23,70	5,11	187,69	197,28	582,43	3649,77	7,05	15,96	517,74	600,36

Sursa: Calculele autorilor în baza: 1. Registrului de evidență a costurilor; 2. Cercetării statistice anuale 21- Vânz ”Vânzarea producției agricole”.

ANEXA 28

Bilanţul întreprinderilor agricole din regiunea Centru
la 31 decembrie 2017

Nr. d/o	Activ	Cod. rd.	Sold la	
			începutul perioadei de gestiune	sfîrşitul perioadei de gestiune
1	2	3	4	5
1.	Active imobilizate Imobilizări necorporale	010	42804599	46100996
	Imobilizări corporale în curs de execuţie	020	424948975	365778787
	Terenuri	030	268817309	209658856
	Mijloace fixe	040	1951637221	2179181233
	Resurse minerale	050	284476	384476
	Active biologice imobilizate	060	369315847	349049393
	Investiţii financiare pe termen lung în părţi neafiliate	070	210518664	40202944
	Investiţii financiare pe termen lung în părţi afiliate	080	41473687	53958390
	Investiţii imobiliare	090	93725066	24828524
	Creanţe pe termen lung	100	66532442	64757989
	Avansuri acordate pe termen lung	110	4515261	3791088
	Alte active imobilizate	120	2013682	4798925
	Total active imobilizate (rd.010+rd.020+rd.030+rd.040+ rd.050+rd.060+rd.070+rd.080+rd.090+rd.100+rd.110+ rd.120)	130	3476587229	3342491601

2.	Active circulante Materiale	140	199668638	233468904
	Obiecte de mică valoare şi scurtă durată	150	76099124	28160751
	Producţie în curs de execuţie şi produse	160	531743314	626980259
	Mărfuri	170	85907612	115829883
	Active biologice circulante	180	141674689	142884273
	Creanţe comerciale	190	584315500	668239652
	Creanţe ale părţilor afiliate	200	13946621	13648111
	Avansuri acordate curente	210	180891604	280397524
	Creanţe ale bugetului	220	205657970	232374026
	Creanţe ale personalului	230	36248565	47034548
	Alte creanţe curente	240	149605496	135481224
	Investiţii financiare curente în părţi neafiliate	250	167799022	187702439
	Investiţii financiare curente în părţi afiliate	260	18832339	9592137
	Numerar în casierie şi la conturi curente	270	173853036	198655528
	Alte elemente de numerar	280	2207976	1556732
	Alte active circulante	290	26708848	33810087
	Total active circulante (rd.140+rd.150 + rd.160+rd.170 + rd.180 rd.190+rd.200 + rd.210+rd.220 + rd.230 +rd.240 + rd.250+rd.260 + rd.270 rd.280 + rd.290)	300	2595160354	2955816078
	Total active (rd.130+rd.300)	310	6071747583	6298307679

	Pasiv			
3.	Capital propriu			
	Capital social şi suplimentar	320	535696746	515126952
	Rezerve	330	255278694	253246896
	Corecţii ale rezultatelor anilor precedenţi	340	-10139354	7442202
	Profit nerepartizat (pierdere neacoperită) al anilor precedenţi	350	750243871	753413158
	Profit net (pierdere netă) al perioadei de gestiune	360	267715052	448864932
	Profit utilizat al perioadei de gestiune	370	33839410	70010794
	Alte elemente de capital propriu	380	233675499	150071955
	Total capital propriu (rd.320+rd.330 + rd.340 + rd.350 +rd.360 + rd.370+rd.380)	390	1998631098	2058155301

4.	Datorii pe termen lung Credite bancare pe termen lung	400	535871680	460261291
	Împrumuturi pe termen lung	410	1061395733	998561946
	Datorii privind leasingul financiar	420	39939130	45577090
	Alte datorii pe termen lung	430	334615953	318257974
	Total datorii pe termen lung (rd.400+rd.410+rd.420+ rd. 430)	440	1971822496	1822658301
5.	Datorii curente			
	Credite bancare pe termen scurt	450	88679544	97529018
	Împrumuturi pe termen scurt	460	343496838	367983823
	Datorii comerciale	470	807950394	868053056
	Datorii faţă de părţile afiliate	480	25482018	53788220
	Avansuri primite curente	490	345290002	514055345
	Datorii faţă de personal	500	99470349	108064793
	Datorii privind asigurările sociale şi medicale	510	17923084	15886649
	Datorii faţă de buget	520	51191702	51889494
	Venituri anticipate curente	530	3340388	7821785
	Datorii faţă de proprietari	540	180386508	194233945
	Finanţări şi încasări cu destinaţie specială curente	550	30662855	24571754
	Provizioane curente	560	1777884	2345261
	Alte datorii curente	570	105642423	111270934
	Total datorii curente (rd.440+rd.450+rd.460+rd.470+ rd.480 + rd.490 + rd.500 + rd.510+ rd.520 +rd.530+rd.540+ rd.550+ rd.560+rd.570)	580	2101293989	2417494077
	Total pasive (rd.390+rd.440+rd. 580)	590	6071747583	6298307679

TCACI Natalia
TCACI Alexandru
DOMBROVSCHI Ina

DIAGNOSTICUL PERFORMANȚELOR ECONOMICO-FINANCIARE ALE ÎNTREPRINDERII

Monografie

Asistență computerizată – *Maria Bondari*

Bun de tipar 22.06.2020. Formatul 70x100 $^{1}/_{12}$.
Coli de tipar 19,5. Coli editoriale 11,0.
Comanda . Tirajul 30 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009